– Reactienota –

over reacties op Voorontwerp

Provinciale Ruimtelijke Structuurvisie

2013-2025 en Verordening

Vastgesteld door Gedeputeerde Staten op 24 januari 2012

Inhoud

0. Doel en opzet reactienota **4**

1. Inleiding **5**

2. Voorgenomen ontwikkeling 2025 **6**
2.1. Uitgangssituatie voor de ruimtelijke ontwikkelingen tot 2025 6
2.2. Hoofdlijnen van de voorgenomen ontwikkeling tot 2025 6
2.3. Voorgenomen ontwikkeling stedelijk gebied 7
2.4. Voorgenomen ontwikkeling landelijk gebied 9

3. Sturing **11**
3.1. De provinciale rol 11
3.2. Provinciaal belang 13
3.3. Van toetsingsplanologie naar ontwikkelingsplanologie 14

4. Een duurzame leefomgeving **15**
4.1. Het bodem- en watersysteem 15
4.1.1. Duurzaam bodemgebruik *15*
4.1.2. Duurzaam watersysteem *17*
4.2. Klimaatverandering, gezondheid en veiligheid 19
4.2.1. Anticiperen op lange termijngevolgen klimaatverandering *19*
4.2.2. Ruimte bieden voor duurzame energie *19*
4.2.3. Gezonde, veilige en aantrekkelijke leefomgeving *22*
4.3. Onze wortels, onze kwaliteiten 22
4.3.1. Cultuurhistorische Hoofdstructuur (CHS) *22*
4.3.2. Aardkundige waarden *25*
4.3.3. Landschap *25*

5. Vitale dorpen en steden **28**
5.1. Algemene beleidslijn verstedelijking 28
5.1.1. Toekomstige woonlocaties (nu buiten rode contouren) *30*
5.2. Rode contouren 31
5.3. Binnenstedelijke ontwikkeling 33
5.3.1. Stedelijke ontwikkelzones *33*
5.3.2. A12-zone *34*
5.4. Werken 34
5.4.1. Bedrijventerreinen *35*
5.4.2. Kantorenlocaties *38*
5.4.3. Detailhandelslocaties *40*
5.5. Kernrandzones 40
5.6. Knooppunten 42
5.7. Verkeer en vervoer 42
5.7.1. Wegen *44*
5.7.2. Openbaar vervoer *46*
5.7.3. Goederenvervoer *47*
5.8. Regionale uitwerking 47
5.8.1. Regio Amersfoort *47*
5.8.2. Regio Zuid Oost *50*
5.8.3. Regio Utrecht *54*
5.8.4. Regio West *59*

6. Landelijk gebied met kwaliteit **63**
6.1. Algemene beleidslijn landelijk gebied 64
6.2. Geledingszones 65
6.3. Natuur 66
6.3.1. Ecologische Hoofdstructuur *66*
6.3.2. Groene contour *72*
6.3.3. Natuurwaarden buiten de Ecologische Hoofdstructuur *73*
6.4. Landbouw 74
6.4.1. Landbouwgebieden *76*
6.4.2. Reconstructiegebied *77*
6.4.3. Omvang bouwpercelen *78*
6.4.4. Glastuinbouw *79*
6.5. Recreatie 79
6.5.1. Stiltegebieden *81*
6.6. Kwaliteitsinstrumenten landelijk gebied 81
6.7. Gebiedsgerichte uitwerking per koers 84
7. Uitvoering **85**
7.1. Inleiding 85
7.2. Instrumentarium 85
7.2.1. De wettelijke instrumenten *85*
7.2.2. Overleg met gemeenten *85*
7.2.3. Het Ruimtelijk Actieprogramma (RAP) 2012-2015 *86*
7.2.4. Onderzoek en uitwerking *86*
7.2.5. Overige instrumenten *86*
DEEL 2: Ontvangen reacties van niet-partners **87**
DEEL 3: Verslagen van de bijeenkomsten met maatschappelijke organisaties **92**
Thema: Kernrandzones, geledingszones 93
Thema: Binnenstedelijke opgave 98
Thema: Kwaliteit landelijk gebied 104
Thema: Mobiliteit en water 108

De reacties die binnengekomen zijn en het nummer waaronder ze zijn geregistreerd:

1. gemeente De Bilt
2. gemeente Bunschoten
3. gemeente Nieuwegein
4. Utrechtse Agrarische Natuurverenigingen
5. BRU
6. gemeente Montfoort

6a. gemeente Montfoort aanvulling

6b. gemeente Montfoort en Vianen Kozijnentechniek

7. gemeente Woerden
8. gemeente Woudenberg
9. gemeente Oudewater
10. LTO Noord
11. gemeente Houten
12. gemeente Amersfoort
13. gemeente De Ronde Venen
14. gemeente Eemnes
15. gemeente IJsselstein
16. gemeente Leusden
17. gemeente Lopik
18. Utrechtse Waterbeheerders
19. gemeente Soest
20. gemeente Vianen
21. gemeente Zeist
22. Regio Food Valley
23. Vitens
24. gemeente Bunnik

24a. gemeente Bunnik en Bunnikse Handel en Industrie

25. Oasen
26. SVGV
27. gemeente Wijk bij Duurstede
28. Utrechtse natuur- en milieuorganisaties
29. UPG
30. gemeente Utrecht
31. PCL
32. Rijksdienst Cultureel Erfgoed
33. Waternet
34. gemeente Baarn
35. Rover
36. gemeente Renswoude
37. gemeente Stichtse Vecht
38. gemeente Utrechtse Heuvelrug
39. Recreatie Midden Nederland
40. Kamer van Koophandel
41. gemeente Veenendaal
42. ANWB
43. gemeente Rhenen
44. Natuur- en recreatieorganisaties / Adviescommissie Recreatie & Toerisme

0. Doel en opzet reactienota

In juli 2011 stelden wij, Gedeputeerde Staten van Utrecht, het Voorontwerp van de Provinciale Ruimtelijke Structuurvisie (PRS) en Provinciale Ruimtelijke Verordening (PRV) vast. Op basis hiervan zijn wij het overleg met onze partners (mede-overheden, maatschappelijke organisaties) aangegaan over het provinciale ruimtelijk beleid voor de komende periode. Hiervoor hebben wij diverse bijeenkomsten georganiseerd. Daarnaast hebben we zo'n 50 schriftelijke reacties ontvangen.

In deze Reactienota (deel 1) hebben we deze schriftelijke reacties samengevat. We hebben hiervoor dezelfde hoofdstuk- en paragraafindeling gebruikt als in het Voorontwerp van de Structuurvisie. Alle ontvangen reacties zijn van een nummer voorzien. Die nummers vindt u terug in de tekst, zodat duidelijk is welke organisatie de betreffende reactie heeft ingebracht. In het kader eronder vindt u vervolgens onze reactie daarop. En daar waar dit van toepassing is ook aangegeven welke consequentie onze beantwoording heeft gehad voor de Ontwerp-Structuurvisie en –Verordening. Voor de overzichtelijkheid maken wij in de beantwoording gebruik van de volgende afkortingen:
VO PRS - Voorontwerp Provinciale Ruimtelijke Structuurvisie
VO PRV - Voorontwerp Provinciale Ruimtelijke Verordening
O PRS - Ontwerp Provinciale Ruimtelijke Structuurvisie
O PRV - Ontwerp Provinciale Ruimtelijke Verordening

De eerder genoemde reacties zijn van de ons bekende maatschappelijke partners, overheden en organisaties. Wij hebben echter ook enkele spontane reacties ontvangen. Die vindt u terug in deel 2.

Van de bijeenkomsten met maatschappelijke organisaties zijn verslagen gemaakt. Deze kunt u lezen in deel 3.

1. Inleiding

Samenhang tussen Structuurvisie en sectorale plannen en visies (1, 5, 27, 38)

- Een verwijzing naar het Regiodocument van het BRU ontbreekt (1).
- De Ontwikkelingsvisie NV Utrecht is meer dan een bouwsteen. Het is een richtinggevend uitgangspunt. (5)
- Nergens in de Structuurvisie komt de gebiedsvisie Zuidoost Utrecht ter sprake. De provincie heeft toegezegd de regionaal gedeelde visie bij deze Structuurvisie te betrekken. (27, 38)

In de O PRS zullen wij in algemene zin verwijzen naar de diverse (inter)gemeentelijke (structuur)visies.
In 2009 hebben PS besloten de Ontwikkelingsvisie NV Utrecht aan te merken als belangrijke bouwsteen voor de Structuurvisie. Daarom gebruiken wij deze benaming van de status van het document.
De gebiedsvisie Zuidoost Utrecht hebben wij niet met naam genoemd, maar wel benut. Wij zullen dit in O PRS explicieter maken.
Consequentie O PRS en O PRV: In de Structuurvisie verwijzen we naar overige visies en plannen. Ook maken we de gebiedsvisie Zuidoost explicieter.

Kaartondergrond (36)

- De naam Renswoude komt niet voor op de kaart voor. (36)

Reactie: De naam van de gemeente Renswoude is ten onrechte niet op de kaart vermeld. We vullen de ondergrond op dit punt aan.
Consequentie O PRS en O PRV: In de Structuurvisie wijzigen we de ondergrond van diverse kaarten.

Visiekaart (12, 28)

- Wij zouden het toejuichen als u de manier van verbeelden van de visie zou kunnen verlevendigen om het draagvlak voor de Structuurvisie te vergroten. (12)
- De Visiekaart roept veel vragen op en er wordt weinig uitleg gegeven. (28)

De Visiekaart wordt qua vormgeving aangepast. In de paragrafen 2.3 en 2.4. wordt de Visiekaart toegelicht. We zullen dit duidelijker maken door een afzonderlijke paragraaf op te nemen voor de Visiekaart.
Consequentie O PRS en O PRV: We hebben de Visiekaart gewijzigd en de toelichting op de Visiekaart aangepast (2.3 en 2.4.)

2. Voorgenomen ontwikkeling 2025

2.1. Uitgangssituatie voor de ruimtelijke ontwikkelingen tot 2025

Utrecht in breder perspectief, FoodValley (7, 22, 26, 41)

- De relaties met het beleid van de buurprovincies vraagt meer aandacht, bijvoorbeeld op het gebied van bedrijventerreinen en infrastructuur. (7)
- Voor FoodValley is een adequate afstemming van het ruimtelijke beleid van de beide provincies noodzakelijk. Het belang van deze grensoverschrijdende samenwerking kan sterker worden benadrukt in de Structuurvisie. (22, 41)
- Er wordt geen invulling gegeven aan hoe het concept van FoodValley zijn ruimtelijke doorvertaling krijgt, hoe de provincie dit economische concept ziet, welke ontwikkelingsruimte daarvoor wordt gegeven, welke stimuleringsmaatregelen de provincie denkt te nemen en/of welke beperkingen daarbij planologisch zouden moeten gelden. (26)

Wij zullen in de O PRS meer aandacht geven aan de provinciegrensoverschrijdende ontwikkelingen. Het overleg met Gelderland over FoodValley vindt al plaats. Als dit nodig blijkt zal dit een bestuurlijk vervolg krijgen. FoodValley is het hart van de Agro Business life sciences in Nederland met de Universiteit van Wageningen als kloppend hart. In de directe omgeving van de campus van Wageningen bevindt zich de meeste kennis-intensieve bedrijvigheid op het gebied van deze vorm van life science. De Utrechtse FoodValley-gemeenten Veenendaal, Rhenen en Renswoude profiteren in toenemende mate van dit cluster. Niet alleen op de campus zelf, maar ook direct daaromheen en op locaties in de hele provincie liggen goede kansen voor bedrijvigheid om hierop aan te sluiten. De bestaande ruimtelijke mogelijkheden (voor zowel wonen als werken) vinden wij toereikend voor de korte en middellange termijn. Bij de vierjaarlijkse herijking van de verstedelijkings-programma's kunnen eventuele knelpunten op dit vlak worden betrokken.
Consequentie O PRS en O PRV: In de O PRS besteden we meer aandacht aan de relaties met buurprovincies. Ook verduidelijken we het belang van FoodValley. We hebben de Visiekaart en de teksten aangepast

Economische crisis (27)

- De Structuurvisie gaat nauwelijks in op de economische crisis en de mogelijke ruimtelijke gevolgen daarvan.

Wij besteden hieraan alsnog expliciet aandacht.
Consequentie O PRS en O PRV: Aandacht aan de economische crisis en mogelijke ruimtelijke gevolgen daarvan.

2.2. Hoofdlijnen van de voorgenomen ontwikkeling tot 2025

Samenhang tussen Visie, ambitie, beleid en uitvoering (5, 28)

- De visie en uitvoering zijn nog onvoldragen, maar het beleid al talrijk en gedetailleerd. Daardoor sneeuwt prioritering, zoals voor de binnenstedelijke opgave onder. Er is meer visie en uitvoeringsstrategie nodig, en juist minder beleid. Het ontbreekt aan een visie op basis waarvan speerpunten van het provinciaal beleid worden neergezet, zoals neergezet in de Ontwikkelingsvisie NV Utrecht. (5)
- Er is nog een groot hiaat tussen de ambities en de uitvoeringsinstrumenten: de doelstellingen zijn niet helder, het instrumentarium is nog ontoereikend en niet altijd consistent en de instrumenten lijken de ambities soms zelfs tegen te werken. (28)

Uiteraard streven wij naar een evenwichtige samenhang tussen beleid en uitvoeringsinstrumenten, afgestemd op het kunnen realiseren van onze ambities en doelen. Relevant hierbij is dat de beoogde ontwikkelingen vaak alleen in goede samenwerking tot stand kunnen komen. Dat vraagt om een adequate rolverdeling tussen de betrokken partijen. Mede aan de hand van de op het Voorontwerp ontvangen reacties (die overigens nogal variëren als het gaat om de rol van de provincie), gaan wij verder op zoek naar een evenwichtige rolverdeling en de vertaling daarvan in instrumenten.
In de Kadernota Ruimte hebben wij al aangegeven dat onze prioriteit, conform de Ontwikkelingsvisie NV Utrecht, ligt bij de binnenstedelijke ontwikkeling en op het versterken van het landelijk gebied. Dit hebben we in de O PRS duidelijker verwoord.
Consequentie O PRS en O PRV: We hebben de rolinvulling van de provincie kritisch bezien en onze hoofdkeuzes en prioriteiten voor het ruimtelijk beleid duidelijker gemaakt

Samenhangende visie en een visie voor de periode na 2025 ontbreken (16)

- De Structuurvisie is opgesteld op basis van de lagenbenadering. Door in de uitwerking van de Structuurvisie hier strak aan vast te houden ontbreekt een de samenhangende visie . Ook mist men een visie op de demografische en maatschappelijke ontwikkelingen na 2025.

De indruk dat de samenhangende visie ontbreekt is mogelijk meer een gevolg van de objectgerichte opzet van het plan dan van het strak vasthouden aan de lagenbenadering. De objectgerichte opzet is nodig om het plan digitaal te kunnen aanbieden. Dit is een vereiste op grond van de Wet ruimtelijke ordening. De Ontwikkelingsvisie NV Utrecht en Strategie Utrecht 2040 zijn samenhangende (middel)langetermijnvisies die aan VO PRS ten grondslag liggen. In de Kadernota Ruimte is ook ingegaan op de ontwikkelingen na 2025. In de digitale versie van de PRS wordt rechtstreeks naar de Strategie Utrecht 2040 en de Kadernota Ruimte gelinkt.

Belang van diversiteit in landschappen voorop (37)

- In paragraaf 2.2 zou het belang van het beschermen van de diversiteit aan landschappen bovenaan moeten staan in de opsomming.

Deze opsomming kent geen prioritering. Alle vijf gedachtestreepjes zijn even belangrijk. Het gaat juist om het samenspel.

Recreatie en toerisme (27)

- Men zou graag zien dat aan de aantrekkelijke en beleefbare natuur en landschappen de termen recreatie en toerisme worden toegevoegd.

Wij onderschrijven het recreatieve belang. Dit hebben wij weergegeven door te spreken over beleefbare natuur en landschappen. Toerisme is primair een economisch belang.

2.3. Voorgenomen ontwikkeling stedelijk gebied

Algemeen (8, 40)

- Ook dorpen zijn van belang voor het functioneren van de economie. Lokale vestigingsmogelijkheden voor het lokaal (gebonden) bedrijfsleven moet tot de mogelijkheden blijven behoren. Niet alles kan naar een regionaal terrein.(8)
- In de paragrafen 2.1 t/m 2.3 ontbreekt de aandacht voor het tijdig beschikbaar stellen van uitbreidingsruimte voor gevestigde bedrijven. Gevraagd wordt om dit op te nemen als één van de bedreigingen en als één van de opgaven. Op pagina 10 in de alinea over “De regionale economie..” graag zin opnemen “..én uitbreidingsruimte bieden aansluitend op de vraag van gevestigde bedrijven. “ (40)

In de paragrafen 2.1 t/m 2.3 beschrijven we alleen de hoofdlijnen van het ruimtelijk beleid. Hoewel de ingebrachte reacties belangrijk zijn, vinden wij ze niet zodanig zwaarwegend dat ze opgenomen zouden moeten worden in de hoofdlijnen van onze ruimtelijke visie. Het beleid over de vestigingsmogelijkheden voor lokale bedrijven en het gevestigde bedrijfsleven komt al aan de orde in paragraaf 5.3.

Ontwikkelzones (11, 18)

- Men pleit voor het gebruik van aparte categorieën en symbolen voor potentiële stedelijke ontwikkelzones en ontwikkelzones landelijk gebied.

De stedelijke ontwikkelzones komen niet meer voor in O PRS. In hoofdstuk 7 geven we aan hoe we de binnenstedelijke opgave willen ondersteunen.

Woningbouw (3, 14)

- Aangegeven wordt dat de ambitie van het woningbouwprogramma hoog, maar realistisch is. Waaruit blijkt dat dit realistisch is, is niet voldoende onderbouwd. (3)
- Voor Eemnes ontbreekt de bol “woningbouwopgave uitbreiding”. (14)

In de VO PRS staat “ambitieus, maar realistisch”. Ambitieus vanwege complexiteit, marktsituatie en omvang van de opgave, maar realistisch als het wordt afgezet tegen de gemiddelde productie in de afgelopen jaren en omdat een groot deel van het woningbouwprogramma gebaseerd is op concrete plannen van gemeenten.
In verband met de leesbaarheid en het doel van de Visiekaart hebben we alleen de zeer grote woningbouw-programma’s per gemeente op de Visiekaart opgenomen (criterium: meer dan 1000 woningen). Daarom is er bij Eemnes geen uitbreiding zichtbaar. De toekomstige woonlocatie is wel opgenomen op de beleidskaart.

Economisch Strategische samenwerking (12, 28)

- De pijlen op de Visiekaart beginnen allemaal in de stad Utrecht. Dat doet geen recht aan de relaties die er zijn tussen Amersfoort en Amsterdam, het Gooi en de Food Valley. De relatie Amersfoort-Utrecht wordt gemist. (12)
- Wat is de ruimtelijke consequentie van "Economische Strategische Samenwerking"? (28)

De Visiekaart is in zijn geheel aangepast. Daarbij hebben we de relatie Amersfoort Utrecht toegevoegd.
Consequentie O PRS en O PRV: Visiekaart is aangepast .
Economische Strategische Samenwerking gaat om het verbeelden van de visie op economische ontwikkeling. Ruimtelijke consequenties, voor zover deze aan de orde zijn, worden opgenomen in het beleid in Hoofdstuk 5. We willen hiermee niet extra ontwikkeling langs de assen aanduiden, maar vooral de verbinding met andere stedelijke gebieden over de provinciegrens aangegeven.
Consequentie O PRS en O PRV: We hebben de Visiekaart aangepast.

Campusmilieu/USP (1, 12, 18, 38)

- Er wordt gehecht aan een ruimtelijke vertaling van een situatie die in aanleg feitelijk al bestaat en aansluit bij het door u weergegeven toekomstperspectief van een Utrecht Sciendepark (USP) met assen en satellieten. (1)
- Men kan zich voorstellen dat de pijl met de titel 'creatieve industrie' de relatie tussen de twee economische centra moet weergeven. Men wil daarom benadrukken dat het open agrarisch gebied gevrijwaarden moet worden van stedelijke ontwikkelingen , de landschappelijke kwaliteit van dit gebied in het Groene Hart laat grootschalige voorzieningen niet toe. (13)
- Welk beleid wordt er bijvoorbeeld gevoerd voor de creatieve industrie van de A2-as? En welke samenwerkingsrelatie worden aangegaan langs de A2 in zuidelijke richting?
- De Visiekaart suggereert dat duurzaamheid alleen aan de flanken van de provincie en niet generiek op het gehele provinciale grondgebied aan de orde is. (18)
- De ontwikkelingsassen en de pijl creatieve industrie op de Visiekaart mogen niet worden vertaald als dat er grootschalige ontwikkelingen mee beoogd worden. (13)
- De op de Visiekaart opgenomen Laan der Duurzaamheid wordt niet vertaald in ruimtelijk beleid. (38)

De Visiekaart is in zijn geheel aangepast. Daarin hebben we ook het campusmilieu gevisualiseerd. Zoals in de tekst (5.3) wordt aangegeven, gaat het om het optimaal benutten van de bestaande ruimtelijke mogelijkheden met intensivering en uitbreiding. Met het USP als middelpunt en, voor de langere termijn, de ontwikkeling van zogenoemde Satellietlocaties. Dit zijn kleinschalige clusters van bedrijven in de nabijheid van en verbonden met het USP en/of de Universiteit van Wageningen. Wij zijn niet voornemens om ter hoogte van deze assen en pijlen overal rode ontwikkelingen toe te staan. Onze duurzaamheidsambities gelden uiteraard voor de hele provincie.
Consequentie O PRS en O PRV: We hebben de Visiekaart en teksten aangepast

Belangrijke werkgelegenheidslocaties (28)

- Men verbaast zich over deze locaties aan de rand van de steden. De economische kernzones van nu en de toekomst zijn vooral de stationslocaties en de centra van steden, goed bereikbaar met alle vormen van vervoer. (28)

Op de Visiekaart in VO PRS geven de paarse blokken de belangrijkste werkgelegenheidslocaties aan (exclusief de stadscentra). Wij delen uw mening over het belang van stadscentra en stationslocaties. Om de leesbaarheid te vergroten hebben we deze niet ook als belangrijke werkgelegenheidslocaties opgenomen op de kaart. Omdat niet alle werkgelegenheid fysiek en qua aard in de stadcentra en stationslocaties kan worden gevestigd, blijven ook deze locaties de komende jaren van belang voor de werkgelegenheid. In de O PRS hebben we het (groot)stedelijk vestigingsmilieu wel aangeduid op de Visiekaart
Consequentie O PRS en O PRV: aangepaste visiekaart

Ontwikkelassen (1, 4, 21, 28)

- Wat betekenen de ontwikkelassen naast infrastructuur? (1, 21, 28)
- Langs de zogenaamde ontwikkelassen moet het landschap worden opengehouden, dit zijn zichtassen voor een aantrekkelijk landschap. (4)

De opgenomen ontwikkelassen zijn ontleend aan (inter)nationale studies en rapporten en laten zien wat de tendens is: de ruimtelijke en economische ontwikkeling vindt (min of meer autonoom) plaats langs deze assen. Ze verbinden economisch belangrijke regio's zoals Amsterdam, Eindhoven en Den Haag – Rotterdam en zijn

ook internationaal gericht. Door in te spelen op en rekening te houden met deze aantrekkelijkheid, kunnen we ontwikkelingen in de regio versterken en stroomlijnen. De Visiekaart is in zijn geheel aangepast. In de aangepaste versie komen deze ontwikkelassen niet meer voor.
Consequentie O PRS en O PRV: We hebben de visiekaart en de tekst aangepast.

Almere- Utrecht-Breda (12, 16, 35, 40)

- De provincie moet ook de aftakking naar Amersfoort bepleiten bij het Rijk, zoals dat ook in de Ontwikkelingsvisie NV Utrecht is omschreven. (12)
- Graag aandacht voor de auto- en OVverbinding Amersfoort-Almere, die ook in de Ontwikkelingsvisie NV Utrecht als randvoorwaarde is opgenomen. (12, 16, 35)
- Men is verheugd dat geen onomkeerbare ruimtelijke beslissingen worden genomen die de realisatie van een spoorverbinding onmogelijk maken. (35)
- Verzoek om te benoemen wat de mogelijke gevolgen zijn van het niet nemen van onomkeerbare beslissingen (40)
- Is al bekend hoe het tracé gaat lopen? (40)

In de Gebiedsagenda Utrecht en de Ontwikkelingsvisie Noordvleugel Utrecht 2015-2030 is geconcludeerd dat er onvoldoende ruimtelijke mogelijkheden zijn om de woningbouwopgave in de provincie en het Noordvleugel-gebied te realiseren. Daarom hebben we afgesproken dat voor de behoefte vanuit het Noordvleugelgebied 15.000 woningen in Almere zullen worden gebouwd (Almere-oost / Oosterwold). Dit als onderdeel van de afspraken in het kader van de Schaalsprong Almere. Wij erkennen dat het van belang is dat er dan ook een goede verkeers- en vervoersrelatie komt tussen Utrecht (regio's Utrecht en Amersfoort) en Almere(-oost) zowel per openbaar vervoer als per auto. Daar moet bij gezegd worden dat de druk op de as Utrecht-Almere zwaarder is en dat zodra Almere-oost zich gaat ontwikkelen zich op die as eerder problemen zullen voordoen. Daarom zetten wij eerst in op het verbeteren van de as Almere-Utrecht.
Het belang van de relatie Amersfoort-Almere is opgenomen in het stedelijk programma voor de regio Amersfoort (5.5.1). Aanvullend hebben wij bij de hoofdlijnen van het beleid in hoofdstuk 2 het belang van een goede goede verkeers- en vervoersrelatie tussen regio's Utrecht én Amersfoort en Almere-oost aangegeven, waarbij eerst ingezet wordt op de relatie Utrecht-Almere.
Wij zien de spoorlijn Utrecht-Breda als een aanvulling op de lijn Almere-Utrecht. Het is nog niet bekend hoe het tracé precies gaat lopen. In het kader van de op te stellen Mobiliteitsvisie zullen wij hier aandacht aan besteden. Zodra meer bekend is over het beoogde tracé zullen wij geen ruimtelijk onomkeerbare besluiten nemen die dit tracé kunnen dwarsbomen.
Consequentie O PRS en O PRV: We hebben de Visiekaart en teksten aangepast

2.4. Voorgenomen ontwikkeling landelijk gebied

Algemene opmerkingen (13, 19, 32)

- De koersen blijven nog te veel een typologie in plaats van een ontwikkelingskader. Er is meer differentiatie nodig om daadwerkelijk handvatten voor ontwikkeling te kunnen bieden. (13)
- De koersen geven het bestaande landschap weer. Er is behoefte aan koersen die duidelijkheid verschaffen over kansen, bedreigingen en randvoorwaarden voor de specifieke kwaliteiten van elk gebied. (19)
- Situaties waarbij lokaal afgeweken wordt van een koers om maatschappelijke of sociaal-economische omstandigheden zullen zich regelmatig voordoen. Onduidelijk is op welke wijze de gemeente één en ander dient te onderbouwen en hoe de provincie zicht houdt op de implementatie hiervan inclusief de effecten op de ruimtelijke kwaliteit. (32)

De koersen worden verder uitgewerkt ten behoeve van de visiekaart, zodat ze duidelijkheid geven over de richting waarin wij gebieden zien of willen laten bewegen. De zinsnede over het afwijken van koersen schrappen wij in O PRS, omdat de koersen slechts een beeld van de toekomst weergeven. Sturing realiseren we via ons beleid.
Consequentie O PRS en O PRV: We hebben in de Structuurvisie de zin geschrapt

Specifieke opmerkingen over enkele koersen (7, 27, 28)

- Onder de noemer “Koers open agrarische cultuurgebieden” krijgen belangrijke delen van de Nieuwe Hollandse Waterlinie extra bescherming om de openheid te behouden. Waarom geldt dit niet voor de Oude Hollandse Waterlinie? (7)
- Men mist aandacht voor recreatie en toerisme als drager van het agrarisch en cultuurhistorisch landschap en de natuur. Dit wordt wel als provinciaal belang geduid. (27)
- Koers Utrechtse Heuvelrug: de provincie geeft aan dat het instandhouden en versterken van de aaneengeslotenheid van het gebied van belang is. Door het recreatief gebruik te versterken, zoals hier aangegeven is, komt deze aaneengeslotenheid onder druk te staan. Neem in de tekst op dat het gaat om dagrecreatief gebruik en niet om verblijfsrecreatie. (28)

De Oude Hollandse Waterlinie is geen grote, zichtbare, ruimtelijke structuur zoals de Nieuwe Hollandse Waterlinie dat wel is. Bij de Oude Hollandse Waterlinie gaat het meer om monumenten en beschermde stadsgezichten. Daarmee is deze linie vooral een gemeentelijke verantwoordelijkheid. De bescherming voor openheid buiten de rode contour krijgt de Oude Hollandse Waterlinie via de geldende bescherming van de openheid in het landschap Groene Hart.
In het beleid worden de relaties tussen recreatie en toerisme als drager voor landschap en natuur al wel gelegd. We zullen kijken of we dit binnen de aangepaste teksten van de koersen een plek kunnen geven.
Wij vinden voor de Utrechtse Heuvelrug zowel de aaneengesloten natuur, als het dagrecreatief en verblijfs-recreatief gebruik van belang. Wij nemen deze suggestie dus niet over.
Consequentie O PRS en O PRV: We hebben de tekst in de koersen aangepast om aan te geven dat recreatie en toerisme een drager zijn van landschap en natuur.

Economische ontwikkelingen voor ruimtelijke kwaliteit (28)

- Bij rood-voor-groenconstructies is het Voorontwerp te veel gericht op de economische ontwikkeling, waarbij de gewenste ruimtelijke kwaliteit nog onduidelijk blijft. De Structuurvisie moet duidelijk maken welke ruimtelijke ontwikkelingen op welke plek gewenst zijn. Dit moet in de verordening vervolgens goed gereguleerd worden. De doelen moeten voorop staan.

Om hieraan meer richting te geven en ongewenste ontwikkelingen te voorkomen, zullen wij verduidelijken aan welke aspecten aandacht besteed moet worden bij het beoordelen van de ruimtelijke kwaliteitswinst. Verder zullen wij bekijken of wij de beleidsdoelen op gebiedsniveau nog meer inhoud kunnen geven. Hier ligt echter ook een belangrijke lokale verantwoordelijkheid.
Consequentie O PRS en O PRV: We hebben de aspecten van ruimtelijke kwaliteit in de Structuurvisie nader beschreven en bekeken of beleidsdoelen op gebiedsniveau verder geconcretiseerd kunnen worden.

3. Sturing

3.1. De provinciale rol

Veranderende rol op grond van de Structuurvisie Infrastructuur en Ruimte (SVIR)(16, 28, 30)

- De (ontwerp)Structuurvisie Infrastructuur en Ruimte (SVIR) van het Rijk geeft een grotere inhoudelijke rol aan de provincie en gemeenten. Wat betekent dit voor provincie en gemeenten? (16) Er moet meer helderheid komen over wat de provincie op zich wil nemen en welke verantwoordelijkheid aan de grote gemeente wordt toevertrouwd. (30)
- Uit het Voorontwerp blijkt niet hoe de provincie de veranderende taakverdeling oppakt, bijvoorbeeld als het gaat om de nationale landschappen en de rijksbufferzones. (28)

In de SVIR zijn de rollen als volgt verwoord:
De provincie heeft een sterke positie op het domein van de ruimtelijke ontwikkeling en de fysieke omgeving ('omgevingsbeleid'). Daar liggen haar kerntaken en is ze wettelijk bevoegd. De provincies spelen, met inachtneming van de taken van (samenwerkende) gemeenten, op het (inter)regionale niveau een sectoroverstijgende en verbindende rol. De provincie fungeert als gebiedsregisseur door het ontwikkelen van integrale ontwikkelingsvisies, het afwegen of afstemmen van belangen en het bewaken en bevorderen van complementariteit tussen steden en tussen regio's binnen de provincie. De provincie heeft tevens een actieve rol bij de oplossing van bestuurlijke en financiële knelpunten van gemeenten. De verantwoordelijkheid voor de afstemming tussen verstedelijking en groene ruimte op regionale schaal ligt ook bij de provincies.
De gemeente is de overheid die het dichtst bij de burger staat en zorg draagt voor een veilige en leefbare woon- en werkomgeving. In het ruimtelijk domein gaat het om de ruimtelijke ontwikkeling van stad en platteland in brede zin, waarbij onder meer belangen ten aanzien van mobiliteit, milieu, natuur, water, economie en wonen worden afgewogen. Daarnaast wordt (boven)lokale afstemming en uitvoering van verstedelijking overgelaten aan (samenwerkende) gemeenten binnen provinciale kaders.
De sturingsfilosofie en de daaruit voortvloeiende rolverdeling zoals we deze hebben verwoord in het Voorontwerp past wat ons betreft in de bovenstaande visie uit de SVIR. Wij zullen in de O PRS de rolverdeling die wij voor ogen hebben verder verduidelijken.
Het nieuwe rijksbeleid geeft ons geen aanleiding om het beleid voor Nationale Landschappen en de rijksbufferzones inhoudelijk anders in te steken. Het rijk had de uitwerking hiervan al in belangrijke mate aan de provincies toebedeeld.
Consequentie O PRS en O PRV: We hebben in de Structuurvisie de rolverdeling verduidelijkt.

Regulerende rol (7)

- De provincie kiest vaak voor een regulerende rol. In de Verordening valt de regeldruk echter wel mee. Er zijn ook regels opgenomen met een hoog detailniveau zoals de oppervlaktemaat voor bijgebouwen in het landelijk gebied. Kan dit niet alleen in de toelichting worden vastgelegd?

We hebben nogmaals kritisch bekeken waar we de kwantitatieve normen in de PRV kunnen vervangen door kwalitatieve normen. Onder meer de inhoudsmaten voor woningen in het landelijk gebied hebben we verplaatst naar de toelichting.
Consequentie O PRS en O PRV: We hebben in de O PRV getoetst waar het mogelijk is om kwantitatieve normen door kwalitatieve te vervangen.

Reguleren op de inhoud van de toelichting (37)

- In diverse regels in de Verordening is opgenomen dat de toelichting van een ruimtelijk plan een ruimtelijke onderbouwing bevat. Nog niet duidelijk is waaraan deze onderbouwingen moeten voldoen. Het is gewenst dat het instrument van onderbouwingen past in een vorm van ontwikkelingsplanologie waarbij de provincie samen optrekt met de gemeenten.

Wij vinden dat de VO PRV voldoende aangeeft wat bij deze regels de bedoeling is: een ruimtelijke onderbouwing van de ruimtelijke ontwikkeling. Wij zien geen aanleiding om hieraan meer criteria te koppelen. Dat laten wij aan de gemeenten. Samen optrekken hebben wij ook voor ogen.

Stimulerende rol (31)

- Op bepaalde vlakken is een stimulerende rol te vrijblijvend. Het gaat dan om het anticiperen op de langetermijngevolgen van klimaatverandering, het ruimte bieden voor duurzame energie en de kernrandzones . Hiervoor moeten regels worden opgenomen in de Verordening.

Bij klimaatverandering hebben wij wel voor een regulerende rol gekozen als het gaat om de ruimtelijk relevante aspecten als waterberging, dijkbescherming, bodemdaling en duurzame energie. De resterende aspecten betreffen vooral het inrichtingsniveau van bijvoorbeeld stedelijk gebied en natuurgebieden. Dit vinden wij geen aspecten waar de provincie via het ruimtelijk spoor regulerend moet optreden. Voor duurzame energie reguleren wij als het gaat om windenergie en biomassa. Voor warmte-koude opslag (WKO) en zonne-energie zien wij op dit moment geen provinciale regulerende rol.
Voor de stadlandzones in de beide stadsgewesten, waar nog een forse bovenlokale recreatieve opgave geldt, zien wij een regulerende rol voor de provincie. Voor de resterende kernrandzones vinden wij dat de inrichting primair een gemeentelijke verantwoordelijkheid is en met een stimulerende provinciale rol kan worden volstaan. Tenzij sprake is van extra verstedelijking. Daarvoor zijn wel (kwaliteits)regels opgenomen.

Regierol bij bedrijventerreinen (40)

- Verzocht wordt op basis van het programma voor nieuwe bedrijventerreinen en herstructurering van bestaande bedrijventerreinen een actieve regisseursrol aan te nemen en de realisering hiervan te bewaken en te stimuleren.

Wij onderschrijven het belang van het realiseren van de ambities voor bedrijventerreinen. Zoals verwoord in het realisatieschema voor bedrijventerreinen (paragraaf 5.4.1.) vervullen wij hierin zowel een regulerende als een participerende als een stimulerende rol. Dit ondersteunt het belang dat we hieraan hechten.

Geen toetsende rol bij stedelijke ontwikkelingen (16)

- Anders dan de Voorontwerp Verordening aangeeft, dienen binnen- en buitenstedelijke ontwikkelingen die binnen de beleidsuitgangspunten passen aan de gemeente te worden over gelaten. Het toetsings-instrument dient beperkt te worden tot wanneer het provinciaal belang significant wordt geschonden.

De in VO PRV opgenomen regels staan ontwikkelingen die binnen de beleidsuitgangspunten, de ruimtelijke randvoorwaarden, passen zonder meer toe. Er is geen sprake van toetsing in de zin van een ontheffings-procedure of andere vorm van instemming van de provincie. Het toepassen van de mogelijkheid om pro- en reactieve aanwijzingen te geven is voor ons een laatste middel, dat wij tot op heden slecht zeer beperkt hebben ingezet. Dit was op punten waar dit echt onvermijdelijk was om ontwikkelingen die de provinciale belangen zouden schaden, te sturen. De nieuwe Structuurvisie en Verordening geven geen aanleiding om onze handelswijze hierin te wijzigen.

Hoe zorgt de provincie ervoor dat ruimtelijke kwaliteit tot stand komt? (28, 31)

- Bij veel onderwerpen is bepaald dat gemeenten voldoende aandacht moeten besteden aan kwaliteit. De landschappelijke kernkwaliteiten zijn benoemd, maar voor andere kwaliteiten zijn de criteria niet helder, niet consequent en niet kwantitatief begrensd. Hoe wordt geëvalueerd, het resultaat gemeten en wat doet de provincie als de aandacht voor kwaliteit tekort schiet?

Om inhoud te geven aan ontwikkelingsplanologie kiezen wij er voor om ruimtelijke ontwikkelingen mogelijk te maken, onder voorwaarde dat wordt bijgedragen aan de ruimtelijke kwaliteit. Om hieraan meer richting te geven en het voor initiatiefnemers en gemeenten te verduidelijken, hebben wij in O PRS, naast de al genoemde kernkwaliteiten, ook aangegeven om welke aspecten het gaat bij ruimtelijke kwaliteit (par. 3.4). Ook de door ons opgestelde Landschapskaternen van de Kwaliteitsgids Utrechtse Landschappen bieden houvast en inspiratie hiervoor. Kwantitatieve begrenzing van de kwaliteitscriteria vinden wij ongewenst. Het gaat hier immers om maatwerk, waarbij de vraag of er sprake is van kwalitatieve meerwaarde alleen per geval te beoordelen is. Kwantitatieve begrenzingen zouden er toe leiden dat er geen ruimte meer is voor een dergelijke maatwerkbenadering. Juist omdat de beantwoording van de vraag of sprake is van meerwaarde alleen van geval tot geval te beoordelen is, is het begrenzen van de criteria ongewenst.
Wij streven naar vroegtijdig overleg met gemeenten over ruimtelijke ontwikkelingen. Ideevorming over ruimtelijke kwaliteit en de meerwaarde ervan zijn daarbij uiteraard gespreksonderwerp. Wij hebben de ervaring dat dit veelal tot goede resultaten leidt. Als de aandacht voor kwaliteit desondanks tekort schiet en dit leidt tot aantasting van het provinciaal belang hebben wij de mogelijkheid een aanwijzing te geven.
Consequentie O PRS en O PRV: We hebben in de Structuurvisie de aspecten van ruimtelijke kwaliteit nader beschreven (par. 3.4).

Bovengemeentelijke afstemming (31)

- De provincie heeft een primaire taak bij het versterken van de kwaliteit op bovengemeentelijke schaal. Hiervoor is afstemming tussen gemeenten nodig. In de Verordening zou het onderwerp intergemeentelijke afstemming moeten worden opgenomen.

Wij onderschrijven onze rol bij het versterken van de kwaliteit op bovengemeentelijke schaal. Een belangrijk deel van de (uitwerking van) de geformuleerde provinciale belangen richt zich ook hier op. Het reguleren van intergemeentelijke afstemming is echter al geregeld in het Besluit ruimtelijke ordening (Bro) en is daarmee geen onderwerp voor de PRV.

3.2. Provinciaal belang

Provinciaal belang(rijk) te weinig concreet, onvoldoende prioritering (1, 3, 5, 7, 9, 11, 15)

- Het provinciaal belang is zo algemeen geformuleerd dat niet te herleiden valt welke keuzes de provincie maakt in de gevallen die nu al kenbaar zouden moeten zijn. (3, 11, 15) De keuzes die de provincie maakt zouden inzichtelijk gemaakt moeten worden per in kaart gebracht ontwikkelgebied. (3) Het hele landelijk gebied is nu als provinciaal belang aangemerkt. (7) Voorgesteld wordt onderscheid te maken tussen ontwikkelingen die van groot provinciaal belang worden geacht (ontwikkeldoelen zoals het stimuleren van woningbouw) en doelen die ook belangrijk zijn (kwaliteitsdoelen zoals het landelijk gebied). (9, 15)
- De provincie moet meer focussen en dus kiezen voor beperkter aantal thema's. Vervolgens zou duidelijker gemaakt moeten worden welke rol daarbij wordt gekozen naast de formele Wro-instrumenten (15).
- Onduidelijk is waarom er niet meer gebruik gemaakt wordt van provinciale doelen in plaats van. Het provinciaal belang, zodat er minder regulering is. De huidige afweging voor het toepassen van provinciaal belang is onevenwichtig. (1).
- De formulering van provinciaal belang is zo breed dat het adagium 'lokaal wat kan, provinciaal wat moet' niet wordt waargemaakt. (5) Dit adagium moet ook meer terugkomen in de Verordening (7).

De VO PRS kent drie provinciale pijlers/doelen: een duurzame leefomgeving, vitale dorpen en steden en landelijk gebied met kwaliteit. Voor het realiseren van deze doelen zijn in totaal 15 provinciale belangen opgenomen. Het begrip provinciaal belang is relevant voor het mogelijkerwijs kunnen inzetten van de instrumenten in de Wro. Wij zetten de wettelijke instrumenten alleen als uiterste middel in. In overleg er samen uitkomen staat voorop. In de afgelopen periode hebben wij het wettelijk instrumentarium zeer beperkt toegepast. De nieuwe Structuurvisie en Verordening geven geen aanleiding om onze handelswijze hierin te wijzigen. De Verordening is voor ons niet een instrument waarmee wij de vroegere toetsende werkwijze gaan herintroduceren. Op basis van vertrouwen willen wij vroegtijdig overleggen over beoogde ontwikkelingen. Juist daar liggen de mogelijkheden voor ontwikkelingsplanologie die daadwerkelijk bijdragen aan meer ruimtelijke kwaliteit en voor het concretiseren van 'lokaal wat kan, provinciaal wat moet'. De doelen staan daarbij voorop, de regels worden ingezet ter ondersteuning daarvan. Wij zien de Verordening vooral als een vangnet, als uiterste middel, om waar dit echt onvermijdelijk is, ontwikkelingen die de provinciale belangen zouden kunnen schaden te sturen. Om als vangnet te kunnen functioneren, en om in een uiterste situatie een aanwijzing te kunnen geven, is het echter wel noodzakelijk deze ruimtelijke belangen als provinciaal belang aan te merken. Vanwege de wettelijke betekenis van het begrip provinciaal belang, kan dit ook niet worden gelijk gesteld met het begrip prioriteit of focus. In Kadernota Ruimte hebben wij twee hoofdkeuzes gemaakt: de binnenstedelijke ontwikkeling en het versterken van het landelijk gebied. Die focus komt tot zijn recht in onze prioritering bij de uitvoering. Ook kan er aanleiding zijn om hiervoor eerder het aanwijzingsinstrument en inpassingsplannen toe te passen. Wij zullen dit verhelderen in O PRS. Onze rol hebben wij per thema toegelicht in realisatiematrixen. Die zijn niet beperkt tot Wro-instrumenten, maar geven ook inzicht in participerende en stimulerende rollen. In de VO PRS is de term provinciaal belangrijk genoemd voor aspecten waarvoor we wel een provinciale rol vanuit de ruimtelijke ordening zien, maar waar we het Wro-instrumentarium niet zullen inzetten. Dit als voortzetting van het in de huidige beleidslijn gemaakte onderscheid in categorie 1 en 2. In VO PRS hebben we echter ook gekozen voor een forse reductie van het aantal provinciale belangen in vergelijking met de huidige beleidslijn. Het aantal provinciale belangen is van 75 teruggebracht tot 15. Deze 15 zijn wel alle belangen waarvoor het inzetten van een Wro-instrument als uiterste middel nodig zou kunnen zijn. Waarbij het inzetten van de pro- en reactieve aanwijzing beperkt zal blijven tot onderwerpen die zijn vastgelegd in de Verordening. Verder hebben we provinciale rollen per thema verhelderd in realisatiematrixen. Vanwege deze aanpassingen is er geen aanleiding meer voor het benoemen van een categorie 'provinciaal belangrijk'. In de O PRS is deze term daaromvervallen. Verder verwijzen wij naar hoofdstuk 3.1 Reguleren in deze Reactienota. Daar is ook een

en ander verduidelijkt over de wijze waarop wij invulling geven aan de wettelijke bevoegdheden.
Consequentie O PRS en O PRV: We hebben in de Structuurvisie en de Verordening het provinciaal belang en regulerende en uitvoerende rol verhelderd. Ook hebben we de hoofdkeuzes uit de Kadernota duidelijker genoemd en de term provinciaal belangrijk geschrapt

– 'Vitale economie' is benoemd als provinciaal belang met als argument dat werkgelegenheid een bovenlokaal belang is. Echter de verantwoordelijkheid hiervoor ligt primair bij gemeenten. (38)

We hebben bedoeld dat economie en werkgelegenheid zich afspelen op bovenlokale schaal (pendel etc.)
Consequentie O PRS en O PRV: We hebben in de Structuurvisie de tekst op dit punt aangepast.

Stapeling van beleid (21)

– In de gemeente Zeist is sprake van stapeling van provinciaal beleid waarvan effecten niet helder zijn. Welk beleid is doorslaggevend? De reikwijdte is niet in te schatten. Diverse gebieden hebben met diverse onderdelen van de CHS te maken. Een pragmatische insteek kan in de uitvoeringsparagraaf verder worden uitgewerkt en door aan te geven op welke wijze u gaat samenwerken met de gemeenten.

Het samenvallen van waarden en belangen is kenmerkend voor de meeste ruimtelijke plannen. Het is primair een rol van de gemeenten om hierin een afweging van belangen op lokaal niveau te maken. Zij kennen de lokale situatie het beste. In complexe situaties of bij ontwikkelingen in gebieden met bijzondere waarden van bovenlokale betekenis worden wij graag in een vroeg stadium betrokken om mee te denken over een ruimtelijk zo optimaal mogelijke ontwikkeling. Wij zullen de wijze van samenwerken verduidelijken in O PRS.
Consequentie O PRS en O PRV: We hebben in de Structuurvisie de samenwerking met gemeenten verduidelijkt.

3.3. Van toetsingsplanologie naar ontwikkelingsplanologie

Te veel regulering voor ontwikkelingsplanologie (1,3, 5, 9, 34)

– De omslag van toetsings- naar ontwikkelingsplanologie wordt ondersteund. Maar de Structuurvisie kiest nog te veel voor een regulerende rol, de Verordening bevat nog te veel regelgeving. Dit staat ontwikkelingsplanologie in de weg. (1,3,5)
– Als voorbeeld wordt genoemd het mogelijk maken van een beperkte uitbreiding van de kern Oudewater. De nu voorgestelde toetsingsplanologie leidt tot onnodige barrières en procedures. (9)
– Als voorbeeld van niet op ontwikkelingsplanologie gerichte regels wordt herstructurering van bedrijven-terreinen genoemd. Die geven vooral aan wat niet mag, in plaats van een visie op bedrijventerreinen (34).

De omslag van toetsings- naar ontwikkelingsplanologie kan niet kortweg vertaald worden in minder regels. Ook ontwikkelingsplanologie vraagt regulering. Maar wel andersoortige regels: minder kwantitatieve normering en juist meer kwalitatieve randvoorwaarden waaronder ontwikkelingen kunnen plaatsvinden. Wij vinden dat de Verordening hierin voorziet.
Bij Ontwikkelingsplanologie gaat het ook om de invulling van de rollen van de overheid. Bij de rol van de provincie gaat het vooral om het niet meer toetsen achteraf, maar om betrokkenheid in het voortraject. In de Structuurvisie is deze sturingsfilosofie al verwoord. Wij hebben dit waar nodig duidelijker verwoorden.
Welke ruimte nodig en aanvaardbaar is voor ontwikkelingsplanologie is ook een zoektocht. Daarom gaan wij hiermee experimenteren. Voor de ruimtelijke ontwikkeling op het Eiland van Schalkwijk nemen wij in O PRS en O PRV experimenteel beleid op. De gemeente heeft in overleg met ons een Koersdocument voor ontwikkeling van het Eiland van Schalkwijk opgesteld. Daarin staan zeven pijlers voor een langetermijnvisie. In de O PRV nemen wij op dat ruimtelijke ontwikkelingen die voldoen aan de pijlers aanvaardbaar zijn. Naar aanleiding van de opmerking over beperkte uitbreiding bij Oudewater verwijzen wij naar de mogelijkheid die de Verordening biedt voor kleinschalige verstedelijking bij de rode contour (art. 18 in VO PRV, in O PRV art. 4.8). Dit is ook een voorbeeld van ontwikkelingsplanologie in plaats van toetsing. Het artikel biedt de mogelijkheid voor ruimte voor kleinschalige ontwikkeling aansluitend op de rode contour als wordt voldaan aan ruimtelijke kwaliteits-voorwaarden. In tegenstelling tot de huidige Verordening is hierbij geen sprake meer van provinciale toetsing met een ontheffingsprocedure. Van onnodige barrières en procedures is daarom volgens ons ook geen sprake.
De opmerking over de regels voor herstructurering van bedrijventerreinen moet op een misverstand berusten: VO PRV kent hiervoor geen regels.
Consequentie O PRS en O PRV: Daar waar nodig hebben we de provinciale rol verduidelijkt en we hebben een experimentele regeling opgenomen voor het Eiland van Schalkwijk.

4. Een duurzame leefomgeving

– De grote vraag is wie voor de betaalbaarheid zorgt van de ambities, zoals het versterken van cultuurhistorie, groen rond de steden, aanleg nieuwe natuur en kwaliteiten van landschappen. Nagenoeg de hele provincie is bedekt met waardevolle landschappen en andere beschermingsregimes. Dit gegeven staat op gespannen voet met de provinciale koers gericht op ontwikkeling. Uitdaging is om de voorgenomen ontwikkelingskoers juist in de onderwerpen van hoofdstuk 4 nadrukkelijker aan bod te laten komen en waar mogelijk te verankeren in de verordening. Toets hoofdstuk 4 hier kritisch op. (40)

In de realisatieblokjes aan het eind van elke beleidstekst is aangegeven hoe wij de uitvoering in grote lijnen zien. In het uitvoeringsprogramma dat op de Structuurvisie zal volgen zullen wij dit concretiseren.
De provinciale koers is inderdaad gericht op ontwikkeling, maar wel met behoud en waar mogelijk versterking van de kwaliteiten die onze provincie heeft. Uit ons beleid blijkt dat wij beiden hand in hand zien gaan.

4.1. Het bodem- en watersysteem

– Er mist een heldere omschrijving van wat onder duurzaam en robuust moet worden verstaan in een duurzaam en robuust bodem- en watersysteem. Duurzaamheid wordt het best geborgd door de ruimtelijke functies aan te passen aan de mogelijkheden van het bodem- en watersysteem en waterveiligheid. Veranker daarom de lagenbenadering expliciet in de voorgenomen ontwikkeling en geef hier ook handen en voeten aan in de Verordening. (18)

De lagenbenadering is opgenomen onder pijler 1 als belangrijke basis en werkt door in pijler 2 en 3.
Consequentie O PRS en O PRV: Wij zullen de doorwerking van de lagenbenadering aangeven bij pijler 2 en 3.

– De rol van de waterbeheerders moet breder aangegeven worden dan alleen voor keringen en overstromingsgevaar. Ook bodemdaling, versnippering watersysteem, slechte waterkwaliteit en zoute kwel raken het watersysteembeheer van de waterbeheerders wat vraagt om afstemming van maatregelen. (18)

De rol van de waterbeheerders staat nu alleen bij waterbeheer.
Consequentie O PRS en O PRV: Wij zullen de rol van de waterbeheerders opnemen aan het begin van de paragraaf over het bodem- en watersysteem om aan te geven dat de waterbeheerders voor alle in die paragraaf behandelde onderwerpen een partner voor ons zijn of kunnen zijn.

– Neem in de Structuurvisie en Verordening op dat het uitgangspunt voor verdere planvorming op gemeentelijk niveau moet zijn, dat de watertoets en de beleidsregels van de waterbeheerders worden toegepast. (18)

Aangezien de Watertoets wettelijk geregeld is, zien wij geen meerwaarde in het opnemen in de Structuurvisie en Verordening.

– Wat ontbreekt is hoe de aanpak van de lagenbenadering in de praktijk tot stand komt op gebiedsniveau. Wat is het hoofddoel in een bepaald gebied? Wat zijn de afwegingscriteria? Hoe gaat de provincie om met strijdige doelen en wie forceert een keuze of zorgt ervoor dat er wordt doorgepakt? Het Voorontwerp is op verschillende punten erg vrijblijvend. (28)

Het VO PRS biedt ruimte voor regionale en lokale uitwerking en uitvoering. De grote lijnen, zoals de globale locaties zijn opgenomen in VO PRS. Hoe dit vorm wordt gegeven is een gemeentelijke aangelegenheid, waarbij wij vanzelfsprekend wel een rol hebben. Deze rol verschilt echter per beleidsonderwerp. Die rollen hebben wij aan het eind van elk beleid in de realisatieblokjes aangegeven.

4.1.1. Duurzaam bodemgebruik

Structuurvisie ondergrond (7, 9, 16, 28, 38)

– De gemeente ondersteunt het idee van een Structuurvisie voor de ondergrond omdat zij in de toekomst vaker gebruik wil maken van technieken als warmtekoudeopslag en geothermie. (7)

- Gemeente is benieuwd naar hoe de Structuurvisie voor de ondergrond om gaat met archeologie. Om bodemdaling te beperken moet een mix aan maatregelen worden getroffen, maar hierbij moeten alsnog de archeologische waarden worden betrokken. (9)
- In het kader van de ondergrondse ordening wordt in het Voorontwerp beleid op met name het gebied van warmtekoudeopslag gemist. (16)
- Beschrijf duidelijker hoe de bovengrondse en ondergrondse functies elkaar beïnvloeden en hoe dit wordt afgestemd. Niet alleen moeten bovengrondse functiewensen niet belemmerd worden door de ondergrond, maar dit moet ook andersom werken. (28)
- Een thematische Structuurvisie bodem is zeer wenselijk, gezien de ontwikkelingen rond warmtekoudeopslag (WKO). Het toepassen van WKO moet structureel aangepakt worden. (38)

In de thematische structuurvisie voor de ondergrond, die we voornemens zijn op te stellen, zal bodemenergie, waaronder warmtekoudeopslag en geothermie aan de orde komen (dit benoemen we in §4.2.2 van het voorontwerp Structuurvisie). In die Structuurvisie zullen we ingaan op de onderlinge beïnvloeding van functies in de ondergrond (zoals onder andere waterwinning, warmte koude opslag, grondwaterverontreinigingen, geothermische energie, aardkundige waarden, archeologie, ondergrondse bouwwerken en leidingen) als ook de interactie tussen de bovengrond en de ondergrond. Het is inderdaad zo dat de interactie tussen de bovengrond en de ondergrond twee kanten op werkt en dus niet alleen de bovengrondse functiewensen niet belemmerd mogen worden door de ondergrond. De noodzaak en de exacte reikwijdte en de rolinvulling van de provinciale Structuurvisie voor de ondergrond willen we gezamenlijk met enerzijds het rijk (diepe ondergrond) en anderzijds de gemeenten (contactlaag) gaan bepalen. Ook andere spelers op dit terrein nemen we vanzelfsprekend in dit proces mee.

Veengebieden (9, 13, 14, 18)

- Het verbod op bodembewerking in gebieden die kwetsbaar zijn voor bodemdaling raakt een groot deel van de gemeente De Ronde Venen. De gemeente maakt zich zorgen over de impact hiervan op het normale landbouwkundige gebruik van de gronden. (9, 13)
- Pas artikel 2 van de Verordening aan, zodat het verbouwen van maïs in de Eempolder is toegestaan, aangezien er meerdere agrariërs daar zijn die dat nu al doen. (14)
- Terechte aandacht voor het Utrechtse veengebied. De bijbehorende kaart roept echter onduidelijkheid op. Richt de kaart op de echte veengebieden waar de problematiek van geringe draagkracht en bodemdaling aan de orde is. Voor de meest kwetsbare delen van het veenweidegebied is behoefte aan een extra gebiedscategorie. In deze gebieden is bescherming van de veenbodem en het Natura 2000-beleid niet te combineren met blijvend goede randvoorwaarden voor een concurrerende landbouw. (18)

Het verbod op bodembewerking is al in de nu geldende verordening opgenomen. Het belang van het tegengaan van bodemdaling rechtvaardigt dit verbod in kwetsbare gebieden. Het verbod op bodembewerking belemmert in de huidige situatie niet significant het landbouwkundig gebruik in het gebied. Het kan zijn dat een bestemmingsplan ouder is dan de Verordening, en dat er hierover dus nog geen regels opgenomen zijn. Dit is echter geen aanleiding om de eis aan bestemmingsplannen op dit punt te laten vallen.
De kaart Bodem is een kaart die aangeeft in welk gebied rekening moet worden gehouden met bodemdaling. Ook in de zones waar minder veengrond is kunnen gevolgen van de daling van het maaiveld ongewenste effecten hebben. Deze kaart geeft dus niet precies aan waar veenbodem is. Dat is te zien op de Bodemkaart (2008). Op de meest kwetsbare delen van de veenbodem is de provinciale Verordening van toepassing. De aangeduide gebieden zijn de 'prioritaire gebieden' uit het beleid van de Voorloper Groene Hart (2009). Dit voorgenomen beleid wordt in de Structuurvisie verwerkt. In deze gebieden worden maatregelen getroffen die aansluiten op de verschillende doelen in het gebied, waarvan landbouw er één is.

Overige opmerkingen (28)

- De regulering is niet helder door zinnen over 'we vragen aan gemeenten' en 'vroeg in overleg treden'. Geef explicieter aan hoe bodembeleid vorm krijgt. Waar komt in het veenweidegebied de prioriteit te liggen? Wat zijn de afwegingscriteria? Hoe wordt omgegaan met strijdige doelen? Wat is per gebied het hoofddoel dat als leidraad dient voor de afweging van functies en gebiedsontwikkeling? Wie hakt uiteindelijk de knoop door? (28)

De ruimtelijke aspecten van het bodembeleid komen aan bod via het toepassen van de lagenbenadering en de op te stellen Structuurvisie voor de ondergrond. De andere aspecten zullen via het milieu-spoor lopen. Regulering is gekoppeld aan de Verordening. Voor bodembeleid kiezen wij andere uitvoeringssporen, namelijk het formele overleg met gemeenten. Voor dat overleg agenderen wij een aantal standaardonderwerpen,

waarbij wij gemeenten vragen om hiermee rekening te houden en zo nodig met ons erover te overleggen. Doen gemeenten dit niet, dan kunnen wij op andere manieren op gaan treden, aangezien deze onderwerpen wel gerelateerd zijn aan het provinciaal belang. Zie ook de paragrafen over rollen en uitvoering in VO PRS.

4.1.2. Duurzaam watersysteem

Opmerkingen over de kaart (9, 16, 18, 23, 25)

- Hoewel bekend is dat er ook eens wat met de waterkering Hollandse IJssel moet gebeuren, is deze niet opgenomen. (9)
- De waterbergingsgebieden in de gemeente Leusden zijn niet één op één overgenomen. (16)
- In De Ronde Venen is geen waterbergingsgebied opgenomen, maar in dit gebied is wel een wateropgave die gecombineerd wordt met andere ruimtelijke projecten. Voor het waterbergingsgebied Gelderse Vallei worden net iets andere begrenzingen gehanteerd. De juiste begrenzingen worden toegestuurd. (18)
- Neem op de waterkaart ook de 'boringsvrije zones' rondom de drinkwaterwinningen op. Deze zones staan weliswaar in de milieuverordening, maar leggen ook beperkingen op aan ruimtelijke ontwikkelingen, daarom is het op zijn plaats ze ook op te nemen in de Structuurvisie. (23)
- Op de waterkaart zijn de beschermingszones voor de winning bij Vianen niet opgenomen. Verzoek is om de beschermingszones zoals die voortvloeien uit de winvergunning Panoven als zodanig op te nemen. (25)

Voor de primaire en indirect primaire keringen (waar ook de indirect primaire kering langs de Hollandsche IJssel onder valt) neemt het Rijk in haar Structuurvisie en AMvB Ruimte regelgeving op.
De juiste begrenzingen van waterbergingsgebieden in Gelderse Vallei/Leusden worden overgenomen. Voor De Ronde Venen is door het Hoogheemraadschap aangegeven dat hier geen grootschalige waterberging nodig is.
We verwijzen in O PRS naar de provinciale website voor nadere informatie over de boringsvrije zones.
De beschermingszones voor de winning bij Vianen gaan we opnemen. We nemen het voorstel voor wijzigingen van kaarten, zoals beoogd wordt bij het herzien van de provinciale milieuverordening, ook op in O PRV. Hier zitten ook de genoemde locaties in. De herziene PMV wordt waarschijnlijk eind 2012 vastgesteld.
Consequentie O PRS en O PRV: Wij zullen de door ons genoemde wijzigingen doorvoeren op de kaart.

Watersysteem en woningbouw (18)

- Ervaring is dat de Handreiking Overstromingsrobuust Inrichten waarnaar verwezen wordt niet aansluit bij de gemeentelijke praktijk en daarom niet wordt toegepast. Neem de risicozoneringskaart voor overstromingen uit het provinciaal waterplan over. Daarmee krijgt deze handreiking meer status. (18)
- Aan gemeenten en initiatiefnemers bij nieuwe bouwlocaties en nieuw grondgebruik vraagt de provincie rekening te houden met de randvoorwaarden vanuit waterveiligheid (overstromingsrisico's). Gelet op de provinciale regiefunctie gaat de provincie duidelijke randvoorwaarden stellen waarbinnen ontwikkelingen kunnen plaatsvinden. Hanteer dit ook bij stedelijke inbreiding en vernieuwing. (18)

Het Waterplan en de daarin opgenomen kaart wordt voor dit punt als toelichtend aan de Structuurvisie gekoppeld. Ons beleid en de handreiking zijn relatief nieuw en moeten daarom nog doorwerking krijgen. Het beleid is bovendien slechts van toepassing op een beperkt aantal ruimtelijke ontwikkelingen (bijvoorbeeld de nieuwbouwlocatie Vianen). Bij gesprekken met gemeenten wordt ons beleid en handreiking gepromoot, evenals via het spoor 'risicobeheersing' , dat getrokken wordt door veiligheidsregio's. Het beleid zal daarnaast sterker geagendeerd worden als het, naast in de sectorale plannen, ook in de ruimtelijke plannen komt.
Alleen de provincies Utrecht en Overijssel wegen overstromingsrisico's binnendijks momenteel mee in de ruimtelijke besluitvorming. Wij hebben er uitdrukkelijk voor gekozen om dit nu te beperken tot vitale en kwetsbare infrastructuur en (grootschalige) woonwijken en bedrijventerreinen. Mogelijk dat op basis van het Deltaprogramma Nieuwbouw en Herstructurering dit te zijner tijd uitgebreid wordt.

Overige opmerkingen (18, 23, 25, 28, 33, 38)

- Verzoek om na te streven om versnippering van functies in kleine ruimtelijke eenheden waar mogelijk te beperken om de ambitie van een robuust watersysteem te realiseren. (18)
- Geef de gebiedsdossiers die dienen om waterwinning (zowel uit oppervlaktewater als uit grondwater) voor drinkwater beter te kunnen beschermen een basis in de Structuurvisie als ruimtelijk instrument voor de bescherming van drinkwater en geef aan dat de uitkomst van de gebiedsdossiers mogelijk kan leiden tot aanpassing van de Structuurvisie en Verordening. (18, 23, 25, 33)
- In de Structuurvisie kan het aspect van de primaire keringen vervallen, omdat het rijk dit nu rechtstreeks richting de gemeenten regelt. Het heeft wel toegevoegde waarde als de Structuurvisie wordt ingezet om

de bescherming van het waterstaatkundig belang van regionale waterkeringen te regelen via het ruimtelijk spoor, op vergelijkbare wijze zoals nu voor de primaire keringen is geregeld. Oftewel laat gemeenten de regionale waterkeringen en hun beschermingszones in bestemmingsplannen opnemen. Laat de vrijwaringszones langs primaire keringen vervallen, want deze zijn onduidelijk geformuleerd en betreffen indicatieve zones. De beschermingszones uit de Legger van het waterschap zijn altijd leidend. (18)

- De Structuurvisie verwijst in paragrafen 4.1.2 en 5.8.1.2 naar buitendijkse ontwikkelingen. Eventuele initiatiefnemers daar dienen zich bewust te zijn van het grotere overstromingsrisico. Geef aan dat voor ruimtelijke plannen buitendijks Rijkswaterstaat in het kader van de watertoets zo vroegtijdig mogelijk geconsulteerd moet te worden. (18)
- Neem ter attendering richting gemeenten in de passages over water in de Verordening op dat ook de AMvB Ruimte kaders bevat voor het Eemmeer en het rivierbed van de Nederrijn/Lek. Een dergelijke attendering past ook bij de kaart met wateraspecten in de Structuurvisie. (18)
- Borging van drinkwaterbelangen door in Verordening artikel 3 formele adviesfunctie voor drinkwater-bedrijf bij gemeentelijke afwegingen met betrekking tot het drinkwaterbelang op te nemen. (23, 25, 33)
- De regulering is niet duidelijk door zinnen over ‘aandacht vragen’ en ‘vragen wij gemeenten rekening te houden met’. Verduidelijk dit. (28)
- Voeg toe dat de provincie streeft naar verbreding van de watertoets door ook klimaatbestendigheid als afwegingscriterium mee te nemen. (28)
- Behoefte aan concretisering van regels ter bescherming van het waterwinbelang en van infiltratiegebied Utrechtse Heuvelrug. In de toelichting op Artikel 4 Verordening verwijst u naar Grondwatervisie Utrechtse Heuvelrug. In het Provinciaal Waterplan verwijst u echter naar het convenant dat u samen met partijen op de Heuvelrug heeft opgesteld. Neem deze formulering ook in de Structuurvisie en Verordening op. (38)

Beperking van versnippering van functies is zeker onze ambitie. Kijk bijvoorbeeld naar het concentreren van stedelijke ruimtelijke ontwikkelingen en de beweging in de EHS waarbij in de uitwerking van het Akkoord van Utrecht gekeken wordt naar vooral het realiseren van robuuste eenheden.
We zullen in algemene zin refereren aan lopende processen op het gebied van drinkwaterwinningen.
Wij nemen het voorstel om primaire keringen als beleidsobject te laten vervallen en bescherming van regionale keringen op te nemen over, maar nemen vrijwaringszones langs primaire keringen wel signalerend op.
Het Besluit op de Ruimtelijke Ordening (Bro) regelt een verplichte waterparagraaf in de toelichting van bepaalde ruimtelijke plannen en een uitbreiding van het vooroverleg met de waterschappen. Gezien het belang van het instrument is het wel noodzakelijk de waterbeheerder hier goed bij te betrekken. Wij vinden dat uit het Besluit Ruimtelijke Ordening en het doel van de watertoets op te maken is dat Rijkswaterstaat bij buitendijkse ontwikkelingen betrokken moet worden. Wij nemen hier daarom geen aanvullende zin over op.
Als gemeenten een bestemmingsplan maken moeten ze uiteraard ook de AMvB Ruimte meenemen. Hierover hoeft derhalve geen speciale attendering opgenomen te worden.
Een eventuele formele adviesfunctie van drinkwaterbedrijven moet op Rijksniveau geregeld worden, bijvoorbeeld in het kader van de watertoets. Mede ook doordat Wro en Bro ons geen ruimte geven voor dit soort formuleringen. Onze visie is daarbij dat ruimtelijke sturing aan de voorkant moet plaatsvinden en dat het opnemen in bestemmingsplannen, waar de Verordening op stuurt, te laat is.
Deze zinnen als ‘aandacht vragen’ refereren aan het formele overleg met gemeenten conform Wro en Bro. We zullen dit duidelijker aan gaan geven.
Het ligt voor de hand dat klimaatbestendigheid meegenomen wordt in de watertoets. Klimaatadaptatie speelt immers vooral in relatie tot water. In de paragraaf over duurzaam waterbeheer (4.1.2) wordt daarom diverse keren aan klimaatverandering gerefereerd. Verdere attendering vinden wij niet nodig.
We zullen bij de toelichting van het artikel een verwijzing opnemen naar het convenant op de Heuvelrug.
Overigens is in de PRS geagendeerd dat een handreiking wordt opgesteld om de ruimtelijke bescherming nader te concretiseren.
Consequentie O PRS en O PRV: We zullen in algemene zin refereren aan lopende processen op het gebied van drinkwaterwinningen. We nemen vrijwaringszones langs regionale keringen als beleidsobject op en vrijwaringszones langs primaire keringen als toelichtend object. Wij verduidelijken zinnen als ‘aandacht vragen’. Wij zullen bij de toelichting van artikel 2.3 (O PRS) een verwijzing naar het convenant op de Heuvelrug opnemen.

4.2. Klimaatverandering, gezondheid en veiligheid

Aandacht voor grijze milieuthema's en gezondheid nodig (38)

- In de pijler duurzame leefomgeving is geen aandacht voor de zogenaamde grijze milieuthema's en ook het onderwerp gezondheid krijgt nauwelijks aandacht. Geef meer aandacht aan de samenhang tussen ruimtelijke ontwikkeling en deze leefomgevingskwaliteiten. (38)

Deze onderwerpen zijn opgenomen in paragraaf 4.2.3. Ze zijn kort behandeld, omdat ze beperkte ruimtelijke relevantie hebben. Het VO PRS is namelijk een ruimtelijke Structuurvisie en geen omgevingsvisie.

4.2.1. Anticiperen op lange termijngevolgen klimaatverandering

Aandacht voor klimaatadaptatie en klimaatscan nodig (18,28)

- Er mist aandacht voor klimaatadaptatie bij binnenstedelijke ontwikkeling. Verdichting van de stad leidt al snel tot extra opgaven op het gebied van klimaatadaptatie met ruimtelijke consequenties. (18)
- Om te kunnen anticiperen op de gevolgen van klimaatverandering is instrumentarium nodig. Denk aan het samen met waterschappen opstellen van klimaatkansenkaarten en gebruik maken van een 'klimaatscan' bij nieuwe ontwikkelingen. De provincie kan aangeven dat zij in haar betrokkenheid voorrang verleent aan projecten die klimaatbestendig zijn of daar belangrijk aan bijdragen. Ook kan een stimuleringsteam in het leven worden geroepen die gebiedspartijen ondersteunt bij het toepassen van een klimaatscan. (28)

Klimaatadaptatie is genoemd in de paragraaf over klimaatverandering en kort uitgewerkt in paragraaf 5.1, de algemene beleidslijn voor verstedelijking. Het is daar bewust kort gehouden, omdat het op provinciaal niveau maar beperkt ruimtelijk relevant is. Op dit punt ligt het belang grotendeels bij gemeenten.
De klimaatscan is voor ons een bekend instrument. Inzet ervan vinden wij met name een gemeentelijke aangelegenheid. Wij vragen van gemeenten op verschillende manieren om het anticiperen op klimaatverandering onderdeel te laten zijn van hun planvorming. Zij kunnen ervoor kiezen hiervoor een klimaatscan in te zetten.

4.2.2. Ruimte bieden voor duurzame energie

Ruimte voor (stimuleren van) alle vormen van duurzame energie (3, 28)

- Maak gebruik van de mogelijkheden om de al aanwezige duurzame technieken maximaal te stimuleren. Stimuleer naast windenergie ook andere duurzame technieken, zoals industriële restwarmtebenutting voor stadsverwarming, naast vergaande energiebesparing in de bestaande bebouwde omgeving. (3)
- Maak ruimte voor alle vormen van duurzame energie. De ruimte die het Voorontwerp geeft aan duurzame energie is onvoldoende om de ambitie van 10% duurzame energie in 2020 te bereiken. Alle bronnen zijn hard nodig en windenergie dient een grotere rol te spelen. Daarbij moet de provincie ontwikkelingen aanjagen en een actieve rol durven te nemen. Voor windenergie moet de provincie haar ambities niet afhankelijk maken van gemeenten. Stel een inpassingsplan op wanneer op geschikte plaatsen onvoldoende initiatieven door gemeenten worden genomen. (28)

In de Structuurvisie kunnen wij alleen ruimtelijk relevante duurzame energiebronnen meer dwingend opnemen. Provinciale Staten hebben voor de beschreven provinciale rol gekozen. Wij passen dit dus niet aan.

Relatie met ambities voor 2040

- De uitvoering van de klimaatambitie voor 2040 is in de nota onvoldoende uitgewerkt wat betreft financiering, gewenste maatregelen en vooral het ruimtelijk effect daarvan. (3)
- Het Voorontwerp brengt de ambitie voor duurzame energie terug naar 10% en handhaaft de ambitie voor 2040. Het Voorontwerp geeft echter geen inzicht of kaders hoe een extra impuls kan worden gegeven aan een duurzame energievoorziening (maatregelen, financiering). Ook de mogelijke ruimtelijke effecten komen in de Structuurvisie niet aan bod. (11, 16)

In de Structuurvisie beperken we ons in eerste instantie tot de mogelijkheden voor het ruimtelijk faciliteren van grootschalige duurzame energieopwekking tot 2025. De doorkijk tot 2040 wordt als stip op de horizon gehanteerd. Eerder onderzoek op het vlak van de klimaatambitie heeft ons inzicht gegeven in de enorme financiële en ruimtelijke consequenties van de opgave om te komen tot een klimaatneutrale regio. Op basis daarvan hebben we geconcludeerd dat die opgave lastig haalbaar zou kunnen blijken, maar dat we de ambitie van een klimaatneutrale regio in 2040 desalniettemin als stip aan de horizon willen handhaven.

Verplicht de inzet op energiebesparing en toepassen duurzame energiebronnen (31, 38)

- Bij naast elkaar zetten doelstelling en aanpak voor duurzame energie blijkt dat de aanpak niet stevig genoeg is om de doelstelling te kunnen halen. Positief dat gemeenten en initiatiefnemers wordt gevraagd ruimtelijke plannen te voorzien van een paragraaf over hoe rekening wordt gehouden met energiebesparing en het toepassen van duurzame energiebronnen. Vragen is echter onvoldoende. Dit moet gereguleerd worden in de Verordening als eis. (31)
- Zet in de Structuurvisie in op 20% duurzame energie, stimuleer dit actief en participeer hierin desgevraagd. Hiervoor is meer nodig dan ruimte bieden voor duurzame energiebronnen, namelijk ruimte bieden voor energiebesparing. Voeg dit toe aan het provinciaal belang, ondersteun ons hierbij en biedt kennis, expertise, financiële middelen en participatie. (38)

Wij nemen het advies om rekening houden met energiebesparing en toepassen van duurzame energiebronnen te gaan verordenen richting gemeenten over in de ontwerp-Structuurvisie.
De Structuurvisie gaat over het ruimtelijk faciliteren van verschillende functies in onze regio. Energiebesparing heeft geen directe ruimtelijk component en wordt daarom niet als zodanig opgenomen in VO PRS. Belangrijk aspect is wel dat fors energie bespaard kan worden door hier in een vroeg stadium van ruimtelijke plannen rekening mee te houden. Dit geldt bijvoorbeeld voor transportafstanden, (rest)warmte en dergelijke.
Consequentie O PRS en O PRV: We zullen rekening houden met energiebesparing en toepassen van duurzame energiebronnen in de verordening als extra eis bij stedelijke ruimtelijke ontwikkelingen opnemen.

4.2.2.1. Windenergie

Locaties (7, 13, 18, 27, 37)

- De locatie langs de A12 ten zuidwesten van Woerden is omstreden. De gemeente ziet geen heil in windmolens op deze locatie. (7)
- Gemeente ziet geen mogelijkheden voor een grootschalige opstelling van windmolens nabij Baambrugge, gelet op de landschappelijke kwaliteit van dit gebied. (13)
- De gemeente zal op basis van een draagvlakpeiling onder de bevolking begin 2012 een standpunt innemen over medewerking aan eventuele initiatieven voor plaatsen van windmolens langs het Amsterdam-Rijnkanaal ten zuiden van Houten. (27)
- Gemeente acht plaatsing van windturbines op de locaties op haar grondgebied niet wenselijk. Voor deze locaties zijn eerder plannen gemaakt en daartegen is ook toen bezwaar gemaakt. (37)
- Er worden langs het Amsterdam-Rijnkanaal twee locaties genoemd. Bij nadere uitwerking hiervan worden door Rijkswaterstaat mogelijk nadere eisen gesteld vanwege het beheer van het Amsterdam-Rijnkanaal. Houdt hiermee rekening en vermeldt dit in de Structuurvisie. (18)

De genoemde locaties vindt de provincie geschikt voor het vestigen van windturbines. De locaties zijn niet als dwingend opgenomen in de Verordening, maar opgenomen als mogelijke locaties. Bij de afweging speelt het verkrijgen van gemeentelijk draagvlak en inpassen in het landschap een rol. De gemeente wordt niet voor het blok gezet bij ontbreken van draagvlak. Dit draagvlak kan echter in de planperiode van de Structuurvisie ten gunste van windenergie wijzigen. Het is dan zinvol te beschikken over een afwegingskader. De Verordening regelt het behoud van genoemde locaties als mogelijke locaties voor windenergie.
Vanuit Rijkswaterstaat is aangegeven dat zij meewerken aan het realiseren van windturbines nabij hun infrastructuur, waaronder het Amsterdam-Rijnkanaal (ARK). Mede vanwege externe veiligheid en werking van de radar zal de initiatiefnemer moeten aantonen dat de beoogde feitelijke installatie geen hinder of gevaar oplevert. Dit beleid is opgenomen in de "beleidsregel voor het plaatsen van windturbines" van Rijkswaterstaat. Op voorhand worden windturbine locaties langs ARK (of rijkswegen) dus niet onmogelijk gevonden. Aangezien het Rijk dit zelf al geregeld heeft via een beleidsregel, zien wij geen meerwaarde in opnemen hiervan.

Kleine turbines (9, 11)

- Turbines tot 20 meter hoog worden toegestaan op (agrarische) bouwpercelen. Er komen gelukkig vrijwaringszones. Komen deze op de kaart? Gemeente vindt 10 meter voldoende. (9)
- De nieuwe categorie windturbines met een maximale hoogte van 20 meter wordt ondersteund. Op grond van bestaande aanbod is het echter wenselijker een hoogte van maximaal 30 meter te hanteren, mogelijk in combinatie met eisen aan de ‘doorkijkbaarheid’. (11)

Onze belangrijkste afwegingen met betrekking tot het realiseren van turbines (groot of klein) op een bepaalde locatie zijn impact op het landschap, milieuspecifieke overwegingen (zoals geluid) en natuur (zoals

vogelrichtlijn). Vanuit die beleidsterreinen achten wij kleinere bebouwingsgebonden turbines op meer locaties mogelijk dan de specifiek voor grote turbines opgenomen locaties. Wel zijn wij van plan dit te gaan beperken tot het stedelijk gebied. Gezien de mogelijke impact bij meer dan 20 meter is deze grens opgenomen als beleidslijn. Een gemeente kan op grond van haar eigen overwegingen ook een andere maat opnemen.
Consequentie O PRS en O PRV: Kleinere turbines worden alleen toegestaan in stedelijk gebied.

Overige opmerkingen (3, 8, 11, 31)

- Laat de windenergieambitie evenredig meegroeien met groei landelijke doelstelling voor windvermogen op land. Het rijk heeft deze van 1.500 MW (vastgesteld in 2001) verhoogd naar 6.000 MW. Voor de provincie Utrecht betekent dit een ophoging van de ambitie naar 200 MW voor de periode tot 2020. (3)
- Welke kaart hoort bij Verordening artikel 7? (8)
- Er is een provinciale rol nodig voor het fenomeen windparken die tegen de gemeentegrens aan worden gesitueerd. Effecten op landschap zijn groot en kunnen voor een aangrenzende gemeente tot problemen leiden. Hoe ziet de provincie haar rol in conflictsituaties? (11)
- Het beleid voor windenergie is vooral regulerend, maar te afhankelijk gesteld van gemeentelijk draagvlak. Advies is om voor de toegestane locaties voor grootschalige windturbines een stimulerend beleid te voeren. (31)

Bij de landelijke ambitie behoort een onderzoek naar mogelijkheden in Nederland. Niet alle provincies zijn gelijkwaardig in de mogelijkheid de doelstelling evenredig te vermeerderen. Het rijksbeleid richt zich in samenwerking met desbetreffende provincies op enkele grootschalige parken om de verhoogde landelijke ambitie te bereiken. Deze parken bevinden zich niet in de provincie Utrecht.
Op dit moment is er nog geen specifieke kaart voor verordening artikel 7, aangezien dit artikel op dit moment gekoppeld is aan de gehele provincie (zie ook paragraaf 4.2.2.1. in VO PRS waarop dit artikel is gebaseerd en waarin als object de gehele provincie is aangegeven). In O PRS en O PRV wordt een kaart met de globale aanduiding van de zoekgebieden opgenomen.
Bij het opnemen van de zoekgebieden voor mogelijke windlocaties over de gemeentegrenzen heen gekeken. De voorwaarde vanuit de kernkwaliteiten landschap betreft het gehele gebied 'rondom' de beoogde turbines. De provinciale rol in deze is terug te vinden in het toepassen van het provinciaal belang met betrekking tot de landschapskwaliteit.
Het ruimtelijk beleid voor windenergie kent inderdaad als rol regulering. Er is echter ook provinciale inzet mogelijk, aanvullend aan de Structuurvisie, vanuit andere beleidsterreinen. Via die weg is stimuleren mogelijk.
Consequentie O PRS en O PRV: We zullen een kaart opnemen met een globale duiding van de zoekgebieden. Deze wordt gekoppeld aan artikel 2.6 in O PRS.

4.2.2.2. Energie uit biomassa

Verduidelijking mogelijkheden biomassalocaties (2, 8, 11, 27)

- Instemming met het beleidsvoornemen om nieuwe biomassavergistingsinstallaties onder andere toe te staan op terreinen voor rioolwaterzuiveringsinstallaties of stortplaatsen. Verwerk dit ook in artikel 9 van de Verordening. Hier staat dat installaties met een verwerkingscapaciteit van meer dan 100.000 ton per jaar niet worden toegestaan in het landelijk gebied. Hier moet een uitzondering gemaakt worden voor de genoemde terreinen, aangezien deze ook in het landelijk gebied kunnen liggen. (2)
- Welke kaart hoort bij Verordening artikel 9? Klopt het dat er geen provinciale eisen zijn bij vestiging van een biomassa installatie voor één agrarisch bedrijf? Er wordt dan immers een niet agrarische functie toegevoegd. En wanneer is sprake van één bedrijf, bij één ondernemer of één bouwblok? (8)
- Behoefte aan meer inzicht in de relatie tussen bedrijfsomvang en verwerkingscapaciteit, omdat er ervaring is met een initiatief met een verwerkingscapaciteit van 36.000 ton en een bedrijfsoppervlak van 1,5 hectare. De Structuurvisie maakt installaties met een verwerkingscapaciteit tot 100.000 ton per jaar mogelijk in het landelijk gebied. Ontstaan er dan geen te grootschalige industriële verwerkingsinstallaties in het landelijk gebied? (27)
- De Structuurvisie geeft goede aanzet voor biomassa. Het aanwijzen van experimenteergebieden biedt perspectief. (11)

De opmerkingen over meer mogelijke locaties en het al dan niet passend zijn van de in omvang grote installaties zijn terecht. Wij zullen kijken hoe we hieraan uitwerking kunnen geven in ontwerp structuurvisie en verordening, o.a. door de slag maken van relatering aan tonnage naar relatering aan bouwblokgrootte.

Op dit moment hoort bij artikel 9 (artikel 2.7 in O PRV) van de Verordening nog geen specifieke kaart, aangezien dit artikel gekoppeld is aan de gehele provincie (zie ook paragraaf 4.2.2.2. in VO PRS waarop dit artikel is gebaseerd en waarin als object de gehele provincie is aangegeven).
Consequentie O PRS en O PRV: We zullen de maximale omvang van een biomassavergistingsinstallatie in het landelijk gebied koppelen aan bouwvlak en niet aan tonnage en toevoegen dat ook terreinen van een rioolwaterzuiveringsinstallatie of stortplaats in aanmerking kunnen komen voor een dergelijke installatie.

4.2.3. Gezonde, veilige en aantrekkelijke leefomgeving

Over dit onderwerp hebben we geen reacties ontvangen.

4.3. Onze wortels, onze kwaliteiten

4.3.1. Cultuurhistorische Hoofdstructuur (CHS)

Kaart (3, 8, 9)

- Op de kaart ontbreken in de legenda twee kleuren / legenda eenheden: één in de Lek en één in het noordwesten van de provincie (3)
- In de legenda ontbreekt de licht groene kleur, waarmee onduidelijk is welke regeling en motivering in die gebieden van toepassing is. (8)
- Door in de kaart CHS arceringen te gebruiken is overlapping van ondergrondse met bovengrondse cultuur mogelijk. (9)

Het legenda-item ‘cultuurhistorische hoofdstructuur’ is in VO PRS als lichtgroen begrensd gebied aangegeven, maar in de legenda is de lichtgroene kleur niet aangegeven. Daarnaast geeft de overlap tussen categorieën en de overlap met stedelijk gebied hier en daar extra kleuren die niet bedoeld zijn.
Consequentie O PRS en O PRV: Wij zullen de kaart in O PRS verduidelijken.

Gebieden (9, 13, 21, 28)

- Gemeente vraagt aandacht voor de Oude Hollandse Waterlinie die voor een groot deel nog zichtbaar en tastbaar aanwezig is. (9, 13)
- Neem ook de cultuurhistorische waarde van de Eng op in de Structuurvisie. (19)
- Het is niet duidelijk wat de provincie in cultuurhistorisch opzicht voorstaat voor het Kromme Rijngebied, dat binnen de gemeentegrenzen van Zeist ligt. Voor het deel westelijk van de Koelaan is de kaart en begrenzing niet helder. Is ‘archeologie’ hier van toepassing? Oostelijk van de Koelaan geldt ‘buitenplaatsen’. Dat laatste is logisch. (21)
- Een groot deel van binnenstedelijk Zeist valt onder de CHS. Niet helder is wat de provincie hiermee beoogt en hoe en wanneer de verordening wordt toegepast. (21)
- De ruimtelijke samenhang bewaken van de cultuurhistorische elementen is in de geledingszone, waar diverse opgaven bij elkaar komen, taak van provinciale regie. (28)

Het cultuurhistorisch belang van de Oude Hollandse Waterlinie staat niet ter discussie. Dit ligt echter voor een belangrijk deel in voormalige vestingsteden en niet als structuur in het landschap. Om die reden is het niet als afzonderlijk object opgenomen in VO PRS. In het agrarisch cultuurlandschap rond Linschoten (nieuw opgenomen in O PRS) noemen we wel de resten van de Linie van Linschoten als cultuurhistorisch waardevol, maar dit betreft een afzonderlijk en veel later toegevoegd element van de Oude Hollandse Waterlinie.
De Eng ligt in één gemeente, omringd door bebouwing. Het betreft een te klein geïsoleerd terrein om als zelfstandigheid gebied in de Structuurvisie op te nemen.
Binnenstedelijk Zeist is opgenomen in VO PRS vanwege het belang van de historische buitenplaatszone de Stichtse Lustwarande. Het betreft een cultuurhistorisch waardevolle structuur die zich uitstrekt over meerdere gemeenten. De regels in VO PRS hebben betrekking op de cultuurhistorische waarde van de buitenplaatszone, die meegenomen moeten worden bij ontwikkelingen. In het Kromme Rijngebied is bij het deel westelijk van de Koelaan in Zeist inderdaad alleen ‘archeologie’ van toepassing.
De opgaven in de geledingszone pakt de provincie samen met de andere gebiedspartners op. Het belang van de cultuurhistorische elementen en structuren in dit gebied nemen we daarin vanzelfsprekend mee.

Landschapselementen ontbreken (28)

- De cultuurhistorische waarden lijken goed geborgd te worden. Opvallend is dat landschapselementen (beplanting) hierin echter ontbreken, terwijl ontginningsstructuur, boerderijlinten, enz. wel worden genoemd. Ook de bescherming van molenbiotopen ontbreekt. Deze vragen juist richting gemeenten een rol door bescherming in bestemmingsplannen. (28)

Landschapselementen zijn waardevolle elementen in het landschap die echter geen samenhangende structuur vormen. Vaak zijn het puntlocaties en daarmee de verantwoordelijkheid van gemeenten. Datzelfde geldt voor molens en molenbiotopen. Daarmee is dus niet gezegd dat de cultuurhistorische waarde van deze elementen minder is dan van de objecten van ruimtelijk provinciaal belang, maar wel, dat we hier vanuit ruimtelijke ordening niets aan doen. De bescherming van landschapselementen wordt echter wel geregeld in de Landschapsverordening, waarvoor een speciale kaart voor de landschapselementen wordt gemaakt.

4.3.1.1. CHS – historische buitenplaatsen

Begrenzing en mogelijkheden historische buitenplaatsen (21,26,29, 32, 37, 38)

- De begrenzing van de CHS – buitenplaatsen heeft veel impact voor ruimtelijke ontwikkelingsprocessen binnen de gemeente Zeist. Niet alleen de Stichtse Lustwarande, maar ook langs de Amersfoortseweg. Gemeente wil richting Ontwerp graag betrokken worden bij (eventuele) 'businesscases voor deze gebieden. (21)
- De businesscase 'gebiedsontwikkeling Stichtse Lustwarande' wordt voorgesteld. RCE wil hier graag bij betrokken worden vanwege de vele rijkmonumenten en expertise hierover. (32)
- Het Voorontwerp geeft aan dat er ruimte wordt geboden voor ontwikkelingen op buitenplaatsen voor zover dit past binnen ons overige ruimtelijk beleid. Dit lijkt een stop te zetten op de gewenste ruimtelijke ontwikkelingen op landgoederen en buitenplaatsen aangezien de meeste hiervan liggen in kwetsbare ecologisch en cultuurhistorisch waardevolle gebieden. Er is juist behoefte aan flexibiliteit en een ruime opstelling van overheden, zie ook de convenanten met de landgoederen Den Treek Henschoten en De Boom. Steek dit ruimer in. (26)
- Historische Buitenplaatsen, en ook het mooiste agrarische cultuurlandschap in de provincie, zijn meestal onderdeel van een (Natuurschoonwet-)landgoed. Daarom wordt gevraagd om beleid op te nemen voor (NSW-)landgoederen in diverse regio's. (29)
- Er ontbreekt een onderbouwing voor de begrenzing van de buitenplaatszone. Deze neemt het gebied rondom Angstel/het Gein niet mee. Dit is wel een belangrijke zone vanwege verspreid liggende buitenplaatsen en vanuit cultuurhistorische oogpunt. Er ontbreekt een definitie van een 'historische buitenplaats'. (37)
- De instandhouding van historische landgoederen en buitenplaatsen vereist een ruimere opstelling. Het alleen toestaan van nieuwe economische functies in bestaande gebouwen is niet voldoende. Er is soms behoefte aan nieuwe bebouwing voor nieuwe kostendragers. (38)

Het is vanzelfsprekend dat de gemeente Zeist betrokken wordt bij eventuele businesscases voor zowel de Stichtse Lustwarande als de Amersfoortseweg. Bij een uit te werken businesscase 'gebiedsontwikkeling Stichtse Lustwarande' zal de Rijksdienst Cultureel Erfgoed betrokken worden.
Het is zeker niet de bedoeling een stop te zetten op ruimtelijke ontwikkelingen op landgoederen en buitenplaatsen. Het voorontwerp biedt hiervoor ruimte en flexibiliteit. Ons uitgangspunt is het gezamenlijk zoeken naar duurzame economische dragers die het voortbestaan en waar mogelijk versterking van cultuurhistorische waarden, in samenhang met andere waarden, waarborgen.
NSW-landgoederen richten zich primair op natuurwaarden en zijn niet primair ingesteld om cultuurhistorische waarden te borgen. Voor zover historische buitenplaatsen deel uitmaken van NSW-landgoederen en deze in een van de acht Cultuurhistorischehoofdstructuur-buitenplaatszones liggen hebben wij daarvoor specifieke regels opgesteld. Uitbreiding van deze zones met NSW-landgoederen is dan ook niet aan de orde.
De overweging om alleen een deel van de Vecht als buitenplaatsenzone aan te geven ligt in het gegeven dat het gebied rondom de Angstel en het Gein overwegend agrarisch van karakter is. Maar aangezien inderdaad deze rivierenzone vanuit cultuurhistorisch oogpunt binding heeft met de ontwikkeling van buitenplaatsen hebben wij besloten het gebied toe te voegen aan de buitenplaatsenzone Vecht.
Een definitie van 'historische buitenplaats' geven wij in onze 'Uitvoeringsagenda Historische Buitenplaatsen 2012-2015'. Het beleid van VO PRS richt zich op buitenplaats*zones*. Aan de ontwerp Verordening is een bijlage cultuurhistorie toegevoegd waarin de verschillende zones worden benoemd en de cultuurhistorische waarde wordt gespecificeerd. We zullen aan ontwerp structuurvisie een bijlage met begrippen toevoegen.

Wij zijn het ermee eens dat alleen nieuwe functies toestaan in bestaande gebouwen niet voldoende is voor het in stand houden van buitenplaatsen. Wij onderzoeken in hoeverre met maatwerkconstructies mogelijkheden bestaan om economische kostendragers te creëren voor het behoud van cultuurhistorische waarden. Deze mogelijkheid laten wij ook nadrukkelijk open in de Verordening. Vanzelfsprekend moet daarbij wel rekening worden gehouden met de eventuele andere aanwezige kwaliteiten.
Consequentie O PRS en O PRV: Wij zullen de tekst in O PRS op het punt van ontwikkelingsmogelijkheden op historische buitenplaatsen verhelderen en buitenplaatsenzone Vecht verbreden met gebied rondom Angstel/het Gein. Ter verduidelijking van begrippen zullen wij een bijlage hierover aan O PRS toevoegen.

4.3.1.2. CHS - militair erfgoed

Begrenzing en mogelijkheden militair erfgoed (37, 40)

- De inundatiegebieden vallen niet onder de CHS-militair erfgoed, terwijl dit wel voorstelbaar is en worden ook niet als relevant voor de CHS benoemd. (37)
- Er zijn goede mogelijkheden voor economisch medegebruik van militair erfgoed, bijvoorbeeld voor toeristisch-recreatieve functies. Maak de mogelijkheden concreet en neem ze in de tekst op. (40)

Wij zijn uitgegaan van een zonering op basis van de Verboden Kringen, schootsvelden en gedeeltelijk de inundatiegebieden. Hiermee wordt de ruimtelijke beleving van openheid en het zicht rondom de linies volgens ons voldoende gewaarborgd. Daarnaast worden de inundatiekommen via de kernkwaliteiten van het landschap Nieuwe Hollandse Waterlinie wel beschermd.
Er zijn inderdaad goede mogelijkheden voor economisch medegebruik van militair erfgoed, inclusief toeristisch-recreatieve functies en herbestemming. Dit is echter breder dan ons ruimtelijk beleid. Wij verwijzen u hiervoor door naar de uitvoeringsprogramma's van de afzonderlijke linies.

4.3.1.3. CHS – agrarische cultuurlandschappen

Begrenzing en mogelijkheden agrarisch cultuurlandschap (7, 8)

- Gemeente kijkt met belangstelling uit naar de handreiking gebiedsontwikkeling en herbestemming en wil bij het opstellen hiervan graag bij betrokken worden. (7)
- Het is onduidelijk waarom een deel van de gronden langs Valleikanaal/Lunterse Beek de bescherming agrarische landschappen gekregen hebben. Het betreft kleinschalige gronden, die deels bebost zijn. (8)

Als wij besluiten hiertoe over te gaan, zal de gemeente bij een handreiking gebiedsontwikkeling en herbestemming betrokken worden.
In het gebied langs Valleikanaal/Lunterse Beek zijn geen gebieden aangewezen als agrarisch erfgoed.

4.3.1.4. CHS – archeologie

Begrenzing en mogelijkheden archeologie (7, 11, 30)

- De provincie wil werken aan het 'versterken van de zichtbaarheid en beleefbaarheid van deze resten'. Hoe gaat de provincie hier uitvoering aan geven? Of wordt dit geheel aan de gemeente overgelaten? Graag meer toelichting op dit punt. (7)
- Definieer de Limes niet als gebied, maar als zone. Op veel plekken wordt de Limes, of onderdelen daarvan, verondersteld, maar is hij niet aangetoond. Hoe wordt bescherming van die gebieden met een Limes-indicatie geregeld, zodat tegelijkertijd ontwikkeling mogelijk blijft en geen onnodig onderzoek wordt aanbesteed? Artikel 14 van de Verordening geeft geen uitsluitsel. (11)
- Aanbod van inzet specifieke kennis op het gebied van de begrenzing van de Romeinse Limes ten behoeve van de uitvoering die in vele gevallen een gemeenschappelijke opgave is. (30)

De provincie vraagt dat een ruimtelijk plan bestemmingen en regels bevat die de in het plangebied bekende en verwachte archeologische waarden behouden en versterken. Daarnaast wil de provincie projecten stimuleren die bijdragen aan de zichtbaarheid en beleefbaarheid van deze archeologische resten. In sommige gevallen zal de provincie participeren in dergelijke projecten. Verder wordt specifiek voor de Limes aandacht besteed aan zichtbaarheid en beleefbaarheid vanuit de Landelijke Limessamenwerking, opgezet door de provincies Gelderland, Utrecht en Zuid-Holland en de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE).
In een nog te ontwikkelen beleidskaart zullen voor de gebieden die zijn aangemerkt als 'provinciaal belang archeologie' nadere richtlijnen worden geformuleerd voor toegestane verstoringsdiepten en – oppervlakten.

Hierbij ligt een onderscheid tussen bekende en verwachte archeologische waarden voor de hand.
De provincie heeft kennis genomen van het kennisaanbod. In het kader van de Landelijke Limessamenwerking zijn de eerste contacten gelegd. We zullen dit daar verder oppakken en er invulling aan geven.

4.3.2. Aardkundige waarden

Begrenzing aardkundige waarden (8, 9, 19)

- Voor de verspreid liggende gronden met de aanduiding aardkundige waarden wordt de motivering van de indeling van de gebieden en de gevolgen ervan gemist. Juist een deel van deze gronden blijkt in het verleden bij ruilverkaveling en grondverbetering aanzienlijk geroerd te zijn. Het moet duidelijk worden wat er (nog) te beschermen valt. (8)
- De Linschoten is van (zichtbare) aardkundige waarde. Niet zichtbaar zijn de oude rivierlopen. Waarom heeft de Hollandse IJssel geen aardkundige waarde: vanwege kanalisatie? (9)
- De kaart met aardkundige waarden vertoont in Soesterberg een grillig patroon. Wellicht wordt hiermee de bodemstructuur aangeduid en is de beoogde bescherming niet aan dit patroon gekoppeld? (19)

De aardkundige waarden in het westen van de gemeente Woudenberg zijn sneeuw- en ijssmeltwaterdalen. In het oosten en noorden van de gemeente bevinden zich dekzandruggen. Meer informatie hierover is te vinden op de interactieve kaart over aardkundige waarden op de provinciale website.
Bij de aardkundige waarden gaat het niet alleen om het al dan niet geroerd zijn van de bovengrond, maar ook om de grotere ruimtelijke structuren van het reliëf. Voor de kartering van de dekzandruggen in de Gelderse Vallei is onder andere het Actueel Hoogtebestand Nederland (AHN) gebruikt.
In het Groene Hart zijn zeer veel oude rivierlopen/stroomruggen aanwezig. In VO PRS zijn de meest representatieve en minst aangetaste aangewezen als aardkundige waarde. De Lange Linschoten, met de bijbehorende stroomrug, is hier een voorbeeld van. De Hollandse IJssel geeft in veel mindere mate een beeld van een natuurlijk systeem.
De in VO PRS in de kaart opgenomen structuren rond Soesterberg zijn sneeuw- en ijssmeltwaterdalen. Meer informatie hierover is te vinden op de interactieve kaart over aardkundige waarden op de provinciale website.
De bescherming is aan dit patroon gekoppeld. In VO PRS is een dal op het terrein van de voormalige vliegbasis Soesterberg opgenomen. Dit is onjuist en dit dal zal in O PRS van de kaart worden verwijderd.
Consequentie O PRS en O PRV: We passen de genoemde begrenzing bij voormalige vliegbasis Soesterberg aan.

4.3.3. Landschap

Regelingen voor het landschap (4, 8, 27, 28, 29, 32)

- Neem het Nationale Landschappenbeleid over in de Structuurvisie, zeker nu het Rijksbeleid ten aanzien van de instandhouding van de Nationale Landschappen onder druk staat. (4)
- Verordening artikel 34: kan hier de categorie kleine projecten waarvoor geen Nee, tenzij toets van toepassing is worden opgenomen? Dat zijn immers vastgestelde uitzonderingsgevallen. (8)
- De gemeente toetst planontwikkelingen primair aan het landschapsontwikkelingsplan. Dit is een product van samenwerking tussen een aantal gemeenten en kan rekenen op draagvlak. (27)
- Voor het totale landelijk gebied zijn de landschapskaternen de basis. Advies is om deze kwaliteitsgids beter te verankeren in de Structuurvisie en Verordening. Nu staan in de Verordening de kernkwaliteiten slechts op hoofdlijnen genoemd. Ook is onduidelijk hoe en wie straks bepaalt wat kwaliteit is en hoe de provinciale beoordeling en toetsing van bestemmingsplannen hiervoor plaatsvindt. Advies is de Kwaliteitsgids te verankeren en vast te leggen hoe de provincie gaat sturen op bereiken van de gewenste kwaliteit. Daarnaast is stimuleren belangrijk. (28)
- De Kwaliteitsgids Utrechtse Landschappen moet een inspiratiebron zijn en blijven en niet als receptenboek of toetsingskader bij lokale overheden gaan fungeren. (29)
- Landschapselementen als houtwallen en bomen krijgen geen provinciale bescherming. (28)
- De kwaliteitsgids is een goed hulpmiddel bij planvorming en beoordelen van effecten voor landschap. Waarom wordt deze niet sterker normstellend toegepast als het gaat om ruimtelijke ontwikkelingen? Neem de verplichting op om te motiveren wat het effect op de kernkwaliteiten van een ontwikkeling is, als onderbouwing op de gemaakte keuzes. Neem ook kennis van de evaluatie van de Catalogus Gebiedskenmerken van de Omgevingsvisie Overijssel. Provinciale begeleiding van gemeenten bij de toepassing ervan is wenselijk, evenals een monitoringsprogramma t.a.v. de doorwerking ervan. (32)

We nemen de werkwijze van de kernkwaliteiten over. Het regime van ja, mits er rekening gehouden wordt met landschap is nu leidend. Het migratiesaldo-0 als instrument wordt niet overgenomen.
De Nee, tenzij toets is gekoppeld aan het EHS-beleid. Voor landschap gaan we uit van ja, mits.
De kwaliteitsgids geeft invulling aan het provinciaal belang van landschap op provinciale schaal. De gids is zoveel als mogelijk afgestemd op de landschapsontwikkelingsplannen van de gemeenten.
Voor landschap staat inspireren en stimuleren bij de provincie voorop. Dit was zo bij het opstellen van de Kwaliteitsgids en dit is nog steeds zo bij de aanhaking aan de Structuurvisie en Verordening. Wij zullen O PRS aanvullen met een nadere duiding van ruimtelijke kwaliteit. De toepassing van de kwaliteitsgids zal in de praktijk een samenwerking zijn tussen provincie, gemeente en initiatiefnemers. Er zal dus niet zo zeer sprake zijn van provinciale beoordeling en toetsing.
De bescherming van landschapselementen wordt geregeld in de Landschapsverordening, waarvoor een speciale kaart met landschapselementen wordt gemaakt.
De verplichting zoals genoemd is nu bedoeld met het opnemen van artikel 34 in VO PRV (artikel 4.9 in O PRV).
Begeleiding en voorbespreking van plannen zijn in het implementatieproces van de kwaliteitsgids opgenomen.
Consequentie O PRS en O PRV: Wij zullen een nadere duiding geven van ruimtelijke kwaliteit.

Inhoudelijke en geografische Relaties van de landschappen (21, 31)

- Er is sterke interactie tussen landschap en cultuurhistorie. De Kwaliteitsgids gaat uit van ideaalbeelden. Hoe inpasbaar zijn die in de realiteit van alle andere factoren in een gebied? Het kaartbeeld in de kwaliteitsgids leidt tot strijdigheid met de mogelijke ruimtelijke ontwikkelingen bij Driebergen-Zeist. (21)
- De landschappen zijn provinciegrensoverschrijdende fenomenen. Het veenwiedegebied, het plassengebied, De Gelderse Vallei, het rivierengebied en zelfs de Utrechtse Heuvelrug houden geen halt bij de provinciegrens. Afstemming met aanliggende provincies over welke kwaliteiten moeten worden versterkt en hoe dit het best geregeld kan worden is belangrijk. Het Voorontwerp biedt hiervoor onvoldoende aanknopingspunten. (31)

De kwaliteitsgids is inspirerend bedoeld en geldt niet als precieze uitwerking in een gebied.
De gidsen zijn afgestemd met de aansluitende provincies. Elke provincie heeft eigen manier van borgen in de eigen structuurvisie en verordening. In de gidsen zijn de belangrijke elementen in de aangrenzende gebieden in lichtere kleuren terug te vinden op de kaarten.

4.3.3.1. Landschap Eemland

Verschil tussen landschap en nationaal landschap

- Geef het verschil aan tussen het landschap Arkemheen-Eemland en het nationaal landschap Arkemheen-Eemland.

Landschap Eemland is het Utrechtse gedeelte van (voorheen) nationaal landschap Arkemheen-Eemland.

4.3.3.2. Landschap Gelderse Vallei

Over dit onderwerp hebben we geen reacties ontvangen.

4.3.3.3. Landschap Groene Hart

Meer duidelijkheid over gebieden en landschappelijke elementen nodig (6, 9, 17)

- Visie op landschap wordt onderschreven. Wel het verzoek om bij het aspect openheid ter verduidelijking op te nemen dat grootschalige openheid ook kan bestaan uit grote velden met daarin kades, tiendwegen en kleine bosjes. (6, 17)
- Mogelijkheden voor dynamiek zijn erg afhankelijk van infrastructuur. Betekent dit dat ontwikkelingen niet langs de Lange Linschoten mogelijk zijn, maar wel langs de Hollandse IJssel (provinciale weg)? Of worden andere zones op grotere schaal bedoeld? (9)
- Voor de landschappelijke inpassing wordt de Kwaliteitsgids als leidraad genomen. Belangrijke punten in de gids zijn echter niet in overeenstemming met de feitelijke situatie en het door de gemeente gewenste beleid als gevolg van onvoldoende afstemming met de betreffende gemeenten. Zo geldt voor pestbosjes en houtwallen dat juist deze een cultuurhistorische waarde hebben. (9)

Het katern uit de kwaliteitsgids voor het Groene Hart heeft vanwege de grootte van het gebied een hoger abstractieniveau dan de andere katernen. Dat er landschapselementen liggen in gebieden met grootschalige openheid klopt en is terug te vinden in de schetsen bij de uitwerking van de velden. Mogelijk komen er nog uitwerkingen op gedetailleerder schaalniveau voor deelgebieden. Dit is al gebeurd voor de Venen.
De infrastructuur is onderdeel van de dynamiekzones als onderdeel van de veelheid aan functies die bij elkaar komen in contrast met de rustige gebieden.
In de kwaliteitsgids wordt het provinciaal belang beschreven. Dit is soms anders dan het belang van de gemeente. De kwaliteitsgids Groene Hart heeft vanwege de grootte van het gebied een hoger abstractieniveau dan de andere katernen. In de schetsen komen de pestbosjes en houtwallen terug. Mogelijk komen er nog uitwerkingen op gedetailleerder schaalniveau voor deelgebieden. Dit is al gebeurd voor de Venen.

4.3.3.4. Landschap Rivierengebied

Bescherming kenmerken landschap (4)

- Het overgangsgebied tussen de Utrechtse Heuvelrug en het veenweidegebied van Westbroek is een bijzonder en uniek gebied. Bescherm dit tegen grootschalige ingrepen. (4)

In de kwaliteitsgids wordt deze kleinschaligheid benadrukt en de intentie is om deze in contrast met het open komgebied in stand te houden. Grootschalige ingrepen kunnen echter niet alleen met landschappelijke argumenten worden voorkomen.

4.3.3.5. Landschap Utrechtse Heuvelrug

Over dit onderwerp hebben we geen reacties ontvangen.

4.3.3.6. Landschap Nieuwe Hollandse Waterlinie

Over dit onderwerp hebben we geen reacties ontvangen.

4.3.3.7. Landschap Stelling van Amsterdam

Proportionele regelgeving (13)

- Het landschap van de Stelling van Amsterdam is bijzonder waardevol, maar de regelgeving moet wel proportioneel en consequent zijn. (13)

De kwaliteitsgids is inspirerend en in het beleid voor landschap gaan we uit van ja, mits.

5. Vitale dorpen en steden

5.1. Algemene beleidslijn verstedelijking

Focus binnenstedelijk (5, 11, 12, 13, 18, 22, 28, 30, 32, 41)

- Wij onderschrijven uw streven om het stedelijk programma zoveel mogelijk binnenstedelijk te realiseren. (5, 11, 12, 13, 22)
- Wij onderschrijven de ambitie om de verstedelijking voor tenminste 2/3 binnenstedelijk te realiseren vanuit het gezichtspunt van zuinig en zorgvuldig ruimtegebruik. (18)
- Wij kunnen ons op hoofdlijnen vinden in de algemene beleidslijn verstedelijking. (28, 32, 41)
- Gevraagd wordt een voorkeur uit te spreken voor het in de tijd eerder realiseren van binnenstedelijke locaties ten opzichte van uitbreidingslocaties. Dit kan door de duurzame verstedelijkingsladder op te nemen in Structuurvisie en Verordening. (28)
- Vraag om meer inhoudelijke focus op de binnenstedelijke opgave. Aangegeven wordt dit zeer belangrijk te vinden, echter, tegelijkertijd wordt er veel meer dan voorheen ruimte gelaten om buiten de rode contour bebouwing toe te voegen. Dit signaal doet afbreuk aan de gezamenlijk geformuleerde noodzaak van binnenstedelijk bouwen. (30)

Bij de totstandkoming van het verstedelijkingsprogramma is in eerste instantie gekeken naar de mogelijkheden in het stedelijk gebied. Pas als gebleken is dat er te weinig mogelijkheden binnen de rode contouren zijn is uitbreiding in overweging genomen. En alleen op die plaatsen waar de uitbreiding ruimtelijke aanvaardbaar is, is er een bol voor een woningbouwlocatie opgenomen. Daarbij hebben we rekening gehouden met de Ontwikkelingsvisie NV Utrecht (door PS vastgesteld als bouwsteen voor de Structuurvisie). Op deze wijze is een woningbouwprogramma opgenomen, dat voor 80 % is gesitueerd binnen het stedelijk gebied. Daarmee wordt er ook zeker niet meer ruimte gegeven dan voorheen voor verstedelijking buiten de rode contouren.
Wij hebben de duurzame verstedelijkingsladder opgenomen in de O PRS. Daarmee geven we tevens aan dat het de voorkeur verdient om in het stedelijk gebied eerst in te zetten op herstructurering en transformatie voordat nieuwe locaties (bijvoorbeeld voormalige uitbreidingslocaties) ontwikkeld worden.
Wij zullen ons inspannen en middelen inzetten om gemeente en andere partijen te ondersteunen bij het daadwerkelijk realiseren van de binnenstedelijke opgave. Daarbij zal het niet altijd haalbaar zijn binnenstedelijke locaties eerder te realiseren dan de uitbreidingslocaties. Dit is namelijk mede afhankelijk van marktinitiatieven.
Consequentie O PRS en O PRV: In de Structuurvisie is de tekst aangepast (5.1.) en in de toelichting van de Verordening wordt verwezen naar de duurzame verstedelijkingsladder die is opgenomen in het Besluit ruimtelijke ordening.

Woningbouwprogramma (1, 3, 5, 27, 28, 37)

- Tevredenheid over het niet hanteren van het uitgangspunt migratiesaldo nul. (1)
- Gemeenten geven aan meer plancapaciteit te hebben. De vraag is wat onder plancapaciteit wordt verstaan. In het BRU document is al aangegeven dat er bij de betrokken gemeenten op zich voldoende fysieke ruimte is om aan de ambitie te voldoen. Maar voldoende ruimte betekent nog niet dat er voldoende plancapaciteit is. Daarvoor is meer nodig, bijvoorbeeld een uitspraak over de haalbaarheid en de planologische randvoorwaarden. (3)
- De woningbouwproductie in de afgelopen jaren in de BRU-regio laat andere binnenstedelijke aantallen zien dan de aantallen zoals nu opgenomen in het VO PRS. Daarmee lijken de aantallen zoals genoemd niet realistisch. (3)
- In Regiodocument BRU hebben we aangegeven dat de bouw van 38.600 woningen in de Utrechtse regio een zeer ambitieuze opgave is die alleen onder strikte randvoorwaarden haalbaar kan zijn. In VO PRS is dit verhoogd naar 40.645. Dit zijn gemiddeld 3.400 woningen per jaar, meer dan de gemiddelde productie in de afgelopen vijftien jaar. Dit lijkt een onhaalbaar streven . (5)
- U gaat in VO Structuurvisie, in tegenstelling tot de geldende Structuurvisie (Streekplan), niet langer uit van migratiesaldo 0. Op deze belangrijke koerswijziging in het provinciaal beleid wordt niet ingegaan. (27)
- Wat wordt bedoeld met de zinsnede “ we gaan uit van de realisatie van tenminste 63.000 woningen in de periode 2013-2025” (p.37). (28)
- Waarop baseert u de uitspraak dat u een woningbouwprogramma van 63.000-68.000 woningen realistisch acht. Ruim 80 % is binnenstedelijk gepland, dit kent veel procedurele vereisten en vertragingen en er zijn onvoldoende financiële middelen. (37)

Het opgenomen woningbouwprogramma is in die zin realistisch, dat het uitgaat van een zelfde productieniveau als in de voorgaande jaren. Uiteraard hebben wij er notie van genomen dat de productie met name de laatste twee jaar ver is teruggezakt, maar wij zijn van mening dat we in ieder geval de ruimtelijke mogelijkheden moeten geven voor een herstel en/of '' inhaalslag" in de woningproductie. Dit programma is mede gebaseerd op de Ontwikkelingsvisie NV Utrecht. Bovendien blijkt zowel uit de ABF-verkenning, die in onze opdracht is uitgevoerd, als uit recent onderzoek van PBL/CBS dat er in onze provincie aanhoudend sprake zal zijn van huishoudensgroei en dat een substantiële toevoeging van het aantal woningen nodig is.
Daadwerkelijke realisatie hangt af van vele factoren en andere partijen. De provincie Utrecht bouwt zelf geen woningen en heeft in geringe mate middelen beschikbaar om andere partijen daarin te ondersteunen. Toch willen wij, zoveel als mogelijk, sturen op een programma van tenminste 63.000 woningen. Dit is de basis voor onze monitoring en ook voor de vierjaarlijkse herijking. We hebben rekening gehouden met planuitval door niet alle door gemeenten aangegeven binnenstedelijke plancapaciteit op te nemen in VO PRS. In het stedelijk gebied staat het gemeenten vrij om meer woningen te realiseren dan in het stedelijk programma opgenomen. Inderdaad is 80 % van het woningbouwprogramma binnenstedelijk, dat wil zeggen woningbouw binnen de rode contouren (stedelijk gebied). Dit betreft dus ook voormalige uitleglocaties zoals Leidsche Rijn, Houten-Zuid, Vathorst en Veenendaal-Oost, waar nog substantiële capaciteit aanwezig is. Het betreft dus niet alleen complexe (transformatie) locaties in de binnensteden.
De gesignaleerde "verhoging" van het programma voor de Regio Utrecht wordt grotendeels veroorzaakt door het – in tegenstelling tot het Regiodocument BRU – niet hanteren van een planuitvalpercentage van 25 % voor uitleglocaties. Wij gaan er namelijk van uit dat een uitbreidingslocatie òf wel, òf niet ontwikkeld wordt. Via de jaarlijkse monitoring willen wij de realisatie van het woningbouwprogramma nauwlettend blijven volgen.
Zoals hierboven aangegeven gaan we, ook in ons huidige ruimtelijke beleid, uit van ruimtelijke mogelijkheden, niet van een kwantitatieve behoefte. Deze kwantitatieve benadering is wel het uitgangspunt bij migratiesaldo nul. Al in de Ontwikkelingsvisie NV Utrecht hebben we geconstateerd dat er onvoldoende ruimtelijke mogelijkheden zijn om de woningbouwopgave in de provincie en het NV-gebied te realiseren. Daarom is afgesproken dat voor de behoefte vanuit het NV-gebied 15.000 woningen in Almere zullen worden gebouwd.

Kwaliteit van het stedelijk gebied (3, 18, 28, 32, 38, 40)

- Insteek dat dit met name lokale aangelegenheid is, komt ons logisch over. De rol die de provincie daarin pakt ook. Toch denken we dat het kwantitatieve en kwalitatieve aspect de komende periode weinig los te koppelen valt. De rollenscheiding is meer een academische insteek. Goede aanpak is maatwerkoplossingen met afhankelijk van de situatie een afgestemde gezamenlijke aanpak. (3)
- Aandacht voor de problematiek van toenemende hevige neerslag in dicht bebouwde gebieden. (18)
- We missen aandacht voor klimaatbestendig bouwen. Groenblauwe longen in de stad zijn belangrijk voor leefbaarheid en tegengaan hittestress, waterberging belangrijke ruimtelijke claim in stedelijk gebied. (28)
- Aandacht voor een zorgvuldig transformatieproces, waarbij cultuurhistorie onderlegger en inspiratiebron kan zijn voor een aantrekkelijke woonomgeving met eigen identiteit. (32)
- Aandacht voor het behoud van binnenstedelijke kwaliteiten. (38)
- De bebouwde omgeving is moeilijk aan te pakken in het streven naar een klimaatneutrale provincie in 2040. Welke instrumenten gaat de provincie hiervoor inzetten? (38)
- Het nadrukkelijk inzetten op functiemenging levert een bijdrage aan het verbeteren van de leefbaarheid van gebieden. Verzoek om gemeenten hiertoe te stimuleren. (40)

De genoemde onderwerpen (klimaatbestendigheid, duurzaamheid, cultuurhistorie en functiemenging) zijn van belang bij de inrichting van het stedelijk gebied. Wij steunen deze ambities, maar zien hierin primair een verantwoordelijkheid voor de gemeenten. Onze rol bestaat uit het stimuleren en faciliteren van gemeenten. In het kader van de Kadernota Binnenstedelijke ontwikkeling werken we dit verder uit. In de verordening vragen we bij nieuwe verstedelijking van enige omvang wel een toelichting op de wijze waarop rekening is gehouden met overstromingsgevaar, energiebesparing en het toepassen van duurzame energiebronnen.

Kleine kernen (9)

- De aandacht voor kleine kernen (zoals Hekendorp) houdt snel op: er worden geen andere oplossingsrichtingen aangedragen. Kunt u hier invulling aan geven?

Het formuleren van oplossingsrichtingen vraagt om maatwerk per kern. Via een integrale visie op de kern kunnen gemeenten zowel niet-fysieke (leefbaarheid, sociale cohesie) als fysieke aspecten (mogelijkheden voor inbreiding of herontwikkeling in de kern) en oplossingsrichtingen in beeld brengen.
Consequentie O PRS en O PRV: De tekst in de Structuurvisie is aangepast (5.1)

Regionale afstemming (8, 13, 16, 28)

- Onderlinge afstemming over woningbouwplanning is lastig uitgangspunt bij bouwen voor eigen behoefte en dus inwoners. Hoever gaat dat en waar ligt de regie. (8)
- De "regio" waarin wordt afgestemd moet passen bij de migratiebewegingen in de omgeving. Dit kan ook gemeenten buiten de provincie betreffen. (13)
- Op zichzelf onderschrijven wij deze gedachte. Het ligt het meest voor de hand dat dit plaatsvindt op het niveau van de woningmarktgebieden. Omdat het woningmarktgebied waar de regio Amersfoort onderdeel van uitmaakt meerdere provincies omvat, zien wij hierin een rol voor de provincie. (16)
- Voorstel om regionale samenwerking rond verstedelijkingsplannen te organiseren en hierover afspraken te maken met gemeenten, bijvoorbeeld in een convenant. Koppel dit aan duurzame verstedelijkingsladder. (28)

In VO PRS geven wij aan dat het wenselijk is dat gemeenten onderling afstemmen. Het ligt voor de hand dat de bepaling van de regio is afgestemd op woningmarktgebieden en bestaande samenwerkingsvormen. In de regio Amersfoort verkennen we met gemeenten of er mogelijkheden zijn voor een pilot op het terrein van regionale programmering. Door gebruik te maken van de uitkomsten van dit proces willen wij onze rol nader bezien en bepalen of een dergelijke rol ook in andere regio's gewenst is. Overigens is ook met het Rijk afgesproken om in Noordvleugelverband een studie uit te voeren met betrekking tot woningbouwlocaties en fasering.

5.1.1. Toekomstige woonlocaties (nu buiten rode contouren)

Keuze uitbreidingslocaties (28)

- Ingrijpende keuzes voor nieuwbouw – zoals Vathorst West, Woudenberg en Hoef en Haag - moeten telkens, met voortschrijdend inzicht, op hun eigen merites beoordeeld worden. Terugverwijzen naar besluitvorming NV Utrecht is te beperkt. Na 2025 kan de demografische ontwikkeling in Utrecht een heel andere zijn. Blijf zuinig met uitgeven van terreinen en zorg dat ontwikkelingen weer teruggedraaid kunnen worden. Een meer strategische planning en een omslag van 'groeien naar onderhouden' is een veel reëlere manier van denken. (28)
- In het kader van een goede regionale sturing suggereren wij dat de provincie ook de onderlinge samenhang tussen locaties bekijkt. Bijvoorbeeld: wat betekent het niet doorgaan van de locatie Hoef en Haag voor de locatie Rijnenburg? (28)

Zoals hiervoor uitgelegd (onder "woningbouwprogramma") geven de prognoses voor onze provincie een aanhoudende bevolkings- en huishoudensgroei aan, ook na 2025. Via de duurzaamheidsladder moeten gemeenten onderbouwen waarom de ontwikkeling van de uitbreidingslocatie noodzakelijk is. Daarbij gaat het niet alleen om de kwantitatieve noodzaak, maar ook om het toevoegen van bepaalde woonmilieus, zoals landelijke, groene en dorpse -woonmilieus. Dit maakt het palet compleet en is een aanvulling op de meer stedelijke woonmilieus. 'Onderhouden' is zeker belangrijk, maar gezien de druk op de woningmarkt blijft ook groei aan de orde. Wij kiezen ervoor deze groei voor het grootste deel binnen de rode contouren op te vangen. Vooralsnog gaan wij uit van realisatie van alle genoemde locaties, die nodig zijn voor realisering van het woningbouwprogramma. Zoals aangegeven is regionale afstemming qua programma en planning wenselijk.

Randvoorwaarden uitbreidingslocaties (Artikel 17 Verordening) (5, 18)

- De randvoorwaarden zijn zeer algemeen geformuleerd. Het is niet duidelijk hoe toetsing plaatsvindt. Deze onzekerheid leidt tot onnodig risico op vertraging en desinvesteringen in de desbetreffende bestemmingsplanprocedures. (5)
- Met het oog op waterveiligheid ernstige bedenkingen bij grootschalige stedelijke ontwikkeling bij Veenendaal en het Eiland van Schalkwijk. (18)
- Wij hechten er aan dat de randvoorwaarden vanuit water in de PRS worden opgenomen. (18)
- Voor enkele locaties, te weten Linschoten Oost, Laagraven, Eiland van Schalkwijk, Eemnes en Eemdijk zijn deze randvoorwaarden van dien aard, dat wij u in overweging geven van deze locaties af te zien. Indien er toch aan wordt vastgehouden dan dient aan specifieke, hoge inrichtingseisen te worden voldaan. (18)

Via het reguliere overleg over ruimtelijke plannen willen wij vroegtijdig met elkaar in gesprek over de concrete invulling van de locaties en de randvoorwaarden. Op die manier kan eventuele vertraging of desinvestering worden voorkomen. Bij het afwegen van de locaties hebben wij rekening gehouden met waterveiligheid en overige wateraspecten. Er spelen echter nog meer zaken een rol in de afweging. Daardoor is een aantal locaties die vanuit het oogpunt van water minder gewenst zijn toch opgenomen in VO PRS . Gemeenten zijn ervan op

de hoogte dat bij de inrichting van die locaties met wateraspecten rekening moet worden gehouden. Bij locaties waar dit specifiek van belang is, vragen wij in de tekst bij de stedelijke programma's hier specifiek aandacht voor.

Onbenutte uitbreidingslocaties (39)

- Verworven gronden voor woningbouw en de aanleg van bedrijventerreinen blijven als gevolg van de crisis onbenut. Kan planologie worden ingezet om deze locaties in te richten voor recreatie en/of natuur. (39)

De in de Structuurvisie opgenomen uitbreidingslocaties zijn allemaal noodzakelijk voor de realisering van het stedelijk programma. Totdat deze locaties tot ontwikkeling worden gebracht, geldt het aangegeven beleid voor het landelijk gebied.

Samenvallen uitbreidingsmogelijkheden met andere regels (2)

- Delen van de toekomstige woon- en ook bedrijvenlocatie (art. 22) vallen samen met andere aanduidingen. Is dit wel de bedoeling?

De aanduiding verstedelijkingslocatie ((de bol) valt in gemeente Bunschoten samen met de aanduidingen cultuurhistorie, militair erfgoed en geledingszone. De aanduidingen cultuurhistorie en militair erfgoed staan eventuele verstedelijking niet in de weg. Het rekening houden met deze kwaliteiten maakt onderdeel uit van een gebruikelijke ruimtelijke afweging en inrichting. Geledingszones komen niet meer voor op de beleidskaart van de O PRS, wel recreatiezones. De recreatiezone ter hoogte van het beoogde bedrijventerrein ten zuiden van de kern Bunschoten zullen wij aanpassen. De aanduiding van de stiltegebieden komt overeen met die in de geldende provinciale milieuverordening. Deze valt niet samen met de eventuele uitbreiding van Eemdijk.
Consequentie O PRS en O PRV: In de Structuurvisie passen we het object recreatiezone zodanig aan, dat er geen overlap is met toekomstige verstedelijking.

5.2. Rode contouren

Systematiek (9, 12, 13, 21, 28, 37)

- De vierjaarlijkse herijking van de stedelijke programma's en de rode contouren elke 4 jaar is te vaag; gemeenten moeten niet aan het lijntje gehouden worden maar de rode contour moet bijtijds – niet na complexe, tijdrovende procedures – worden verlegd. In de praktijk betekent dit verschuiven van de discussie. Gevraagd wordt nu de keuze te maken. (9)
- Systematiek rode contouren is een goed instrument om het verstedelijkingsbeleid te ondersteunen. (12)
- Wij kunnen goed uit de voeten met het instrument van de rode contour. (13)
- De werkwijze met rode contouren schept helderheid en duidelijkheid. (21)
- Wat is de verwachting van de provincie rond de nieuwe systematiek van de rode contouren, waar gaat dit toe leiden? (28)
- De nieuwe systematiek van de rode contouren waarderen wij, de vierjaarlijkse herijking en de mogelijkheid van enig maatwerk. (37)

De systematiek van rode contouren hebben wij enigszins aangepast in vergelijking met de Structuurvisie 2004 – 2015. Redenen hiervoor zijn de behoefte aan meer eenvoudige en kortere procedures, eisen ten aanzien van digitalisering en de behoefte aan enige flexibiliteit in de kernrandzone. Zo zijn er geen ontheffingen meer nodig voor kleinschalige ontwikkelingen buiten de rode contour, mits dit leidt tot verhoging van de ruimtelijke kwaliteit. Wij verwachten hiermee een werkbare systematiek te hebben, die zowel de nodige flexibiliteit in zich heeft als het buitengebied beschermt en de realisatie van de binnenstedelijke opgave stimuleert. Bij de vierjaarlijkse herijking kunnen indien nodig de contouren worden geactualiseerd.
Consequentie O PRS en O PRV: In de Structuurvisie doen we kleine tekstaanpassingen in paragraaf 5.1.

Herijking (9, 16, 17, 22, 28, 38)

- De vierjaarlijkse herijking van de stedelijke programma's en de rode contouren elke 4 jaar is te vaag; gemeenten moeten niet aan het lijntje gehouden worden maar de rode contour moet bijtijds – niet na complexe, tijdrovende procedures – worden verlegd. In de praktijk betekent dit verschuiven van de discussie. Gevraagd wordt nu de keuze te maken. (9)
- Wij zijn blij met het voorgestelde instrumentarium voor toekomstige ontwikkelingsmogelijkheden. De vierjaarlijkse herijking naar aanleiding van de verstedelijkingsprogramma's is een verbetering van het planologisch regime. Dit komt de flexibiliteit in de planvorming ten goede. (16)

- Introductie van de vierjaarlijkse herijking van het woningbouwprogramma vinden wij een positieve ontwikkeling. (17)
- Met instemming kennis genomen van voornemen om de stedelijke programma's elke 4 jaar te herijken en indien wenselijk de rode contouren daaraan aan te passen. (22)
- Het is goed dat er jaarlijkse monitoring plaatsvindt van de stedelijke programma's en daarnaast een vierjaarlijkse herijking. Wij nemen aan dat ook hierbij regionale afstemming plaatsvindt en niet alleen per gemeente wordt gekeken. (28)
- Wij nemen aan dat herijking ook kan betekenen dat bollocaties van de kaart gehaald kunnen worden, naast het zonodig opnemen van nieuwe bollocaties. (28)
- Wij waarderen de mogelijkheid voor een vierjaarlijkse herijking van de stedelijke programma's met de daaraan gekoppelde mogelijkheid tot aanpassing van de rode contouren. (38)

Uit de reacties blijkt dat men in grote mate kan instemmen met de vierjaarlijkse herijking van de stedelijke programma's en rode contouren.
Deze vierjaarlijkse herijking geeft ons de mogelijkheid om de stedelijke programma's tussentijds en op een integrale en samenhangende wijze te actualiseren.
Uiteraard monitoren we niet alleen op gemeentelijk niveau, maar ook op regionaal en provinciaal niveau.
Het is mogelijk dat bollocaties bij de herijking van de kaart worden gehaald, echter wij achten het niet voorstelbaar dat dit op grond van een geringere woningbehoefte gaat gebeuren, maar eerder op grond van het niet haalbaar zijn van de gewenste ontwikkeling. In ieder geval moet hier overleg over zijn met regio en gemeente en het is waarschijnlijk dat er dan een andere uitbreidingslocatie in beeld komt.

Kleinschalige verstedelijking bij de rode contour (art. 18 VO PRV) (4, 7, 17, 19, 21, 28, 30, 37, 39, 40)

- Onder welke voorwaarden krijgen deze ontwikkelingen buiten de rode contour de ruimte? Hou vast aan de rode contouren en maak helder onder welke voorwaarden en uitzonderingen daarvan kan worden afgeweken. Dit om enige zekerheid te hebben ten aanzien van de ontwikkelingsmogelijkheden voor landbouwbedrijven in de buurt van dorpskernen. (4)
- Als blijkt dat het nodig is voor de eigen groei van de bevolking of het in stand houden van een gezond bedrijfsklimaat, moet het mogelijk zijn om af te wijken van het beginsel dat alles binnen de rode contour moet plaatsvinden. Vraag om flexibiliteit. In sommige gevallen is het maatschappelijk belang of de kwaliteitswinst voor de stedelijke ruimte zo groot dat afwijken van de rode contour mogelijk moet zijn. (7)
- Er is behoefte aan meer flexibiliteit en manoeuvreerruimte bij de toepassing van dit instrument. Wij delen de mening dat het centrale uitgangspunt daarbij vooral het realiseren van ruimtelijke kwaliteit is.(17)
- De ruimte die geboden wordt kan de nodige flexibiliteit bieden voor kleinschalige ontwikkelingen in de overgang van stedelijk naar landelijk gebied. (19)
- De voorgestelde methodiek roept vragen op: wanneer is deze toepasbaar? Wat is kleinschalig? (21, 28)
- Bezwaar tegen het bieden van ruimte voor kleinschalige rode ontwikkelingen buiten de contour, als algemeen recht (ja, mits). Hier worden geen kaders aan gesteld, een procedure ontbreekt. (28)
- De geboden planologische ruimte kan leiden tot verrommeling in het zeer beperkte landelijk gebied tussen bijvoorbeeld Utrecht, De Bilt, Bilthoven, Zeist en Bunnik. (30)
- Onvoldoende is uitgewerkt hoe het begrip ruimtelijke kwaliteit getoetst gaat worden. Voor ruimtelijke kwaliteit is het ook belangrijk om groengebieden te ontwikkelen binnen de rode contour. (31)
- In bepaalde gevallen is het denkbaar dat gemeente de ruimte krijgt maatwerkaanpassingen te realiseren. Daarbij gaat het niet alleen om hectareneutrale correcties, maar ook om kleine uitbreidingen. Alleen in onderling overleg en na een goede ruimtelijke onderbouwing. (37)
- Voorstel om woningbouw alleen nog mogelijk te maken binnen de huidige rode contour met uitzondering van rood voor recreatie en rood voor groen. Onder die condities verwachten wij dat het voorzien in de groter wordende recreatieve vraag in de toekomst wat eenvoudiger haalbaar kan worden. (39)
- Positief dat u kleinschalige ontwikkelingen toestaat buiten de rode contour. (40)

Uit de reacties blijkt dat over dit onderwerp verschillend wordt gedacht vanuit verschillende invalshoeken.
Onze insteek is om kleinschalige ontwikkelingen aansluitend aan het stedelijk gebied toe te staan als dit leidt tot meer ruimtelijke kwaliteit. Via de Verordening vragen wij aan gemeenten om beleid te formuleren voor de kernrandzone. Hierbinnen hebben gemeenten veel ruimte om zelf hun "ambitielat" te bepalen.
Consequentie O PRS en O PRV: In de Structuurvisie hebben we de tekst aangepast (3.4 en 6.2) en in de Verordening is artikel 4.8 (O PRV) aangepast.

5.3. Binnenstedelijke ontwikkeling

Realisatie en haalbaarheid (5, 12, 13, 15, 21, 28, 40, 41)

- Hoe stelt u zich de gezamenlijke inspanning voor, bijvoorbeeld waar het gaat om de dekking van het onhaalbare deel van de opgave. Wij verwachten dat uw inzet is gericht op ondersteunen, faciliteren, gezamenlijk knelpunten oplossen en mee-ontwikkelen. Een sterk regulerende rol van de provincie past niet bij deze opgave. Wij zijn zeer gemotiveerd samen met u verder invulling te geven aan een goede rolverdeling. (5)
- Wij zijn met u van mening dat door het wegvallen van rijksmiddelen en de huidige marktsituatie de voortgang van de binnenstedelijke ontwikkeling in de komende jaren van alle partijen een grote inspanning zal vergen. U hebt de overtuiging dat we dit samen kunnen bewerkstelligen. Wij zien de toekomst wat minder rooskleurig en doen in dat verband een dringend beroep op u om ons met financiële middelen te ondersteunen. (12)
- Positief over de faciliterende en stimulerende rol die de provincie wil spelen bij het realiseren van binnenstedelijke opgaven. (13)
- De provincie heeft een belangrijke positie om deze opgave haalbaar te maken. Verzoek om de bijdrage en rol van de provincie bij binnenstedelijke ontwikkelingen duidelijker aan te geven. De uitwerking, inclusief de woningbouwdifferentiatie, vinden wij een verantwoordelijkheid van de gemeente. (15)
- Wij nodigen u uit met ons na te denken op welke wijze wij de binnenstedelijke opgave kunnen waarmaken. De woningbouwproductie is ook in de provincie Utrecht niet meer vanzelfsprekend. (21)
- Kwantitatieve ambities zijn hoog. We juichen het toe dat provincie een regulerende, participerende en stimulerende rol blijft spelen. (28)
- Gelden de instrumenten die de provincie wil inzetten voor de realisatie van de binnenstedelijke ontwikkeling ook voor “ voormalige” recente uitbreidingslocaties binnen de rode contour. Wij adviseren deze alleen in te zetten voor de ‘ echte’ binnenstedelijke locaties. (28)
- Het bedrijfsleven verkent graag met u wat nodig is om realisatie van het binnenstedelijk programma beter haalbaar te maken. (40)
- Aan de mogelijkheden voor inbreiding zitten grenzen (druk op infrastructuur, hoge realiseringskosten). Ontwikkeling van binnenstedelijke locaties wordt daardoor steeds moeilijker. (41)

Wij moeten met elkaar in gesprek blijven over de realisatie van de binnenstedelijke ontwikkeling en waar nodig gezamenlijk zoeken naar oplossingen.
De inzet op binnenstedelijke ontwikkeling vraagt om verdere uitwerking van de provinciale rol en focus. Op dit moment wordt gewerkt aan een Kadernota Binnenstedelijke Ontwikkeling, die richtinggevende keuzes aangeeft in de provinciale activiteiten en in te zetten middelen (en hun beoogde effecten) op het terrein van Binnenstedelijke Ontwikkeling (met de nadruk op wonen). Daarbij wordt de verbinding gezocht met de voorgestelde werkwijze zoals verwoord onder ‘anders uitvoeren’ (7.2) in O PRS en dus met het nieuwe Ruimtelijk Actieprogramma (7.3.3). Uiteraard is samenwerking met andere partijen daarbij van groot belang. Het programmabureau van de NV Utrecht heeft een ambtelijk rapport opgesteld met ervaringen en adviezen voor het vergroten van de haalbaarheid van de binnenstedelijke opgave. Voor een groot deel wordt de haalbaarheid bepaald door een veelvoud aan knelpunten en vooral door een hoge verwervingsprijs in relatie tot de voorziene opbrengsten. Het vergroten van de haalbaarheid van locaties is in alle gevallen maatwerk. Met het Rijk is afgesproken dat er in dit kader ruimte is voor het bespreken van cases en onderzoeksvoorstellen.
Consequentie O PRS en O PRV: We hebben de tekst in de Structuurvisie op dit punt aangepast (H 7)

5.3.1. Stedelijke ontwikkelzones

Stedelijke ontwikkelzones (12, 26, 41)

- Amersfoort heeft op de Visiekaart een ster als potentiële ontwikkelzone. Graag horen we welk gebied u hierbij in gedachten heeft. Wij brengen hiervoor graag de zone van het Stadshart met uitlopers naar de Birkhoven, de A28 en de Hoef onder uw aandacht. (12)
- We pleiten voor het opnemen van een of meer ontwikkelzones die specifiek zijn gericht op de regio Gelderse Vallei/Utrecht Oost volgend op de geschetste opgaven en ontwikkelingen. (26)
- Voor de volgende locaties in Veenendaal is sprake van een dergelijke beoogde ontwikkeling: Centrum, Stationskwartier, Uit te plaatsen bedrijven, Het Ambacht, Bedrijventerrein De Vendel/Faktorij. (41)

Wij nemen de stedelijke ontwikkelzones niet op in O PRS. In het nieuwe Integrale gebiedsontwikkelingsprogramma worden deze integrale gebiedsopgaven nader in kaart gebracht in nauwe samenwerking en afstemming met betrokken gemeenten. In die gebieden willen we door de inzet van aanvullende middelen focus en integratie aanbrengen.
Consequentie O PRS en O PRV: In de Structuurvisie hebben we de stedelijke ontwikkelzones niet opgenomen

5.3.2. A12-zone

A12-zone (3, 32, 40)

- In de planperiode is de A12-Zone nog geen ontwikkelzone. Wat ons betreft wordt dit gebied aangeduid als een ontwikkelzone voor de toekomst. Onduidelijkheid laten bestaan over de provinciale inzet voor na de planperiode maar vanuit een onduidelijke definiëring van provinciaal belang toch bepalend willen zijn in de voorgestane planperiode lijkt ons geen recht doen aan de term ontwikkelplanologie. (3)
- RCE wordt graag betrokken bij het proces ivm evt. aanwijzing Nieuwe Hollandse Waterlinie als “grootste rijksmonument van Nederland”. (32)
- Wij pleiten voor een voortvarender aanpak van de A12zone. Project steviger verankeren in het ruimtelijk beleid. (40)

De A12-Zone is één van de laatste potentiële grote transformatie- en verdichtingslocaties in de provincie voor na 2030. In het Verstedelijkingsperspectief A12 Centraal is een kansrijk en waardevol wenkend perspectief beschreven: de stip op de horizon. Het gebied kan zich op de langere termijn ontwikkelen tot een multifunctioneel woonwerkgebied in het hart van een aaneengesloten metropolitane regio. Een gebied dat niet alleen met de auto goed bereikbaar is, maar ook met tram en fiets. De zone kan daarmee substantieel bijdragen aan de economische kracht van de regio.
Voor de langere termijn is dit een realistisch perspectief, met veel flexibiliteit. In de periode van de Structuurvisie willen we voorkomen dat dit ontwikkelperspectief verloren gaat. De aandacht nu gaat uit naar het oplossen van lokale knelpunten, waarbij lokale partijen aan zet zijn.
De A12 Zone is naar aanleiding van recente ontwikkeling (besluitvorming stuurgroep A12) niet meer als beleidsobject worden opgenomen in O PRS, maar staat wel op de visiekaart.
Consequentie O PRS en O PRV: In de Structuurvisie is de tekst over de A12-Zone aangepast (2.6).

5.4. Werken

Algemeen (31, 40)

- Samenhang tussen het ruimtelijk en het economisch beleid is nog onvoldoende uitgewerkt. (31)
- Creëren van een wervend vestigingsmilieu voor topsectoren krijgt te weinig aandacht. (31)
- Wij achten een sterkere focus nodig op de dragende clusters van de economie zoals transport & logistiek, bouwen & ontwerpen, gezondheid & medisch en financiële & adviesdiensten. (40)
- Van belang dat u kiest om ruimte te bieden aan gevestigde bedrijven in de al aanwezige economische sectoren. (40)

Voor zover relevant is onze economische visie ruimtelijk vertaald in VO PRS. De daarin opgenomen werkmilieus komen allen terug in VO PRS, zij het dat het niet altijd noodzakelijk was om hier specifieke beleidsobjecten van te maken. In VO PRS geven we aan dat de (ruimtelijk-) economische strategie voor de komende jaren naast het versterken van de bedrijfssectoren gericht op kennis en creativiteit ook gericht is op het zoveel als mogelijk accommoderen van de dynamiek van de al in onze provincie gevestigde bedrijven. Onder het kopje bedrijven/kantoren nemen we onze antwoorden op deze reactie mee.

(groot)Stedelijk vestigingsmilieu (12)

- Graag hierin een prioritering aanbrengen, waarbij de centra van Amersfoort en Utrecht de hoogste prioriteit hebben.

Wij hebben de tekst aangepast in die zin, dat het (groot)stedelijk vestigingsmilieu aanwezig is in Utrecht en Amersfoort.

5.4.1. Bedrijventerreinen

Behoefte (9, 38, 40)

- De stelling “huidige capaciteit aan bedrijventerrein is voldoende” is tegenstrijdig aan de toelichting “behoefte aan 335 ha netto”. (9)
- Voornoemde stelling is bijzonder, omdat de regio’s onderzoek hebben laten uitvoeren naar de behoeftevraag. De stelling sluit niet aan bij de uitgevoerde onderzoeken. (38)
- Passage in paragraaf 5.1. dat huidige capaciteit voldoende is etc. achten wij niet duidelijk. Geef in PRS aan wat u indicatief programmeert aan bedrijventerrein in totaal en per regio. (40)

De zinsnede dat de huidige capaciteit aan bedrijventerrein voldoende is komt uit het Coalitieakkoord 2011-2015. Dit is juist, omdat de op dat moment beschikbare restcapaciteit nagenoeg overeen komt met de 335 ha netto maximaal die volgens het Convenant bedrijventerreinen nog ontwikkeld kan worden in onze provincie. Een groot deel van deze capaciteit is al vastgelegd in bestemmingsplannen, voor 178 ha kan er nog nieuwe ruimte worden gevonden. Op regionaal niveau is er echter een mismatch tussen vraag en aanbod. Daarom is aan gemeenten gevraagd om via een regionaal convenant (naast de aanpak van de herstructurering van bedrijventerreinen) de regionale behoefte aan bedrijventerreinen, de planning inclusief fasering, de segmentering en de beoogde locaties (bestaand en nieuw) in beeld te brengen.
Inmiddels zijn de concept-convenanten gereed en zijn ze door ons gebruikt als input voor de O PRS. De stedelijke programma’s per regio en per gemeente zijn aangevuld voor wat betreft bedrijventerreinen.
Consequentie O PRS en O PRV: In de Structuurvisie hebben we de tekst aangepast (5.3.1).

Beleid/Hanteren SER-ladder (3, 11, 15, 28, 31, 38, 40)

- Onduidelijk blijft hoeveel vrijheid regio’s inhoudelijk bezien behouden voor het maken van afspraken en binnen welke provinciale kaders ze moeten blijven. (3)
- Wij onderschrijven de algemene uitgangspunten dat er in de provincie meer nadruk moet komen op intensivering en revitalisering van werklocaties. Wel vragen wij ons af hoe de provincie denkt om te gaan met de bestaande plancapaciteiten en grondexploitaties voor deze werklocaties. De voorgestelde beleidswijzigingen zullen dergelijke zaken moeten respecteren. (11)
- Het is onterecht dat er zo’n strikt beleid voor bedrijventerreinen is opgenomen in de PRS. Bedrijven kunnen niet groeien en dit kan serieuze gevolgen hebben voor de werkgelegenheid. Wij vinden het niet realistisch te verwachten dat bedrijven door de hele provincie verhuizen. In de praktijk zijn veel bedrijven gebonden aan een gemeente. (15)
- Inzetten op revitalisering en herstructurering levert niet het gewenste effect op, omdat dit zeer beperkt ruimtewinst oplevert. Bovendien zijn er geen middelen om dergelijke projecten uit te voeren. Door het verplaatsen van bedrijven (binnen de gemeente) wordt ruimte gecreëerd voor uitbreiding van omliggende bedrijven. (15)
- Wij kunnen ons vinden in de algemene lijn voor werklocaties, de belangrijkste opgaven zijn herstructurering, transformatie en intensivering. (28)
- Het beleid voor bedrijventerreinen onderschrijven wij. Wel adviseren wij om steeds in gesprek te blijven met gemeenten over te realiseren ruimtelijke kwaliteit. Daarbij ook veel nadrukkelijker private partijen betrekken en ruimte geven. (31)
- Participatie in gebiedsontwikkeling Maarsbergen, met als onderdeel uitbreiding bedrijventerrein, moet in par. 5.4.1. genoemd worden. (38)
- Maatwerk is nodig bij het voorzien in de ruimtebehoefte, zowel op formele als op informele locaties, om oplossingen te bieden voor individuele bedrijven. (40)
- Wij slaan graag met u de handen ineen om de herstructurering tot een succes te maken. Niet alles kan tegelijk. Het hebben van een afwegingskader kan helpen bij het objectiever maken van keuzes wij bieden onze expertise aan om dat gezamenlijk mogelijk met de OMU te doen. Wij begrijpen dat dit onderwerp grotendeels buiten de PRS valt maar gelet op de samenhang met nieuwe bedrijfslocaties bewust deze reactie. (40)

Wij hechten aan het toepassen van de duurzame verstedelijkingsladder (voorheen SERladder) bij de ontwikkeling van bedrijventerreinen: eerst herstructurering en intensivering voordat er nieuwe terreinen worden ontwikkeld. Door strikte voorwaarden te stellen aan de ontwikkeling van nieuw bedrijventerrein, ontstaat druk op bestaande terreinen. Dit kan weer leiden tot een grotere urgentie voor de herstructurering. In O PRV stellen wij aan de ontwikkeling van nieuw bedrijventerrein de voorwaarde, dat er een relatie is met de realisering van de herstructurering van bedrijventerrein.

In de regionale convenanten bedrijventerreinen kan ook aandacht worden besteed aan de lokale behoefte en mogelijkheden. Uiteraard blijven wij in gesprek over bedrijventerreinenbeleid. Bij de vierjaarlijkse herijking van de stedelijke programma's betrekken wij de voortgang van de herstructurering.
De locatie Maarsbergen is, als onderdeel van een integrale gebiedsontwikkeling, opgenomen in het stedelijk programma van de gemeente Utrechtse Heuvelrug (5.5.2.3.)
Consequentie O PRS en O PRV: de tekst van de Structuurvisie (5.3) en de verordening (art. 3.3 en 3.4) is aangepast.

Rol provincie/afstemming (31, 38, 40)

- Afstemming van het bedrijfsterreinenbeleid met de provincie Gelderland is belangrijk. (31)
- Wij missen de bovenlokale afstemming in de opgaven voor bedrijventerreinen. (38)
- Wij vragen u op basis van uw programma een actieve regisseursrol aan te nemen en de realisering hiervan te bewaken en te stimuleren. (40)
- We verwachten van u een actieve bijdrage bij het creëren van een gezamenlijk draagvlak voor het bedrijventerreinprogramma. (40)

De bovenlokale afstemming op het gebied van bedrijventerreinen vindt plaats via de regionale convenanten bedrijventerreinen. Wij zorgen daarbij voor de bovenregionale afstemming, ook met de aangrenzende provincies. Uit het gevoerde bovenregionale afstemmingsoverleg blijkt op dit moment geen noodzaak tot het wijzigen van de regionale programmering. Deze afstemming heeft echter een blijvend karakter, zowel op het gebied van de monitoring van het aanbod als voor de toekomstige herijking van de vraag. Herstructurering en daaraan gekoppeld de ontwikkeling van de bedrijventerreinen die zijn opgenomen in het stedelijk programma van O PRS achten wij noodzakelijk. Binnen de grenzen van onze mogelijkheden zullen wij een actieve bijdrage leveren, met het accent op herstructurering van bestaande locaties.

Convenanten bedrijventerreinen (5, 8, 13, 20, 27, 28, 34, 36, 37, 38, 40)

- Wij rekenen er op dat u de resultaten van het proces van totstandkoming regionaal convenant bedrijventerreinen opneemt in de Structuurvisie. Het baart ons zorgen dat het Voorontwerp kiest voor een nieuwe koers voor bedrijventerreinen, waarmee de ruimte voor afspraken in het convenant lijkt te worden ingeperkt. (5)
- Wij behouden ons het recht voor om op de ontwerpstructuurvisie te reageren ten aanzien van de wijze waarop de afspraken in de regio Amersfoort verwerkt worden, vanuit de specifieke belangen van Woudenberg. (8)
- Wij gaan er van uit dat als we consensus hebben over de locaties, de provincie deze dan overneemt door middel van het plaatsen van bollen op de kaart in de ontwerp Structuurvisie. (13)
- Wij vinden het een gemiste kans dat u via de Structuurvisie niet stimuleert dat er in de regionale convenanten aandacht wordt besteed aan de noodzaak van een regionale aanpak van bedrijfsverplaatsing zodanig, dat er synergie kan ontstaan tussen bedrijven in grond- en afvalstromen (het kortsluiten van bedrijfscycli). (20)
- Gelden er nog aanvullende voorwaarden voor de ontwikkeling van bedrijventerreinen als er een regionaal convenant is vastgesteld. (27)
- Wij twijfelen aan de striktheid van de voorwaarden die de provincie stelt aan regionale convenanten; verplichting SERladder i.p.v. " een goed onderbouwde regionale planning in kwantitatieve en kwalitatieve zin" . Ook voorwaarden art. 22 Verordening verdienen aanscherping. (28)
- Verzoek om een duidelijke provinciale toetsing toe te passen op de regionale afspraken, met SERladder als leidend principe. Procedure waarbij zienswijzen kunnen worden meegewogen. (28)
- Wij verwachten dat de provincie de uitgangspunten uit het Convenant omarmt en overneemt in de Structuurvisie. (34)
- Wij gaan ervan uit dat het convenant onverkort zal worden overgenomen in de Structuurvisie. (36)
- Wij nemen aan dat de afspraken die worden opgenomen in het Convenant bedrijventerreinen worden betrokken bij het Ontwerp. (37)
- Graag inzicht in de "ruimtelijke afweging" voor onze ontwikkellocaties conform het regionaal convenant bedrijventerreinen. (38)
- In de convenanten zullen in ieder geval een aantal uitbreidingslocaties voor bedrijventerreinen concreet moeten landen zoals (niet uitputtend:) Bunnik, Maarsbergen, Amerongen/Leersum, regio Woerden-Harmelen- Oudewater- Montfoort-Lopik, Utrecht, Mijdrecht, Baarn, Woudenberg, Soesterberg, Amersfoort, Bunschoten. (40)

- Het ligt voor de hand dat u de convenanten in principe één op één overneemt. Provincie moet zwaarwegende argumenten hebben om ervan te kunnen afwijken. (40)

In het algemeen zijn wij terughoudend met het aanwijzen van nieuwe uitbreidingslocaties. Dat geldt ook voor bedrijventerreinen. Daarnaast vinden wij het belangrijk dat er urgentie ontstaat voor herstructurering van bestaande bedrijventerreinen. Wij hebben – de concepten van – de regionale convenanten gebruikt als input voor het in O PRS opgenomen stedelijk programma. Daarbij zijn niet alle voorgestelde nieuwe locaties gehonoreerd. Gekeken is allereerst naar de ruimtelijke aanvaardbaarheid, maar ook naar de noodzaak om de ontwikkeling van een locatie op korte termijn mogelijk te maken. Als een locatie in de regionale planning later aan bod komt, is deze nog niet met een uitbreidingsbol op de kaart aangegeven. Nadere afweging daarover kan plaatsvinden bij de vierjaarlijkse herijking van de stedelijke programma's. Op dat moment is waarschijnlijk ook de landelijke planningsopgave maar aanleiding van nieuwe prognoses bijgesteld.
Aan de ontwikkeling van de opgenomen locaties ("bollen" en in stedelijk gebied) stellen wij in O PRV de voorwaarde dat de herstructurering van bestaand bedrijventerrein is verzekerd door middel van een herstructureringsplan en dat de realisering van een nieuw terrein in samenhang wordt ontwikkeld met de herstructurering, waarmee de omvang van het nieuwe terrein in redelijke verhouding staat tot de omvang van het te herstructureren terrein. Bovendien wordt gevraagd in de toelichting bij het desbetreffende bestemmingsplan toe te lichten hoe de ontwikkeling past in de regionale afspraken.
Consequentie O PRS en O PRV: In de Structuurvisie hebben we de tekst aangepast (5.3.1) en in de Verordening artikel 3.3 en 3.4.

Afweging nieuwe locaties bedrijventerrein (28, 40)

- Onduidelijk wanneer de ruimtelijke afweging van nieuwe locaties plaatsvindt: onderdeel van de regionale afspraken of nadat convenant is bekrachtigd? Hoe past dat in procedure vaststelling Structuurvisie? (28)
- Wij vinden het minder wenselijk dat voor geheel nieuwe bedrijventerreinlocaties nog een ruimtelijke afweging plaats moet vinden. (art. 22 Verordening) Dit is in strijd met uw filosofie om achteraf te gaan toetsen. Daar komt bij dat de provincie betrokken is bij de convenanten. (40)

Ruimtelijke afweging heeft plaatsgevonden in het kader van O PRS. Dit is ook gecommuniceerd richting de gemeenten.

Bedrijven categorie 4 en hoger (40)

- In het belang van een evenwichtige economische ontwikkeling zullen ook gevestigde bedrijven in de hogere milieucategorieën perspectief moeten houden. Het voorgenomen beleid voor verdere binnenstedelijke verdichting legt ook extra druk op de milieueisen die gesteld worden. Voorstel om in samenspraak deze bedrijven te inventariseren en de omvang van mogelijke knelpunten in beeld te brengen, voor vaststelling Ontwerp . (40)

Los van de wenselijkheid was het gezien de planning niet mogelijk een dergelijke inventarisatie voor de vaststelling van O PRS uit te voeren. Aandacht voor deze bedrijven past in de afspraken die in een regionaal convenant kunnen worden gemaakt over segmentering en/of transformatie van bedrijventerreinen.

Kantoren op bedrijventerreinen(2, 3, 8, 11)

- Mogen wij er van uitgaan dat het gaat over nieuwe bestemmingen en/of nieuwe bedrijventerreinen en niet om bestaande bestemmingen en/of kantoren? (2, 8)
- Los van de vraag of het wenselijk is om kantoorfuncties weg te bestemmen, ontstaat mogelijk een planologisch nadeel en een grond voor planschade. Graag verzoeken wij u de regeling op dit punt te verduidelijken. (2)
- Wij ondersteunen uw beleidsinzet om geen kantoren meer op bedrijventerreinen toe te laten. (3)
- De opmerking dat bedrijventerreinen geen geschikte locaties zijn voor kantoren, is wel erg algemeen gesteld. Ook wordt deze stelling niet onderbouwd. Wij pleiten ervoor om de strategie hierbij over te laten aan de samenwerkende gemeenten. (11)

Zelfstandige kantoren kunnen zich over het algemeen goed vestigen in een gemengd stedelijk milieu. Daarom is vestiging op bedrijventerreinen niet noodzakelijk. Bovendien blijft deze ruimte dan beschikbaar voor werkfuncties die zich minder goed laten mengen met andere stedelijke functies. Bij nieuwe ruimtelijke plannen staan wij daarom een kantoorfunctie niet meer toe. Wij willen actief inzetten op het terugdringen van aanwezige (nog niet realiseerde) plancapaciteit. Veel zelfstandige kantoorgebouwen op bedrijventerreinen hebben te maken met (structurele) leegstand. In overleg met gemeenten kan worden bezien of het planologisch instrumentarium kan worden ingezet om herstructurering of transformatie van een dergelijke

locatie te bevorderen.
Consequentie O PRS en O PRV: In de Structuurvisie hebben we de tekst aangepast (5.3.1). In de Verordening zijn is artikel 3.3, 3.4 en 3.5 aangepast.

Bedrijfsgebonden kantoren (2, 12)

- Wij verzoeken u de definitie van kantoorlocaties wat te vereenvoudigen. De omvang van bedrijfsgebonden kantoren zou niet moeten worden ingeperkt. Indien u dit toch wenst te reguleren, verzoeken wij u te spreken van 50 % (i.p.v. 30 %) van het totale bvo met een maximum van 2000 m2 (i.p.v. 1500 m2). (2)
- Graag gaan we met u in gesprek over de regels voor bedrijfsgebonden kantoren op bedrijventerreinen, mede in het licht van het vervagende onderscheid tussen bedrijven en kantoren. En hoe wij als overheden hier met passende regels in kunnen faciliteren. (12)

Wij zijn van mening dat de omvang van bedrijfsgebonden kantoren ondergeschikt moet zijn aan die van de bedrijfsfunctie. Dit hebben wij opgenomen in O PRV. In de definitie van kantoren hebben we eenzelfde maatvoering opgenomen als nu is opgenomen in de bijlage van het locatiebeleid bij de huidige verordening: max. 50 % tot een maximum van 2000 m2. Het staat gemeenten uiteraard vrij om in hun bestemmingsplan nog striktere regels op te nemen.
Consequentie O PRS en O PRV: In de Structuurvisie hebben we de tekst aangepast en in de Verordening hebben we dit geregeld in de definitie van kantoren (artikel 1.1)

5.4.2. Kantorenlocaties

Algemeen (3, 5, 12, 15, 40, 41)

- Onduidelijk blijft hoeveel vrijheid regio's inhoudelijk bezien behouden voor het maken van afspraken en binnen welke provinciale kaders ze moeten blijven. (3)
- Het is onduidelijk hoe uw voorstellen concreet uitwerken, voor specifieke gemeenten (5, 41)
- Ondersteuning van het restrictieve beleid waar het gaat om nieuwe kantoorontwikkelingen, gezien het overschot dat er nu is. (12)
- Wij staan achter het standpunt om het aantal kantoorlocaties te beperken. (15)
- Positief over de actieve rol die de provincie wil spelen in de aanpak. (40)
- Met u van mening dat leegstand van kantoren noodzaakt tot het treffen van maatregelen. (41)

De kantorenproblematiek is urgent en omvangrijk. Het marktfalen dat hier optreedt, hetgeen leidt tot leegstand en dus geen optimaal gebruik van het stedelijk gebied, rechtvaardigt een stevige provinciale inzet op dit dossier. In O PRS en O PRV houden we vast aan de stringente aanpak.
Consequentie O PRS en O PRV: In de Structuurvisie hebben we de tekst aangepast (5.3.2) en in de Verordening is artikel 3.5 aangepast.

Terugdringen plancapaciteit (3, 41)

- Onduidelijk blijft hoe de provincie denkt om te gaan met bestaande plancapaciteit, bestaande privaatrechtelijke afspraken en bestaande grondexploitaties. Bij beleidswijziging moet u de gevolgen inzichtelijk maken en uitvoerbaarheid aantonen. (3)
- Er is een groot overschot aan plancapaciteit. Die wilt u terugdringen. Echter een groot deel is al vastgelegd in bestemmingsplannen en/of grondexploitaties. Wij missen in het Voorontwerp een duiding hoe u met dit dilemma wilt omgaan. (3)
- Graag overleg over de doorwerking van uw keuzes in het actualiseringsplan bedrijventerreinen ten zuiden van de A12 in relatie tot de flexibiliteit die geboden wordt in bestemmingsplannen. (41)

Het terugdringen van de bestaande plancapaciteit is onderdeel van de aanpak. In eerste instantie via onderling overleg over de (over)capaciteit, de toekomstkansen en alternatieve gebruiksmogelijkheden. Bij herziening van bestemmingsplannen staan wij een kantorenbestemming niet meer toe, tenzij er binnen de planperiode zicht is op gebruik als kantoor.
Consequentie O PRS en O PRV: In de Structuurvisie is de tekst op dit punt aangepast (5.3.2) en in de Verordening is artikel 3.5 aangepast

Kantorenlocaties op knooppunten (3, 12, 21, 37)

- De locatie Nieuwegein Binnenstad ontbreekt bij de speerpuntlocaties. Terwijl dit één van de weinige locaties is waarvoor al een geldend bestemmingsplan aanwezig is. (3)

- Instemming aanwijzing locatie Amersfoort centraal. Graag komen we met u samen tot een gebiedsbegrenzing. (12)
- Driebergen-Zeist: er wordt gesproken over kantoorontwikkeling aan de zuidzijde. Wij zien aan de noordzijde ook nieuwe mogelijkheden voor kantoorontwikkeling. (21)
- Breukelen: constatering dat het Voorontwerp de mogelijkheid biedt om op dit knooppunt tot nieuwe kantoorvestiging te komen. Nadere analyse van de mogelijkheden is nodig. (37)

Wij zijn selectief bij het aanwijzen van deze kantoren op knooppunten. Er moet tenminste sprake zijn van een zeer goede bereikbaarheid met openbaar vervoer en de aanwezigheid van een NS treinstation. Ook zijn we terughoudend met wat er mag. Capaciteit in vastgestelde bestemmingplannen wordt in overleg nader bezien bij herziening.
In Driebergen-Zeist worden alleen die plannen toegestaan waarover nu intenties zijn afgesproken, verdere ontwikkeling is niet aan de orde.
Gezien het opschorten van de plannen met betrekking tot Hof van Breukelen, is het niet noodzakelijk voor deze locatie een specifiek beleid op te nemen. Breukelen is dan ook geschrapt als knooppuntlocatie.
Consequentie O PRS en O PRV: In de Structuurvisie is de tekst aangepast (5.3.2) en in de Verordening is artikel 3.6 aangepast.

Kantoren in overig stedelijk gebied (8, 15, 40)

- Wij missen dat in kernen en op kleinschalige gemengde bedrijventerreinen behoefte is aan kleinschalige en daarmee ondergeschikt kantoorruimte. Zeker voor kantoren met een lokale en beperkt regionale functie zal ruimte beschikbaar moeten blijven. (8)
- Graag wel mogelijkheid voor maatwerk om lokale ondernemers te faciliteren. (15)
- Grens van kleinschalige kantoren leggen bij 1500 m2. Dat sluit beter aan bij de marktontwikkeling. (40)
- Term ”Kantoren met lokaal vestigingsgebied” roept veel vragen op. Voorstel om de spreken over publiekverzorgende functies (gemeentehuizen) en consumentverzorgende functies (banken). (40)
- Een fors aantal bedrijven heeft behoefte aan kantoorlocaties die ook per auto goed bereikbaar zijn. Als deze locaties er niet zijn ontstaat gerede kans voor het wegtrekken van bedrijvigheid uit de provincie . Verzoek om de locationele vraag goed in kaart te brengen en het beleid daarop te baseren. (40)

VO PRV voorziet in de vestiging van kleine kantoren met lokale functie in het stedelijk gebied. Nieuwe zelfstandige kantoren op bedrijventerrein willen we niet toestaan: vestiging op bedrijventerrein is niet nodig, omdat zo’n kantoor zich prima kan vestigen in gemengd stedelijk gebied. Bedrijventerreinen blijven dan beschikbaar voor werkfuncties die zich minder goed laten mengen met andere stedelijke functies.
Vanwege de door ons gewenste stringente aanpak handhaven we de grens van 1000 m2 voor kleinschalige kantoren.
Bij “kantoren met een lokaal vestigingsgebied” gaat het om kantoren die vanwege hun specifieke functie gebonden zijn aan vestiging in het verzorgingsgebied. Het maakt daarbij niet uit of het om een publieke dan wel consumentgerichte activiteit gaat.
Er is veel nog veel (plan)aanbod van kantoren op snelweglocaties. Over het algemeen is de verwachting dat vooral de multimodaal ontsloten en centraal gelegen locaties toekomstwaarde hebben. Daarom vinden wij het niet noodzakelijk specifiek beleid te formuleren voor snelweg(kantoor)locaties. Omgekeerd gaan we wel van elke grotere bestaande kantoorlocatie de kansen in beeld brengen.

Compensatieplicht/-regeling (3, 30, 40)

- De alinea op pagina 45 over de compensatieplicht is wat ons betreft onvoldoende concreet en dient nader te worden uitgewerkt. (3)
- Wij zijn er niet van overtuigd dat de in het Voorontwerp genoemde compensatieregeling de juiste methode is om de leegstand aan te pakken. Wij geven de voorkeuren aan instrumenten als prioritering van het lopende nieuwbouwprogramma en een transformatieloket. Graag willen we hierover met u in overleg. (30)
- Compensatie stimuleert “slecht gedrag “ van eigenaren. Het leidt tot verdere verpaupering en om die reden wijst het bedrijfsleven deze, in lijn met de visie van het Kabinet, af. (40)

Gezien de complexiteit en de te verwachten effecten hebben we geen compensatieregeling opgenomen in O PRS en O PRV.
Consequentie O PRS en O PRV: In de Structuurvisie hebben we de tekst op dit punt aangepast en in de Verordening is artikel 3.5 aangepast.

Transformatie/upgrading (3)

- Onze eerste ervaring met transformatie van kantoren heeft uitgewezen dat het moeilijke processen zijn. Het is ook geenszins "de" oplossing voor de leegstand maar wel een ondersteunende maatregel (3)
- We missen het onderdeel "verduurzamen van bestaande gebouwen". Diverse studies geven aan dat dit in voorkomende gevallen tot nieuwe huurders kan leiden .
- De gemeente Nieuwegein heeft al een kansenkaart.

Het is allereerst aan de markt, de kantooreigenaren, om bestaande kantoren weer aantrekkelijk te maken voor nieuwe huurders. "Verduurzaming" kan daar onderdeel van uitmaken. In 5.3.2. beschrijven we onze brede kantorenaanpak. Onderdeel daarvan is een analyse van kantorenlocaties die we in de 1e helft van 2012 uitvoeren en op basis waarvan we onze aanpak verder uitwerken.
Consequentie O PRS en O PRV: In de Structuurvisie hebben we de tekst aangepast (5.3.2.)

Samenwerking (3, 5, 7)

- Wij hechten er waarde aan om op dit dossier samen te blijven werken met de provincie. (3)
- We maken graag duidelijke afspraken over de rol- en taakverdeling op dit thema, waarbij we de verwachting hebben dat provincie en gemeenten elkaar kunnen versterken. (5)
- Aandacht voor kantoorlocaties in Woerden. Gemeente Woerden onderschrijft dat vraag en aanbod niet in evenwicht zijn. Door veranderingen op de kantorenmarkt moet de Woerdense kantorenmarkt in toenemende mate concurreren met andere gemeenten in de regio. Woerden beschikt wel over sterke punten. De gemeente wil graag een actieve bijdrage leveren aan het opstellen van een "kansenkaart". (7)

Samenwerken is ook onze intentie; in de eerste helft van 2012 zullen we in samenwerking met gemeenten een analyse van de kantorenlocaties uitvoeren. Dit vormt de basis voor een gebiedsgerichte aanpak, die alleen succesvol is wanneer overheden hierin gezamenlijk optrekken.

5.4.3. Detailhandelslocaties

Detailhandelslocaties (12, 16, 40)

- Graag gaan we met u in gesprek over uw visie op perifere detailhandelsontwikkelingen. Dit mede in het licht van de dreigende leegstand. (12)
- Wij missen in de Structuurvisie een notie over detailhandel. (16)
- Duidelijk moet zijn dat grootschalige buitenstedelijke detailhandelsontwikkelingen niet worden toegestaan. (16)
- Aanbeveling om beperkt aantal locaties te benoemen als woonboulevard om verdere versnippering tegen te gaan. (40)
- Regionale afstemming, sturing en afweging van belang. Voorbeeld nemen aan beleid in Noord- en Zuid-Holland. Andere mogelijkheid is het actiever benutten van de speciaal daarvoor ingestelde provinciale commissie. Positie daarvan verankeren in Verordening. Pro-actieve rol van de provincie op het gebied van detailhandel is noodzakelijk. Aanbod van bedrijfsleven en Regionale Winkelraad Utrecht om dit samen met u uit te werken. (40)

Wij vragen aandacht bij gemeenten voor transformatie van verouderde winkelcentra en regionale afstemming bij grootschalige detailhandelsontwikkelingen. Wij zien daarin geen actievere rol voor ons weggelegd.

5.5. Kernrandzones

Integrale ruimtelijke visie (9, 31)

- Kan de provincie niet explicieter maken dat voor het toestaan van kleine uitbreidingen met stedelijke functies aansluitend aan de rode contour een integrale ruimtelijke visie nodig is? Meer duidelijkheid over de praktische toepassing is gewenst.(9)
- De provinciale rol beperkt zich voor de kernrandzones tot stimuleren en bij gemeenten aandacht vragen voor een integrale visie op deze zone. Advies is om als vereiste op te nemen dat gemeenten in hun bestemmingsplannen aandacht besteden aan de kwaliteit van de kernranden en zo nodig hierover met aangrenzende gemeenten afstemmen. (31)
- Hoe de stad-landrelaties beschermd worden en hoe hierin de samenwerking met de gemeenten is, is nog niet duidelijk.

Wij maken dit explicieter door in O PRV aan te geven dat aan plannen voor kleinschalige verstedelijking aansluitend aan de rode contour een integrale visie op de kernrandzone ten grondslag moet liggen. De gemeente heeft hierin het initiatief en de regie. Gezien het provinciaal belang van goede stad-landverbindingen wensen wij in een vroegtijdig stadium te worden betrokken. Daarbij willen wij het onder andere hebben over de kwaliteit en ambitie van deze visie.
Consequentie O PRS en O PRV: In de Structuurvisie hebben we de tekst op dit punt aangepast (6.2) en in de Verordening is artikel 4.8 aangepast .

Sportvelden (2, 13)

- Een gebied dat in de huidige Verordening landelijk gebied 1 is, is onder meer bedoeld voor sportvelden. Hebben wij in de nieuwe Verordening nog steeds dezelfde gebruiksmogelijkheden? Zo niet, dan vragen wij de Verordening zo in te richten dat deze gebruiksmogelijkheden weer volledig terugkomen. (2)
- In het Voorontwerp wordt geen aandacht besteed aan sportvelden en sportvoorzieningen. Wij verzoeken u dit onderwerp op te nemen en met name een uitspraak te doen over de mogelijkheid deze voorzieningen te situeren in de kernrandzones. (13)

Sportvoorzieningen behoren vanouds tot aan stedelijk gebied verbonden functies, die in de kernrandzone kunnen worden gesitueerd. De meest geschikte situering stellen we afhankelijk van de door de gemeente op te stellen integrale beleidsvisie voor de kernrandzone. De wijze waarop een en ander wordt vormgegeven, wordt vooral bepaald door de op de stellen integrale gemeentelijke visie op de kernrandzone.

Ruimte voor Ruimte (13)

- Gemeente wil met de provincie bezien of de ruimte voor ruimte regeling gekoppeld zou kunnen worden aan een visie op de kernrandzones. (13)

Wij willen ook in ons nieuwe beleid het realiseren van een ruimte voor ruimte woning(en) aan de rand van de kern in plaats van op de oorspronkelijke bouwkavel mogelijk maken. Voor de plaats van deze woning(en) kan dan een koppeling gelegd worden met de visie op de kernrandzone. Wij zullen dit verduidelijkingen in O PRS en O PRV. Daarnaast is het voorstelbaar dat in de kernrandzone ruimer beleid geldt voor de mogelijkheden voor agrarische verbredings- en nevenactiviteiten , de autonome ontwikkeling van recreatieve functies en de voorwaarden bij functieverandering en ruimte voor ruimte. Dit is mede ook een gemeentelijke afweging.
Consequentie O PRS en O PRV: We verduidelijken de relatie tussen regelingen en de kernrandzone.

Geledingszones/kernrandzone (12, 39, 44)

- Het beleid voor het landelijk gebied is tamelijk ingewikkeld gemaakt. Er wordt laag over laag gelegd zonder dat er integrale afwegingen worden gemaakt. Vereenvoudig het beleid voor het landelijk gebied. Zie bijvoorbeeld de geledingszones en kernrandzones als één koers. (12)
- Wij stellen voor om onderscheid tussen kernrandzones en geledingszones te laten vervallen (39)
- Het ruimtelijk kader voor de kernrandzone werkt grondspeculatie in de hand, waardoor de ruimtedruk hoog blijft. Daardoor wordt een situatie gecreëerd waarbinnen ontwikkeling van recreatieve functies nagenoeg onmogelijk wordt. In de geledingszones spelen vergelijkbare processen. Laat het onderscheid tussen beide vervallen en hanteer de rode contour strak. Maak daarbuiten kwalitatieve natuur- en recreatieontwikkelingen mogelijk, bijvoorbeeld via ‘rood voor groen’. (44)

De integrale afweging per gebied is terug te vinden in de (nog uit te werken) koersen op de visiekaart.
De beleidsobjecten kernrandzones en geledingszones hebben ieder een eigen functie. Kernrandzones hebben betrekking op het lokale verzorgingsniveau van de aangrenzende kern. Hier mag alleen iets buiten de strakke rode contour als dat bijdraagt aan het functioneren van de kern, of aan de kwaliteit van het omliggende landelijk gebied. De geledingszones betreffen de groene ruimte tussen en aan de randen van de kernen binnen de beide stadsgewesten en hebben vooral een bovenlokale recreatieve betekenis. Om dit te verduidelijken vervangen wij in O PRS het beleidsobject geledingszones door recreatiezones (in de paragraaf recreatie).
Ook al zullen vooral in de stadsgewesten de verschillende duidingen betrekking kunnen hebben op hetzelfde gebied, dan is toch onderscheid gewenst, omdat beide voor de nadere uitwerking een andere sturing vragen.
Voor de kernrandzones is het aan de gemeenten om een integraal beleidskader te ontwikkelen. Centraal thema hierin is het behoud en versterken van de ruimtelijke kwaliteit. Het doel is juist om gebrekkig functioneren en matige vormgeving (verrommeling) hiermee te voorkomen dan wel te verminderen. Met het integrale beleidskader wordt duidelijk waar welke ontwikkelingen gewenst zijn voor verbetering van de recreatieve waarde van de kernrandzone. Juist in deze tijd van teruglopende overheidsfinanciën is het belangrijk om dit planproces met alle betrokken gebiedspartijen aan te gaan.

5.6. Knooppunten

Algemeen (5, 12, 38, 40)

- U zet in op knooppunten om de afstemming van ruimtelijke ontwikkelingen op het OV-systeem vorm te geven. Die ambitie hebben BRU-gemeenten ook. Wij beschouwen de uitwerking daarvan als een gezamenlijke opgave. (5)
- Het principe om de verstedelijkingsopgave zoveel mogelijk te koppelen aan de bestaande halten en knopen van het OV-netwerk ondersteunen wij van harte. Wij kijken ook bewust naar mogelijkheden om nieuwe knooppunten toe te voegen. Wil graag meewerken aan het voorgestelde onderzoek inzake knooppunten. (12)
- Het knooppuntenbeleid is veel te weinig uitgewerkt en niet als uitgangspunt neergezet. (38)
- Positief dat provincie een nadere analyse gaat verrichten om de ontwikkelingsmogelijkheden van knooppunten in de provincie in beeld te brengen. (40)

Wij hebben het object knooppunten niet meer opgenomen in O PRS, met uitzondering van de vier knooppunten waar wij nog kantoorontwikkeling mogelijk willen maken. De reden hiervoor is dat wij geen middelen beschikbaar hebben om verdere knooppuntontwikkeling te onderzoeken en te faciliteren. In plaats daarvan hebben we het object OV-haltes benoemd, en aangegeven dat we de verstedelijkingsopgaven daaraan zoveel mogelijk willen koppelen. Dit wordt naar onze mening gewaarborgd door onder andere het toepassen van de lagenbenadering , de duurzame verstedelijkingsladder en de Ladder van Verdaas. Op dit moment wordt er MIRT-onderzoek naar het Openbaar Vervoer in de regio Regio Utrecht uitgevoerd, waarin wordt onderzocht welke kansen en knelpunten er ontstaan door stedelijke en mobiliteitsontwikkelingen en hoe het openbaar vervoer kan bijdragen aan het oplossen van de knelpunten en aan de benutten van kansen.
Consequentie O PRS en O PRV: In de Structuurvisie hebben we de tekst op dit punt aangepast (5.4.3)

Driebergen-Zeist (21, 38)

- Van belang is dat de definitieve versie van de gebiedsvisie Stationsgebied Driebergen-Zeist (1e kwartaal 2012) in de definitieve versie van de Structuurvisie kan worden meegenomen. (21)
- Aangeven dat de provincie van mening is dat station Intercity-status moet behouden. (38)

Voor zover mogelijk en nodig houden we in O PRS rekening met de gebiedsvisie. Een uitspraak over Intercity-status past niet in een ruimtelijke structuurvisie.

Veenendaal-De Klomp (22, 41)

- Duidelijke uitspraken over de ontwikkeling van dit knooppunt worden gemist. Verzoek om het standpunt over de ontwikkelingsrichting van dit knooppunt expliciet te verwoorden. (22)
- Wij zijn van mening dat de verdere ontwikkeling van dit knooppunt in FoodValley-verband moet worden opgepakt. (41)
- Graag expliciet opnemen dat verdere ontwikkeling van dit knooppunt gewenst is, en ook in welke richting u hierbij denkt. (41)

Gezien de andere ontwikkelingsmogelijkheden in Veenendaal en FoodValley voorzien wij ontwikkeling van het knooppunt Veenendaal-De Klomp op de langere termijn. De locatie heeft gezien haar ligging bij het station en A12 en A30 de potentie om een rol te spelen bij de opvang van de verstedelijkingsbehoefte in de regio Foodvalley. Met betrokkenen kan nu al worden nagedacht hoe men komt tot een visie voor de langere termijn.

5.7. Verkeer en vervoer

Mobiliteit/Ruimtelijke ordening/Duurzaamheid (1, 5, 24, 15, 21, 24, 35, 38, 40)

- Het toekomstperspectief, de lange termijn oplossing met een doorwerking naar de ruimtelijke vertaling van de problematiek van de draaischijf van Nederland, met de stad Utrecht in het hart van de draaischijf, wordt gemist. Wel elementen op de visiekaart, met name in het beschrijvende deel (1)
- Het Voorontwerp geeft nog weinig invulling aan een integrale benadering van ruimtelijke ontwikkeling en mobiliteit. (5, 24)
- Bij het oplossen van eventuele mobiliteitsknelpunten bij gewenste ruimtelijke ontwikkelingen zien wij naast een rol bij de gemeente ook een belangrijke rol bij de provincie. Verzoek om aan te geven welke bijdrage de provincie denkt te leveren bij de combinatie RO en mobiliteit. Wat ons betreft blijft deze rol niet beperkt tot een toetsende rol bij de mobiliteitsscan en –toets. (15)

- Over mobiliteit is in de Verordening weinig terug te vinden terwijl dit een knelpunt is. De wisselwerking tussen ruimtelijke ordening en mobiliteit is groot, opname in de Structuurvisie is noodzakelijk. (21)
- Verzoek om visie op mobiliteit op te nemen, waarin relatie wordt gelegd met Odijk en N 229. (24)
- Afstemming met het mobiliteitsbeleid, zowel van de provincie als van het BRU (en aangrenzende vervoersautoriteiten, is absolute voorwaarde. (35)
- Het is opvallend dat u mobiliteit niet in de pijler duurzame leefomgeving aansnijdt en niet meer sturing geeft aan de samenhang van mobiliteit en ruimtelijke ontwikkeling. In het kader van een duurzame leefomgeving. Wij vragen u aan mobiliteit een bredere en duurzamere invulling te geven. (38)
- De bereikbaarheid moet richtinggevend zijn voor de ontwikkeling en niet andersom. (38)
- Provinciaal succes in ruimtelijke ordening, milieu en infrastructuur is sterk afhankelijk van een interprovinciale en gebiedsgerichte integrale aanpak. Verzoek om voldoende middelen te blijven inzetten voor verbetering van de bereikbaarheid – per auto, fiets en OV – en benutting van multimodale knooppunten voor goederenvervoer, havens. (40)
- Laatste zin par. 5.7 toevoegen “en het wegnemen van bestaande knelpunten”. (40)

Wij willen de infrastructuur en de ruimtelijke ontwikkeling op elkaar afstemmen. Dit betekent dat we bij de planning van ruimtelijke ontwikkeling rekening houden met de mogelijkheden van de bestaande wegen en OV verbindingen, en dat we bij eventuele aanpassingen van infrastructuur naast het verbeteren van de bereikbaarheid rekening houden met het benutten van kansen voor versterking van de kwaliteiten van de landschappen, stad-landverbindingen, kwaliteit van de leefomgeving en extra ruimtelijk ontwikkelingsmogelijkheden.
In de Rijks Structuurvisie Infrastructuur en Ruimte (SVIR) is voor de onderdelen openbaar vervoer, fiets, ketenmobiliteit, verbetering logistieke knooppunten en veiligheid een verantwoordelijkheid neergelegd bij decentrale overheden. Wij zullen in de door ons op te stellen mobiliteitsvisie met een planhorizon tot 2028 in ieder geval aangeven welke bijdrage wij zullen leveren aan de uitvoering van deze onderdelen van de SVIR. Ook zullen wij daarbij aangeven welke bijdrage wij vanuit onze mobiliteitsverantwoordelijkheden zullen leveren aan de in de PRS opgenomen ontwikkelingen.
Consequentie O PRS en O PRV: In de Structuurvisie hebben we de tekst op dit punt aangepast (5.4).

Economische kerngebieden (8, 40)

- P. 49 “daarbij streven wij vooral naar een bij het vigerende mobiliteitsbeleid passende bereikbaarheid voor de economische kerngebieden” suggereert dat (de normen uit) het mobiliteitsbeleid van de provincie in mindere mate van toepassing is op niet-kerngebieden zoals Woudenberg. Wij nemen aan dat dit niet de bedoeling is. (8)
- P 49 bij economische kerngebieden ontbreken de centra Mijdrecht, Woerden en Veenendaal. Deze staan wel genoemd op de Visiekaart. (40)

De economische kerngebieden zijn onderscheiden in het kader van het mobiliteitsbeleid. Aangezien deze tekst misverstanden oproept hebben we die in de terminologie van de Visiekaart aangepast. De bereikbaarheid van de belangrijke werklocaties heeft prioriteit.
Consequentie O PRS en O PRV: In de Structuurvisie hebben we de Visiekaart en de tekst (5.4) aangepast.

Uitvoering (38,40)

- Gaan gezamenlijke wegbeheerders beschermingsmechanismes toepassen om verkeer uit kwetsbare natuurgebieden en stiltegebieden te weren of blijven het aantrekkelijke alternatieven voor de provinciale en rijkswegen? (38)
- Integrale (corridor)aanpak kan veel voordeel opleveren. Vraagt om sterke coördinerende rol provincie, vooral op aanpak van wegwerkzaamheden en regionale distributie. Het bedrijfsleven biedt op deze terreinen zijn medewerking aan. (40)
- Verzoek om nadrukkelijk innovatief aan te besteden en publiek-private samenwerking toe te passen. (40)

Wij zullen een integrale mobiliteitsvisie opstellen met een planhorizon tot 2028. Wij nemen deze opmerkingen daarbij mee. In de concept-ontwerp Provinciale Milieu Verordening zijn richtwaarden ter bescherming van stiltegebieden opgenomen.

FoodValley (21, 41, 43a)

- Regio FoodValley kent een tweetal majeure knelpunten op het gebied van bereikbaarheid: de noordelijke ontsluiting (knooppunt Hoevelaken-A1-A30) en de zuidelijke ontsluiting (brug bij Rhenen). Wij missen uw opvatting hierover en mogelijke oplossingsrichtingen. Alleen al vanwege de ruimtelijke aspecten die een

rol spelen kan niet worden volstaan met behandeling in het verkeersbeleid. Verzoek om hieraan aandacht te besteden. (22)
- Het ontbreekt aan een standpunt over de lange termijn oplossing voor het verkeersknelpunt Rijnbrug Rhenen in het zuidelijk deel van de regio FoodValley. Het bieden van een lange termijnoplossing is noodzakelijk voor een goede bereikbaarheid van de regio FoodValley en Veenendaal en de mogelijkheden voor verdere (binnenstedelijke) groei. (41)
- Wij lezen niets over de problemen m.b.t. de verkeerafhandeling Rijnbrug. De verbreding van de Rijnbrug is ook niet opgenomen in uw Structuurvisie. (43a)

De bereikbaarheids- en leefbaarheidsproblemen in Rhenen willen wij zo spoedig mogelijk oplossen door financieel bij te dragen aan een "Tidal flow-voorziening" op de Rijnbrug. Wij zien dit als een middellange termijn oplossing. Voor de lange termijn gaan wij, samen met de provincie Gelderland en de regio's (ondermeer FoodValley) op zoek naar een meer toekomstbestendige oplossing. De noordelijke ontsluiting heeft geen directe ruimtelijke consequenties op het grondgebied van de provincie Utrecht.
Consequentie O PRS en O PRV: In de Structuurvisie hebben we de tekst op dit punt aangepast (5.4.1.2).

Fiets en langzaam verkeer (12, 16, 28, 38, 42)
- De fiets wordt tekort gedaan. Juist op de regionale verbindingen is voor de fiets de nodige verbetering mogelijk. De fiets moet worden meegenomen als volwaardige modaliteit waar voldoende ruimte voor beschikbaar wordt gesteld. (12)
- Uitspraak/visie wordt gemist over de rol en potentie van de (elektrische) fiets. (16)
- Waarom is er niet krachtiger voorgesorteerd op vooral de fiets? (28)
- Wij adviseren een fietsnetwerk op te nemen in Structuurvisie, uit te bouwen in de komende 15 jaar. (28)
- Rol van fiets onderbelicht. (38)
- Wij stellen voor om een aantal stad-landverbindingen expliciet op te nemen in Structuurvisie en deze zo status en bescherming te geven. Hierbij is een goede samenwerking provincie en gemeente nodig. (42)

In de Rijks Structuurvisie Infrastructuur en Ruimte (SVIR) is voor onderdelen van het openbaar vervoer, fiets, ketenmobiliteit, verbetering logistieke knooppunten en veiligheid een verantwoordelijkheid neergelegd bij decentrale overheden. Wij zullen in de door ons met een planhorizon 2028 integraal op te stellen mobiliteits-visie in ieder geval aangeven welke bijdrage wij zullen leveren aan de uitvoering van deze onderdelen van de SVIR. Voorts hebben we een aparte paragraaf Fiets en overige langzaam verkeer opgenomen in O PRS.
Consequentie O PRS en O PRV: In de Structuurvisie hebben we de tekst aangepast (5.4.2).

P+R en P+B (42)
- Naast aandacht voor knooppunten (5.6) ook netwerk van Park + Ride en Park + Bike locaties benoemen in de PRS.

Bij knooppunten gaat het juist om de relatie tussen ruimtelijke ontwikkeling en bereikbaarheid. P+R en P+B spelen een rol bij bereikbaarheid, maar hebben verder geen ruimtelijke impact. Daarom nemen wij het niet op in de Structuurvisie.

5.7.1. Wegen

5.7.1.1. (Inpassing) hoofdwegennet

Inpassing planstudieprojecten (1, 28)
- Focus en urgentie op de opvang en geleiding van reizigersstromen, inclusief oplossing van knelpunten leefbaarheid en veiligheid op en langs de hoofdassen (weg en spoor) worden gemist (1)
- Majeure projecten als de Ring Utrecht en knooppunt Hoevelaken zijn dermate groot en dominant in hun omgeving dat we verwachten dat deze concreet een plek krijgen in de Structuurvisie. (28)

De inpassing van de planstudieprojecten is opgenomen in VO PRS (5.4.1.1). Dit vergt maatwerk per gebied.

5.7.1.2. Regionaal wegennet

Aanpassingen regionaal wegennet (2, 12, 16, 24, 38, 40)

- Wij verzoeken u om voor een eventuele nieuwe randweg Bunschoten-Zuid de kaart "verkeer en vervoer" te voorzien van een indicatief tracé in lijn met de aanduiding "regionaal wegennet nieuw (indicatief)" (2)
- Idem westelijke ontsluiting Amersfoort en de ontsluiting Vathorst west vanaf de A1. (12)
- Met betrekking tot de regionale wegen wordt voorgestaan hier de doorstroming te bevorderen. Daarnaast wordt aangegeven dat een deel van het verkeer op de Arnhemseweg (N 226) wordt afgeleid naar de N 227. Graag eenduidige uitspraak hierover. (16)
- De netwerkgedachte ontbreekt, nog teveel gericht op de eigen provinciale wegen, totale visie op het wegennet binnen de provincie ontbreekt. De kaart straalt deze achterhaalde gedachte ook uit, alleen de provinciale wegen zijn aangegeven. (38)

Het object "regionaal wegennet" is aangepast in O PRS. De netwerkgedachte wordt verder uitgewerkt in de door ons op te stellen mobiliteitsvisie.
In het object 'regionaal wegennet nieuw " hebben we alleen de tracés opgenomen waarover besluitvorming heeft plaatsgevonden en waarvan realisatie op korte termijn is voorzien. Overige aanpassingen worden uitgewerkt in de door ons met een planhorizon tot 2028 op te stellen mobiliteitsvisie.
Consequentie O PRS en O PRV: In de Structuurvisie hebben we de tekst (5.4.1.2) en de objecten op de kaart (regionaal wegennet bestaand/nieuw) aangepast

- Veel ontwikkelingen (woningbouw, versterking recreatie, afwenteling vrachtverkeer N225, oostelijke ontsluiting Houten) leggen een druk op de doorstroming op de N229 naar de A12 . Wij maken ons zorgen over de consequenties daarvan. Ook zonder woningbouw in Odijk-West zijn aanpassingen aan de N229 noodzakelijk. Het ligt in de rede dat kosten voor aanpassing/omlegging niet uitsluitend voor rekening van het project Odijk-west komen. De provincie dient haar rol als wegbeheerder te vervullen. (24)

De zorg omtrent de doorstroming op de N229 wordt door ons gedeeld. Mede daarom hebben we het woningbouwprogramma in de aanliggende kernen beperkt gehouden. De provincie is betrokken bij de planvorming van de locatie Odijk-west, onder andere voor wat betreft de mobiliteitsaspecten. Ons beleid is dat de kosten van noodzakelijke aanpassingen van infrastructuur onderdeel dienen uit te maken van de planontwikkeling.

- Het bedrijfsleven acht het van belang een aantal extra nieuwe verbindingen (aansluiting N210 op A2 bij Nieuwegein Zuid in samenhang met nieuwe bedrijvenlocatie, versterken regionaal tramnetwerk, aansluiting Papendorp en Oudenrijn) te realiseren naast het oplossen van knelpunten in bestaande trajecten (wegennet rondom Utrecht en Amersfoort, verbetering N 224, N201 West: breder aquaduct en verbetering aansluiting Mijdrecht, N 201 oost: verbreding incl. nieuwe bruggen, vergroting capaciteit brug Rhenen incl. mogelijkheid verlengen spoorlijn, aanpak N226 Woudenberg-Maarsbergen). (40)

Door te werken met een mobiliteitstoets worden voor elke ruimtelijke ontwikkeling de gevolgen voor met name het regionale wegennet inzichtelijk gemaakt. Op basis daarvan kunnen maatregelen worden genomen die de negatieve gevolgen voor de doorstroming, bereikbaarheid, verkeersveiligheid en/of leefbaarheid voorkomen. Buiten de geplande tracés is het aanleggen van geheel nieuwe tracés niet aan de orde, wel eventuele omlegging en het realiseren van noodzakelijke verbindingen. Dit werken we uit in de op te stellen mobiliteitsvisie.

Mobiliteitstoets (art. 23 Verordening) (8, 9, 13, 15, 21, 38, 40)

- Wat wordt verstaan onder "iedere ruimtelijke ontwikkeling"? Betekent dat dat voor iedere ruimtelijke ontwikkeling, hoe klein ook, een scan uitgevoerd moet worden? (8)
- Wie is verantwoordelijk voor de uitvoering van de toets/scan (provincie, gemeente of initiatiefnemer) en wie draagt de kosten voor het onderzoek? (8)
- In hoeverre moet verantwoording afgelegd worden over uitgevoerde mobiliteitsscans/onderzoeken? (8)
- Wij vragen u een ondergrens voor zo'n extra (zware) verkeerstoets vast te leggen. Voor projecten die minimaal effect hebben op (overbelaste) provinciale wegen, leidt dit alleen tot een extra onderzoeksverplichting.(9)
- Het verder implementeren van de mobiliteitsscan en –toets als instrument voor onderbouwing van ruimtelijke ontwikkelingen lijkt ons goed. (13)
- Kan de provincie (samen met de gemeenten) hiervoor aan een provinciebrede (uniforme) Modelaanpak? Verzoek om hierbij een meer sturende rol te vervullen. (13)

- Instemming met uw standpunt dat bij ruimtelijke ontwikkelingen in beeld moet worden gebracht welke gevolgen de betreffende ontwikkeling heeft op het functioneren van het verkeersnetwerk. (15)
- Wat houdt deze toets in? Wat is de impact van de mobiliteitsscan en mobiliteitstoets? (21)
- Mobiliteitstoets is een goed instrument, maar moet zodanig zijn dat de toets ook kan leiden tot schrappen van een ontwikkeling of in ieder geval een heroverweging. (38)
- Onduidelijk is bij welke omvang van een ontwikkeling een toets nodig is aanvullend op de scan. Graag overleg over een nadere objectieve begrenzing. (40)

Voor iedere ruimtelijke ontwikkeling moet een scan worden uitgevoerd. Ook minimale ruimtelijke ontwikkelingen kunnen leiden tot grote mobiliteitseffecten op het verkeersnetwerk. De eerste stap is de "eenvoudiger" mobiliteitsscan waaruit blijkt of er een groot of klein mobiliteitseffect is. De gemeente en/of initiatiefnemer is verantwoordelijk voor de scan/toets binnen het ruimtelijk plan. De scan geeft aan of de ruimtelijke ontwikkeling één of meer knelpunten veroorzaken op het functioneren van het verkeersnetwerk. Als dit knelpunt niet via een in de planvorming opgenomen maatregel direct kan worden verholpen, moet de uitgebreidere mobiliteitstoets worden toegepast. Met de mobiliteitstoets wordt nagegaan welke negatieve effecten er optreden en met welke maatregelen deze voorkomen worden. De aanpak staat beschreven en is dus uniform. Het verdient aanbeveling om in de planvormingsfase al vooroverleg met de provincie te voeren over de ruimtelijke ontwikkeling.
De mobiliteitsscan en –toets zijn opgenomen in de Verordening. Dit betekent dat gemeenten ze moeten meenemen bij het opstellen van een bestemmingsplan.

5.7.2. Openbaar vervoer

Nieuwe/te verplaatsen stations (12, 13, 35)

- Wij juichen het toe dat u zich richting rijk blijft inzetten voor een aantal nieuwe of te verplaatsen stations. Wij leiden uit de kaart af dat u daarbij denkt aan de stations Koppel en de Hoef. Dat zijn ook de stations die wij hebben genoemd. Wij hebben daarnaast nog een halte Dierenpark op het oog. (12)
- Realisatie van station Loenersloot met transferium kan voor De Ronde Venen zeker van betekenis zijn. (13)
- Wij vragen aandacht voor een toekomstige knooppuntlocaties Loenersloot (spoort Utrecht-Amsterdam, N201, A2) en De Haar (spoor Amersfoort-Veenendaal, A12). (35)

Nieuwe OV-haltes zijn op de kaart indicatief aangegeven. De halte Dierenpark maakt onderdeel uit van het onderzoek naar de mogelijkheden en haalbaarheid van nieuwe stations in Amersfoort.
Gezien de ruimtelijke mogelijkheden ter plaatse verwachten wij onvoldoende nieuwe OV reizigers in de omgeving van Loenersloot en De Haar om de realisatie van een spoorstation (met transferium) op die locaties exploiteerbaar te maken.
Consequentie O PRS en O PRV: Wij hebben in de PRS het object aangepast.

Regio Utrecht (28, 38)

- Waarom is er niet krachtiger voorgesorteerd op OV/lightrail in de regio Utrecht? (28)
- Uit het Voorontwerp blijkt niet dat provincie voorstander is van het doortrekken van de tramlijn vanuit de Uithof naar Zeist en station Driebergen-Zeist. (38)

OV/Lightrail komt in verband met de hoge investerings- en exploitatiekosten alleen in beeld bij zeer grote vervoersstromen zoals tussen Utrecht Centraal en De Uithof. De verplaatsingsbehoefte tussen Zeist en station Driebergen-Zeist en De Uithof is op dit moment nog niet voldoende om een tramlijn hier exploiteerbaar te maken. Vooralsnog zien wij daarom geen kansen voor deze lightrailverbinding en zien wij randstadspoor als drager van het regionaal railvervoer. Met de opening van station Vaartsche Rijn wordt een snelle overstap gerealiseerd tussen randstadspoor en de sneltram tussen Utrecht Centraal en De Uithof. Voorts willen wij de verstedelijkingsopgave zoveel mogelijk koppelen aan OVhaltes. Dit wordt naar onze mening gewaarborgd door het toepassen van de lagenbenadering, de duurzame verstedelijkingsladder en de ladder van Verdaas.

Bus/OV buiten stedelijke regio's (13, 38)

- Beperk de aandacht voor OV niet tot het spoor en de meer stedelijke zones. (13)
- Hoe denkt uw college na over het inzetten van randstadnet/ HOVnetwerk Randstad en hoe dit kan bijdragen aan het ontsluiten van de meer landelijke gemeenten zoals De Ronde Venen. (13)
- Rol van de bus is niet opgenomen terwijl provincie concessieverlener is. Ketenmobiliteit is de toekomst, bus is hierin een belangrijke schakel. (38)

Buslijnen hebben geen ruimtelijke consequenties en zijn als zodanig niet opgenomen in de Structuurvisie. Dit hebben wij in de tekst toegelicht. Wij zullen een integrale mobiliteitsvisie opstellen met een planhorizon tot 2028. Daarin besteden wij aandacht aan het busvervoer, het OV buiten de stedelijke zones en ketenmobiliteit. *Consequentie O PRS en O PRV:* In de Structuurvisie hebben we op dit punt de tekst aangepast (5.4.2).

Amersfoort-Veenendaal (35)

- Graag zien we de huidige reservering van het tracé van de vroegere spoorlijn Amersfoort –Veenendaal ("PONlijn") bestendigd in PRS.

De voor het gebied voorziene ruimtelijke ontwikkelingen leveren onvoldoende nieuwe OV reizigers op om op de oude spoorlijn Amersfoort-Veenendaal een lightrailverbinding exploiteerbaar te maken. Daarom achten we een ruimtereservering niet noodzakelijk.

Rhenen-Kesteren (35)

- Wij vragen om een toekomstig mogelijke verbinding van de spoorlijn Utrecht-Rhenen met Kesteren over de Rijn niet op voorhand te blokkeren.

De voor het gebied voorziene ontwikkelingen leveren onvoldoende nieuwe OV reizigers op om de voormalige spoorverbinding exploiteerbaar te herstellen. Een goede busverbinding past beter bij de vervoerwaarde tussen Rhenen en Kesteren.

5.7.3. Goederenvervoer

Goederenvervoer (31, 40)

- Het beleid voor multimodale knooppunten moet interprovinciaal afgestemd worden. Het is wenselijk dat knooppunten elkaar aanvullen en aansluiten op mainportontwikkelingen in Rotterdam en Amsterdam. (31)
- Van belang om deze knooppunten in de Structuurvisie ruimtelijk vast te leggen en er een programma aan te verbinden. (40)

Wij zullen een integrale mobiliteitsvisie opstellen met een planhorizon tot 2028. Daarin geven wij aan welke bijdrage wij vanuit onze mobiliteitsverantwoordelijkheden leveren aan de verdere ontwikkelingen van de in de Structuurvisie opgenomen overslagpunten.

5.8. Regionale uitwerking

5.8.1. Regio Amersfoort

5.8.1.1. Stedelijk programma Amerfoort

Woningbouw (12)

- Wij herkennen de ruimtelijke bouwcapaciteit van 10.000 woningen in de periode 2013-2025 (waarvan 7000 binnenstedelijk en maximaal 3000 Vathorst West).

Wij hebben kennis genomen van deze instemmende reactie.

Bedrijventerrein (12)

- De geplande bedrijventerreinen Vathorst West en Nijkerkerstraat zijn niet als "toekomstig bedrijventerrein" opgenomen. In het regionaal Convenant zijn deze locaties opgenomen voor de periode 2020-2030. De locatie Nijkerkerstraat is opgenomen in het Streekplan 2005-2015 en de locatie Vathorst West (met max. 10 ha) in de Ontwikkelingsvisie NV Utrecht. (12)

Voor de gemeente Amersfoort worden geen nieuwe bedrijventerreinen opgenomen in het stedelijk programma van de O PRS. Dit omdat we alleen die terreinen opnemen in het programma, waarvan in de regionale convenanten de ontwikkeling in de komende jaren is voorzien. De in het stedelijk gebied gelegen locatie Nijkerkerstraat en de uitbreidingslocatie Vathorst West kunnen aan de orde komen bij de herijking van het stedelijk programma. Voor de locatie Vathorst West geldt dat deze uitsluitend in samenhang met de toekomstige woningbouwlocatie ter plaatse kan worden ontwikkeld.

Rode contour (12)

- Op twee plekken vinden wij dat de rode contour onjuist is weergegeven, namelijk bij de Stichtse rotonde en bij de Kersenbaan.

Wij zien geen aanleiding om de ligging van de rode contour op deze locaties te wijzigen. Bij de Stichtse Rotonde is naast stedelijke functies ook sprake van natuur (EHS) en dat verhoudt zich niet met het opnemen in het stedelijk gebied. De rode contour bij de Kersenbaan ligt nu op de spoorlijn, dat vinden wij een heldere afbakening.

5.8.1.2. Stedelijk programma Baarn

Woningbouw (34)

- Het aantal woningen opgenomen in het Voorontwerp komt niet overeen met het aantal dat door de Regio Amersfoort is opgegeven. Dit aantal moet 775 zijn. Dit komt door het niet doorgaan project Drakenburgergracht. De in de Structuurvisie opgenomen beschrijving van Baarn is deels verouderd, gebaseerd op plannen die al in uitvoering zijn. (34)

Hoewel de locatie Drakenburgergracht (buiten het stedelijk gebied) niet in het stedelijk programma van VO PRS is opgenomen, is in overleg met de gemeente het stedelijk programma verlaagd tot 775 woningen, overeenkomstig de gemeentelijke ambitie.
Consequentie O PRS en O PRV: In de Structuurvisie hebben we het stedelijk programma van Baarn aangepast.

Bedrijventerrein (34)

- Wij verwachten dat de provincie de uitgangspunten voor de herstructurering van de Noordschil omarmt en overneemt in de Structuurvisie. (34)

De Structuurvisie doet geen uitspraken over te herstructureren bedrijventerrein als zodanig. Wel stellen we aan de realisering van nieuwe bedrijventerrein de voorwaarde dat er een koppeling is met de realisering van de herstructurering.

Rode contour (34)

- Verzoek tot verleggen rode contour aan de westzijde zodat wellnesscentrum en hotel binnen de rode contour komen te liggen. (34)

Consequentie O PRS en O PRV: Wij hebben in O PRS en O PRV de rode contour aan de westzijde van het stedelijk gebied in Baarn aangepast.

5.8.1.3. Stedelijk programma Bunschoten

Bedrijventerreinen (2)

- De stedelijke ontwikkeling in de vorm van nieuwe bedrijventerreinen aan de zuidzijde ontbreekt op de kaarten. De locatie Haarbrug Zuid is niet binnen de rode contour opgenomen. Ook is geen paarse bol opgenomen aan de zuidzijde van onze gemeente. Inmiddels hebben wij op ambtelijk niveau begrepen dat de nieuwe bedrijvenlocatie ten zuiden van de kern ten onrechte niet is opgenomen, en dat die locatie als “toekomstig bedrijventerrein – nog geen convenant “ opgenomen had moeten worden.
- Het bestemmingsplan Haarbrug Zuid is al geruime tijd in voorbereiding en op 15 september 2011 vastgesteld door de gemeenteraad. De locatie maakt onderdeel uit van de regionale afspraken in het kader van de samenwerkingsagenda werklocaties. De agenda is door de betrokken gemeenten vastgesteld. Hiermee is de realisatie van Haarbrug Zuid naast de afstemming door middel van de Integrale Gebiedsuitwerking Eemland uitstekend gewaarborgd. Bovendien wordt de samenwerkingsagenda vertaald in een convenant. Wij verzoeken u het gebied Haarbrug Zuid binnen de rode contouren te brengen en het stedelijk programma tekstueel aan te vullen met 13,4 ha netto
- Wij verzoeken u om de locatie Kronkels Zuid zowel op de kaart als in de tekst op te nemen als “toekomstig bedrijventerrein” met een oppervlakte van 14 ha netto (= 20 ha bruto). Ook dit terrein maakt onderdeel uit van de regionale afspraken.

Omdat voor Haarbrug-Zuid inmiddels een ruimtelijk plan is vastgesteld, hebben wij deze locatie opgenomen in het stedelijk gebied en het stedelijk programma. De locatie Kronkels Zuid is als “bol” opgenomen, met als

omvang de resterende Streekplancapaciteit van 7 ha netto. Deze locatie hebben wij niet opgenomen in het stedelijk programma, maar kan een rol spelen bij de herijking.
Consequentie O PRS en O PRV: In de Structuurvisie en de Verordening hebben we het stedelijk gebied en het bedrijventerreinprogramma voor Bunschoten aangepast.

Rode contouren (2)

- Wij verzoeken u het gebied Haarbrug Zuid binnen de rode contouren te brengen.
- Wij verzoeken u om de rode contour aan de noordzijde van Eemdijk wat terug te leggen
- Wij verzoeken u de rode contour aan de zuidoost zijde van Eemdijk wat te vergroten zodat de bestaande achtertuinen van de woningen en het aanwezige trapveld overeenkomstig de vigerende PRV binnen de rode contour komen te liggen.

In de O PRS en O PRV is Haarbrug Zuid opgenomen in het stedelijk gebied. Het stedelijk gebied van Eemdijk hebben wij conform uw opmerkingen aangepast, echter met uitzondering van het trapveld.
Consequentie O PRS en O PRV: In de Structuurvisie en de Verordening hebben we het stedelijk gebied van Eemdijk aangepast.

5.8.1.4. Stedelijk programma Eemnes

Woningbouw (14)

- Verzoek aan te geven, dat Eemnes nog 100 woningen binnenstedelijk kan bouwen.

Het stedelijk programma voor de gemeente Eemnes in VO PRS bedraagt 90 woningen in het stedelijk gebied. Gezien de geringe afwijking en rekening houdend met planuitval zien wij geen reden om dit aantal te verhogen tot 100. Overigens mag de gemeente meer woningen binnenstedelijk bouwen dan is opgenomen in de Structuurvisie, het aantal is niet limitatief.

Rode contour (14)

- De rode contour aan de zuidzijde lijkt op 2 punten niet helemaal te kloppen: bij bedrijventerrein Zuidbuurt (niet cf. bestemmingsplan) en bij het BEL-kantoor.

In O PRS hebben wij de rode contour aan zuidzijde aangepast conform het bestemmingsplan Zuidpolder. De contour bij het BELkantoor ligt naar ons oordeel correct.
Consequentie O PRS en O PRV: We hebben in Structuurvisie en Verordening het stedelijk gebied aangepast.

5.8.1.5. Stedelijk programma Leusden

Woningbouw (16)

- Instemming met programma 1100 woningen binnenstedelijk.

We hebben kennis genomen van deze instemmende reactie.

5.8.1.6. Stedelijk programma Soest

Algemeen (19)

- De kern Soestduinen zullen wij weer opnemen in een bestemmingsplan voor het landelijk gebied, maar wij overwegen voor die woningen de bouwbepalingen op te nemen zoals wij ze hanteren voor de woonwijk Soest-Zuid.

Wij vinden dit een logische gedachte.

Woningbouw (19)

- Het woningbouwprogramma voor de komende tien jaar komt overeen met de verwachtingen in de gemeente Soest.
- Uitgangspunt is dat het aantal inwoners in de kern Soest op het huidige peil blijft.

Wij hebben kennis genomen van deze instemmende reactie.

Rode contour (19)

- Om de locatie aan de Inspecteur Schreuderlaan te kunnen benutten is het nodig dat de rode contour met 25 meter wordt verschoven.
- Soesterberg: wij accepteren de mogelijkheid van een aanpassing van de rode contour achter Open Ankh, vanwege het achterblijvend resultaat van de grondexploitatie Apollo Noord.

Wij zien geen reden om de contour aan de Inspecteur Schreuderlaan nu te verleggen, omdat nog niet duidelijk is dat deze locatie gekozen is voor de beoogde ontwikkeling.
Consequentie O PRS en O PRV: We hebben de rode contour achter Open Ankh aangepast.

5.8.1.7. Stedelijk programma Woudenberg

Woningbouw (8, 38)

- Kan zich niet vinden in de tekst in Voorontwerp over de 'ophoging' van de uitbreiding tot 2000 woningen. In NV Utrecht is deze locatie opgenomen als extra optie, waarbij de beschikbaarheid van deze locatie met 1000 extra ten opzichte van de lokale behoefte een direct gevolg zou zijn van het verleggen van het tracé van de N224. Bouw van 1000 woningen voor de regio zonder verlegging van het tracé van de N224 is voor Woudenberg onbespreekbaar. Verzoek tot aanpassing tekst. (8)
- In het Voorontwerp is niets opgenomen over verkeerskundig onderzoek in relatie tot uitbreiding Woudenberg. Aangetoond is dat bestaande wegenstructuur dit niet aan kan. Het noemen van de vergroting naar 2000 woningen lijkt dan ook zeer optimistisch, niet reëel en te voorbarig. (38)
- Onderschrijft u dat de 75 woningen 5e fase Het Groene Woud deel uitmaken van de uitbreidingsomvang van 1000 woningen maar afzonderlijk gerealiseerd kunnen worden? (8)

De ophogingsoptie van de locatie Woudenberg tot 2000 woningen hebben wij geschrapt in O PRS.
Wij onderschrijven dat de 75 woningen Het Groene Woud deel uitmaken van de 1000 woningen maar dat deze woningen afzonderlijk gerealiseerd kunnen worden.

Bedrijventerrein (8)

- De locatie Uitbreiding Parallelweg was opgenomen in het Streekplan 2005-2015 en al die jaren wordt samen met de provincie getracht de knelpunten bij de ontwikkeling op te heffen.
- Onduidelijk is hoe het bestaande terrein Parallelweg ingetekend is. Graag duidelijkheid op definitieve kaart.

In O PRS hebben we de bestaande bedrijventerreinen niet meer als object opgenomen, deze maken immers onderdeel uit van het stedelijk gebied. De locatie Uitbreiding Parallelweg is niet opgenomen in het stedelijk programma. Deze locatie kan een rol spelen bij de vierjaarlijkse herijking van het stedelijk programma. Aangezien deze locatie reeds was opgenomen in de Structuurvisie Streekplan 2005-2015 is deze locatie wel als "toekomstig bedrijventerrein" opgenomen op de kaart.

5.8.2. Regio Zuid Oost

Woningbouw (22)

- Uit het overzicht blijkt dat in de regio Zuid Oost 95 % van het woningbouwprogramma binnenstedelijk gerealiseerd dient te worden. Voor de drie gemeenten die deel uitmaken van de regio FoodValley is dat zelfs 98 %. Wij vragen ons af of dat niet te ambitieus is. Wij geven u in overweging om een meer evenwichtige verdeling tussen in- en uitbreiding toe te passen, bij voorbeeld door onder voorwaarden een bepaalde overschrijding van de rode contour toe te staan.

Het is juist dat in deze regio een heel hoog percentage van de verstedelijkingsopgave binnen de orde contouren kan worden gerealiseerd. Dit programma is inderdaad ambitieus, maar is gebaseerd op concrete ruimtelijke plannen van de gemeenten. Extra uitbreidingen buiten de rode contouren zijn daarmee op dit moment niet nodig. Daarbij wel de kanttekening dat de locatie Veenendaal Oost – een uitbreidingslocatie aan de rand van Veenendaal - binnen het stedelijk gebied ligt en hierdoor mede het hoge percentage binnenstedelijke woningbouw verklaart.

5.8.2.1. Stedelijk programma Veenendaal

Woningbouw (36, 41)

- Voor de langere termijn kunnen wij ons vinden in de potentie van knooppunt De Klomp-Ederveen als groeilocatie binnen de regio FoodValley. (36)
- Programma 3750 woningen kan geheel binnen de rode contour worden gerealiseerd. Daadwerkelijke realisering is echter moeilijk (zie 5.3.) (41)
- Uit de Structuurvisie maken wij op dat er nu geen sprake is van een regionale opvangtaak voor Veenendaal. Dit veronderstelt dat andere gemeenten nu wel voldoende ruimte hebben voor woningbouw. Op termijn kan blijken dat deze veronderstelling niet klopt. Dan zal de druk op Veenendaal groter worden dan nu voorzien. Wij gaan ervan uit dat ook wij in dit geval in goed overleg komen tot oplossingen. (41)

In het VO PRS stond een beperkte regionale opvangtaak voor Veenendaal ten behoeve van de kernen Renswoude en Overberg. Jaarlijkse monitoring geeft ons inzicht, dit kan leiden tot bijstelling bij vierjaarlijkse herijking van de stedelijke programma's.

5.8.2.2. Stedelijk programma Utrechtse Heuvelrug

Woningbouw (38)

- Wij kunnen niet accepteren dat de opvangtaak voor de groei van Overberg is toegekend aan Veenendaal. Graag opnemen uitbreidingsmogelijkheid bij Overberg.

Gezien de ligging van Overberg nabij Veenendaal en de ruime inbreidingsmogelijkheden binnen Veenendaal, vinden wij een uitbreidingslocatie niet passend.

Bedrijventerrein (38)

- Op kaart ontbreekt het bestaande terrein Maarnse Grindweg.

In O PRS hebben we de bestaande bedrijventerreinen niet meer als object opgenomen, deze maken immers onderdeel uit van het stedelijk gebied.

- Het nieuwe bedrijventerrein Leersum en de uitbreiding van het bedrijventerrein Maarsbergen zijn niet genoemd. Het regionaal convenant bevestigt de behoefte aan deze terreinen. Verzoek deze ontwikkellocaties op de kaart aan te geven.

Het nieuwe bedrijventerrein Leersum is opgenomen in het stedelijk gebied en ook in het stedelijk programma van O PRS. De locatie Maarsbergen hebben wij in het stedelijk programma van de O PRS opgenomen, als onderdeel van het integrale gebiedsontwikkelingsproject.

Gebiedsontwikkeling Maarsbergen (38)

- SVGV moet worden genoemd als samenwerkingspartner. "Samenwerken" zou moeten worden vervangen door "participeren".

Wij hebben de tekst aangevuld in O PRS. Aangezien de keuze voor een participerende rol van de provincie nog niet is gemaakt handhaven wij de term samenwerken.

Knooppunt Driebergen-Zeist (38)

- Graag hier ook ruimte voor woningbouw.

In het stedelijk gebied (binnen de rode contour) is woningbouw mogelijk.

Rode contour (38)

- Veel onlogische situaties bij het trekken rode contour. Niet duidelijk wat de criteria zijn voor situering. Voorbijgegaan aan ingebrachte wensen voor uitbreiding.
- Maarn: Geen bezwaar tegen sluiten contour bij Buurtsteeg, wanneer deze bouwmogelijkheid op andere locatie wordt gecompenseerd. Maarsbergen: Graag open contour daar waar uitbreiding van bedrijventerrein Maarsbergen voorzien is. Woongebied tussen A12 en de spoorlijn Utrecht-Arnhem en de locatie rond hotel Maarsbergen binnen de contour brengen. Naast hieronder genoemde kwesties ook kleinere onvolkomenheden, zie bijgevoegde kaarten.

- Amerongen: Contour aan noordwestzijde is al ingekrompen, terwijl de contour ter plaatse van “de Akker” nog is aangegeven. Deze laatste locatie mag buiten de contour worden gebracht, maar ter compensatie op andere plaatsen meer ruimte binnen de contour.
- Leersum: contour ter plaatse van woningbouwlocatie Tamarinde is niet correct doorgevoerd. Nieuw in werking getreden bestemmingsplan ten behoeve van herontwikkeling locatie “De Donderberg” niet goed verwerkt.
- Doorn: plannen voor nieuwbouw zwembad naast Reviuslyceum. Mogelijk in de toekomst ook uitbreidingsplannen voor de school. Graag sportvelden van de school binnen de rode contour opnemen. Graag rode contour om dorpsdeel Sterkenburg. Doorgevoerde wijziging van de rode contour ten behoeve van de nieuwbouw gemeentekantoor is niet overgenomen. Het “Ludenbos”, het bosgebied tussen de Mesdaglaan en de Vincent van Goghlaan alsmede het terrein van de Kamphoeve graag buiten de contour plaatsen. De nieuwbouw van het Zonnehuis lijkt niet volledig binnen d contour te vallen. Graag aanpassen aan de hand van vastgestelde bestemmingplan Buitengebied Doorn.
- Driebergen-Rijsenburg: Graag zgn. Seminarieterrein buiten contour plaatsen.

Wij hebben de rode contour op de meeste plaatsen conform uw reactie aangepast in O PRS en O PRV. Op de volgende locaties hebben we uw voorstellen niet overgenomen:
- Maarn: de bebouwing rond Bergweg hebben we niet binnen de contour gebracht, omdat dit minder dan 5 ha betreft, op enige afstand van de kern;
- Maarsbergen: Hier hebben we geen open contour aan noordoostzijde opgenomen: in de huidige systematiek kunnen we niet meer werken met open contouren. De gebiedsontwikkeling Maarsbergen is opgenomen in de tekst van het stedelijk programma en het toekomstig bedrijventerrein met een “bol” op de kaart van de O PRS en O PRV.
- Doorn: de bebouwing Sterkenburg hebben we niet binnen de contour gebracht, want dit betreft een losse bebouwingsenclave omgeven door EHS op enige afstand van de kern;
- Het “Ludenbos” en de Kamphoeve hebben we niet buiten de contour geplaatst, omdat niet alle terreinen binnen de contour persé bebouwd moeten zijn of worden. Dit is een gemeentelijke verantwoordelijkheid.
- De detailaanpassing zuidrand kern Maarn. De opgenomen ligging van de rode contour is in onze ogen een logische, we zien geen reden tot aanpassing.

5.8.2.3. Stedelijk Programma Rhenen

Bedrijventerrein(43a)

- Op basis van het Regionaal Bedrijventerrein Onderzoek blijkt dat er in Rhenen een vraag is naar ca. 3 ha extra bedrijventerrein. Op het bedrijventerrein Remmerden is de D.E.L.M. gevestigd. Als dit bedrijf in de toekomst zijn activiteiten beëindigt dan wordt de grond in eerste instantie voor een symbolisch bedrag aangeboden aan het Utrechts Landschap. Graag zouden wij zien dat de gemeente ook in de gelegenheid wordt gesteld die gronden te kopen, zodat wij kunnen voorzien in de behoefte van bedrijven die gevestigd zijn in de gemeente. (43a)

De Structuurvisie doet geen uitspraken over eigendom.

5.8.2.4. Stedelijk programma Renswoude

Woningbouw (36)

- Dat na Beekweide I en II geen verdere uitbreiding wordt voorzien en het argument dat in het naastgelegen Veenendaal voldoende ruimte binnen de rode contour aanwezig is verwondert ons. Tot 2025 kunnen wij onze groei-ambitie niet realiseren binnen de huidige rode contouren. Gewenste uitbreiding kan worden gerealiseerd binnen de natuurlijke begrenzing van de beken rondom de kern. Graag zien wij dit verwoord in de Structuurvisie.

In Veenendaal zijn veel inbreidingsmogelijkheden binnen de rode contouren. Wij zijn van daarom van mening dat de gemeente Veenendaal een deel van de woningbouwbehoefte van Renswoude kan opvangen, zodat er in Renswoude geen verstedelijking van het landelijk gebied nodig is. Op dit moment zijn in de gemeente enkele woningbouwlocaties in ontwikkeling. Overigens zal in het kader van de vierjaarlijkse herijking van de hoogte van het woningbouwprogramma en de wenselijkheid en locatie van de uitbreidingsbollen voor woningbouw kritisch worden bezien.

Bedrijventerrein (36)

- Tot 2025 zal beperkte uitbreidingsruimte nodig blijven om tegemoet te kunnen komen aan de vraag van lokale bedrijven. Gedacht wordt aan uitbreiding van bedrijventerrein Groot Overeem, voorzien voor 2025. Graag zien wij dat in Structuurvisie verwoord.

Wij zijn terughoudend met het opnemen van nieuw bedrijventerreinen, om zo overaanbod te voorkomen en druk te houden op de herstructureringsopgave. In het regionaal convenant is de locatie Groot Overeem geprogrammeerd voor na 2016. Bij de vierjaarlijkse herijking van het stedelijk programma wordt bezien of het plannen van extra bedrijventerreinlocaties noodzakelijk is.

5.8.2.5. Stedelijk programma Wijk bij Duurstede

Woningbouw (27, 38)

- Het genoemde aantal woningen zal zeker tot krimp leiden, dat vinden wij een ongewenste ontwikkeling. (27)

Volgens de in onze opdracht uitgevoerde verkenning van de woningbehoefte in de provincie Utrecht (gebruikt als ambtelijke referentie) zal bij het in VO PRS opgenomen woningbouwprogramma het bevolkingsaantal van de gemeente toenemen. Deze gegevens zijn inmiddels ambtelijk verstrekt aan de gemeente.

- Het inbreidingspercentage (80 %) is aanmerkelijk hoger dan voor de gehele provincie Utrecht (67 %). De gemeente voorziet met dit percentage een probleem voor de uitvoering van het door de gemeente voorgestane woningbouwprogramma, dat uitgaat van een mix van in- en uitbreiding. (27)

De genoemde percentages zijn niet juist. Onze ambitie, beschreven in de Kadernota Ruimte en uitgangspunt voor VO PRS was tenminste 2/3 binnenstedelijk realiseren. Van het totaal opgenomen woningbouwprogramma in VO PRS van ruim 68.000 woningen is 81,3 % binnenstedelijk (p.37 VO PRS). Het inbreidingspercentage voor Wijk bij Duurstede is 75 % (750 woningen van de 1000 woningen binnen de rode contouren).
Zoals aangegeven in de algemene beleidslijn verstedelijking (paragraaf 5.1.) richten wij ons primair op de ontwikkelingsmogelijkheden in het bestaand stedelijk gebied. Bij het bepalen van het woningbouwprogramma hebben wij rekening gehouden met de plannen van de gemeente, de ruimtelijke aanvaardbaarheid (waaronder bereikbaarheid), woningbouwproductie in het verleden, de programma's van de omliggende gemeenten en de woningbehoefte (als ambtelijke referentie). Op basis hiervan achten een totaal programma van 1000 woningen passend voor de gemeente Wijk bij Duurstede, mede gezien de problematiek van de capaciteit van de N 229.

- Voor een economisch haalbare realisatie van uitbreidingslocatie De Geer III is een veel groter aantal woningen nodig dan 250, in verband met de aan te leggen infrastructuur. Wij hopen dat u een grotere capaciteit opneemt of dat u alternatieve locaties zoals genoemd in onze Structuurvisie overneemt. (27)

Zoals hierboven aangegeven achten wij een totaalprogramma van 1000 woningen passend voor de gemeente Wijk bij Duurstede. Gezien de binnenstedelijke mogelijkheden is er geen noodzaak een grotere uitbreidingslocatie op te nemen. Wel zijn wij bereid met u van gedachten te wisselen over een alternatieve locatie, mits deze ruimtelijk aanvaardbaar is.

- In onze visie heeft de N 229 tussen Wijk bij Duurstede en Odijk voldoende capaciteit om de verkeerstoename als gevolg van het stedelijk programma te verwerken. De grootste problemen op de N 229 liggen bij de aansluiting op de A12. (27)
- Over het toekennen van extra woningbouwmogelijkheden en de extra uitbreiding van het bedrijventerrein in Wijk bij Duurstede maken wij ons om redenen van overbelasting van de bestaande wegenstructuur zorgen. Hier moet onvoorwaardelijk aan verbonden worden dat dit geen negatieve gevolgen heeft voor de verkeersafwikkeling in onze gemeente in z'n algemeenheid en specifiek in Doorn. (38)

Wij hebben een verkenning (quick scan) laten uitvoeren naar de consequenties die (verdere) verstedelijking van Wijk bij Duurstede zou hebben op de doorstroming op de N 229 en N227. Daaruit blijkt dat er bij uitvoering van het in VO PRS opgenomen programma al sprake is van een toename van afwikkelingsproblemen bij kruispunten en de oversteekbaarheid van de N229. Specifieker onderzoek is nodig om te bezien welke maatregelen kunnen worden genomen om deze knelpunten op te heffen. In het kader van de door de gemeente uit te voeren mobiliteitstoets die verplicht is bij ruimtelijke plannen die leiden tot een verstoring van het functioneren van het verkeersnetwerk danwel ons mobiliteitsbeleid wordt dit verder uitgewerkt.

- Ontwikkeling van de gemeenten Utrechtse Heuvelrug, Bunnik en Houten zou naar analogie van de voorwaarde bij het stedelijk programma van Wijk bij Duurstede ook afhankelijk gemaakt moeten worden van de verkeersdruk op de N 229. (27)

In de ruimtelijke afweging voor de woningbouwontwikkeling van Wijk bij Duurstede hebben we inderdaad de beperkte mogelijkheid van opvang extra mobiliteit van de N 229 betrokken. Vanzelfsprekend is dit (naast een aantal andere factoren) ook gebeurd bij de afweging van de stedelijke programma's van andere gemeenten.

Bedrijventerrein (27)

- De lokatie Van Dijk's koel- en vrieshuis te Cothen beschouwen wij als een bestaand bedrijventerrein. Hier is herstructurering gewenst en nodig. Verzoek om dit op de kaart als "bedrijventerrein' aan te geven.
- De uitbreidingslocatie van het bedrijventerrein Broekweg/Langshaven is op de digitale kaart niet geheel correct weergegeven, terwijl deze op de analoge kaart wel goed staat.

In O PRS nemen we geen object "bestaand bedrijventerrein" meer op. Overigens is het Koel- en Vrieshuis gelegen in het landelijk gebied.
De uitbreiding van bedrijventerrein Broekweg is in het stedelijk programma en op de beleidskaart opgenomen met een omvang van 4,2 ha netto.

5.8.3. Regio Utrecht

5.8.3.1. Stedelijk programma Bunnik

Woningbouw (5, 24, 32)

- U stelt dat de financiering van de gewenste omlegging van de N 229 bij Odijk-west binnen de exploitatie dient te worden gefinancierd. Wij vinden dat de provincie hierin een medeverantwoordelijkheid heeft, aangezien ook de doorstroming en inrichtingskwaliteit van de N 229 gebaat is bij de omlegging. Wanneer voor dit probleem geen oplossing wordt gevonden bestaat het risico dat de ontwikkeling van Odijk-west in het geheel geen doorgang kan vinden. (5)
- Het project uitbreidingslocatie Odijk-West moet minimaal budgettair neutraal zijn. De planrealisatie staat momenteel onder druk. Provincie heeft hierin een gedeelde verantwoordelijkheid. Teleurstellend dat de kosten voor de aanpassing van de infrastructuur geheel uit het project Odijk- West moeten worden gefinancierd. Wij refereren aan de bereidheid van vm. gedeputeerde Ekkers (in 2009) tot financiële participatie in het project. Graag zetten wij op constructieve wijze de samenwerking voort. Graag zien wij Odijk-West opgenomen in het RAP. (24)
- Gebied Odijk –west heeft een hoge archeologische verwachtingswaarde en ligt in het invloedsgebied van de Limes. (32)

Al in onze provinciale reactie op de gemeentelijke structuurvisie (brief GS medio 2008) hebben wij als voorwaarde voor het toestaan van de westelijke uitbreiding aangegeven dat de gemeente voor de huidige N229 de nodige maatregelen moet treffen om de negatieve effecten op het gebied van leefbaarheid, veiligheid en doorstroming weg te nemen. Daarbij hebben wij ook aangegeven dat wij niet op voorhand tegen een omlegging zijn, mits de veroorzaker betaalt. Deze voorwaarde is wat ons betreft ongewijzigd. De bereidheid tot financiële participatie heeft naar onze mening uitsluitend betrekking op het eventueel beschikbaar stellen van (achterstallige) onderhouds- en beheergelden.
Bij de planvorming voor de locatie Odijk-west moet conform de Structuurvisie rekening worden gehouden met Cultuurhistorische waarden.

- U maakt, in afwijking van het Regiodocument, de locatie Werkhoven-West niet mogelijk in het Voorontwerp. Wij wijzen erop de we in de Ontwikkelingsvisie NV Utrecht samen hebben vastgesteld dat er 5500 woningen in de Kromme Rijn/Lekzone dienen te worden ontwikkeld, waarbij juist is uitgegaan van het principe van organische groei van de kernen in het gebied. Graag gaan we met u in overleg over de voorwaarden waaronder deze ontwikkelingen toch mogelijk kunnen zijn. (5)
- Wij betreuren het dat u geen ruimte biedt voor uitbreiding op beperkte schaal aan de westkant van de kern Werkhoven. Dit leidt slechts tot een zeer geringe toename van verkeer. Uitgaande van migratiesaldo 0 (Nationaal Landschap) zouden er mogelijkheden moeten zijn. Voor het niveau van de leefbaarheid in de kern is het gewenst om op langere termijn beperkte uitbreidingsmogelijkheden op te nemen. (24)

Zoals wij al in onze provinciale reactie op uw gemeentelijke structuurvisie in 2008 hebben aangegeven vinden wij, vooral gelet op de ligging van het ontwikkelingsgebied in het Nationaal Landschap Rivierengebied, de uitbreiding van Werkhoven in westelijke richting met 300 woningen niet aanvaardbaar. De 5500 woningen in de Kromme Rijn/Lekzone hebben we in de Structuurvisie deels belegd in mogelijke uitbreidingslocaties. Bij de vierjaarlijkse herijking van het stedelijk programma bekijken we of verdere invulling wenselijk is.

Bedrijventerrein (24, 24a)

- Het terrein de Raaphof wordt door ons beschouwd als een bestaand bedrijventerrein waar enkele specifieke bedrijven zijn gehuisvest. Dit wordt in het Voorontwerp onderschreven. Het terrein behoeft herstructurering en een andere oplossing voor de ontsluiting op de N 229. De herstructurering van het terrein biedt aanknopingspunten voor een beperkte uitbreiding (7,5 ha netto, uitsluitend om te voorzien in de lokale behoefte. Wij verzoeken u deze bedrijfslocatie op te nemen. (24)
- In het kader van het initiatief van de Universiteit Utrecht en de provincie om te komen tot een sciencepark, wordt er in de regio gezocht naar locaties voor “schone” bedrijvigheid. Gezien de ligging van Bunnik en de uitbreiding van een bedrijventerrein sluit dit goed aan. (24)
- Wij doen een dringend beroep op u om het bedrijventerrein ten zuiden van de A12 op te nemen. (24a)

In het gebied ten zuiden van de A12 zijn de beoogde ontwikkeling van Odijk West en de toekomstige infrastructurele ontwikkelingen leidend. Gelet op deze ontwikkelingen kunnen wij nog geen uitspraak doen of de door de regio en gemeente gewenste uitbreiding van het bestaande bedrijventerreinen in het gebied ruimtelijk inpasbaar zal zijn. Mocht in de uitwerking van de plannen in het gebied blijken dat dit het geval is, dan zullen wij op dat moment de gewenste uitbreiding van het bedrijventerrein in overweging nemen. Dit hebben wij opgenomen in de O PRS (5.5.3.1.).“Schone” bedrijvigheid, die aansluit op het campusmilieu van het Utrecht Science Park, kan zich in het algemeen goed vestigen in het (gemengde) stedelijk gebied. Wij vinden dat hiervoor diverse locaties voorhanden zijn en dat daarvoor geen uitbreiding van het bedrijventerrein noodzakelijk is.

5.8.3.2. Stedelijk programma De Bilt

Woningbouw (1)

- Uitgegaan wordt van een stedelijke opgave van 875 woningen voor de gemeente De Bilt, in plaats van de opgenomen 670 woningen in het Voorontwerp

In het regiodocument van het BRU is voor de gemeente De Bilt inderdaad een totale plancapaciteit opgenomen van 875 woningen. Rekening houdend met planuitval van ongeveer 25 % hebben wij een programma van 670 woningen opgenomen in VO PRS. Overigens mag de gemeente meer woningen binnenstedelijk bouwen dan is opgenomen in de Structuurvisie, het aantal is niet limitatief.

5.8.3.3. Stedelijk programma Houten

Woningbouw (11)

- Het stedelijk programma aan woningen achten wij haalbaar en realistisch evenals de constatering dat het overgrote deel van dit programma binnen de rode contour gerealiseerd kan worden, zowel in Houten-Zuid als op verschillende binnenstedelijke locaties.
- De genoemde 250 woningen op het eiland van Schalkwijk buiten de rode contour zijn vastgesteld op basis van de lokale woningbehoefte. Daarnaast ook graag mogelijkheden alleen ter ondersteuning van initiatieven die bijdragen aan de realisering van de structuurvisie voor het Eiland van Schalkwijk.

In het Eiland van Schalkwijk experimenteren we met een andere aanpak van gebiedsontwikkeling, op basis van een gezamenlijk koersdocument. Wij zullen bij de vierjaarlijkse herijking van het stedelijk programma bezien of het aantal te realiseren woningen moet worden bijgesteld.

Bedrijventerrein (11)

- Het geplande bedrijventerrein Meerpaal-zuid is niet binnen de contour gebracht en niet opgenomen in de Structuurvisie. Ontwikkeling is wel voorzien in Streekplan, bedrijventerreinplanning BRU en als “hard planaanbod” opgenomen in het Regionaal Convenant bedrijventerreinen Regio Utrecht.

De locatie Meerpaal-Zuid is opgenomen in het stedelijk programma van O PRS.

Rode contour (11)

- De aanpassing van de rode contour in Tull en 't Waal is niet opgenomen.

Op de voor deze aanpassing gevraagde gemeentelijke onderbouwing is in augustus jongstleden door ons ambtelijk gereageerd. Wij vinden de onderbouwing onvoldoende om de contouraanpassing op te nemen.

5.8.3.4. Stedelijk programma Nieuwegein

Stedelijke ontwikkeling (3)

- de ontwikkeling van het regionale centrumknooppunt De Binnenstad van Nieuwegein komt er bekaaid vanaf terwijl de planvorming en dit project met tenminste regionale betekenis nog volop in de planperiode geschiedt.

De VO PRS doet geen beleidsuitspraken over specifieke binnenstedelijke ontwikkelingslocaties, met uitzondering van een beperkt aantal knooppuntlocaties waar volgens ons nog kantoorontwikkeling kan plaatsvinden.

Woningbouw (3)

- Het aantal van 2000 woningen voor Nieuwegein voor de planperiode zien wij als een haalbare opgave. Veelal betreft het particuliere ontwikkelingen waardoor de realiseerbaarheid niet afdwingbaar is.
- Met het opnemen van een specifiek aantal per gemeente wordt naar onze mening geen provinciaal doel gediend. Afspraken maken per regio lijkt ons een logischere insteek.

Het opnemen van stedelijke programma's per gemeente achten wij noodzakelijk omdat de Verordening zorgt voor de doorwerking naar gemeenten, niet naar regio's. Met name de uitbreidingsmogelijkheden zijn in de Verordening gelimiteerd. Verder is het gemeentelijk programma van belang bij de monitoring en vierjaarlijkse herijking van het stedelijk programma van de Structuurvisie.

Bedrijventerrein (3, 32)

- Noordelijke punt bedrijvenpark het Klooster heeft zowel aanduiding Overslag, landbouwgebied als natuur. Deze tegenstrijdigheid moet beter geformuleerd worden. (3)
- Locatie Laagraven/Liesbosch is wat ons betreft speerpunt in het regionaal convenant bedrijventerreinen. Op dit moment zijn wij al in gesprek met private partijen om de verkeerssituatie aan te pakken en grote delen van het terrein op te waarderen. Daarbij is ook provinciale hulp nodig, N 408 loopt namelijk dwars door het gebied heen (3)
- Mogelijkheid van een overslagterrein en haven bij bedrijventerrein het Klooster zal nadrukkelijk afgewogen moeten worden tegen de cultuurhistorische waarden van de NHW. (32)
- Locatie Galecopperzoom expliciet boven tafel houden. Kan een belangrijke rol vervullen bij de toekomstige ontwikkeling van de A12zone. (3)

We hebben nog eens goed gekeken naar de verschillende aanduidingen van de noordelijke punt 't Klooster op de beleidskaart. In O PRS heeft deze locatie (onder andere) de aanduiding landbouwgebied en de aanduiding toekomstig bedrijventerrein. Zolang dit bedrijventerrein nog niet is gerealiseerd geldt het beleid voor het landelijk gebied, i.c. landbouwgebied. De aanduiding "overslagpunt weg-water" heeft betrekking op de toekomstige functie bedrijventerrein. Bij de planvorming moet in lijn met de Verordening rekening worden gehouden met de cultuurhistorische waarden.
De locatie Galecopperzoom is gelegen in het stedelijk gebied, maar maakt geen deel uit van het stedelijk programma. Bij de vierjaarlijkse herijking kan deze locatie een rol spelen.
Herstructurering als zodanig maakt geen onderdeel uit van de Structuurvisie.

Rode contour(3)

- Met het buiten de rode contour laten vallen van Park Oudegein is geen provinciaal belang gediend. Voor de Hoge Landen zien we dat belang wel, maar voor het gedeelte ten noorden/oosten van Parkhout zijn wij van mening dat het gemeentelijk belang bepalend is.

Consequentie O PRS en O PRV: Wij hebben de rode contour bij Park Oudegein aangepast.

5.8.3.5. Stedelijk programma Stichtse Vecht

Woningbouw (37)

- Wij verwachten een planuitval van ongeveer 30%. Actieve rol van de provincie is gewenst in de vorm van additionele middelen en nieuwe instrumenten.
- Een goede ruimtelijke ontwikkeling van de locatie 'Hof van Breukelen' vinden wij bijzonder belangrijk en we hechten er aan dit in goed overleg met u te realiseren. Die ideeën onder de naam "hof van Breukelen" worden niet op korte termijn gerealiseerd.

Gezien deze opmerkingen hebben we het stedelijk programma van de gemeente Stichtse Vecht bijgesteld tot 1800 woningen, waarvan 400 woningen in het project Hof van Breukelen.
Consequentie O PRS en O PRV: In de Structuurvisie en de Verordening hebben we het stedelijk programma van Stichtse Vecht aangepast.

Bedrijventerrein (37)

- Verzoek om rekening te houden met uitbreiding bedrijventerrein De Werf in Loenen met 3 ha, voor uitplaatsing i.v.m. herstructurering en transformatie, vooral uit omgeving station Breukelen. Het gaat per saldo niet om extra bedrijventerrein.
- Voor locatie het Kwadrant bij Maarssenbroek geldt thans de bestemming kantoren. Over enige tijd biedt bestemming bedrijventerreinen waarschijnlijk een betere kans op een goede ruimtelijke invulling.

Het bedrijventerrein De Werf is voor 1 ha netto opgenomen in het stedelijk programma van O PRS. Over de alternatieve bestemming van de locatie het Kwadrant gaan wij graag met u in overleg, onder andere in het kader van onze kantorenaanpak.

Rode contour (37)

- Op de locatie OpBuuren 2 wordt door ons woningbouw buiten de rode contour overwogen.
- Wij overwegen gebruik te maken van de wijzigingsbevoegdheid in wonen op de sportterreinen die aan de zuidoostkant van Nieuwer ter Aa binnen de rode contouren liggen. Daarvoor moet een nieuwe locatie voor de sportterreinen worden gevonden, buiten de rode contouren.

Wij nemen kennis van beide opmerkingen, maar ze zijn niet zodanig concreet dat ze hebben geleid tot aanpassing van de Structuurvisie.

5.8.3.6. Stedelijk programma Utrecht

Woningbouw (32)

- Locatie Rijnenburg kent een interessant en waardevol (ondergronds) archeologisch landschap. Zorgvuldige planvoorbereiding biedt de kans om vroegtijdig onderzoek te doen. Vanwege de schaal zou de provincie hierin kunnen participeren. (32)

Bij de planvorming moet in lijn met de Verordening rekening worden gehouden met de cultuurhistorische waarden. (Participatie in) archeologisch onderzoek maakt geen deel uit van ons ruimtelijk beleid in is dus niet opgenomen in O PRS.

Rode contour (30)

- Aandacht voor aanpassing rode contour bij Maarschalkerweerd ivm Nationaal Hockeycentrum incl. short stay appartementenhotel.
- Graag aanpassing rode contour aan de noordkant ter hoogte van tuincentrum Overvecht. Uitbreiding van bebouwing is toegezegd in kader van ontwikkeling Noorderpark.

Beide contouraanpassingen hebben wij niet opgenomen in O PRS en O PRV.
Het gebied Maarschalkerweerd maakt deel uit van de kernrandzone van Utrecht. Gezien het karakter van het gebied en de aanwezige natuurwaarden ligt het niet voor de hand het gebied geheel of gedeeltelijk aan te merken als stedelijk gebied. Enige verstedelijking die verband houdt met het nationaal hockeycentrum, in de vorm van bijbehorende voorzieningen, vinden wij acceptabel, mits deze past in een door de gemeente op te stellen integrale gebiedsvisie voor (dit deel van) de kernrandzone. Dit hebben wij aangevuld in het stedelijk programma.
Het tuincentrum aan de noordzijde van Utrecht brengen wij niet binnen de contour: het betreft een bestaand

bedrijf en de beoogde uitbreiding is op grond van het beleid voor het landelijk gebied mogelijk. Daarmee handhaven we de Gageldijk als logische begrenzing van het stedelijk gebied.

5.8.3.7. Stedelijk programma Vianen

Woningbouw (18, 20)

- Verzoek om inzichtelijk te maken op welke gronden locatie Hoef en Haag geschikt is vanuit veiligheidsoptiek. Voor wat betreft de grondwatersituatie is deze locatie niet geschikt maar geschikt te maken. (18)
- Verheugd te constateren dat uitbreidingslocatie Hoef en Haag verankerd in de Structuurvisie. Wij begrijpen dat Hoef en Haag zondermeer tot ontwikkeling gebracht kan worden, mits wordt voldaan aan de voorwaarden zoals deze zijn opgenomen in art. 17 van de Verordening en het stedelijk programma voor Vianen in de Structuurvisie. (20)
- Wij hebben ons tot doel gesteld in overleg met u tot een kwalitatief goed plan te komen dat voldoet aan het criterium “goede ruimtelijke ordening”. De gestelde voorwaarden leveren daar een positieve bijdrage aan. (20)
- De voorwaarde dat een binnendijkse vrijwaringzone van 100 meter in acht genomen moet worden bemoeilijkt onnodig het leveren van maatwerk. Wij pleiten ervoor die aan te passen in die zin dat in overeenstemming met het waterschapsbeleid een binnendijkse vrijwaringzone in acht moet worden genomen. (20)

Uit de opgestelde PlanMER blijkt de geschiktheid van deze locatie, mede vanuit de optiek van waterveiligheid en grondwater. Zoals aangegeven moeten er maatregelen worden genomen om deze locatie geschikt(er) te maken. In het stedelijk programma voor Vianen in VO PRS is aangegeven dat er bij de planvorming nadrukkelijk aandacht moet worden besteed aan de overstromingsrisico’s, de verhoogde kans op kwel, de gemiddeld genomen hoge grondwaterstanden en de binnendijkse vrijwaringszone in overeenstemming met het waterschapsbeleid.

Bedrijventerrein (20)

- Wij begrijpen dat een definitieve ontwikkeling van de locatie Gaasperwaard afhankelijk wordt gesteld van hetgeen daarover wordt vastgelegd in het regionale convenant bedrijventerrein.
- De (indicatieve) inpassing Spoorwegennet (spoorlijn Almere-Utrecht-Breda) legt een ruimteclaim op het gebied Gaasperwaard fase 2 waarbij wordt aangegeven dat er geen onomkeerbare ruimtelijke beslissingen worden genomen die de realisatie van de spoorlijn onmogelijk maken.
- De ruimtebehoefte is groter dan de op dit moment feitelijk beschikbare ruimte. Vooralsnog ligt onze bestuurlijke prioriteit bij de ontwikkeling van Hoef en Haag en de waterbergingsopgave. Bij de ontwikkeling van de regionale convenanten bedrijventerrein zullen wij in regionaal verband terugkomen op de mogelijke consequenties voor de ontwikkeling van het bedrijventerrein Gaasperwaard.

Aangezien in het regionaal convenant de ontwikkeling van deze bedrijventerreinlocatie niet in de komende jaren is voorzien, is de locatie niet opgenomen in het stedelijk programma. Omdat de locatie reeds was opgenomen in de Structuurvisie Streekplan 2005-2015, is de locatie wel als “bol” opgenomen op de beleidskaart. De locatie Gaasperwaard fase 2 kan een rol spelen bij de vierjaarlijkse herijking van het stedelijk programma.
Consequentie O PRS en O PRV: De tekst van O PRS is in die zin aangepast dat vanaf het moment dat een tracékeuze is gemaakt voor de spoorlijn Utrecht-Breda, wij geen onomkeerbare ruimtelijke beslissingen meer nemen die de realisatie van de spoorlijn onmogelijk maken.

5.8.3.8. Stedelijk programma IJsselstein

Bedrijventerrein (15)

- A2-Zone is opgenomen in convenant bedrijventerrein Utrecht West gemeenten. Graag opnemen in Structuurvisie.

De A2-locatie is opgenomen in het stedelijk programma voor IJsselstein in O PRS.

5.8.3.9. Stedelijk programma Zeist

Woningbouw (21)

- Het Wallaert Sacrekamp meenemen als toekomstige woningbouwlocatie.
- De voorgenomen ontwikkeling bij Huis ter Heide West (80 woningen in het kader van hart van de heuvelrug) is niet aangegeven.
- De uitbreidingslocatie voor Zeist zijn niet uitgewerkt, voor Zeist staat een PM. Als mogelijke locatie wordt het noord-oostelijk deel van Den Dolder genoemd. Wij willen hierover met u verder in overleg.

Het Wallaert Sacrekamp is gelegen buiten het stedelijk gebied van de gemeente. De gemeente heeft voldoende plancapaciteit voor woningbouw, daarom hebben we deze uitbreidingslocatie niet opgenomen.
De rode contour bij Huis ter Heide is aangepast. De PM in het stedelijk programma heeft uitsluitend betrekking op het noord-oostelijk deel van Den Dolder, zie de aanduiding “toekomstige woonlocatie ” op de kaart.

Kernrandzones (21)

- In onze Structuurvisie 2020 hebben we voor de komende jaren een aantal locaties benoemd waar verschuivingen tussen rood en groen aan de orde zijn: zone Arnhemse Bovenweg, stationsgebied Driebergen-Zeist, de zone rond de A28, Den Dolder en Austerlitz. Wanneer is de methodiek voor kleinschalige rode ontwikkelingen toepasbaar bij voornoemde situaties?

Hierbij verwijzen wij naar het beleid voor de kernrandzones (6. 2. in O PRS). Wij vragen aan gemeenten een integrale visie op te stellen voor de kernrandzone, waarbij beoogd wordt de kwaliteit van de kernrandzone te verbeteren. Wij worden hier graag in een vroegtijdig stadium bij betrokken.

5.8.4. Regio West

Bedrijventerrein(9)

- De behoefteramingen in het (bijna) voltooide regionale convenant zullen leidend zijn voor het daadwerkelijke ruimtebeslag in onze regio.

De (concept-)regionale convenanten zijn input voor het stedelijk programma in O PRS. In 5.3.1. (O PRS) hebben wij aangegeven hoe wij hiermee om zijn gegaan.

5.8.4.1. Stedelijk programma De Ronde Venen

Woningbouw (13)

- Wij zien het voor de Ronde venen opgenomen woningbouwprogramma als een indicatief gegeven. Het is onze verantwoordelijkheid om met inachtneming van de marktomstandigheden te komen tot een goed programma.
- Bij de op p. 59 genoemde grotere woningbouwlocaties kunnen ook Haitsmahof en Rondweg/Stationslocatie worden genoemd. “Winkelhoek” moet “Winkelbuurt” zijn.

Wij hebben de tekst van het stedelijk programma van gemeente De Ronde Venen aangepast in O PRS.

Bedrijventerrein (13)

- De ontwikkeling van een nieuw bedrijventerrein in De Ronde Venen zou ook dit decennium mogelijk moeten zijn. Verzoek om deze ontwikkelingsruimte alsmede enige flexibiliteit in de ontwerp PRS te bieden.

In het stedelijk programma is 12 ha bedrijventerrein in de gemeente De Ronde Venen opgenomen. Door middel van de vierjaarlijkse herijking van het stedelijk programma voorzien wij in de wens tot flexibiliteit.

Rode contour (13)

- Amstelhoek: oude tracé N201 en tegenoverliggende bedrijfsbebouwing ligt buiten de contour. Wij zouden dit graag gerepareerd zien. Een andere oplossing is een rode stip op de kaart.
- Vinkeveen: contour graag terugleggen zoals in huidige structuurvisie: gebied is nog steeds noodzakelijk om verkeerssituatie en op- en afritten te verbeteren. Teruglegging van de rode contour staat een integrale afweging voor de hele gemeente in de weg.
- Baambrugge: bedrijventerrein aan noordzijde, moet worden heringericht, graag binnen contour opnemen.

- Baambrugse Zuwe: in z'n geheel binnen de contour opnemen. Wij zien niet in hoe de definitie van > 5 ha niet betrekking kan hebben op dit gebied.
- Op verschillende plaatsen zijn stukjes EHS binnen de rode contour opgenomen. Dat lijkt ons ongewenst. O.a. zone langs de oude spoorbaan in Vinkeveen , een groot deel van de bebouwing aan de oostzijde van Demmerik , stroken achter Achterbos en de Baambrugse Zuwe.

Amstelhoek: Al in VO PRS hebben we in de tekst van het stedelijk programma een passage opgenomen over de beoogde gebiedsontwikkeling ter plaatse. Verlegging van de contour of opname van een toekomstige woningbouwlocatie in O PRS vinden wij te voorbarig.
Vinkeveen: Wij hebben de contour in O PRS wat verruimd ten opzichte van VO PRS, zodat ontwikkeling van het Adelaarterrein mogelijk wordt.
Baambrugge: De ligging van de rode contour is aangepast in O PRS.
Baambrugse Zuwe: Dit gebied maakt onderdeel uit van de Vinkeveense plassen. Opname in het stedelijk gebied, waardoor meer verstedelijking mogelijk wordt, past niet bij het karakter van dit gebied.
EHS en stedelijk gebied sluiten elkaar in principe uit. In O PRS is dit gecorrigeerd.

5.8.4.2. Stedelijk programma Woerden

Woningbouw (7)

- Het stedelijk programma in het Voorontwerp voor Woerden bedraagt 2250 woningen. De eigen woningbehoefte op basis van "migratiesaldo nul" bedraagt maar 1640 woningen. Er bestaat geen bestuurlijk draagvlak om het grote verschil van 610 woningen voor de regio op te vangen.

Het stedelijke programma voor de gemeente Woerden in VO PRS is voor een groot deel gebaseerd op de binnenstedelijke woningbouwmogelijkheden zoals door de gemeente aangegeven in het kader van de jaarlijkse inventarisatie woningbouwcapaciteit. Ook blijkt uit onderzoek van ABF dat er in de Structuurvisieperiode een grote behoefte aan woningen in Woerden is, waarbij rekening is gehouden met migratiestromen. Wij vinden een woningbouwprogramma van 2.250 woningen dan ook passend en zien geen reden dit aantal te verlagen. Wij willen de gemeente ondersteunen bij het daadwerkelijk realiseren van binnenstedelijke woningbouw.

- De kernen Kamerik en Zegveld hebben voor de eigen woningbehoefte respectievelijk 132 en 90 woningen nodig. Dit zijn teveel woningen om in te passen binnen de rode contour of onder de noemer kwaliteitsverbetering kernranden in te passen. In het kader van de leefbaarheid van de dorpen moet de mogelijkheid bestaan om deze beperkt uit te breiden.

Kamerik en Zegveld zijn kernen die in een van de meest waardevolle delen van het Groene Hart liggen. De landschappelijke en cultuurhistorische kwaliteiten zijn hoog. Daarnaast liggen beide kernen in gebieden met een veenbodem. Daarom vinden wij nieuwe stedelijke uitbreidingen hier ongewenst. Wel zien wij, zeker in Zegveld, kansen voor kwaliteitsverbetering in de kernrandzone. Hierbij kan met enige toevoeging van rood de kwaliteit van de overgang tussen het de kern en het omliggende landelijk gebied worden verbeterd. Hiervoor geldt ons beleid van de kernrandzones (6.2.)

Bedrijventerrein (7)

- Om schuifruimte te creëren voor het herstructureren en revitaliseren van bedrijfsruimte is het nodig om op beperkte schaal toch buiten de contouren te komen. Wij denken hierbij aan het oosten van de polder Cromwijck, tussen het spoor en de sportvelden.

Deze locatie vinden wij ruimtelijk minder gewenst, met name uit het oogpunt van landschap (nabijheid landgoed Linschoten). Daarom willen wij deze uitbredingslocatie alleen mogelijk maken ten behoeve van de uitplaatsing van een transportbedrijf op het bestaande terrein Middelland. In het stedelijk programma van O PRS is 6 ha bedrijventerrein voor Woerden opgenomen in het stedelijk gebied.

Kernrandzones (7)

- Te zijner tijd willen wij graag met u in overleg over een aantal locaties die ons inziens kansrijk zijn om de overgangszones tussen het stedelijk en landelijk gebied te versterken: Kernrandgebied van Zegveld en de noordkant van Harmelen. Bedoeling is met een visie te komen over een kwalitatief goede afstemming tussen groen, wonen en werken in de beide gebieden.

Wij gaan hier graag met u in overleg . Zowel kwaliteitsverbetering van kernrandzone Zegveld als de gebiedsvisie aan de noordzijde van Harmelen zijn opgenomen in de tekst van het stedelijke programma in O PRS.

5.8.4.3. Stedelijk programma Montfoort

Woningbouw (6)

- Op dit moment worden de mogelijkheden onderzocht om een jachthaven te realiseren ten noorden van de binnenstad van Montfoort (Doeldijk). Voor de financiële haalbaarheid is ook realisatie van een aantal woningen noodzakelijk. Verzoek dit mogelijk te maken in PRS.

Dit gebied ligt buiten de rode contour aan de noordzijde van Montfoort. Hier geldt ons beleid voor de kernrandzone. De realisatie van een jachthaven en een zeer beperkte toevoeging van rood kan hier in algemene zin in passen, mits dit gepaard gaat van een verhoging van de ruimtelijke kwaliteit van de kernrandzone. Wij vinden het te vroeg om in dit specifieke geval nu al een standpunt in te nemen in O PRS, maar zijn graag betrokken bij de verdere uitwerking van de plannen.

- Wij zijn voornemens de sportvelden in de kern Montfoort die nu nog binnen de contour liggen uit te plaatsen naar de locatie Hofland-West, ten westen van de Bleek, buiten de rode contour. De vrijkomende gronden worden dan bestemd als woningbouw.
- Voor het ontsluiten van de uitbreidingslocatie ter plaatse van de huidige sportvelden in Linschoten hebben wij de wens om een ontsluitingsweg aan te leggen direct ten zuidwesten van Linschoten over het perceel nieuwe Zandweg 23. Op dit perceel willen wij ook een woonzorgvoorziening realiseren en een aantal vrije kavels voor woningbouw. Verzoek om in Structuurvisie op te nemen dat de beoogde ontwikkeling mogelijk is, mits een integrale visie voor de kernrandzone is ontwikkeld.

In VO PRS is onder voorwaarden een ontwikkeling van een woningbouwlocatie aan de noordzijde opgenomen, in combinatie met een gedeeltelijke verplaatsing van de sportvelden. Het opnemen van een specifieke woonzorgvoorziening en een aantal vrije kavels vinden wij een punt van nadere afweging en overleg bij de planuitwerking.

Bedrijventerrein(6, 6a, 6b)

- Verzoek om in de tekst van de PRS locatie ‘Kop IJsselveld’ en terrein jan Snel (rood-groene ontwikkeling) te benoemen als “harde” locaties met hoge prioriteit voor hoogwaardige bedrijventerreinenontwikkeling. Wij vragen u om met ons verder samen te werken om tot ontwikkeling van deze terreinen te komen. (6)
- Indien de locatie IJsselveld Noord (zachte locatie) niet in de Structuurvisie zal worden opgenomen, heeft dit voor de economie van Montfoort desastreuze gevolgen. bedrijven zullen wegtrekken naar bedrijventerreinen die buiten de economische zone Utrecht Zuidwest “de Waarden” zijn gelegen. Ijsselstein en Woerden zijn in deze geen optie. (6a)
- Gemeente staat positief tegenover de uitbreidingsplannen van een bedrijf op de huidige locatie in Montfoort (Willeskop). (6b)

De uitbreiding ten zuiden van het bestaande bedrijventerrein IJsselveld met maximaal 2 hectare is opgenomen in het stedelijk programma van O PRS. Overige bedrijventerreinontwikkelingen zijn niet opgenomen.

Rode Contour (6)

- Locatie ‘Kop IJsselveld’ is niet opgenomen binnen rode contour. Gemeente is voornemens om op deze locatie binnen enkele jaren een uitbreiding van het terrein IJsselveld te realiseren. Verzoek om deze locatie binnen de rode contour te brengen.

Zie ons eerdere antwoord hierboven. De genoemde uitbreiding is opgenomen als “toekomstig bedrijventerrein” in O PRS.

5.8.4.4. Stedelijk programma Oudewater

Woningbouw(9)

- Door naast inbreiding een beperkte (en gefaseerde) uitbreiding van de kern mogelijk te maken, is het makkelijker ongewenste ontwikkelingen als het volbouwen van de linten tegen te houden. Het is de bedoeling bestaande bevolkingsomvang te huisvesten en groei van het aantal huishoudens op te vangen (migratiesaldo nul).
- Volgens het Voorontwerp kunnen alle woningen (300) binnen de rode contour worden gebouwd. Er wordt geen rekening gehouden met onvermijdelijke planuitval: de beschikbare plancapaciteit moet hoger zijn om de ambitie in de praktijk te kunnen halen. Daarom zal rond 2017 een nieuwe, gefaseerde uitleglocatie

nodig zijn. Nadrukkelijk verzoek om samen met ons een bescheiden verruiming van de rode contour bij de kernen Oudewater en Hekendorp aan te wijzen.

Het stedelijk programma voor Oudewater in VO PRS is 300 woningen. Dit programma kan op basis van bestaande plannen binnen de rode contouren worden gerealiseerd. We zijn het eens met de gemeente dat sommige plannen in de praktijk niet volgens de oorspronkelijke planning worden uitgevoerd. Tegelijkertijd leert de ervaring dat er in de planperiode ook weer nieuwe plannen en initiatieven ontstaan en biedt ook de mogelijke woningbouw in relatie tot de Touwfabriek extra mogelijkheden. Daarom zien wij geen aanleiding tot ruimere contouren bij Oudewater en Hekendorp of het op de kaart opnemen van een uitbreidingsbol voor woningbouw.
In dit verband merken wij op dat het stedelijk programma vierjaarlijks wordt herzien.

- De opmerking dat voor financiering van de restauratie van de Touwfabriek enige woningbouw op een nader te bepalen locatie kan plaatsvinden, interpreteren wij als nader te bepalen binnen het huidige bedrijfsterrein. Wij verwachten dat dit verduidelijkt wordt.

Wij hebben uw interpretatie nu expliciet in de tekst van O PRS opgenomen.

Bedrijventerrein (9)

- Wij verwachten dat Tappersheul III op de kaart bij het ontwerp is opgenomen.

De uitbreiding van het bedrijventerrein Tappersheul met maximaal 3 hectare is opgenomen in het stedelijk programma en als “toekomstig bedrijventerrein” op de kaart van O PRS.

5.8.4.5. Stedelijk programma Lopik

Wij hebben over dit onderwerp geen opmerkingen ontvangen.

6. Landelijk gebied met kwaliteit

Algemene opmerkingen landelijk gebied (19, 21, 28, 29)

- Het landelijk gebied wordt niet langer aangeduid met categorieën. Gemeenten lijken meer vrijheid te krijgen om op diverse beleidsvelden zelf conclusies te trekken over wat voor de provincie aanvaardbaar is of niet. Gemeente mist een visie op de waarden van landschap en natuur in het noordoostelijke deel van de provincie. (19)

Afgezien van de beschrijving van de koersen bij de visie in hoofdstuk 2 is er niet één centrale plek in de VO PRS waar dit gevonden kan worden. De waarden van het landschap worden aangegeven in paragraaf 4.3.3 en de waarden van natuur in paragraaf 6.3. Voor landschap wordt per afzonderlijk landschap een beschrijving van de waarden gegeven. Voor natuur is het belang geduid via de begrenzing van de natuurgebieden.

- De provincie ziet een aanmerkelijk belang in het landelijk gebied. Niet helder is het vertalen van thematisch beleid (bijv. cultuurhistorie en landschap) naar gebieden. Wat ook onduidelijk blijft is hoe de provincie het wettelijk kader op het gebied van archeologie, cultuurhistorie en natuur ziet. Veel van het beleid uit de PRS is al in een wettelijk kader gevangen. Het zou interessant zijn om te weten op welk vlak en op welke manier de provincie daarin verder zou willen gaan. (21)

In VO PRS hebben we aangegeven hoe wij, binnen de wettelijke kaders, de begrenzing van de verschillende beleidscategorieën zien, zoals cultuurhistorie en natuur, en hoe wij onze rol daarin zien.
Consequentie O PRS en O PRV Wij zullen onze rol nog verder uitwerken in O PRS.

- Verduidelijk de doelstellingen voor de Groene Contour, kernrandzone en geledingszone en het overige landelijk gebied. Hiermee zijn de kaders voor ontwikkelingen duidelijk: zij moeten hieraan bijdragen. Vervolgens kan voor het gehele landelijk gebied hetzelfde instrumentarium gelden, gericht op het bereiken van de doelen en kan de ondernemer ruimte krijgen. (28)

De groene contour heeft een natuurdoelstelling, de kernrandzone heeft als doelstelling dat het bij moet dragen aan het lokale verzorgingsniveau en de geledingszone heeft met name een recreatiedoelstelling. Doordat de doelstelling verschilt, verschilt ook de provinciale rol. Voor de groene contour leggen we het initiatief vooral bij de markt, voor de kernrandzone ligt het initiatief bij de gemeente. Van de drie genoemde gebieden zien wij voor onszelf de grootste rol weggelegd in de geledingszone. Doordat de rol en de partners verschillend kunnen zijn, hebben we ervoor gekozen niet één instrumentarium te hanteren, maar een gedifferentieerde inzet van instrumenten en middelen mogelijk te maken.
Consequentie O PRS en O PRV Wij zullen de verschillen en overeenkomsten beter gaan duiden, zodat duidelijk is waar welke ontwikkelingen mogelijk zijn.

- Het fenomeen “landgoed” ontbreekt (bijna) in het Voorontwerp. Landgoederen zijn centraal aangestuurde ruimtelijke eenheden die vaak in meer dan één gemeente liggen en vele functies omvatten. Deze worden gereguleerd door specifieke wet- en regelgeving. Het beoordelen van een door een landgoed gewenste ruimtelijke ontwikkeling vergt specifieke kennis die bij lokale overheden vaak onvoldoende aanwezig is. Daarom is het van belang dat de provincie een duidelijke bovenlokale regierol vervult op dit punt. Gevraagd wordt om het opnemen van een beleidskader voor het beoordelen van ruimtelijke plannen op en om landgoederen. (29)

Landgoederen, in de betekenis die hier wordt bedoeld, zijn vaak inderdaad een samenstelling van bos- en natuurgebieden, landbouwgrond en andere functies. Hoewel hierbij vaak sprake is van een zekere ruimtelijke en historische samenhang, zijn landgoederen in deze zin primair een privaatrechtelijke eenheid, waarbij grote verschillen voorkomen tussen landgoederen onderling. Als ruimtelijke beleidseenheid op provinciaal niveau is het begrip landgoed daarom niet goed hanteerbaar. Wij hebben als provincie wel oog voor de specifieke belangen van landgoedeigenaren. Zij hebben veelal behoefte aan een zekere mate van flexibiliteit in het schuiven met functies, maar op gebiedsniveau komen de doelstellingen voor een groot deel overeen met die van de provincie. Het reguliere instrumentarium van de Verordening biedt voldoende ruimte voor die flexibiliteit. Op uitvoeringsniveau (in de Agenda Vitaal Platteland) is ruimte om samen naar goede oplossingen te zoeken die zowel het economisch draagvlak van het landgoed als die gebiedsdoelstellingen ten goede komen.

6.1. Algemene beleidslijn landelijk gebied

Omvang woningen in buitengebied (8, 11, 43)

- Verordening artikel 25: vallen naast bedrijfswoningen ook agrarische bedrijfswoningen hieronder? (8)
- De maximale inhoudsmaat voor woningen in het landelijk gebied is nog steeds 600 m^3. Dit is te weinig. Gemeente pleit voor 660 of 750 m^3. Provincie geeft aan dat 800 m^3 mogelijk is bij een integrale visie. Gemeente pleit voor de mogelijkheid van ad hoc toetsing. Overigens acht de gemeente dit onderwerp vooral van lokaal belang. (11)
- Verordening artikel 25, lid 4 regelt de omvang van bijgebouwen bij woningen in het landelijk gebied. Wij zijn van mening dat dit een gemeentelijk belang betreft. Bovendien hebben wij hiervoor reeds beleidsregels. Wij vragen u dit minder strikt te reguleren / meer mogelijk te maken. De verwijzing wordt gemist naar de situatie waar al meer dan 50 m^2 aanwezig is of in het bestemmingsplan een recht bestaat op meer. (8, 43)

Consequentie O PRS en O PRV: Om meer ruimte te bieden voor de gemeentelijke afweging over de passende omvang van woningen in het buitengebied, zullen wij in O PRV, artikel 4.3, slechts opnemen dat gemeenten een maximale inhoudsmaat moeten opnemen. Wij laten de invulling aan hen over. Wel vragen wij een onderbouwing van dit maximum vanuit landschappelijk perspectief. In de toelichting van de Verordening geven we aan welke maat wij in ieder geval aanvaardbaar vinden.

Bestaande niet-agrarische bedrijven (8, 9)

- Verordening artikel 28: Op dit moment mogen bestaande niet-agrarische bedrijven in het buitengebied maximaal 20% van de bestaande bebouwing uitbreiden. Nu wordt weer 20% vergroting toegestaan. Dit is in tegenspraak met het beleid om te stimuleren (ruimte voor ruimte) dat deze functies verplaatst worden naar de kernen. (8)
- Het uitbreiden van bestaande niet-agrarische bebouwing is alleen mogelijk onder voorwaarden. De Verordening artikel 28 stelt dat 20% uitbreiding mag en boven 20% indien de economische noodzaak is aangetoond. Bij de ruimtelijke onderbouwing moeten ook de cultuurhistorische en landschappelijke waarden betrokken worden. Is prima idee, met maatwerk wordt kwaliteit mogelijk gemaakt. (9)

Met deze regel handhaven wij ons beleid. Er is dus niet opnieuw 20% vergroting mogelijk, maar nog steeds 20% vergroting. Met dit beleid geven we ondernemers de mogelijkheid om op hun huidige locatie hun bedrijfsvoering voort te zetten, ook als zij hiervoor een beperkte groei nodig hebben. Het is aan gemeenten om hier verdere invulling aan te geven.

Woonzorgvoorzieningen, mantelzorgwoningen (8)

- Verordening artikel 31: Dit artikel is een grote breuk met het verleden en het reconstructieplan. Het buitengebied dient hoofdzakelijk agrarisch te zijn. Toevoegen van andere functies dient gepast en middels maatwerk plaats te vinden op plekken die geschikt zijn met als uitgangspunt dat ontstening dient plaats te vinden. Het effect van een grote woonzorgfunctie kan groot zijn op het omliggende gebied. (8).
- De gemeente mist regels voor de rustende boer en mantelzorgwoningen. (8)

We stemmen in met het eerste deel van deze reactie. De suggesties voor regels voor de rustende boer en mantelzorgwoningen vinden wij mooie voorstellen waar de gemeente prima zelf mee aan de slag kan.
Consequentie O PRS en O PRV Wij schrappen artikel 31 in O PRV. Wel bieden we voor kleinschalige woonzorg-voorzieningen ruimte binnen artikel 4.7 over functiewijziging op voormalige agrarische bedrijfscomplexen.

Verduidelijking groene prestaties voor rode ontwikkelingen (9, 28)

- Buiten bebouwingsconcentraties en stadsrandzones zijn nieuwe stedelijke functies alleen mogelijk, indien daar een aantoonbare groene prestatie tegenover staat. Kan de provincie handvatten geven om dit concreter te maken: betreft dit nieuwe natuur? (9)
- In het landelijk gebied zijn stedelijke functies alleen mogelijk indien hier aantoonbare ‘groene’ prestaties tegenover staan. Dit kan realisering natuur zijn, maar ook een recreatieve dooradering of zelf verbeteren van de agrarische structuur. Dat laatste is zeer onwenselijk en in strijd met de terughoudendheid van rood in het buitengebied. Helder deze tegenstrijdigheid op. (28)

Hiermee duiden wij op rood voor groen wat met name in paragraaf 6.6 nader toegelicht wordt.
Consequentie O PRS en O PRV: Wij zullen de mogelijkheden van rood voor groen verduidelijking in O PRS.

6.2. Geledingszones

Status geledingszones (10, 42)

- De toegevoegde waarde van de gebiedscategorie geledingszone is niet helder, een duidelijke samenhang met de grote steden is er niet overal, bijvoorbeeld bij het Eiland van Schalkwijk en polder Reijerscop. Ook zijn de ontwikkelingsmogelijkheden voor de agrarische bedrijven hier niet duidelijk. De provincie wil hier voldoende ontwikkelruimte bieden voor een gezonde landbouw, vooral gericht op stadslandbouw, maar de PRV regelt bescherming van recreatie, landschap en/of natuur. Door deze vele alternatieven is stadslandbouw gedoemd te mislukken. (10)
- Het opnemen van geledingszones in de visie is een goede keuze. Wij kunnen ons wel voorstellen dat voor enkele andere steden, zoals Veenendaal, Zeist en Woerden ook dergelijke zones aangegeven worden. Voor de inrichting van deze zones is wellicht rood voor groen interessant om inrichting en beheer te kunnen bekostigen. We stellen voor enige soepelheid met de rode contour te betrachten t.b.v. kwaliteitsverbetering (in- en uitdeuken). (42)

Er zijn veel vragen over deze gebiedscategorie. Om die reden gaan we dit beleid aanpassen, waarbij we ook goed naar de ligging ervan kijken. We zijn daarbij niet voornemens om de zones ook uit te breiden naar andere gemeenten. Het gaat ons om de bovenlokale functie t.b.v. de grote stedelijke agglomeraties. We gaan het samengaan van de functies natuur, recreatie en landbouw in deze zone duidelijker maken.
Consequentie O PRS en O PRV: verduidelijken en aanpassen gebiedscategorie geledingszones.

Bredere betekenis en uitvoering (1,19, 28)

- Graag wordt de gemeente betrokken bij de verdere verkenning en uitwerking van de geledingszone, gelet op het proces van de gemeentelijke structuurvisie en het feit dat de gemeente een aanzienlijke geledingszone heeft met de stad Utrecht. (1)
- In de geledingszones worden veranderingen t.b.v. recreatie gestimuleerd. Wat dit betekent voor de recreatieve groengebieden en de groengebieden die niet op de kaart staan aangegeven blijft ongewis. Ook buiten geledingszones zijn er grote groengebieden die niet alleen voor de plaatselijke bevolking een recreatieve functie vervullen. (19)
- Maak onderscheid in bestaande recreatieve groengebieden en gebieden waar nog een bovenregionale restantopgave is gepland. Die kaart geeft helderheid over de wensen en doelen voor recreatie en groen. De visie die in het kader van de herijking RodS in ontwikkeling is, kan hiervoor benut worden. (28)
- In de geledingszones wordt samen met gebiedspartijen bekeken hoe recreatie en groen aangelegd en beheerd kunnen worden. Er wordt echter vooraf al ruimte gegeven voor constructies waarbij rode ontwikkelingen een belangrijke rol spelen. Draai de volgorde om, dus eerst afspraken over doelen voor een gebied en vervolgens samen zoeken naar de methode (en financiering) om dit te regelen. Om kwaliteit te bereiken is het zaak rood voor groen heel gericht toe te passen, nadat partijen gezamenlijk een realisatiestrategie ontwikkelen. Het creëren van schaarste speelt hierbij een belangrijke rol. (28)

Als we de geledingszone, die in O PRS recreatieve zone gaat heten, verder uit gaan werken, zullen we vanzelfsprekend de gebiedspartners hierbij betrekken. Gebiedspartners zelf kunnen overigens ook het initiatief nemen om uitvoering te geven aan deze gebiedscategorie.
Naast de beleidscategorie geledingszone/recreatiezone zullen we ook de beleidscategorie bovenlokale recreatievoorzieningen opnemen, waarin we de ontwikkelingsmogelijkheden van recreatieve functies buiten de geledingszone/recreatiezone nader zullen duiden.
Bij uitvoering in de geldingszone/recreatiezone zal vanzelfsprekend goed gekeken worden naar bestaande plannen en restantopgaven, omdat daar vaak al in geïnvesteerd is en realisatie dus vaak voor de hand ligt. Rood voor groen is in deze gebieden onder voorwaarden mogelijk. Die voorwaarden koppelen we nadrukkelijk aan recreatie. Als we vooraf geen mogelijkheden bieden, dan staan dit soort instrumenten nauwelijks tot niet ter beschikking in de gebiedsprocessen die we in deze gebieden voor ogen hebben. Met ons beleid geven we aan welke kant we op willen en welk instrumentarium beschikbaar is om dit te realiseren.

Kaart (3, 15, 21)

- Op de kaart geledingzone en recreatiezone staat Park Oudegein niet aangegeven als recreatiegebied. (3)
- Ten noorden van IJsselstein ligt gedeeltelijk geledingszone en gedeeltelijk recreatief groengebied. Hier ligt ook het te ontwikkelen Groot Groengebied. Het is niet duidelijk welke gevolgen PRS en PRV hebben voor de ontwikkeling hiervan. Geef concreter aan welke rol de provincie hierbij in gaat nemen en geef een

toelichting m.b.t. de uitvoerbaarheid van de plannen i.r.t. de aanduiding van het gebied als geledingszone / recreatief groengebied. (15)
- Het gebied tot aan de Koelaan in Zeist is aangewezen als geledingszone. Deze aanwijzing ligt voor de hand en komt overeen met de huidige opvatting over het gebied. Op zich positief dat provincie ontwikkelingen in deze zones in samenhang wil bekijken. (21)

De kaart heeft betrekking op recreatiegebieden met een bovenlokale functie. Om die reden is Park Oudegein er niet in opgenomen.
Door het opnemen van het Groot Groengebied in de geledingszone en recreatief groengebied zijn wij voornemens hieraan, samen met gebiedspartijen nader uitvoering te geven. Deze uitvoering blijft plaatsvinden in het kader van de Agenda Vitaal Platteland.
Wij hebben kennisgenomen van de instemmende reactie.

6.3. Natuur

- Maak een kaart waarop de natuur- en landschapsdoelen worden opgenomen, zodat uiteindelijk een samenhangend netwerk ontstaat. (28)

Landschap en natuur zijn aparte objecten met verschillende doelstellingen. In de uitvoering hebben ze wel met elkaar te maken, aangezien het landschap eisen stelt aan de realisatie van ontwikkelingen daarin.

6.3.1. Ecologische Hoofdstructuur

EHS-kaart (3, 10,21, 27, 28, 39, 40)
- Op de kaart is het verschil tussen “Natuur – EHS” en “akkoord van Utrecht – EHS” niet te zien. Bestaat er verschil van bescherming tussen deze aanduidingen? (3)
- In het Akkoord van Utrecht is “bestaande natuur” aangegeven. Dit komt in de PRS /op de kaart grotendeels terug als EHS en deels als “natuur buiten EHS”. Er zijn ook gebieden niet overgenomen, zoals het gebied Laagraven bij Nieuwegein. Waarom zijn sommige delen van de bestaande natuur uit het Akkoord van Utrecht wel in de EHS opgenomen en andere niet? (3)
- Neem de indikking van de oppervlakte beheergebied spoedig ter hand, zodat de EHS in oppervlakte in de ontwerp PRS tot adequate proporties is teruggebracht. (10)
- De kleuren op de kaart zijn moeilijk van elkaar te onderscheiden. Ook zijn de kleuren zo divers dat niet duidelijk is wat bedoeld wordt. Verzoek tot meer duidelijkheid. (21, 39)
- Er mist een duidelijke aanduiding van de gebieden die in de Groene Contour liggen. (27)
- Werk de ontbrekende afspraken uit het Akkoord van Utrecht uit. Dit zijn het schrappen van 4.500 ha EHS en het méér ruimte bieden voor de ontwikkeling van landbouwbedrijven rondom de zogenaamde “beschermde natuurmonumenten”. (40)
- Teken de ecologische verbindingen in op de kaart. Dit maakt helder dat er een opgave ligt. (28)
- De kaart hinkt op twee gedachten. Enerzijds is getracht de EHS duidelijk te begrenzen tot één gebied met één kleur, anderzijds wordt er ‘natuur buiten de EHS’ gecreëerd waarvan de status onduidelijk is. Ook staat het Akkoord van Utrecht op de kaart, terwijl de status daarvan onduidelijk is zolang er geen bestuursakkoord is tussen Rijk en provincies. Neem op de natuurkaart alleen EHS en groene contour op. Ook is de natuurkaart onvoldoende duidelijk zodat niet bepaald kan worden welke beslissingen op perceelsniveau genomen zijn en worden. Betrokkenheid bij verdere uitwerking natuurkaart wordt gevraagd, want betrokkenheid van gemeenten bij Akkoord van Utrecht was onvoldoende. (38)

De kaart in VO PRS betreft de tussenstand van de uitwerking van het Akkoord van Utrecht op de kaart, op dat moment. In het Akkoord van Utrecht was de bestaande natuur namelijk indicatief opgenomen in de kaarten, gebaseerd op het Natuurbeheerplan en niet op de planologische EHS. In O PRS nemen wij de kaart op met volledige uitwerking van het Akkoord en dus de indikking van de begrenzing van de EHS. In de Ontwerp-kaart worden alleen de categorieën die verschillend beleid opleveren verschillend aangegeven, dus EHS en groene contour. In O PRS wordt ook de begrenzing van het beheergebied ingedikt. Alleen gebieden waar sprake is van een duidelijke samenhang met bestaande natuurgebieden blijven binnen de EHS.
Voor de ecologische verbindingen hebben wij samen met onze partners in het kader van het Akkoord van Utrecht een afweging gemaakt welke verbindingen nog wel in onze doelstellingen passen en welke verbindingen van de kaart gehaald kunnen worden. De ecologische verbindingen die wij nog steeds opnemen krijgen geen aparte status en zullen dus als EHS op de kaart komen. Dit neemt niet weg, dat andere partijen

hier nog steeds een ambitie kunnen hebben. Wij zien dit alleen niet langer als een provinciale ambitie/opgave. Natuurwaarden buiten de EHS is een al langer bestaande beleidscategorie die we in aandacht vragende zin (rekening mee houden) op de kaart in VO PRS hebben opgenomen. Zie ook de definitie van "goede ruimtelijke ordening" in de O PRV waarin wordt ingegaan op wat van gemeenten gevraagd wordt als er sprake is van bestaande natuurwaarden.

Begrenzing (6, 8, 12, 13, 18, 21, 43)

- De Engherkade langs de M.A. Reinaldaweg (N204) tussen Montfoort en Linschoten is aangegeven als EHS. Dit betreft echter geen EHS meer sinds het Akkoord van Utrecht. (6)
- Het agrarisch gebied ten zuiden van N224 (tussen voormalige spoorlijn en Valleikanaal) is aangegeven als EHS/nieuwe natuur. Daarvan is op dit moment geen sprake. (8)
- De voormalige spoorlijn ter hoogte van het bedrijventerrein staat aangegeven als EHS en zelf op onderdelen breder dan nu, terwijl op die gronden bedrijfsmatige functies zitten. (8)
- De aanduiding van het Henschotermeer is niet duidelijk. Parkeerplaatsen e.d. liggen duidelijk in EHS, maar water en deel van de stranden zijn niet groen gekleurd. Is dit EHS of niet? (8)
- Inconsistentie in de aanduiding van EHS. Sommige delen met natuurwaarden binnen de rode contour zijn wel aangemerkt als EHS (zoals Maatweg en Bokkeduinen) en andere niet (zoals Valleikanaalzone en Heiligenbergerbeekzone). Kies als lijn dat er geen EHS-aanduiding ligt binnen de rode contour. Het gebied ten zuidoosten van Leusden heeft de aanduiding 'nader uit te werken' gekregen. Gemeenten Amersfoort en Leusden vinden dat dit gebied tot de EHS zou moeten behoren. (12)
- De gemeente De Ronde Venen heeft diverse opmerkingen over begrenzingen:
  - Op diverse plekken (m.n. rond de Vinkeveense Plassen) zijn vreemde rafelrandjes aan de begrenzingen aanwezig. Dit zou deels kunnen worden opgelost door één lijn te trekken voor wat betreft de begrenzing rond de dijksterreinen die rond de plassen liggen. Het veelal recreatieve gebruik hiervan rechtvaardigt de keuze ze buiten de EHS te laten. Bij de begrenzing moet ook een relatie gelegd worden met de natuurdoeltypen voor de plassen, met name gericht op het leven in het water.
  - Bij jachthavens liggen steigers en voorzieningen nu vaak deels in de EHS. Gemeente adviseert om de jachthavens volledig buiten de EHS te laten.
  - Het is goed dat zandeilanden 1 en 12 buiten de EHS begrenzing zijn gelaten. Gelet op het gebruik van de eilanden wil de gemeente dit ook graag voor eiland 4 en 5.
  - Alle (recent) aangekochte gronden in het kader van natuurontwikkeling hebben de aanduiding 'gerealiseerde nieuwe natuur' gekregen. Ook gebieden waarbij het nog onduidelijk is op welke termijn hier daadwerkelijk ingericht zal worden en waar nog processen met inwoners moeten plaatsvinden. Dit is geen correcte boodschap.
  - Een groot deel van de westboog heeft de aanduiding 'uit te werken' gekregen zonder dat hier enige uitleg aan gegeven is. Met de realisatie van de robuuste verbindingen via Groot Wilnis Vinkeveen en Marickenland verliest de westboog voor een belangrijk deel zijn functie in de ecologische verbindingen die moeten worden gemaakt. Laat deze gebieden uit de EHS. (13)
- Het is van belang dat bij nieuwe begrenzing van natuur en vaststelling van natuurdoeltypen overleg plaatsvindt met de waterschappen. (18)
- De haak nieuwe natuur rond Couwenhoven ontbreekt. Het gebied Bosch en Duin is grotendeels uit de EHS gehaald. Dat strookt niet met gemeentelijke structuurvisie en met datgene dat in het project Hart van de Heuvelrug is vastgelegd. (21)
- Verwijderen van de aanduiding EHS van de grond nabij de Larikshof in Elst (Utr.), zodat de begraafplaats uitgebreid kan worden. (43)

6: Het Akkoord van Utrecht gaat alleen over nieuwe natuur en niet over bestaande natuur en gerealiseerde nieuwe natuur. Deze twee categorieën blijven gewoon als EHS op de kaart staan.
8: In de geldende Structuurvisie is het gebied ten zuiden van N224 al begrensd als EHS. In O PRS zal dit gebied terug komen als Groene Contour.
8: De voormalige spoorlijn is in de geldende Structuurvisie geheel opgenomen in de EHS. Wij hebben dit in VO PRS gehandhaafd en zullen dit ook in O PRS doen. Hij is dus niet breder weergegeven dan nu.
8: Het water en het strand van het Henschotermeer maken geen deel uit van de EHS. Dit zal helder aangegeven worden in O PRS.
12: Binnen de rode contour zit alleen de Eem bij het ziekenhuis in de EHS. Dat halen we eruit. De Heiligenbergerbeek zit in het VO PRS niet in de EHS. Alleen bij de 'spoorwegdriehoek' zit dan nog een deel EHS

in de rode contour. Dat deel houden we erin omdat het gaat om compensatie van de uitbreiding van de dierentuin in de EHS. Over het gebied ten zuidoosten van Leusden is in het Akkoord van Utrecht afgesproken dat dit deels in de EHS blijft, deels in de Groene Contour komt en deels komt te vervallen. In O PRS wordt die verdeling op perceelsniveau uitgewerkt. Voor het gebied ten zuidoosten van Leusden geldt dat de onderdelen in het Convenant met landgoed de Boom in de EHS blijven en dat het overige deel voornamelijk in de Groene Contour zal vallen.
13: We zullen de verbetering van de begrenzing van de EHS rondom de Vinkeveense Plassen meenemen bij het aanpassen van het beleidsobject EHS. Daarbij willen we rafelrandjes zoveel mogelijk proberen te voorkomen. De zandeilanden hebben met name buiten het recreatieseizoen een functie voor de EHS. Wij handhaven deze op enkele uitzonderingen na in de EHS. Alle natuur binnen de EHS krijgt in O PRS en O PRV de aanduiding EHS. Er zal dan dus geen sprake meer zijn van aanduidingen 'EHS, nieuwe natuur', 'nader uit te werken' en 'gerealiseerde nieuwe natuur'. De Westboog zal grotendeels Groene Contour worden, conform het Akkoord van Utrecht.
18: Er is geen sprake van nieuwe begrenzing van natuur, maar van het herbegrenzen van de huidige EHS vanwege de rijksbezuinigingen op het natuurbeleid. Er vindt ook geen nieuwe vaststelling van natuurdoeltypen plaats.
21: Bij Couwenhoven blijft een deel van de huidige begrenzing in de EHS en een deel zal Groene Contour worden. Bij Bosch en Duin is de begrenzing van de EHS scherper gemaakt. Consequentie O PRS en O PRV: In de Structuurvisie hebben we de kaart op dit punt aangepast.
43: Begraafplaatsen die nu al in de EHS liggen handhaven wij in de EHS.
Consequentie O PRS en O PRV: In de Structuurvisie hebben we voor het Henschotermeer de tekst aangepast en hebben we de aangegeven verbeteringen in de gemeente De Ronde Venen, bij Couwenhoven en bij Bosch en Duin verwerkt.

Militaire terreinen in de EHS (9, 17, 43)

- De stelling dat militaire terreinen deel uitmaken van de Utrechtse EHS is te grofmazig. Lang niet alle terreinen hebben natuurwaarden. (9)
- In de gemeente Lopik liggen twee (voormalige) defensieterreinen geheel of gedeeltelijk in de EHS. Gelet op de aard van deze terreinen, de aanwezige bebouwing, de infrastructuur en de ligging is het niet vanzelfsprekend dat deze terreinen blijvend deel uitmaken van de EHS. In de PRV dient instrumentarium opgenomen te worden dat ruimte biedt aan andere ontwikkelingen. Gaat om MOB-complex Lopik wat de gemeente graag wil ontwikkelen en voorstelt het te ontgrenzen en het MOB-complex Benschop waar de gemeente als functies ziet cultuurhistorie, landschap en recreatie. (17)
- Militaire terreinen maken onderdeel uit van de EHS. Wanneer het militair gebruik verdwijnt krijgt het terrein een natuurfunctie. Is dit ook zo met het MOB-complex aan de Zwijnsbergen in Elst? Wij hebben gehoord dat dit terrein niet meer voor een symbolisch bedrag aan het Utrechts Landschap wordt aangeboden en niet meer per definitie volledig in natuur wordt omgezet. (43)

Wij zullen de algemene passage over militaire terreinen uit de O PRStekst weghalen. De MOB-complexen handhaven wij in de EHS. Dit betekent dat ontwikkelingen slechts mogelijk zijn binnen de EHS-kaders.
Consequentie O PRS en O PRV: In de Structuurvisie hebben we de tekst op dit punt aangepast.

Recreatieterreinen in de EHS (8, 19, 28, 26, 28, 38, 39, 43)

- Zorg dat de natuurkaart enerzijds gebaseerd wordt op onderzoek naar het vóórkomen van te beschermen flora en fauna en anderzijds vooral het behoud van de robuuste structuur voorop stelt. Dus geen enclaves in de EHS. Ook niet voor recreatieterreinen. De suggestie om bij het opnieuw begrenzen van de EHS de recreatieterreinen eruit te halen heeft geen instemming. (19)
- In algemene zin is het onacceptabel dat grote verblijfs- en dagrecreatieterreinen op de Heuvelrug geen deel uitmaken van de EHS. Veel grote terreinen kennen hoge natuurwaarden waarvan de bescherming hiermee onderuit wordt gehaald. Ontwikkelruimte creëren kan heel goed via de saldobenadering, zie ook gezamenlijke advies natuur- en recreatieorganisaties. (28)
- Exclaveren beschouwen we slechts als middel om ontwikkelingen mogelijk te maken. Het is geen doel op zich. Wanneer binnen de EHS eenvoudiger dan via "nee, tenzij" ontwikkelingen kunnen plaats vinden, dan is exclaveren niet direct noodzakelijk. Wij pleiten voor exclaveren van enkele eilanden en legakkers uit de EHS om ontwikkelingen mogelijk te maken. (39)
- Als de grotere recreatiebedrijven uit de EHS zijn gehaald, wordt de grens dan strak om de huidige bedrijven gehanteerd of is er ruimte voor verdere ontwikkeling van deze bedrijven? Daarmee kan ook de

ruimtelijke kwaliteit worden verbeterd. Voor bedrijven die geheel binnen de EHS blijven vallen is er het gevaar van achteruitgang van de ruimtelijke kwaliteit. Verzoek om financiële middelen om eventuele sanering mogelijk te maken (groei en krimp). (26)
Klopt het dat de tekst zo gelezen moet worden dat het uit de EHS halen van grote verblijfs- en recreatieterreinen gebeurt via een saldobenadering waarbij een aantal bedrijven gezamenlijk wordt bekeken? (28)

- Voor kleinere terreinen en terreinen die zeer verweven zijn met de EHS gelden alleen de actuele waarden en niet de potentiële. Over welke terreinen gaat dit en wat is het effect op kwaliteit en functioneren van de EHS? (28)
- Begrenzing EHS aanpassen, zodat alle bestaande terreinen met verblijfsrecreatie buiten de EHS worden gehouden. Ten aanzien van uitbreiding van terreinen met verblijfsrecreatie een wijzigingsbevoegdheid in de verordening opnemen, zodat de EHS eenvoudig kan worden aangepast. Als voorbeeld wordt camping de Thijmse Berg gegeven. (43)
- Het is onduidelijk wat opgenomen gaat worden t.a.v. de ontwikkelingsmogelijkheden voor de (poort) Henschotermeer, gelet op beleid EHS, terwijl duidelijkheid wel gewenst is om het gebied tot een echte poort te kunnen ontwikkelen. (8)
- Waardering voor de meer flexibele houding t.a.v. de ontwikkeling van recreatieterreinen, maar de maatregelen gaan weinig soelaas bieden. De actuele natuurwaarden zijn doorgaans hoog en het exclaveren zal in de praktijk alleen voor een gedeelte van het Henschotermeer opgaan. Verzoek om samenwerking gemeente, provincie en adviescommissie recreatie en toerisme om van geval tot geval maatwerk te kunnen bieden. (38)

Het eruit halen van de recreatieterreinen is alleen van toepassing op een aantal plekken waar geen bijzondere natuurwaarden aanwezig zijn en het functioneren van de EHS niet wordt aangetast door ontgrenzing. Hiermee ontstaan er dus geen (nieuwe) enclaves in de EHS, worden terreinen met hoge natuurwaarden er niet uit gehaald en blijft de EHS haar functie behouden. De bedoelde ontwikkelruimte via de saldobenadering is grotendeels in het huidige beleid al mogelijk. Wel zullen wij dit verduidelijken en verder uitwerken in de O PRS, conform het gezamenlijke advies van de natuur- en recreatieorganisaties.
Enkel de bedrijven zelf worden uit de EHS gehaald en niet ook de ruimte er omheen. Omdat het vooral gaat om bedrijven die aan de rand van de EHS liggen, krijgen ze hiermee meer ontwikkelruimte. Voor bedrijven die binnen de EHS blijven vallen zullen wij de verruimde mogelijkheden van het toepassen van de saldobenadering, zoals voorgesteld in het gezamenlijke advies van de natuur- en recreatieorganisaties op gaan nemen.
Er wordt gekeken naar mogelijke exclavering van individuele recreatieterreinen of clusters van recreatieterreinen met een indicatieve grootte van 5 ha of meer hebben. Er is hier geen sprake van het toepassen van de saldobenadering, maar van het verbeteren van de EHS-begrenzing.
Er blijven een kleine 100 terreinen verspreid door de EHS over. Voor het functioneren van de EHS is het voldoende dat de actuele waarden behouden blijven. Dit heeft dus geen invloed op de kwaliteit van de EHS.
Wij maken bij het tot stand komen van de EHS-kaart in de O PRS en O PRV per locatie/bedrijf een afweging of exclavering mogelijk is. De terreinen die er in blijven dragen bij aan het functioneren van de EHS. Voor deze terreinen zullen we dan ook geen wijzigingsbevoegdheid ten aanzien van de EHS in de verordening opnemen.
Voor het Henschotermeer is een maatwerk-excalveringsvoorstel gemaakt
Consequentie O PRS en O PRV: We werken de toepassing saldobenadering voor recreatiebedrijven verder uit.

Aanpak en planvorming (44)

- Een gebiedsgerichte aanpak biedt de beste mogelijkheden voor gezamenlijke kwaliteitswinst voor natuur en recreatie in de EHS. Gaat om een praktische aanpak van onderaf, waarbij partijen uit het veld zoeken naar mogelijkheden voor uitruil van bestemmingen en kwaliteitswinst. Uitgaande van wensen voor herontwikkeling, uitbreiding en nieuwvestiging van recreatie en mogelijkheden voor natuurwinst wordt omvang plangebied bepaald. Benodigde aanpassingen:
    - Salderingsbenadering aanvullen: ook dagrecreatieve terreinen passen binnen de salderingsbenadering, en bij uitruil van bestemmingen kunnen naast natuur en recreatie ook andere bestemmingen (met name landbouw) worden betrokken.
    - Spelregels saldering: financiële verevening door bestemmingswinst terug te laten vloeien in ontwikkeling EHS, oppervlakte natuur blijft minimaal gelijk en de kwaliteit van recreatieve aanbod en van natuur neemt toe.
    - Randvoorwaarden: er is partij die de regie neemt, de proceskosten worden gedekt en er zijn compensatiemogelijkheden voor handen (ruimtelijk en financieel). (44)

- Gelijktijdige kwaliteitswinst voor recreatie en natuur is eenvoudiger te realiseren als er sprake is van wederzijds begrip van elkaars belangen, en een goed en vroegtijdig inzicht in de juridische en praktische mogelijkheden en onmogelijkheden. De provincie kan hierin een proactieve rol spelen, bijvoorbeeld door gemeenten een handreiking te bieden voor het opstellen van bestemmingsplannen en het beoordelen van aanvragen. Voor ondernemers kan helderheid geboden worden over de te doorlopen procedure en tevens inspiratie geboden worden voor natuurinclusief ontwerpen. (44)
- De doorlooptijd van plannen voor kleinschalige ontwikkelingen kan versneld worden door de herbegrenzing van de EHS hierbij niet meer door PS, maar door GS te laten vaststellen. (44)

De provincie wil graag meewerken aan deze initiatieven, maar dient zich tegelijkertijd ook te houden aan de ruimte die het rijk geeft voor de saldobenadering in het Besluit algemene regels ruimtelijke ordening.
Wij hebben een website en een beslisboom opgesteld om gemeentes en particulieren te helpen bij de planvorming.
Met betrekking tot de verantwoordelijkheid voor herbegrenzen zullen we onderzoeken wat mogelijk is.
Consequentie O PRS en O PRV: We zullen een voorstel opnemen dat zoveel als mogelijk tegemoet komt aan de hierboven geformuleerde voorstellen, binnen de kaders van het rijk.

Natuur en landbouw / economische functies (4, 28, 40)

- Zorg over de aantrekkingskracht op ganzen van vernatting van natuurgebieden en/of creëren van waterberging. Ganzen veroorzaken veel schade aan landbouwgewassen. Stem projecten dus goed af op gewenste landbouwontwikkelingen in omgeving en borg oplossingen. (4)
- Steek natuurcompensatie in kwaliteitsverbetering van bestaande natuur of het opwaarderen van agrarisch natuurbeheer. Door de compensatiegelden te steken in een landschapsfonds of regionaal fonds, kunnen daaruit de boeren betaald worden die extra natuurmaatregelen nemen. (4)
- Binnen bestaande en nieuwe natuurgebieden kunnen nieuwe economische functies bijdragen aan het beheer van die gebieden, bijvoorbeeld middels een landschapsfonds. (40)
- De passage voor regulier agrarisch gebruik heeft in deze formulering betrekking op de gehele EHS. Voor de categorie 'bestaande EHS' zijn er wel degelijk beperkingen aan het agrarisch gebruik, al is het maar omdat de bestemming agrarisch dan verandert in de bestemming natuur. Deze passage stond ook in het streekplan. Het is de vraag of deze passage nog logisch is m.b.t. de 1.500 ha nog te realiseren nieuwe natuur. Het lijkt niet logisch om daarbinnen hervestiging en uitbreiding van grondgebonden en intensieve veehouderij toe te staan. (28)

Ganzenfourageergebieden worden niet vastgelegd in de Structuurvisie. Hoe aantrekkelijk natuurgebieden zijn of worden voor ganzen is iets wat een rol speelt in de uitvoering en geen plek krijgt in de Structuurvisie.
De provincie onderzoekt hoe natuurontwikkeling en- beheer kan worden gefinancierd. Dit vindt niet plaats binnen de Structuurvisie, maar daar buiten, onder andere in de realisatiestrategie bij het Akkoord van Utrecht.
De ontwikkelruimte voor de landbouw binnen de EHS wordt geregeld in het Besluit algemene regels ruimtelijke ordening van het Rijk. De tekst in VO PRS past hierbij en vult dit aan. Daarop aanvullend geldt, dat hervestiging en uitbreiding van intensieve veehouderij in slechts een beperkt deel van onze provincie toegestaan is, te weten dele van het Reconstructiegebied. Bij de begrenzing is rekening gehouden met de ligging van de EHS.

Mate van concreet zijn van verordening (21)

- Voor de EHS lijkt er weinig verschil ten opzichte van huidige regelgeving en aanpak. De Verordening blijft in algemeenheden steken. In de beslisboom 'nee, tenzij' is de provincie daarin veel helderder, terwijl de Verordening maatgevend zou moeten zijn. (21)

De provincie wil de Verordening graag zo kort mogelijk houden. Juist daarom is de beslisboom toegevoegd voor nadere informatie. Beide kunnen dus in samenhang gebruikt worden.

Verschillen in formuleringen (28, 31, 44)

- De formuleringen onder beleid geven een ander beeld dan die onder toelichting. Ook de samenhang tussen structuurvisie en verordening is nog niet duidelijk. Alleen de saldobenadering is hierin uitgewerkt en niet herbegrenzing. Voor uitbreiding van bestaande functies van geringe omvang ontbreekt de beschrijving wat daaronder verstaan wordt, evenals wat onder kleinschaligheid verstaan wordt. Er wordt verwezen naar de spelregels EHS. Waar staan die? (28)
- Het Voorontwerp biedt ruimte voor uitloop van realisatie EHS tot 2021, zoals opgenomen in het akkoord van Rijk met IPO. Maak dit expliciet. (28)

- Volgens de Structuurvisie kan een 'nee, tenzij' onderzoek achterwege blijven bij een kleinschalige ontwikkeling bij een bestaande functie op een reeds verstoord terrein. In de Verordening wordt niet omschreven wat kleinschalig is en in de PRV mist de voorwaarde 'reeds verstoord terrein'. Ook staat hier nergens een definitie van. (28)
- De EHS is een provinciegrensoverschrijdende structuur. Hierbij moet de kwaliteit van de natuurgebieden centraal staan, los van provinciegrenzen. Voor dieren, planten en waterstromen spelen provinciegrenzen immers geen rol. Aandacht voor deze samenhang wordt gemist. (31)
- Het Voorontwerp is op veel punten nog voor meerdere uitleg vatbaar. Het is belangrijk dat het ruimtelijk kader bij ontwikkelingen in de EHS eenduidig is. (44)

Dit zijn terechte opmerkingen.
Consequentie O PRS en O PRV: In de Structuurvisie hebben we de tekst op deze punten aangepast.

Ontwikkelingen in de nabijheid (28)

- Zorg voor een duidelijker provinciale regulering van het 'nee, tenzij' beginsel voor ontwikkelingen in de nabijheid van de EHS, zodat negatieve effecten worden voorkomen, bijvoorbeeld op voor verdroging gevoelige gebieden. (28)

De provincie vraagt de gemeente rekening te houden met ontwikkelingen in de nabijheid, maar kan zelf geen "nee, tenzij" voor ontwikkelingen buiten de EHS vastleggen. Dat is in strijd met de het Besluit algemene regels ruimtelijke ordening van het Rijk.

Uitwerking Akkoord van Utrecht en herijking natuurbeleid van het Rijk (28, 29, 39, 42)

- Voor de realisatie van de 1.500 ha nog te realiseren nieuwe natuur is vrijwilligheid geen goede vertaling van het Akkoord van Utrecht. Hiervoor is juist een slagkrachtiger benadering nodig: volledige schade-loosstelling (conform aanpak prioritaire gebieden). Dit is noodzakelijk om de doelstelling te halen. Zonder onteigening op de horizon (als uiterste mogelijkheid) is geen volledige schadeloosstelling mogelijk. (28)
- De ontwikkelingsgerichte benadering van de EHS en de Groene Contour houdt in dat wordt gewerkt op basis van een gezonde balans tussen ecologie en economie. Er is hiervoor aansprekend instrumentarium, saldobenadering, herbegrenzen EHS, zoeken naar andere financiering, etc. Naast recreatie, militaire terreinen en landbouw kunnen ook landgoederen hier een rol bij spelen. Landgoederen als kansrijke terreinen voor nieuwe en bestaande natuur met een gezonde (particuliere) economische basis. Ze verdienen hiervoor een eigen paragraaf. (29)
- Met de aanvullende spelregels voor een ontwikkelingsgerichte omgang met de EHS denken we dat de ontwikkelingsmogelijkheden voor enkele terreinen, die hard nodig zijn voor duurzame instandhouding, eenvoudiger kunnen worden. (39)
- Met het vervallen van de rijksinzet voor RodS kan deze recreatieve opgave maar deels worden ingevuld. Daardoor is het belangrijk dat recreatief medegebruik van de EHS wordt vergroot met het uitgangspunt "ja, mits" i.p.v. "nee, tenzij". Ook voorzieningen als poorten en overstappunten dienen bij de verdere realisering van de EHS meegenomen te worden. (42)

Het uitvoeren van het Akkoord van Utrecht wordt uitgewerkt in het realisatiestrategie hiervan, niet in de Structuurvisie. Mogelijkheden voor volledige schadeloosstelling onteigening worden in dat kader ook onderzocht.
Binnen de Groene Contour is de mogelijkheid voor rood voor groen opgenomen. Dit kan het karakter krijgen van een nieuw landgoed of, nog liever, de aanvulling op een bestaand landgoed. Een afzonderlijke regeling voor landgoederen is dus niet nodig.
Het Besluit algemene regels ruimtelijke ordening van het rijk biedt ons geen mogelijkheden om het nee, tenzij regime te veranderen in ja, mits. In O PRS nemen wij verschillende maatregelen om recreatie voldoende ruimte te geven binnen het beleid en de ambities voor de EHS.

Begrenzing Natura 2000 (43)

- Aanduiding Natura 2000 verwijderen in de omgeving van de Blauwe Hel in Veenendaal. Deze aanduiding versterkt de belemmeringen voor de agrariërs in het buitengebied van Rhenen. De EHS-aanduiding is voldoende. (43)

De begrenzing van Natura 2000-gebieden is geen onderwerp van de Structuurvisie. Het Rijk zorgt hiervoor.

6.3.2. Groene contour

Werking (4, 16, 28, 29, 31, 39, 40)

- Hoe borgt de Structuurvisie dat bij omvorming van gedeelten van de groene contour naar natuur er geen beperkingen ontstaan voor aangrenzende agrarische bedrijven? Goed agrarisch natuurbeheer zou binnen de groene contour moeten worden bevorderd. (4)
- De Verordening Artikel 37 biedt de ruimte om arrangementen te bedenken die de benodigde gelden kunnen opleveren voor realisatie Groene Contour. Deze voorziening is van groot belang. (16)
- Binnen de Groene Contour kunnen nieuwe functies een bijdrage leveren aan de versterking van bestaande of nieuwe natuur- en landschapswaarden. (40)
- In de Structuurvisie is het Akkoord van Utrecht voor de Groene Contour juist uitgelegd. In de Verordening staat dit echter nog onduidelijk uitgewerkt. In hoofdstuk 2 staat ten onrechte dat er geen aanvullende beperkingen gelden in de Groene Contour. In de toelichting staat dat grotere agrarische gebouwen en recreatieve voorzieningen per definitie niet onomkeerbaar zijn. Dat klopt niet en is niet in lijn met het Akkoord van Utrecht. Verblijfsrecreatieve voorzieningen zijn wel degelijk permanent en daarmee onomkeerbaar. Voor agrarisch gebruik is het een terechte uitzondering. Het is niet uitgewerkt wat onomkeerbare ingrepen zijn. Ingrepen kunnen alleen toegestaan worden wanneer vooraf helder is dat het na een bepaalde periode op elk moment naar natuur omgevormd kan worden. Ook een golfbaan is een intensieve vorm van landgebruik die niet past binnen de Groene Contour. (28)
- De ontwikkelende rol van de provincie voor de Groene Contour moet initiërend en stimulerend zijn. Dit past ook bij de realisatiestrategie die in het Akkoord van Utrecht is aangekondigd. (29)
- Voor de groene contour moet intergemeentelijke afstemming plaats vinden.(31)
- Binnen de Groene Contour kunnen ook mogelijkheden geboden worden voor de ontwikkeling van recreatieve voorzieningen die de natuur- en groenopgave kan ondersteunen en kan zorgen voor een andere vorm van financiering. Dit betekent dat het instrumentarium rood voor groen ook mogelijk met zijn voor recreatie voor groen of rood voor recreatie. (39)

Als er in de Groene Contour natuur wordt gerealiseerd, wordt dit onder de EHS gebracht. Het nee, tenzij regime van de EHS werkt alleen binnen de EHS zelf en niet in de omgeving ervan. Agrarisch natuurbeheer is geen onderwerp van de Structuurvisie.
Realisatie van de Groene Contour wordt meegenomen in de realisatiestrategie bij het Akkoord van Utrecht. Het hoofddoel binnen de Groene Contour is het realiseren van natuur. Als recreatie het rood vormt, waarmee de natuur, het groen, gerealiseerd wordt, dan is dit passend. De Groene Contour is niet bedoeld voor recreatieve voorzieningen zonder natuurcomponent. Rood voor recreatie maken we hier dus niet mogelijk.
Consequentie O PRS en O PRV: In de Structuurvisie en Verordening hebben we de teksten over de Groene Contour aangepast en gelijk getrokken.

Begrenzing (6, 7, 26)

- Het terrein ten oosten van het stedelijk gebied van Montfoort en ten noorden van Heeswijk (N228) is aangegeven als groene contour. Dit is niet wenselijk, omdat de rest van de Hollandse IJssel niet meer als ecologische verbindingszone is aangewezen. (6)
- Van twee gebieden in de gemeente Woerden die zijn aangemerkt als EHS, is niet duidelijk waarom. Het gebied nabij Huize Harmelen ligt geïsoleerd. In de directe omgeving liggen geen gebieden met natuur-waarden. Het gebied Vijverbos in Harmelen is gedeeltelijk in gebruik voor de fruitteelt. De gemeente vraagt deze gebieden aan te merken als groene contour of zelfs geen aanduiding op te nemen. (7)
- In het gebied Gelderse Vallei / Utrecht-Oost is voor de Groene Contour een aantal nader uit te werken gebieden opgenomen. De gebiedspartijen willen hier graag over meedenken. (26)

Wij zullen kijken naar de genoemde gebieden bij het verder begrenzen van de Groene Contour. Daar wat dit van toepassing is, zullen wij gebiedspartijen betrekken of hebben we dat al gedaan.

Geen toename EHS door Groene Contour (10)

- De afspraak over de Groene Contour in het Akkoord van Utrecht is helder, maar de praktijk van dit moment niet als het gaat om de rol van de provinciale werkorganisatie zelf. Realisering van natuur binnen de groene contour is prima, indien naastgelegen landbouw daarvan geen hinder ondervindt. De omvang van de EHS zou daarmee evenwel niet zou moeten toenemen. Een onduidelijk omvang van de EHS is niet helder en staat haaks op het onderhandelingsakkoord tussen Rijk en IPO inzake de herijking van de EHS

(duidelijkheid over omvang en begrenzing in 2012). Bovendien is het niet nodig om vrijwillig gerealiseerde natuur als EHS te beschouwen, er zijn immers ook natuurwaarden buiten de EHS. (10)

Voor de Groene Contour hebben wij de afspraken uit het Akkoord van Utrecht gevolgd, waar LTO Noord ook zelf de handtekening onder heeft gezet. Wij zijn van mening dat er met de Groene Contour geen onduidelijkheid ontstaat over de planologische EHS waarvoor we als provincie aan de lat staan en waarvoor we de nog beschikbare middelen uit het onderhandelingsakkoord tussen Rijk en IPO gaan inzetten.

6.3.3. Natuurwaarden buiten de Ecologische Hoofdstructuur

Natuur buiten de EHS, werking (3, 4, 10, 28)

- Op de kaart is “natuur buiten de EHS” aangegeven. Vallen deze gebieden binnen de groene contour? Als dat niet zo is, wat is dan de regelgeving voor deze gebieden? (3)
- Wat is de status van het object ‘natuur buiten de EHS’? Op basis waarvan is deze natuur aangegeven, om welke natuurwaarden gaat het en welke bescherming gaat daar plaatsvinden? Dit soort aanwijzingen horen thuis in het natuurbeheerplan en niet in de Structuurvisie. (4)
- De gebiedscategorie “natuur buiten EHS” vertoont opvallend grote verschillen met de themakaart “waardevolle natuur buiten EHS volgens het Streekplan 2005-2015. U gaat gemeenten vragen hiervoor een specifieke bestemming op te nemen. Wij vinden dat niet acceptabel. Het doorkruist de inspanningen van velen voor natuur- en landschapsbeheer op basis van vrijwilligheid. Ook staan hoge ambities voor behoud en versterking van natuur buiten de EHS, zonder dat daar financiële middelen tegenover staan, haaks op het Akkoord van Utrecht. Het is heel vreemd dat de oppervlakte natuur buiten de EHS toeneemt, terwijl de EHS indikt. (10)
- Gebieden met natuurwaarden buiten de EHS staan op de kaart, maar zonder regels in de Verordening. Hoe zorgt de provincie dat deze natuurwaarden beschermd blijven? (28)

Buiten de EHS komen specifieke natuurwaarden voor die een belangrijke bijdrage leveren aan de biodiversiteit in Utrecht. Deze natuurwaarden willen wij echter niet via een zware planologische bescherming veilig stellen; laat staan dat we hierbij gaan afwijken van de vrijwilligheid. Het voorstel in VO PRS beperkt zich ertoe dat de gemeente in het vooroverleg wordt gevraagd rekening te houden met natuurwaarden in gebieden buiten de EHS waar deze waarden geconcentreerd voorkomen. Bij wijziging van de bestemming zal de gemeente aangeven hoe zij met die waarden zijn omgegaan.

Natuur buiten EHS, begrenzing (6, 8, 13)

- Ten zuiden van Blokland is een gebied aan zowel de west- als de oostkant van de M.A. Reinaldaweg aangeduid als natuur buiten de EHS. Hier zijn echter geen noemenswaardige natuurwaarden aanwezig. Deze aanduiding is dan ook onjuist. (6)
- In de zuidoosthoek van de gemeente Woudenberg, globaal ten oosten van landgoed Ringelpoel (Lambalgen) is een grote licht groene zone ingetekend, nieuwe natuur buiten EHS. Wat is de betekenis hiervan? Dit gebied ligt voor een deel in het LOG en is agrarisch van groot belang. (8)
- De gemeente De Ronde Venen heeft diverse opmerkingen over begrenzingen:
  - De gebieden rond de plassen die geen onderdeel meer zijn van de EHS hebben de aanduiding ‘natuur buiten de EHS’ gekregen. Dit betreft veelal tuinen en bestaande recreatiegebieden, dus gebieden met weinig actuele natuurwaarden. De gemeente gaat ervan uit dat de aanduiding van de kaart verdwijnt.
  - Ook op andere plaatsen zijn er vlekken ‘natuur buiten de EHS’ opgenomen (oost van Abcoude, tweede en derde bedijking bij Mijdrecht). Aanduiding is niet wenselijk, want er is geen onderbouwing voor de kennelijk aanwezige natuurwaarden. (13)

Wij zullen naar deze begrenzingen kijken. Overigens vraagt de aanduiding ‘natuurwaarden buiten de EHS’ om aandacht en kent dit geen zware planologische doorwerking via de verordening.

Weidevogelkerngebieden, algemene opmerkingen (4,28)

- Weidevogelkerngebieden vallen grotendeels samen met de landbouwkerngebieden. Schaalvergroting in de landbouw zal in de praktijk slecht samen gaan met weidevogelbeheer en andersom. Reik als provincie instrumenten aan om weidevogelbeheer zowel economisch als ecologisch inpasbaar te krijgen in een (grootschalige) landbouwbedrijfsvoering of agrarisch natuurbeheer als verdienmodel in te passen in een extensievere landbouwbedrijfsvoering. (4)

- Weidevogelgebieden vallen op sommige plaatsen samen met recreatie / geledingszone. Maak duidelijke keuzes in de hoofdfunctie van een gebied en sta geen recreatie toe in gebieden waar het natuurdoeltype gebaat is bij rust. (4)
- De weidevogelkerngebieden worden beschermd via bescherming van de landschappen waarin ze leven. Dit is een element, maar het aanwijzen van weidevogelgebieden inclusief regelgeving zorgt voor betere bescherming en compensatieplicht. Een goed voorbeeld hiervoor is Noord-Holland. (28)

De weidevogelkerngebieden hebben we op de kaart opgenomen, om aan te geven dat wij het voor deze gebieden belangrijk vinden dat rekening wordt gehouden met de aanwezigheid van weidevogels. Wij verbinden hier in VO PRS geen extra middelen of maatregelen aan, anders dan aandacht vragen. Om onduidelijkheid te voorkomen halen wij in O PRS deze gebieden als beleidsobject van de kaart af en vragen in algemene zin aandacht voor weidevolgels.
Consequentie O PRS en O PRV: In Structuurvisie hebben we de weidevogelkerngebieden van de kaart gehaald.

Weidevogelkerngebieden, totstandkoming kaart (4, 10, 13)

- Niet eens met de kaart weidevogelgebieden, aangezien deze tot stand is gekomen zonder de agrarische natuurverenigingen (anv's) te raadplegen. Deze kaart moet afgestemd worden op ecologische en economische haalbaarheid in overleg met de lokale anv. Onderbouw de kaart met gebiedsdekkende tellingen. Leg de gebieden vast in het natuurbeheerplan (NBP), zodat regelmatige aanpassing aan het werkelijk voorkomen van weidevogels mogelijk is en verwijs in de Structuurvisie naar het NBP en de weidevogelvisie met de opmerking dat de kaders voor het weidevogelbeleid daarin worden uitgewerkt, onafhankelijk van de PRS. De bescherming van weidevogelgebieden plaats vindt via de bescherming van de landschappen. De provincie moet ervoor zorgen dat gemeenten tijdens het broedseizoen geen vergunningen verlenen voor verstorende activiteiten en de provincie moet de rust in stiltegebieden handhaven. De begrenzingen van weidevogelkerngebieden moeten niet opgenomen worden in bestemmingsplannen, aangezien er geen zekerheid over financiële middelen is. (4)
- In de Structuurvisie staan weidevogelkerngebieden op de kaart aangeduid, met een verwijzing naar een provinciale weidevogelvisie. Doordat over deze gebieden geen overleg is geweest met de agrarische natuurverenigingen gaat u voorbij aan hun grote inspanning en betrokkenheid hierbij. (10)
- De aanduiding 'weidevogelgebied' loopt over de woonwijk Hofland heen. (13)

Het overleg over de weidevogelvisie valt buiten het kader van de Structuurvisie. Wel kunnen we aangeven dat we de concept-weidevogelvisie nog zullen voorleggen aan de betrokkenen, inclusief de agrarisch natuurverenigingen. Overigens is in het proces van de totstandkoming van de huidige versie van de weidevogelvisie op vier momenten input geweest voor overleg met de agrarisch natuurverenigingen.
Wat betreft Hofland zullen we kijken naar deze begrenzing in de weidevogelvisie.
Consequentie O PRS en O PRV: In de Structuurvisie hebben we de tekst op dit punt aangepast.

6.4. Landbouw

Landbouw in de verordening (8, 10, 11, 16)

- Verordening: De definitie van intensieve veehouderij kan discussie opleveren; bijvoorbeeld onder welke categorie valt een pluimveebedrijf met vrije uitloop of biologisch pluimvee? (8)
- In de Verordening ontbreekt een vangnetbepaling voor bestaande positief bestemde 2^{e} bedrijfswoningen. Ook kan er nog wel degelijk sprake zijn van nieuwe aantoonbaar noodzakelijke 2^{e} bedrijfswoningen. (8)
- De mogelijkheid voor nieuwvestiging van grondgebonden bedrijven die in de Structuurvisie wordt geboden is niet verwerkt in de Verordening. Behoud deze mogelijkheid ook in de Verordening. (10)
- Verordening artikel 43, lid7: de toepassing van dit artikel blokkeert in de praktijk nieuwe agrarische bouwpercelen. Dit artikel moet een formule bevatten die maatwerk mogelijk maakt. (16)
- De provincie staat geen nieuwe vestigingsmogelijkheden voor agrarische bedrijven meer toe. Gemeente is het daar niet mee eens, zeker gezien de gewenste dynamiek in de agrarische sector voor het Eiland van Schalkwijk. Het verplaatsen van bedrijven kan ook van belang zijn indien een bedrijf in zijn groeimogelijkheden beperkt wordt of met strengere milieu-eisen wordt geconfronteerd. (11)

Pluimveebedrijven met vrije uitloop en biologische pluimveebedrijven vallen onder de definitie van intensieve veehouderij (= niet-grondgebonden veehouderij). De bedrijfsactiviteiten vinden immers ook bij bedrijven met vrije uitloop en biologische pluimveebedrijven in overwegende mate plaats in gebouwen. Dit is alleen anders bij grondgebonden veebedrijven waar beweiding en /of voederwinning een belangrijk onderdeel van de

bedrijfsvoering is en waar de veebezetting maximaal 2,5 GVE per ha is.
Een werkelijke noodzaak dat continu twee bedrijfsleiders 24 uur per dag op het landbouwbedrijf aanwezig moeten zijn is niet erg aannemelijk. Daarom is niet in de mogelijkheid voor nieuwe 2e bedrijfswoningen voorzien. Overigens zien wij dit in algemene zin als een gemeentelijke aangelegenheid.
De VO PRV sluit nieuwvestiging inderdaad uit. VO PRS in principe ook. Alleen wordt wel ruimte geboden voor verplaatsing van melkveehouderijen binnen de provincie. Omdat hierbij aangegeven is dat in principe gebruik moet worden gemaakt van vrijkomende agrarische bouwpercelen gaat het voor nieuwvestiging om een uitzondering die we ook in de zin op zullen nemen in de verordening.
Consequentie O PRS en O PRV: De beperkte mogelijkheid voor nieuwvestiging wordt verwerkt in artikel 4.13.

Visie op landbouwontwikkeling (10, 13, 40)

- Het provinciaal belang “een economisch vitale en duurzame landbouwsector” krijgt vooral vertaling via de bouwblokken. LTO Noord staat voor een ontwikkeling naar een integraal duurzame veehouderij (People, Planet, Profit). Dat hoort voorop te staan, niet de bouwblokgrootte. (10)
- De grote vasthoudendheid waarmee de omschakeling van een grondgebonden – of gemengd bedrijf naar niet-grondgebonden landbouw wordt tegengegaan roept verbazing op. Dit kan juist zorgen voor minder ammoniakemissie en –depositie middels luchtwassers en gronden kunnen ingezet worden voor natuurontwikkeling. Waarom is deze ontwikkeling buiten het reconstructiegebied ongewenst? (10)
- Provincie geeft aan dat de landbouw binnen de randvoorwaarden van milieu, biodiversiteit en landschap voldoende groeiruimte wordt geboden. Gemeente betwijfelt dit en hoopt dat de landbouweffectrapportage uit de MER hier inzicht in geeft. (13)
- In het hoofdstuk landbouw wordt een definitie gegeven van een agrarisch bedrijf. Het is gebruikelijk dat ook paardenfokkerijen en africhtstallen hieronder vallen. Dit wordt nu niet duidelijk. (13)
- Verordening artikel 43, lid 3, sub c: niet agrarische nevenactiviteiten worden beperkt tot de bestaande bebouwing. In zijn algemeenheid wordt de regel gesteund, maar in de praktijk is het wenselijk om voor kleinschalige voorzieningen een uitzondering te kunnen maken. (13)
- Voor een blijvend toekomstperspectief voor de landbouw zijn randvoorwaarden: Voldoende ontwikkelingsmogelijkheden binnen het bouwblok bieden en zorgen dat dit doorwerking krijgt naar bestemmingsplannen. De mogelijkheid bieden tot hervestiging van intensieve veehouderij binnen het reconstructiegebied en van overige bedrijven binnen de gehele provincie, met een goede ruimtelijke inpassing. Herverkaveling en financiële middelen daarvoor. Het toestaan van nieuwe economische dragers of de functie wonen, moet bijdragen aan een integrale gebiedsgerichte ontwikkeling en moet de landbouw zo min mogelijk in de weg zitten. Buiten bestaande en nieuwe natuurgebieden en de groene contour kan dit een bijdrage leveren aan herstructurering, bedrijfsverplaatsing of herverkaveling van de landbouw. (40)

Zoals u kunt lezen in onze Landbouwvisie zijn wij diezelfde mening toegedaan. Dit is breder dan het ruimtelijk beleid. Vanuit het ruimtelijk beleid regelen we de bouwblokgrootte, zodat deze in goede verhouding blijft bestaan met de andere ambities voor het landelijk gebied.
We hebben in de Voorloper Groene Hart en in de afstemming met buurprovincies afspraken gemaakt over de mogelijkheid van omschakeling. Deze afspraken hebben wij verwerkt in de Vo PRS en PRV. Hierbij speelden landschappelijke en milieuargumenten. Bij milieu gaat het niet alleen om ammoniak, maar ook om andere effecten zoals stank , fijnstof en mestoverschot.
Omschakeling van een grondgebonden bedrijf naar niet- grondgebonden intensieve veehouderij leidt normaal gesproken op gebiedsniveau tot toename van verstening en een hogere milieubelasting. De grondgebonden productie verdwijnt immers niet, maar wordt overgenomen door omringende bedrijven en het nieuwe intensieve veebedrijf zorgt voor toegevoegde verstening en milieubelasting. Bij het stoppen van een grondgebonden bedrijf is wonen in combinatie met ontstening de gewenste vervolgfunctie. Dit geldt ook en wellicht des te meer in de situatie dat de grond met bijbehorende mestplaatsingsruimte onttrokken wordt aan de landbouw en gebruikt wordt voor natuurontwikkeling.
Paardenfokkerij valt onder het houden van vee en is dus een agrarisch bedrijf. Dit geldt niet voor maneges.
Ook in de O PRV blijven wij uitgaan van het beperken van nevenactiviteiten tot de bestaande bebouwing. Er mag dus geen bebouwing toegevoegd worden. Nieuwbouw is alleen mogelijk als minimaal eenzelfde oppervlakte aan bebouwing wordt afgebroken.
Van de overige opmerkingen hebben wij kennis genomen. Deze vragen niet om een reactie.

Begrenzing landbouwgebieden (13)

- In Marickenland is de begrenzing van de natuur conform het Inrichtingsplan Marickenland. Op de landbouwkaart is nog de oude begrenzing gehanteerd. (13)
- Ook in gebieden met een natuuropgave, gebieden buiten de landbouwkerngebieden en andere gebieden zonder duidelijke landbouwaanduiding bevinden zich (blijvend) agrarische bedrijven. Juist in deze gebieden staat de bedrijfsvoering vaak onder druk. Het bieden van verbreding is onvoldoende voor deze bedrijven. Meer menging van functies is hier noodzakelijk. (13)

Wij zullen de begrenzing aanpassen.
De bestaande agrarische bedrijfsvoering kan in de genoemde gebieden kan worden voortgezet.

Ontbrekende onderwerpen (28)

- Gaat ervan uit dat consequenties van de landbouwvisie in de Structuurvisie worden verwerkt. Er ontbreken enkele essentiële thema's in de landbouwvisie die ook een ruimtelijke doorvertaling vragen. Ga nader in op:
  - De invloed van landbouw op waterkwaliteit, bodemdaling, nutriënten, biodiversiteit en klimaat. Hier kan de Structuurvisie bijdragen aan verduurzamen landbouwsector? Denk aan stimuleren ecosysteemdiensten.
  - Wat is de invloed van het nieuwe Europees landbouwbeleid op landschap en biodiversiteit?
  - Hoe bereidt de landbouwsector en het landelijk gebied zich voor op de komende klimaatveranderingen? (28)

Deze onderwerpen zijn van beperkte tot geen ruimtelijke relevantie en worden niet opgenomen in de Structuurvisie.

6.4.1. Landbouwgebieden

Verschil en ligging landbouwgebied en landbouwkerngebied (4, 7, 9, 10, 13)

- Het is onvoldoende duidelijk wat de verschillen zijn tussen landbouwgebied en landbouwkerngebied. Daar waar overlap is met andere doelen zal afstemming tussen verschillende thema's moeten plaatsvinden. (4)
- Tussen de kernen Woerden en Harmelen is een deel aangemerkt als landbouwkerngebied. In dit gebied worden wegen aangelegd van het A12-BRAVO project. Hierdoor neemt de functionaliteit van dit gebied voor de landbouw af. Verzoek dit gebied aan te duiden als landbouwgebied. (7)
- Bijna al het buitengebied van de gemeente Oudewater is aangewezen als landbouwkerngebied. Gemeente is benieuwd naar de aangekondigde, fijnmazigere kaart in het Ontwerp. (9)
- Het onderscheid tussen landbouwkerngebieden en landbouwgebieden is in de tekst van de PRS niet helder en werkt niet door in de verordening. Dit roept de vraag op of het onderscheid wel relevant is. Voor een aantal gebieden is op dit vlak ook een minder voor de hand liggende keuze gemaakt, zo is het Eiland van Schalkwijk een typisch landbouwkerngebied, stond ook zo in het Streekplan 2005-2015, maar is nu aangeduid als landbouwgebied. (10)
- Het grootste gedeelte van de gemeente Woerden is landbouwkerngebied. Hierin zijn geen andere functies, zoals een golfbaan mogelijk. Neem ontheffingen op waardoor dit met maatwerk toch mogelijk wordt, vanwege een langjarig initiatief voor een golfbaan. (7)
- Voor het agrarisch gebiedje tussen Mijdrecht en Wilnis (de Driehoek) wordt de ontwikkeling van een sportpark voorzien. De aanduiding landbouwgebied komt daardoor vreemd voor. Gemeente gaat ervan uit dat dit geen beperking oplevert t.o.v. de mogelijkheden van landelijk gebied 1 in het streekplan. Het Wickelhofpark ten westen van Mijdrecht staat ook als agrarisch gebied aangeduid. Dit lijkt de gemeente niet correct. (13)

Het verschil tussen landbouwkerngebieden en landbouwgebieden werkt bij landbouw niet door in de Verordening, maar wel bij beschrijvingen van mogelijke ontwikkelingen in het landelijk gebied. De landbouwkerngebieden worden gevrijwaard van enkele ontwikkelingen. Naar de kaart zullen we nog goed kijken. We nemen geen ontheffingen op voor specifieke landbouwkerngebieden.
Landbouwgebied is een algemene aanduiding van al het landelijk gebied dat op provinciaal niveau in algemene zin op dit moment in gebruik is bij de landbouw. Dit levert geen beperkingen op voor die gebieden ten aanzien van reeds voorgenomen ontwikkelingen.
Consequentie O PRS en O PRV: In de Structuurvisie hebben we de kaart aangepast.

6.4.2. Reconstructiegebied

Begrenzing reconstructiegebied (3, 26, 36)

- Op de kaart landbouw is de locatie van de voormalige vuilstortplaats aan de Groeneweg aangeduid als reconstructie – extensiveringsgebied. Dit lijkt ons niet juist en wij verzoeken u om dit aan te passen. (3)
- De kaart landbouw is in overeenstemming met de actualisatie van het reconstructieplan. (26)
- Het gemeentelijk bestemmingsplan sluit aan op de reconstructiedoelen zoals opgenomen in het voorontwerp Structuurvisie en Verordening. (36)

De zonering in het Reconstructiegebied is conform het Reconstructieplan en de Actualisering ervan. We passen de begrenzing van deze zonering niet aan via de Structuurvisie, maar nemen deze één op één over.

Mogelijkheden in reconstructiegebied (22, 26)

- Het Voorontwerp houdt onvoldoende rekening met de ruimtelijke opgaven die zich beginnen te manifesteren in de regio Gelderse Vallei / Utrecht-Oost en die van invloed zijn op de structuur en vitaliteit van het landelijk gebied. Gebied wil meer terug zien dat de provincie de opgaven onderkent, aangeeft welke oplossing zij voor ogen heeft en welke rol zij voor zichzelf en voor de Reconstructiecommissie ziet. Deze opgaven kunnen meegenomen worden in een gezamenlijke aanpak. (26)
- Het wegvallen van de Reconstructiewet zal tot gevolg hebben dat de huidige basis van het gebied – het Reconstructieplan – overgenomen zal moeten worden door andere plannen op een regionaal schaalniveau. De structuurvisie is in aanzet één van deze plannen, maar daarvan is nog te weinig uit het Voorontwerp af te lezen. Neem in de Structuurvisie expliciet stelling over de rol ervan als basis voor de ontwikkelingen in de regio. Daarnaast als gebiedspartijen gezamenlijk proces ingaan gevolgd door een blijvende samenwerking op regionaal schaalniveau. (22, 26)

Ons beleid biedt in algemene zin voldoende mogelijkheden voor ontwikkelingen in het landelijk gebied, zowel voor agrariërs, als voor andere bedrijfsmatige functies en voor vrijkomende agrarische bouwpercelen. Via gemeentelijk maatwerk kan hieraan invulling worden gegeven op een wijze die past bij de ontwikkelingen die het gebied doormaakt. De gezamenlijke aanpak van het landelijk gebied zien wij vooralsnog vooral in het kader van de uitvoering van de Agenda Vitaal Platteland.
Consequentie O PRS en O PRV: Wij zullen de rol van de Structuurvisie bij het wegvallen van de Reconstructiewet beter duiden in O PRS . We nemen de ruimtelijke werking van het Reconstructieplan via de Structuurvisie over, waarna het reconstructieplan zelf in zijn ruimtelijke werking kan vervallen.
We overwegen om in het Ruimtelijk Actieprogramma 2012-2015 (RAP.2) een project op te nemen met de regio Food Valley. De geschetste ruimtelijke opgaven in de Gelderse Vallei kunnen hierin worden meegenomen.

Doorgroeimogelijkheden in verwevingsgebied (8, 26, 28)

- Pas de Structuurvisie en Verordening (artikel 44) aan, gelijk aan de afspraken die in reconstructieverband gemaakt zijn en die verwoord zijn in de brief van SVGV van 11 juli 2011. In dit artikel ontbreekt de binnen het reconstructiegebied afgesproken 30% vergroting voor intensieve veehouderij in verwevingsgebieden. Ook de tweede 30% vergroting is niet opgenomen. De in structuurvisie opgenomen aanvullende criteria voor de tweede 30% (bladzijde 72) kunnen wij nu niet onderschrijven. Wacht de resultaten van de pilot en de evaluatie van de Reconstructiecommissie hierover af, voordat nadere criteria worden opgenomen. De aanvullende criteria dienen niet te gelden voor intensieve veehouderijbedrijven binnen het LOG. (8).
- Verzoek om afwachten van pilot 30% vergroting voor intensieve veehouderij in verwevingsgebieden, voordat deze vertaald wordt in Verordening. Resultaten komen voor 1-1-2012. (26)
- De verschillen in uitbreidingsmogelijkheden tussen het LOG en verwevingsgebieden uit de actualisatie van het Reconstructieplan zijn niet goed verwerkt in de PRV waar beide aan elkaar gelijk worden gesteld. (28)

De apart geldende voorwaarden voor doorgroei van intensieve veehouderij in het verwevingsgebied hebben we in VO PRS al wel in de tekst opgenomen, maar nog niet in VO PRV, mede omdat gevraagd was de resultaten van de pilot voor deze gebieden af te wachten. We wilden daarop niet vooruit lopen, door in VO PRV al criteria op te nemen. Inmiddels is duidelijk dat de resultaten van de pilot niet op tijd gereed zullen zijn om in de Structuurvisie en Verordening opgenomen te kunnen worden. Omdat we een volledige O PRS en O PRV ter visie willen leggen, zullen we voor de 2^{e} 30% doorgroei dezelfde criteria gaan hanteren, zoals we ook uitwerken voor de doorgroei van bouwpercelen voor intensieve veehouderij in het LOG naar 2,5 hectare.

Regelingen reconstructiegebied (38, 43)

- De mogelijkheid die u in paragraaf 6.4.2 biedt om in het LOG om te schakelen van grondgebonden landbouw naar intensieve veehouderij wordt onmogelijk gemaakt door de bepaling die is opgenomen in artikel 43, lid 3 uit de Verordening. (38)
- Wij kunnen ons niet vinden in het begrenzen van de maximale bouwhoogte van agrarische bedrijfsgebouwen tot 1 bouwlaag. Wij hebben zelf een maximum bouwhoogte vastgesteld van 9 meter. Wij verzoeken u de Structuurvisie en Verordening op dit punt aan te passen. (43)

De omschakelingsmogelijkheid ontbreekt ten onrechte. Dit zullen wij aanpassen.
Provinciale Staten hebben bij het besluit over de actualisatie van de reconstructie reeds het maximum van één bouwlaag vastgesteld. In VO PRS wijken wij niet van dit besluit af.
Consequentie O PRS en O PRV: We bieden ook in verordening in het LOG de mogelijkheid voor omschakeling.

6.4.3. Omvang bouwpercelen

Voorwaarden voor doorgroei omvang bouwpercelen (2, 7, 8, 10, 27, 28, 38)

- Verordening: In lid 4 is een aanzienlijke lijst met voorwaarden opgenomen. Kunt u deze inperken tot enkele ruimtelijke, landschappelijke en eventueel milieutechnische voorwaarden? Een te uitgebreid eisenpakket kan tot een onuitvoerbare bepaling leiden, wat niet doelmatig is. (2)
- De gemeente kan zich vinden in de genoemde criteria, maar heeft wel het verzoek om een aanvulling op te nemen met de strekking dat gemeenten in bestemmingsplannen nadere eisen mogen stellen om de ruimtelijke aanvaardbaarheid te vergroten. Daarbij de vraag wat wordt verstaan onder goede landschappelijke inpassing. Is het cultuurlandschap met zijn verkaveling vertrekpunt, of valt een passende landschappelijke herinrichting met streekeigen beplanting daar ook onder? Hoe wordt ermee omgegaan als agrarische bedrijfsgebouwen breder zijn dan verkaveling ter plaatse, zoals in een copelandschap? (7)
- Scherp de voorwaarde van landschappelijke inpassing bij toename van agrarische bebouwing en uitbreiding van agrarisch bouwvlak aan in een duidelijke eis tot investering in de omgevingskwaliteit die verder gaat dan landschappelijke inpassing van nieuwe bebouwing. Te denken valt aan verbetering van de omgevingskwaliteit zowel op als rond het bestaande bouwvlak. Naast landschappelijke maatregelen is ook extra investering in het uiterlijk van bebouwing denkbaar. (27)
- De voorwaarden voor uitbreiding tot 2,5 hectare zijn zowel voor intensieve veehouderij als voor grondgebonden landbouw onduidelijk. Regel dat aan alle voorwaarden moet worden voldaan. Ook lid 4 is niet duidelijk. Het lijkt dat een bouwperceel tot 2,5 hectare groot mag zijn als dat nodig is voor de gebouwen. Dat is geen onderbouwing. (28)
- Hou de voorwaarden voor doorgroei bondig en concreet. Over de groei van 1,5 naar 2,5 ha i.r.t. het verwevingsgebied en het LOG ontwikkelen wij zelf nog een visie. Vraag om mogelijkheden tot maatwerk, een individuele afweging per plan, voor de doorgroei van intensieve veehouderijbedrijven. De criteria m.b.t. waterwingebieden en vogelrichtlijngebieden lijken logisch, maar is dat niet al meegewogen in totstandkoming reconstructie-indeling? De praktische uitvoerbaarheid van voorwaarden aan het aantal dieren op gebiedsniveau voegt weinig toe, omdat de effecten van de dieren worden gereguleerd via het stelsel van de WABO (milieu)vergunningen. (38)
- Verordening artikel 43, lid 4 en artikel 44, lid 3: niet eens met de voorwaarde dat de uitbreiding van het agrarisch bouwperceel niet plaats mag vinden in waterbergingsgebieden. Hiermee worden bestaande rechten ingeperkt en worden agrarische bedrijven ernstig beperkt. (8)
- Verordening artikel 43, lid 4 d t/m f: neem naast deze voorwaarden op dat ook een uitbreiding die noodzakelijk is voor een doelmatige agrarische bedrijfsvoering is toegestaan, indien er geen sprake is van de voorwaarden onder d t/m f. Een advies van een agrarische deskundige dient daarbij als toets. (8)
- LTO Noord wordt graag nauw betrokken bij de discussie over de voorwaarden waaronder een ontwikkeling naar 2,5 hectare mogelijk is. Op voorhand vinden wij de mogelijke aanvullende criteria (blz. 72 van de Structuurvisie) overbodig, dan wel niet relevant vanuit RO. (10)

De criteria worden nader uitgewerkt en toegelicht inO PRV. Hierin kijken we ook naar de hoeveelheid voorwaarden. Specifieke landschappelijke uitwerkingen zullen maatwerk betreffen, waarbij de Kwaliteitsgids voor de Utrechtse Landschappen voor ons de leidraad vormt. Wij zullen daarbij ook bekijken of wij de voorwaarde voor landschappelijke inpassing aan kunnen vullen met ruimtelijke kwaliteit. Dit is vooral afhankelijk van de vraag of wij hieraan voldoende duiding kunnen geven. Hoe een initiatiefnemer vervolgens aan deze voorwaarde voldoet is maatwerk. Hieraan gaan wij geen eisen stellen.

De voorwaarde ten aanzien van waterbergingsgebieden hebben wij inderdaad ten onrechte opgenomen.
De verbeteringen zoals genoemd bij lid 4 d t/m f zijn voor ons essentiële voorwaarden om schaalvergroting boven 1,5 ha toe te staan.
LTO Noord is al betrokken bij de werkgroep uitbreidingscriteria reconstructie. De mogelijke aanvullende criteria, zoals opgenomen in VO PRV zijn niet meer actueel na het vaststellen van de Landbouwvisie.
Consequentie O PRS en O PRV: We hebben de waterbergingsgebieden uit de voorwaarden gehaald.

Maximale omvang bouwpercelen (9, 10, 13)

- Vanwege de landschappelijke kwaliteiten, maar ook vanwege de kleinschalige infrastructuur is een maximum van 1,5 hectare meer dan voldoende in het kleinschalige veenweidegebied. Een passende infrastructuur moet zeker als aanvullende eis gesteld worden. (9)
- In de Verordening is met de regeling voor maximale bouwblokgrootte ontwikkelingsruimte geboden, maar als een gemeente besluit dat deze niet acceptabel zijn, dan staat de sector alsnog met lege handen. Gemeenten mogen niet de ruimte krijgen hier onderuit te komen. (10)
- Op rijksniveau wordt gedacht over het maximeren van agrarische bedrijven in omvang in Nge's. Hoe kijkt de provincie hier tegen aan, mede in relatie tot maximaal noodzakelijke omvang van bouwvlakken? (13)

Wij onderschrijven dat een passende infrastructuur een beoordelingscriterium moet zijn is bij het beoordelen van groeimogelijkheden voor landbouwbedrijven. Dit is echter in VO PRV al geregeld met de mobiliteitstoets (artikel 23) en bovendien maakt dit deel uit van een goede ruimtelijke ordening.
Met onze VO PRV bieden wij ruimte en geven wij grenzen aan. De gemeenten moeten zich houden aan de grenzen. Voor de geboden ruimte, zoals voor bouwblokgrootte, hebben gemeenten eigen afwegingsruimte. Er kunnen bijvoorbeeld landschappelijk hele goede redenen zijn om een bouwvlak tot 1 hectare te beperken.
De bedrijfsomvang in Nge is voor ruimtelijke ordening geen relevant en geen hanteerbare grootheid. Om die reden kiezen wij ervoor om te sturen op de omvang van bouwblokken. Waar het gaat om ruimtelijke afwegingen ligt de verantwoordelijkheid niet bij het rijk , maar bij gemeenten en provincies.

Tegenstrijdigheid in verordeningsartikelen (38)

- Verordening: de combinatie van lid 5 en 6 van artikel 43 leidt ertoe dat initiatieven voor duurzame energie alleen gehonoreerd kunnen worden als deze noodzakelijk zijn voor de bedrijfsvoering. Gezien de ambities voor duurzame energie is dit niet wenselijk. Hetzelfde geldt voor artikel 44, lid 4 en 5. (38)

Deze artikelen zijn niet als zodanig bedoeld. Wij zullen de formulering aanpassen.
Consequentie O PRS en O PRV: In de Verordening hebben we de tekst op dit punt aangepast.

6.4.4. Glastuinbouw

- Concentratie van glastuinbouw is van groot belang, zowel voor de sector, als vanuit landschappelijke overwegingen. De doorwerking naar bestemmingsplannen van de gebiedscategorie glastuinbouwconcentratiegebieden moet dan ook dwingend worden opgenomen. Anders staat de sector straks weer met lege handen bij de gemeente. (10)

Voor geboden ruimte, zoals voor glastuinbouwconcentratiegebieden, hebben de gemeenten over het algemeen eigen afwegingsruimte. Het gaat hier echter om twee gebieden in de gehele provincie waarvan we willen dat er glastuinbouw komt en geen andere functies die verplaatsing of uitbreiding van glastuinbouw onmogelijk maken. Om te zorgen dat deze gebieden ook zo gebruikt worden gaan we het woordje 'kan' schrappen in artikel 46, lid 2. Hierdoor worden gemeenten verplicht het glastuinbouwconcentratiegebied in het bestemmingsplan op te nemen.
Consequentie O PRS en O PRV: In de Verordening hebben we de tekst op dit punt aangepast.

6.5. Recreatie

Ligging recreatiegebieden (13, 42)

- Het recreatiegebied van Marickenland komt niet terug op de natuur- en recreatiekaarten en krijgt een aanduiding landbouwgebied. Dit komt overeen met het huidige gebruik. De ontwikkeling van een bovenlokaal recreatiegebied blijft hier echter wel het uitgangspunt. Voorkom dat het ontbreken van verdere aanduidingen tot gevolg heeft dat instrumenten die deze ontwikkeling kunnen stimuleren hier niet kunnen worden ingezet. (13)

- Gebieden aanwijzen en instrumenten inzetten zodat particulieren kansen kunnen pakken om (openbare) recreatiemogelijkheden te bieden, vooral in geledingszones, maar ook elders. (42)

Het gebied Marickenland valt onder de algemene noemer bovenlokale recreatieterreinen. Wij hebben de ambitie deze op kaart te zetten, maar hebben op dit moment nog onvoldoende gegevens van de gehele provincie om dit te kunnen doen.
Particulieren krijgen binnen de kernrandzones en de geledingszones net als andere partijen de ruimte om recreatieve mogelijkheden te bieden. Ook in de landbouwgebieden is dit mogelijk, bijvoorbeeld via verbreding van de agrarische bedrijfsvoering.

Recreatievaart (42)

- Houd ermee rekening en vermeld in de Structuurvisie dat bij recreatie rekening gehouden dient te worden met de functies van het Amsterdam-Rijnkanaal. Zo wil Rijkswaterstaat de recreatievaart hiervan weghouden en stimuleren dat deze gebruik maakt van de BRTN-routes. (18) Vraag naar aandacht voor de mogelijkheden van watergebonden recreatie en toerisme. (27) Het vaarwegennet voor de recreatievaart opnemen en beschermen in de Structuurvisie. Met het wegvallen van de rijksaandacht hiervoor moeten de provincies een belangrijke rol spelen in behoud en ontwikkeling van dit netwerk. Neem het BRTN hiervoor volledig op. (42)

We zullen ons deel van het BRTN-netwerk als beleidsobject in O PRS opnemen om aan te geven dat we het belangrijk vinden dat dit door het Rijk opgezette landelijke netwerk in stand blijft.

Visie op recreatie (28, 39, 42)

- Recreatieve ontwikkeling draagt niet bij aan natuurbehoud en –ontwikkeling zoals aangegeven wordt. Recreatie kan wel rekening houden met natuur door goede zonering e.d. (28)
- Content met de uitbreiding van mogelijkheden die het voorontwerp biedt om commerciële voorzieningen op dagrecreatieterreinen eenvoudiger haalbaar te maken. Omdat de inpassing van deze voorzieningen van groot belang is het voorstel om een nieuw instrument op te gaan nemen: rood voor recreatie, vergelijkbaar met rood voor groen. Aanbod van een pilotproject dat input genereert voor evenwichtige uitwerking hiervan. (39)
- De basis voor recreatie: het voorzien in recreatieve behoefte van de inwoners van de provincie, komt in de formuleringen te weinig terug. Ook wordt er te weinig ruimte geboden om in de nabije toekomst te voorzien in de behoefte van recreatieplaatsen en zwemmogelijkheden. (39)
- Voorstel om kaart van provinciale recreatievisie als uitgangspunt te hanteren voor de Structuurvisie. (39)
- De provincie zou zich een zwaardere rol voor recreatie moeten toemeten dan “reguleren”, gezien het belang van recreatie voor de hoofddoelstelling “een hoogwaardige fysieke leefomgeving”. Ook de rollen participeren en stimuleren zijn van toepassing. (42)

Wij zien recreatieve ontwikkeling niet als overal kan en mag alles. Recreatieve ontwikkeling is voor ons ook in het ene gebied intensievere mogelijkheden en elders (zeer) extensief. Wij willen dit bereiken via bijvoorbeeld het realiseren van poorten en entrees en het op ongewenste plekken laten vervallen van routes. Veel hiervan vindt u terug in ons recreatiebeleid. Het ruimtelijk beleid dient hiervoor ter ondersteuning.
Onder rood voor groen vatten wij op dit moment al rood voor recreatie. Wij zullen kijken of dit nog verduidelijkt moet worden.
In de gebieden rondom de kernen wordt ruimte geboden voor het maken van nieuw recreatieaanbod. Dit geldt voor de kernrandzones in algemene zin. In de stadsgewesten hebben wij hier extra nadruk op gelegd.
De recreatievisie is nog niet vastgesteld. De teksten in VO PRS zijn echter grotendeels in lijn met de recreatievisie en de bijbehorende kaart. De uitzondering is de gebieden rondom de steden.
Volgens de concept-recreatievisie is dit ook de bedoeling vooral in relatie tot geledingszones/Recreatie om de Stad en gebiedsgerichte aanpak EHS en recreatie. Deze rollen zijn echter minder ruimtelijk en meer sectoraal.

Golfbanen(4, 10, 20, 28)

- De ontwikkeling van golfbanen mag niet ten koste gaan van de kernkwaliteiten van de landschappen waarin zij worden aangelegd. (4)
- De ontwikkeling van golfbanen is in principe niet mogelijk binnen landbouwkerngebieden en het LOG. Hier is echter een afwijking mogelijk indien uit onderzoek is gebleken dat de landbouwstructuur in het gebied niet wordt aangetast. Dit is zeer ongewenst. (10)
- Voor de Golfbaan de Bolgerijsche is er een vastgesteld en goedgekeurd bestemmingsplan, welke nog niet in werking is getreden. Niet duidelijk is of dit valt onder bestaande of nieuw te ontwikkelen golfbanen.

Merk dit aan als bestaand en duidt het gebied hiervan aan als geledingszone en landbouwgebied i.p.v. landbouwkerngebied. (20)
- Het verschil in benadering tussen uitbreiding en bestaande banen is onduidelijk. Hoe komt de provincie tot de conclusie dat bestaande banen bij voorkeur mogen uitbreiden omdat dit de noodzaak tot nieuwe banen beperkt? Er wordt niet gestuurd op aantallen banen of onderling afwegen. Waarom is er onderscheid gemaakt inde toetsing tussen bestaande en nieuwe banen? (28)
- Voeg toe aan artikel 39 dat een golfbaan ruimte dient te reserveren voor een minimaal ambitieniveau voor natuurontwikkeling en/of recreatief medegebruik, afhankelijk van de ligging t.o.v. natuurgebieden en stedelijke omgeving. Richtlijnen hiervoor staan in de nota “Een golfbaan natuurlijk”. (28)

We hebben de afwijkingsmogelijkheid opgenomen, omdat in landbouwkerngebieden en het LOG verschillende belangen samen komen. We hebben inmiddels ons beleid echter zodanig aangepast, dat nieuwe golfterreinen alleen nog mogelijk zijn in de recreatiezone. Deze afwijkingsmogelijkheid is daarmee vervallen.
Wij geven in algemene zin aan hoe wij met golfbanen om willen gaan in onze provincie. De uitwerking hiervan, en ook het ruimte bieden hiervoor, is een gemeentelijke aangelegenheid. Dat geldt ook voor aanvullende ambities op het gebied van natuurontwikkeling en recreatief medegebruik.
Consequentie O PRS en O PRV: We de aanduiding op de kaart voor nieuwe golfbaan de Bolgerijsche aangepast.

6.5.1. Stiltegebieden

- De beleidsnotitie stiltegebieden is nog niet voltooid. De laatste versie betreft een voorzet van augustus 2010. Gemeente is benieuwd hoe deze wordt afgerond. (9)

GS hebben op 25 oktober 2011 de Notitie uitvoering stiltegebiedenbeleid provincie Utrecht vastgesteld.

6.6. Kwaliteitsinstrumenten landelijk gebied

Algemeen (1, 7, 13, 18, 40)
- Maak, daar waar het gaat om de sociale en economische vitaliteit van het buitengebied, een bredere afweging dan de kwaliteiten als genoemd in paragraaf 6.6. (1)
- Op pagina 77 staat opgenomen ‘zie ook de objecten recreatie, landbouw, landschap en cultuurhistorie’. Het is niet duidelijk waar naar verwezen wordt. (7)
- Blij met de flexibiliteit die in de voorwaarden voor het kwaliteitsinstrumentarium is gebracht. Afwijken van normen is mogelijk als op andere wijze een bijdrage wordt geleverd aan kwaliteit van het gebied. Dergelijk maatwerk was eerder ook mogelijk, maar is nu explicieter gemaakt. Door gezamenlijk verder te kijken hoe we het proces en de onderbouwing van dergelijke initiatieven verder kunnen ondersteunen, wordt het voor initiatiefnemers wellicht makkelijker om de bestuurlijke drempel te nemen. De kwaliteitsgids en toegezegde handreikingen zijn hiervoor eerste stappen. Suggestie om te onderzoeken of we als overheden slimmer gebruik kunnen maken van initiatieven om ook onze doelen ermee te realiseren. (13)
- Voeg aan de doelen waarvoor de provincie het kwaliteitsinstrumentarium landelijk gebied in wil zetten naast de wateropgave ook waterveiligheid toe. (18)
- Verruiming van de instrumenten in het buitengebied is dringend nodig, mits de landbouw hiervan geen hinder ondervindt en dit geen prijsopdrijvend effect op de grondmarkt heeft. Het Voorontwerp biedt ondernemers extra ruimte voor ontwikkeling, dat is uitstekend. De extra beleidsruimte kan financiële middelen genereren voor versterking van ruimtelijke kwaliteit, bijvoorbeeld via een landschapsfonds. (40)

Paragraaf 6.6 geeft de kwaliteitsinstrumenten weer die wij willen inzetten om door ons in eerdere paragrafen geformuleerde opgaven te realiseren. De verwijzing heeft hierop betrekking. De inzet van deze instrumenten richten wij op de opgaven die wij van provinciaal belang vinden. Wij verbreden dit niet. Het instrumentarium is voldoende flexibel om ook de economische flexibiliteit ten goede te komen.

Functieverandering (6, 8, 9, 13, 16, 38)
- Verordening artikel 30: verzoek om in de voorwaarde van het reduceren van bedrijfsgebouwen het percentage van 50% sloop te laten vervallen of in ieder geval te verlagen. Deze regeling wordt in de praktijk weinig gebruikt vanwege het verplicht te slopen aantal vierkante meters. (6)
- Verordening artikel 29: Waarom is er geen beperking gesteld aan de maximale omvang van een kantoor/bedrijf aan huis? Er is immers ook al geen sloopeis aan de orde. Ondergeschiktheid aan de woonfunctie is voor brede interpretatie vatbaar. Het verschil met artikel 32 is groot. (8)

- Verordening artikel 30: In tegenstelling tot het verleden lijkt uitsluitend sprake van een sloopeis van 50%. Dat houdt in dat bij beëindiging van grote bedrijfsoppervlakten ook aanzienlijke bedrijfsvormen terug kunnen komen. Het lijkt een breuk met beleid dat niet agrarische bedrijfsvormen op bedrijventerreinen thuis horen. De regel is echter juist strenger t.a.v. een bedrijfsvorm die qua gebruik en effect vergelijkbaar is met de oorspronkelijke bedrijfsvorm. (8)
- De sloopeis van 50% bij functieverandering blijft bestaan. Als alternatief kan de gemeente een maximale oppervlakte aan te handhaven bebouwing hanteren, als er maar een substantiële reductie gegarandeerd blijft. Hier is specificatie nodig, aangezien substantieel taalkundig als 50% kan worden vertaald. Voorstel om sloopeis te vervangen voor een kwaliteitseis. Hierdoor kan de gemeente beter maatwerk bieden en kan direct op kwaliteit worden gestuurd. (9)
- Bij het instrument functiewijziging is in de PRS opgenomen dat een gemeente i.p.v. een percentage sloop van 50% ook een norm voor het maximum aantal m^2 kan opnemen. Deze optie lijkt nog niet terug te komen in de Verordening. (13)
- Bij functiewijziging is het goed dat voor bepaalde zaken kan worden afgeweken van het moeten slopen van 50% van de agrarische opstallen. (16)
- Bij voorwaarden voor functieverandering in het landelijk gebied wordt de mogelijkheid gemist om vrijkomende gronden aan te wenden voor structuurversterking van de agrarische sector. (38)

Om de verschillen te ondervangen zullen wij de artikelen 29, 30, 31 en 32 samenvoegen tot één samenhangend artikel dat aangeeft wat er mogelijk is bij algehele agrarische bedrijfsbeëindiging.
Als basis voor de vestiging van een niet-agrarisch bedrijf vinden wij een aanmerkelijke reductie van bebouwing noodzakelijk. Daarmee wordt een te gemakkelijke verspreiding van bedrijven over het buitengebied voorkomen. Ook als aan deze eis tegemoet wordt gekomen, is natuurlijk een nadere afweging nodig of een bedrijf ter plekke inpasbaar is. Dat is primair een gemeentelijke verantwoordelijkheid. Meer dan in het verleden is er ruimte om van de 50%-norm af te wijken, indien alternatieve kwaliteit geboden wordt. De kwaliteitseisen zijn vergelijkbaar als bij ruimte voor ruimte.
Het beschikbaar blijven van de gronden voor agrarisch gebruik of, in gebieden met specifieke doelstellingen, voor natuur of recreatie, zien wij als een voorwaarde voor functiewijziging.
Consequentie O PRS en O PRV: In de Verordening zijn de artikelen 29, 30, 31 en 32 samengevoegd in artikel 4.7 en in de Structuurvisie hebben we de tekst ten aanzien van de vrijkomende gronden aangepast.

Ruimte voor ruimte (6, 7, 15, 16, 17, 26, 27, 32)

- Verordening artikel 32: Pas dit artikel zo aan dat voor elke 1.000 m^2 gesloopte voormalige agrarische gebouwen een woning terug gebouwd mag worden, met een maximum van drie woningen. Zo ontstaat er meer zekerheid voor de eigenaren over het aantal terug te bouwen woningen. (6)
- Verordening artikel 32: Pas dit artikel zo aan dat een nieuwe woning ook gerealiseerd mag worden aan de rand van een kern. In de praktijk is het in veel gevallen namelijk niet mogelijk om de nieuwe woning op het voormalige bouwkavel te realiseren. (6, 17)
- Neem wat meer flexibiliteit op in de ruimte voor ruimte regeling zodat ook een aanvraag die volledig voldoet aan de geest van deze regeling, maar net niet aan één van de criteria toch doorgang kan vinden door de economische belangen van de ondernemer mee te wegen. (7)
- De ruimte voor ruimte regeling wordt aangescherpt, zie artikel 32, lid 2a, 2e en 2f. De regeling is nu al beperkt toe te passen, terwijl het een goed instrument kan zijn. Kijk kritisch naar dit artikel, zodat de ruimte voor ruimte regeling een effectief instrument wordt. (15)
- De ruimte voor ruimte regeling zou zo moeten worden gelezen dat ook sprake is (of kan zijn) van de beoogde kwaliteitsimpuls wanneer een veehouderij stopt en dit ertoe bijdraagt dat één of meerdere veehouderijen hiermee een slag kunnen maken in het kader van de landbouwstructuurversterking. Dit geldt zeker wanneer er ook kan worden overeengekomen dat er maatregelen voor landschapsversterking worden getroffen die weer bijdragen aan de versterking van het agrarische cultuurlandschap. Verduidelijk dit in de Structuurvisie. (16, 26)
- Verordening artikel 32, lid2, f: hier staat dat bedrijfskavels die optimaal zijn gesitueerd en uitgerust voor de grondgebonden landbouw in principe voor de agrarische sector behouden blijven. Wat wordt verstaan onder ‘in principe’? (16)
- De norm van minimale sloopoppervlakte is aan de forse kant en blijft gehandhaafd. Laat dit artikel met het oog op ontstening niet alleen van toepassing zijn op voormalige agrarische gebouwen, maar ook op voormalige niet-agrarisch bedrijfsgebouwen en voormalige bedrijfsgebouwen die nu een woonbestemming hebben. (17)

- De sloopnorm van 1000 m^2 in de ruimte voor ruimte regeling is niet bijzonder hoog en er kan ook nog van afgeweken worden. Als een relatief klein agrarisch bouwvlak wordt opgeheven en naast de bedrijfswoning een nieuwe ruimte voor ruimte woning wordt gebouwd is er niet altijd sprake van ruimtelijke kwaliteitswinst. Ook ontstaan vaak veel interpretatiediscussies. De regeling zou een duidelijk kader moeten geven voor ontwikkelingen. Hanteer bijvoorbeeld 1000 m^2 als absolute ondergrens en voor sloop tot 1.500 m^2 de extra kwaliteitseisen zoals genoemd onder artikel 32 lid 4, a t/m e. (27)
- Artikel 32: de eis dat nieuwbouw landschappelijk goed wordt ingepast kan ertoe leiden dat in historische bouwblokken of bebouwingslinten nieuwe woningen gerealiseerd worden die qua verschijningsvorm niet aansluiten bij historische bebouwing. Neem hierover een aanvullende kwaliteitseis op. (32)

Artikel 32 is gericht op maatwerk in geval van het toevoegen van extra kwaliteiten. Dit artikel is verduidelijkt ten opzicht van het oude beleid. Dit artikel mag niet zo worden uitgelegd dat per 1000 m^2 te slopen gebouwen een extra woning kan worden gebouwd. Dat zou onvoldoende meerwaarde voor ruimtelijke kwaliteit bieden. We zullen wel de mogelijkheden waaronder een extra nieuwe woning gebouwd kan worden beter duiden in O PRV. Daarbij zullen we ook aangeven dat situering aan de rand van de kern mogelijk is. Verder zal de relatie met het beleid voor kernrandzones worden verduidelijkt. Ook zullen we voor landschappelijke inpassing aangeven dat dit zich niet richt op het met behulp van groen onttrekken van de nieuwe woning aan het zicht, maar aan een in het landschap passende situering van de woning, aangevuld met passende erfbeplanting.
De geest van de regeling richt zich op *ruimtelijk*e kwaliteitswinst. De economische belangen van de stoppende boer zijn daaraan ondergeschikt. Door extra kwaliteitswinst te bieden (anders dan voldoende sloop) kan flexibel met de criteria worden omgegaan. Wij delen daarmee dus niet de mening dat het instrument beperkt toe te passen is, al zal het niet voor elke stoppende boer lucratief zijn.
Agrarische bouwpercelen die optimaal zijn gesitueerd en uitgerust voor de grondgebonden landbouw willen wij voor de agrarische sector behouden. Als echter voldoende is aangetoond dat er geen belangstelling is bij boeren om de productie ter plaatse voort te zetten en een efficiënte landbouwkundige exploitatie van de omringende landbouwgronden vanuit andere agrarische bedrijfslocaties mogelijk is, dan is omzetting alsnog mogelijk. We denken dan aan natuur- of landschapsontwikkeling of aan recreatieve voorzieningen. Dat zien we als een voorwaarde voor ruimte voor ruimte, niet als een extra kwaliteitsimpuls. Dat kan wel het geval zijn als er sprake is van complexere vormen van agrarische structuurverbetering, bijvoorbeeld als niet alleen met grond, maar ook met bouwkavels wordt geruild.
Bij de sanering van niet-agrarische bedrijfsgebouwen is de genoemde sloopeis aan de forse kant, mede omdat doorgaans minder bebouwing aanwezig is. Bovendien is saneren van de functie vaak al kwaliteitsverbetering op zichzelf. Wij zullen het beleid en de regels voor vrijkomende niet-agrarische bedrijfsbebouwing aanvullen en verduidelijken: vervanging van het ene door het andere bedrijf is mogelijk, als de impact op de omgeving afneemt of hoogstens gelijk blijft. Vervanging van een bedrijf door woningen vinden wij een kwestie van maatwerk, waarbij de inpasbaarheid in de omgeving maatgevend is.
Tenslotte: wij hebben de regeling niet helemaal willen dichttimmeren, om ook gemeenten de ruimte te bieden voor eigen beleid. Dat beleid kan op kwetsbare plekken ook strenger zijn en in ieder geval ruimte voor interpretatie uitsluiten. De provinciale regels bieden immers geen rechten voor particulieren, maar geven de speelruimte voor gemeentelijke bestemmingsplannen aan.
Consequentie O PRS en O PRV: We hebben de tekst en regels voor ruimte voor ruimte verduidelijkt.

Rood voor groen (8, 10, 13, 16, 21, 27, 28)

- Nieuwe landgoederen en andere rood voor groenconstructies moeten niet in landbouwgebieden plaatsvinden, maar in de groene contour en wellicht de geledingszones. (10)
- Artikel 37, 2d: de vermelding dat afgeweken kan worden van de inhoudsmaat mist in andere ruimte voor ruimte artikelen, waarmee niet eenduidig is dat 600 m^3 het maximum is. (8)
- De inzet van het instrument rood voor groen wordt beperkt tot de gebieden in de groene contour. Het uitsluiten van alle andere gebieden (recreatiegebied Marickenland Bovenlanden en sommige delen EHS) heeft geen stimulerende werking op de inzet van het instrument in de groene contour gebieden. Het is wel voorstelbaar om landbouwkerngebieden en bestaande EHS uit te sluiten. (13)
- Bij rood voor groen is vermeld dat de provincie kijkt naar de mogelijkheid voor het opstellen van een niet verplichtende landbouwcheck. Dit roept vraagtekens op, omdat er ook al door de provincie onderkende vraagtekens kunnen worden geplaatst bij de huidige landbouwcheck voor landgoederen. (16)
- Het principe rood voor groen gaat strategisch ingezet worden in overleg met gemeenten. Jammer is dat een uitgebreide verwijzing naar de Hart van de Heuvelrug afspraken ontbreekt. (21)

- De rood voor groen regeling die van toepassing is op de Groene Contour geeft geen duidelijk kader voor ontwikkelingen. Er worden geen minimale oppervlaktes te ontwikkelen groen genoemd en geen maximale bebouwingsoppervlaktes. De regeling in artikel 37 kan zeer verschillend uitgelegd worden en biedt weinig rechtszekerheid. Er is behoefte aan helder kader dat door gemeenten nader ingevuld kan worden. (27)
- Voor een nieuw landgoed wordt als ondergrens een maat van 5 hectare genoemd. Dit is zeer minimaal voor een nieuw landgoed dat een duidelijke landschappelijke en natuurlijke meerwaarde moet gaan bieden. Hanteer een ondergrens van 10 hectare en geef meer duidelijkheid over te ontwikkelen bebouwing. Stel voor aantal wooneenheden en inhoud duidelijke normen. (27)
- Zorg voor een passende overgangsregeling voor reeds in gang gezette landgoedontwikkelingen die wel binnen het huidige beleid passen, maar niet binnen het nieuwe, omdat ze niet in de Groene Contour of de geledingszone liggen. (27)
- Voor rood voor groen moet duidelijker benoemd worden wat kwaliteit is en welke instrumenten worden ingezet om die kwaliteit te bereiken. Daarbij staan de doelen in een bepaald gebied voorop en is rood voor groen een mogelijk instrument om die doelen te bereiken. Het verdient aanbeveling nader te verduidelijken in welke gebieden rood voor groen ingezet kan worden. Het is een goed initiatief om een handleiding te maken om te beoordelen of de groene prestaties in goede verhouding staan tot de hoeveelheid rood. Zorg dat dit niet een vrijblijvende handleiding wordt. (28)

Wij hebben in VO PRS aangegeven dat nieuwe landgoederen niet wenselijk zijn in de landbouwkerngebieden. Wij hebben dit in VO PRV geregeld door rood voor groen te koppelen aan de geledingszones en de groene contour. In beide gebieden liggen ook landbouwgebieden. Wij hebben immers al het gebied dat grotendeels in gebruik is door de landbouw aangemerkt als landbouwgebied. Daarnaast willen wij ook buiten geledingszones en de Groene Contour ruimte bieden voor landschappelijke kwaliteitsverbetering, maar dan wel gericht op perceelranden (“groen-blauwe dooradering”). Wij kunnen dan ook niet volledig tegemoet komen aan het verzoek landbouwgebieden uit te sluiten, maar zullen ons beleid nog wel verder verduidelijken.
We passen in O PRV de maximale inhoudsmaat van woningen aan. Hierbij zullen we ook bekijken of de verwijzing hiernaar nog nodig is en zo ja, eenduidig plaats vindt.
Inzet van het instrument rood voor groen in zijn grootschalige vorm is inderdaad beperkt tot die gebieden die een provinciale ambitie kennen, maar waarvoor op dit moment onvoldoende middelen beschikbaar zijn om deze te realiseren. Met het inperken willen we ervoor zorgen dat investeringen op die plekken terecht komen die wij belangrijk vinden. Voor de realisatie van de EHS zetten wij andere middelen / manieren in, omdat realisatie van rood op die plekken niet voor de hand ligt.
Wij vinden het in wenselijk dat bij de beoordeling van initiatieven aandacht wordt besteed aan de gevolgen voor de landbouwstructuur en dat individuele bedrijven niet in hun functioneren worden belemmerd.
De benadering in het Hart van de Heuvelrug gaat verder dan het instrument rood voor groen alleen. Er is immers ook sprake van de saldobenadering voor de EHS.
Wij zullen zien in hoeverre de kaders voor rood voor groen nog verder kunnen worden verduidelijkt. Centraal staat het criterium, dat de hoeveelheid rood in verhouding moet staan tot de kwaliteit en de realisatiekosten van het groen. Het te realiseren rood moet ook op zichzelf ruimtelijk goed inpasbaar zijn. Andere financieringsbronnen dan rood zijn ook mogelijk. Elk initiatief zal daarom in goed overleg tussen initiatiefnemer, gemeente, provincie en andere gebiedspartijen moeten worden ingevuld.
De oppervlakte voor landgoederen was niet genoemd als ondergrens voor een nieuw landgoed in traditionele zin, maar voor rood voor groen in bredere zin. Wij delen uw mening dat daar waar nieuw rood "in het vrije veld" wordt ontwikkeld ter financiering van groen, dit groen inderdaad voldoende oppervlakte moet hebben om de nieuwe bebouwing te kunnen inpassen. Bovendien moet het groene voldoende body hebben om ecologisch of recreatief voldoende meerwaarde te hebben. Daar waar het groen bij bestaande structuren aansluit, kan een kleinere oppervlakte al zo'n meerwaarde hebben. We zullen ons beleid verduidelijken.
Wij hebben de overgangsregeling meegenomen bij het formuleren van het overgangsrecht in O PRV.
Consequentie O PRS en O PRV: We hebben de tekst en regels voor rood voor groen verduidelijkt.

6.7. Gebiedsgerichte uitwerking per koers

Voor dit onderwerp hebben wij geen reacties ontvangen.

7. Uitvoering

- Het hoofdstuk uitvoering moet onderbouwen hoe de woningaantallen gehaald worden. Het Ruimtelijk Actieprogramma vult de uitvoering wel voor een deel in, als eenmaal inzichtelijk is om welk programma en financiering het gaat, maar het onderbouwt nog niet de gehele uitvoering van de Structuurvisie. Dit geldt niet alleen voor het woningbouwprogramma, maar ook voor andere onderdelen zoals bijvoorbeeld het klimaatneutraal en bestendig zijn in 2040. Zonder uitvoeringscontract of financiering kan de uitvoering niet goed hard gemaakt worden. Daarmee zouden de onderdelen een andere status moeten krijgen. (3)
- De uitvoeringsparagraaf moet beter worden uitgewerkt. Richten op het realiseren van een beperkt aantal speerpunten., waaronder de binnenstedelijke bouwopgave. Concrete voornemens voor een initiërende, participerende rol van de provincie worden gemist. (5)

In 7.4 hebben we per thema de uitvoeringsacties aangegeven. Voor wat betreft de realisering van het woningbouwprogramma heeft de provincie slechts beperkte mogelijkheden tot beïnvloeding. De realisering van de binnenstedelijke opgave is echter wel een speerpunt in ons beleid. Via ons wettelijk instrumentarium en onze stimulerende en participerende rol zullen wij hierop actief zijn. Uitwerking vindt voornamelijk plaats via Kadernota binnenstedelijke ontwikkeling, RAP.2 en Integraal Gebiedsontwikkelings Programma (IGP).
Consequentie O PRS en O PRV: In de Structuurvisie hebben we de tekst (met name 7.4) aangepast.

7.1. Inleiding

- Met de verwijzing naar paragraaf 4.2 en 4.3 zal wel iets anders bedoeld worden. Dit geldt ook onderaan de pagina. (9)

Dit is inderdaad een verkeerde verwijzing in VO PRS. De provinciale rol staat in 3.1, het samenvattend overzicht is niet opgenomen in VO PRS. We hebben dit wel in O PRS opgenomen.
Consequentie O PRS en O PRV: In de Structuurvisie hebben we de tekst aangepast (7.4).

7.2. Instrumentarium

7.2.1. De wettelijke instrumenten

Uitnodigende Verordening (31)

- De Verordening moet zo zijn opgesteld dat er ruimte is voor lokaal/regionaal bestuurlijk maatwerk en voor particuliere initiatieven. Een open en uitnodigende houding naar gemeenten, maatschappelijke organisaties, bedrijfsleven en burgers is van groot belang. De provincie kan haar doelstellingen immers niet alleen realiseren.

Wij zijn het met deze reactie eens. Vooral door de op ontwikkelingsplanologie gerichte opzet van de Verordening geven wij hieraan invulling. Waar mogelijk zullen wij de Verordening op dit punt verder versterken.
Consequentie O PRS en O PRV: In de Verordening hebben we de tekst aangepast zodat een meer uitnodigend karakter voor ontwikkelingen ontstaat.

Ontheffing op de omgevingsvergunning (28)

- Betreurd wordt dat geen gebruik wordt gemaakt van de wettelijke mogelijkheid dat GS via een ontheffing op de omgevingsvergunning bepaalde ontwikkelingen toe kunnen laten. Hierdoor wordt de kans gemist om bijvoorbeeld de verschillende mogelijkheden voor rood voor groen vooraf te toetsen en zo nodig bij te sturen.

Het is ons niet duidelijk waarop hier wordt gedoeld.

7.2.2. Overleg met gemeenten

Hierover hebben wij geen opmerkingen ontvangen.

7.2.3. Het Ruimtelijk Actieprogramma (RAP) 2012-2015

- Onze speciale aandacht hebben het RAP en de stedelijke ontwikkelzones. De beperkte middelen van het RAP vragen om focus. De stedelijke ontwikkelzones zijn daarin van groot belang. Nog onduidelijk is hoed deze worden geselecteerd, hoeveel geld er heen gaat en hoe u daarbij de rolverdeling tussen provincie en gemeenten ziet. (5)
- Uitvoering op recreatief gebied moet een prominente plaats krijgen in Ruimtelijk Actieprogramma. (42)

Naast het RAP.2 zijn ook andere programma's van belang. In 7.2 wordt hier nader op ingegaan.
Consequentie O PRS en O PRV: Wij hebben de tekst in Hoofdstuk 7 aangepast.

7.2.4. Onderzoek en uitwerking

Hierover hebben wij geen opmerkingen ontvangen.

7.2.5. Overige instrumenten

Gebiedsontwikkeling (24, 40)

- Verzoek om het initiatief te nemen om te komen tot een gebiedsontwikkeling voor het Kromme Rijngebied en ook uw rol te pakken in de vorm van medefinanciering. (24)
- Wij vinden gebiedsontwikkeling in onder meer Hart van de Heuvelrug, Hof van Breukelen, A12zone, Eiland van Schalkwijk en Ruimte voor de Lek kansrijk. Ook de regionale opvangfunctie van Veenendaal en knooppuntontwikkeling Driebergen-Zeist en Breukelen. Agendering voor de langere termijn: ondertunneling A12 en spoor op traject Maarsbergen-Driebergen . Inbreng van de markt cruciaal. Kansen op het bereiken van een haalbare businesscases in het beginstadium zoveel mogelijk vergroten. (40)

In het kader van de IGP zullen wij dit nader bezien.

DEEL 2: Ontvangen reacties van niet-partners

1. Stichting Vrienden van de Soester Eng

- De waarden van de Soester Eng worden onvoldoende beschermd in het Voorontwerp. Op de kaart Cultuurhistorie en aardkundige waarde is de eng niet opgenomen en op de kaart Stedelijke ontwikkeling is een rode bol op de eng aangegeven. De eng heeft een bovenlokaal belang.

Het provinciale ruimtelijk beleid ter bescherming van cultuurhistorische waarden richt zich op structuren. De Eng is een te klein geïsoleerd terrein om als structuur of zelfstandigheid gebied in de Structuurvisie op te nemen. Van een rode bol (toekomstige woonlocatie) op de Eng is geen sprake. De Eng is als een enclave in het stedelijk gebied van Soest opgenomen. De begrenzing (rode contour) rondom de Eng is dezelfde als in de vigerende Structuurvisie en Verordening.

2. Stichting Milieuzorg Zeist e.o. en Werkgroep Natuurlijk Zeist-West

a. Relatie met Werkdocument Strategie zou verduidelijkt moeten worden.
b. Waardering voor de wijze waarop de lagenbenadering is opgenomen in de PRS, wel graag gezien dat natuur in de 1^{e} laag was opgenomen.
c. Verankering van doelen/kwaliteiten is nog onvoldoende en door het toestaan van ruimtelijke ontwikkelingen zoals rood voor groen, o.a. in de Groene contour, lijken de duurzame doelen eerder verder weg te komen liggen dan dichterbij.
d. Om te kunnen bepalen waar windmolens aanvaardbaar zijn lijkt een integrale analyse op basis van aanwezige kwetsbare waarden van groot belang.
e. De systematiek van Landelijk gebied 1 t/m 4 is verlaten. De koersen maken allerlei ongewenste ontwikkelingen mogelijk.
f. Het beleid moet een extra instroom van woningzoekenden voorkomen. De uitbreidingslocaties moeten nog eens langs de Ladder voor duurzame verstelijking worden gelegd en bij voorkeur al geschrapt worden. Nu al moet geanticipeerd worden op krimp.
g. Het beleid voor de kernranden is te flexibel en leidt tot verrommeling.
h. Ontwikkelingen bij het knooppunt Driebergen-Zeist zijn alleen aanvaardbaar als ze passen binnen het karakter van het gebied, binnen de huidige contour.
i. Door het vervallen van de LG categorieën zijn de natuurverbindingen in de geledingszone onvoldoende beschermd, bijvoorbeeld tegen de aanleg van golfbanen.
j. De ecologische verbindingszones worden gemist. Ook wordt in de PRV het nabijheidsbeginsel EHS wordt gemist, evenals verankering van het toetsingskader.
k. De natuur buiten de EHS verdient ook verankering in de PRV.
l. Gezien de kleine schaal van het landschap moeten bouwpercelen van meer dan 1,5 ha zonder meer worden voorkomen.
m. De visiekaart roept diverse vragen op.
n. De Soester Eng ontbreekt op de kaart Cultuurhistorie en aardkundige waarden.
o. Op de kaart landschappen missen de Nationale landschappen. Door deze op te nemen kan hiervoor tevens een stringenter beleid worden aangehouden, zoals migratiesaldo nul.
p. Wat wordt beoogd met het zoekgebied knooppunt bij Maartensdijk?

a. Dit wordt verduidelijkt in het Ontwerp.
b. Net als in de huidige Structuurvisie hebben wij er voor gekozen de eerste laag te beperken tot bodem en water.
c. Wij zullen de Structuurvisie aanvullen op het vlak van een nadere duiding van ruimtelijke kwaliteit. De mogelijkheid van de bedoelde ruimtelijke ontwikkelingen is expliciet gekoppeld aan meer ruimtelijke kwaliteit en/of realisering van het een specifiek ruimtelijk doel zoals recreatievoorzieningen of natuur.
d. De locaties die nu worden voorgesteld zijn gekoppeld aan bestaande grotere lijnen in het landschap (snelwegen, Amsterdam Rijnkanaal). Het merendeel van de locaties is al opgenomen in de huidige structuurvisie 2005 – 2015. Toen heeft een uitvoerige afweging met onder meer een landschapsonderzoek en een MER plaatsgevonden.
e. De koersen dienen niet ter vervanging van de landelijk gebiedcategorieën. De categorieën zijn vervangen door het samenstel van objecten. Die maken een meer nauwkeurige afweging van waarden en belangen

mogelijk dan het erg globale systeem van categorieën landelijk gebied. Dit is nu mogelijk door de digitalisering van de Structuurvisie en Verordening.

f. Het woningbouwprogramma van 68.000 woningen is gebaseerd op behoefteberekeningen. Dit programma voorziet niet in een wezenlijke extra stroom van woningzoekenden. Verdere toename van de krapte op de woningmarkt is maatschappelijk ongewenst. Overigens herijken we het woningbouwprogramma iedere vier jaar. Van het totale programma is ruim 80% binnen de bestaande contouren gepland. Nog geen 19% betreft uitbreidingslocaties. Deze zijn alle langs de duurzame verstedelijkingsladder gelegd. Uit diverse onderzoeken blijkt dat gedurende de periode waarop de Structuurvisie betrekking heeft in Utrecht geen krimp wordt voorzien. De druk op de woningmarkt blijft juist hoog. Er is op dit moment dan ook geen reden om deze locaties te schrappen.
g. De rode ontwikkelingen in de kernrand gaan wij koppelen aan een integrale visie en voorwaarden inzake ruimtelijke kwaliteit.
h. In Driebergen-Zeist worden alleen die plannen toegestaan waarover nu intenties zijn afgesproken, verdere ontwikkeling is niet aan de orde. Met waarden van het omliggende gebied (waaronder cultuurhistorie en natuur) moet uiteraard rekening worden gehouden.
i. Zoals onder ‘e’ toegelicht biedt de nu voorgestelde (digitale) systematiek juist meer mogelijkheden voor een afweging die rekening houdt met de feitelijk aanwezige waarden. Verder hebben wij geregeld dat nieuwe golfbanen en uitbreiding van bestaande niet mogen leiden tot onevenredige aantasting van natuurwaarden.
j. Voor de ecologische verbindingen hebben wij samen met onze partners in het kader van het Akkoord van Utrecht een afweging gemaakt welke verbindingen nog wel in onze doelstellingen passen en welke verbindingen van de kaart gehaald kunnen worden. De ecologische verbindingen die wij nog steeds opnemen krijgen geen aparte status en zullen dus als EHS op de kaart komen. Dit neemt niet weg, dat andere partijen hier nog steeds een ambitie kunnen hebben. Wij zien dit alleen niet langer als een provinciale ambitie / opgave. De provincie vraagt de gemeente rekening te houden met ontwikkelingen in de nabijheid, maar kan zelf geen “nee, tenzij” voor ontwikkelingen buiten de EHS vastleggen. Dat is in strijd met de het Besluit algemene regels ruimtelijke ordening van het Rijk. De noodzaak om het toetsingskader op te nemen in de Verordening ontbreekt.
k. De bescherming van de natuur buiten de EHS vinden wij een gemeentelijke verantwoordelijkheid.
l. De aanvaardbaarheid van agrarische bouwpercelen is gekoppeld aan strikte voorwaarden, waaronder de ruimtelijke aanvaardbaarheid. De opvatting dat bouwpercelen van meer dan 1,5 ha landschappelijk zonder meer niet aanvaardbaar zijn in Utrecht delen wij niet. Op dit moment zijn er al diverse percelen groter, zonder dat daarbij sprake is van een ruimtelijk onaanvaardbare situatie.
m. De Visiekaart is qua vormgeving nog sterk aangepast en is daardoor duidelijker. In de paragrafen 2.3 en 2.4. is de visiekaart toegelicht. Wij zullen die tekst nogmaals bezien tegen de achtergrond van de diverse gemaakte opmerkingen.
n. Zie de reactie onder 1 (Stichting Vrienden van de Soester Eng)
o. Het nu voorgestelde beleid biedt voldoende garanties om de specifieke waarden van de nationale landschappen te waarborgen.
p. Hiermee wordt gedoeld op de mogelijkheid van een nieuwe OV-halte. Wij zullen dit verduidelijken en de aanduiding verkleinen.

3. Landgoed Linschoten

a. Gaan de kwaliteitsgidsen Landschap als beleidskader dienen?
b. Naast rode ontwikkelingen moeten ook andere vormen van tegenprestatie voor natuurontwikkeling in de groene contour worden opgenomen.
c. De groene contour tussen de Wulverhorsterbaan en de A12 is te eng ingetekend, waardoor hoeve Wulverhorst en haar omgeving hier buiten vallen.
d. De rode contour ten westen van de Europabaan is te ruim ingetekend. Deze dient net als in de huidige structuurvisie te grenzen aan de Europabaan.
e. Bij de locatie Veldzicht te Linschoten is meer ruimte voor stedelijke ontwikkeling gewenst.
f. Bouwen buiten de rode contour moet zijn gekoppeld aan de voorwaarde dat dit leidt tot verhoging van de ruimtelijke kwaliteit.
g. Een windmolenlocatie langs de A12 tast het landgoed aan.

a. Voor landschap staat inspireren en stimuleren bij de provincie voorop. Dit was zo bij het opstellen van de Kwaliteitsgids en dit is nog steeds zo bij de aanhaking aan de Structuurvisie en Verordening. De toepassing van de kwaliteitsgids zal in de praktijk een samenwerking zijn tussen provincie, gemeente en initiatiefnemers, er zal dus niet zo zeer sprake zijn van provinciale beoordeling en toetsing. Wel zijn de ook in de Kwaliteitsgids verwoorde kernkwaliteiten vastgelegd in de Verordening.
b. Voor zover wij kunnen nagaan zijn voor het ruimtelijk beleid alleen rode ontwikkelingen relevant.
c. De rode contour is hier afgestemd op de aanwezige verstedelijking en ongewijzigd ten opzichte van de geldende rode contour.
d. De rode contour is hier afgestemd op de aanwezige verstedelijking en ongewijzigd ten opzichte van de geldende rode contour.
e. De hoeve valt binnen de rode contour. Voor net buiten de rode contour gelegen gronden biedt voor kwaliteitsverbetering de regeling voor de kernrandzone mogelijkheden.
f. Voor niet aan het landelijk gebied gebonden functies regelen wij dit.
g. Mede gezien de afstand tot de kern van het landgoed (Huize Linschoten en omringend bos) en in het bijzonder de al aanwezige infrastructuur en verstedelijking, hechten wij meer aan het mogelijk maken van een duurzame energievoorziening.

4. Randstad Waterbaan

Verzocht wordt in de Structuurvisie aan te sluiten bij het initiatief Randstad Waterbaan.

Wij zullen het BRTN opnemen in de Ontwerp-Structuurvisie.

5. ANV Ark & Eemlandschap

a. Teleurstelling over het betrokken zijn geweest bij de begrenzing van het kerngebied weidevogels en bezwaren tegen de begrenzing er van, m.n. het niet begrenzen van de Zuidpolder te Veld en de Haar
b. Drie nieuwe natuurgebieden buiten de EHS dragen niet bij aan de kernkwaliteit van Eemland.
c. Meer geïntegreerde aanpak landbouw en kernkwaliteiten gewenst.
d. Landbouwkundig beheer wespentaille moet versterkt worden als bijdrage aan de verbindingszone natuur die dit gebied heeft.

a. De weidevogelkerngebieden hebben we op de kaart opgenomen, om aan te geven dat wij het voor deze gebieden belangrijk vinden dat rekening wordt gehouden met de aanwezigheid van weidevogels. Wij verbinden hier in de Structuurvisie geen extra middelen of maatregelen aan, anders dan aandacht vragen. Om onduidelijkheid te voorkomen halen wij deze gebieden als beleidsobject van de kaart af en vragen in algemene zin aandacht voor weidevolgels.
b. In deel 1 (par. 6.3.1. onder kopje EHS-kaart) hebben toegelicht dat wij de beleidscategorie Natuur buiten de EHS schrappen.
c. De integrale afweging per gebied is terug te vinden in de koersen op de visiekaart. In de Ontwerp Structuurvisie zullen wij de beschrijving van deze koersen verduidelijken. Door het benutten van de digitale mogelijkheden is een belangenafweging mogelijk die meer rekening houdt met de feitelijke situatie. Die mogelijkheid wordt nu benut.
d. De wespentaille moet ruimte bieden voor een evenwicht tussen landbouw, natuur en recreatie. Ons beleid zal daarop zijn gericht.

6. CDA-fractie de Ronde Venen

a. Verruiming van de recreatiemogelijkheden van de Vinkeveense Plassen door onttrekking aan de EHS is gewenst.
b. Verruiming van de mogelijkheden voor permanente bewoning van recreatiewoningen nabij de Vinkeveense Plassen.
c. Verplaatsing van de duikzone van Zandeiland 4 naar Zandeiland 1 in combinatie met verruiming van de recreatiemogelijkheden bij de Klinkhamerlocatie.
d. Ondertunneling van de N201 in combinatie met breder perspectief Adelaarslocatie gewenst.
e. De actuele situatie rond Marickenland en Marickenzijde maakt aanpassing PRS noodzakelijk.

f. EHS en andere natuuraanduidingen in de Ronde Venen vragen aanpassing.
g. Bij voorkeur geen windmolens, maar liever langs Amsterdam Rijnkanaal dan langs A2. Hierbij geen gebruik maken van een aanwijzing.
h. Inbreiding Baambrugge gewenst en een klein bedrijventerrein.
i. Visie op legakkers Vinkeveense Plassen gewenst.
j. Diverse gebieden rondom Baambrugge en Abcoude opnemen als CHS-historische buitenplaats.
k. Brede strook creatieve industrie langs de A2 heeft geen meerwaarde.

a. Het belang van de Vinkeveense Plassen voor de natuur rechtvaardigt de EHS-status. De grotere verblijfsrecreatiecomplexen zijn buiten de (aangepaste)- EHS gelaten. De huidige begrenzing biedt goede mogelijkheden voor een evenwicht tussen recreatief gebruik en functioneren als EHS.
b. Wij vinden het ongewenst om door permanente bewoning het aanbod aan recreatieve verblijfsmogelijkheden te verminderen en de woonfunctie van het landelijk gebied te verruimen.
c. Dit wordt niet in de Structuurvisie geregeld.
d. Voor zover deze ontwikkelingen binnen de rode contour plaatsvinden, staat de Structuurvisie dit niet in de weg. Het Adelaarsterrein ligt inmiddels binnen de contour.
e. De Ontwerp-Structuurvisie zal in overeenstemming zijn met de dan geldende actuele situatie.
f. Het object natuur buiten de EHS komt niet meer terug in de Ontwerp-Structuurvisie.
g. De windenergielocaties ter hoogte van Baambrugge wordt geprojecteerd bij het Amsterdam Rijnkanaal. In het Voorontwerp is al aangegeven dat als voorwaarde geldt dat bij het gemeentebestuur draagvlak moet zijn.
h. Inbreidingen binnen de rode contour zijn mogelijk. Voor bedrijventerreinen geldt een regionaal beleid waarvoor de regioconvenanten de basis vormen. Wel brengen wij het bedrijventerreintje aan de noordzijde van Baambrugge binnen de rode contour. Voor aanpassing van de contour van Abcoude zien wij geen aanleiding.
i. Beheer van de legakkers is geen onderwerp dat geregeld kan worden in een Provinciale Ruimtelijke Structuurvisie.
j. Wij brengen de zones langs de Angstel en het Gein binnen deze aanduiding.
k. Met de aanduiding is een relatie weergegeven. Wij beogen geenszins om hier rode ontwikkelingen toe te staan.

7. Werkgroep Behoud Lopikerwaard

a. Verzocht wordt om een bepaling die er toe leidt dat bouwplannen voor agrarische stallen in lintbebouwing vergezeld moet gaan van een landschapsadvies.
b. De bepaling (art. 28 Voorontwerp) dat niet-agrarische bedrijven in het landelijk gebied met 20% mogen uitbreiden en meer als de economische noodzaak daarvoor aanwezig is, is ongewenst.

a. Wij vinden dit een verantwoordelijkheid die thuis hoort bij de gemeenten. Wel hebben wij in het gebiedskatern van de Kwaliteitsgids Utrechtse Landschappen aanbevelingen gedaan over behoud en versterking van het landschap in de Lopikerwaard.
b. Dit is al jaren geldend beleid in de provincie. Wij zien geen aanleiding dit aan te passen.

DEEL 3: Verslagen van de bijeenkomsten met maatschappelijke organisaties

VERSLAG van de bijeenkomst met maatschappelijke organisaties over het Voorontwerp PRS en PRV d.d. 29 september 2011, gehouden in het Provinciehuis Utrecht

Thema: Kernrandzones, geledingszones

Aanwezig namens de maatschappelijke organisaties:
mw. J. Caalders van de Adviescommissie Toerisme & Recreatie
mw. M. Creemer, Recreatie Midden Nederland
dhr. D. Diepenhorst, Utrechts Particulier Grondbezit
mw. V. Geelen, Staatsbosbeheer
mw. H. Geesink, Het Utrechts Landschap
mw. C. van Holsteijn, Natuur en Milieufederatie Utrecht
mw. D. Horsch, Recreatie Midden Nederland
mw. P. Ket, Natuurmonumenten
dhr. G.J. Korte, RECRON
mw. D. Leveling, De Alliantie
mw. J. van Miltenburg, Veelzijdig Boerenland, belangenorganisatie voor agrarisch natuurbeheer
dhr. R. van Rossen, Universiteit Utrecht
mw. L. van Zwieten, Universiteit van Utrecht

Aanwezig namens de provincie Utrecht:
Dhr.drs. F.H.W. Bekkers (GroenLinks), mw.drs. U.P. Blom (PvdA), voorzitter, dhr. drs. J.G. Boerkamp (D66), mw.drs. R.K. Dik-Faber (ChristenUnie), dhr. drs. C. de Heer (ChristenUnie), ing. R. Jonge Poerink (ambtenaar), dhr.drs. R.W. Krol (gedeputeerde), dhr. G.A. de Kruif (CDA), mw. ir. C. Raijmaekers (ambtenaar), dhr. I. Thonon (D66), drs. E. Versloot (ambtenaar) en mw. I. Wesselingh (ambtenaar)

Verslag: mw. G. van Weerd

Op verzoek van mevrouw U. Blom, voorzitter van de statencommissie WMC, stellen de aanwezigen zich voor en geven daarbij aan welke onderwerpen voor hun organisaties het meest van belang zijn.

Mevrouw P. Ket, Natuurmonumenten
Op welke wijze kunnen de geledingszones in de PRS worden beschermd en hoe kan er ruimte voor nieuwe ontwikkelingen worden geboden?

Mevrouw J. Caalders van de Adviescommissie Toerisme & Recreatie
Deze commissie zoekt naar de balans tussen recreatie, natuur en ruimtelijke kwaliteit. Daarnaast benadrukt zij het belang van routenetwerken.

Mevrouw D. Leveling van De Alliantie
De provincie Utrecht wordt gewaardeerd om de kwaliteit van wonen en dat heeft voor een groot deel te maken met de natuur. Hoe gaan wonen, natuur en recreatie zich tot elkaar verhouden?

Mevrouw C. van Holsteijn, Natuur- en Milieufederatie Utrecht
NMU vraagt aandacht voor de afweging tussen de kwaliteit van de recreatie en het groen in kernrandzones, geledingszones, stadlandzones en vraagt duidelijkheid over deze begrippen. Welke ontwikkelingen worden toegestaan, hoe wordt dat gestuurd en wie stuurt dat? Dit is van belang, omdat deze gebieden geen harde grens kennen, maar vloeiend over gaan naar het buitengebied.

De heer G.J. Korte, RECRON
De RECRON vraagt aandacht voor de recreatieve poorten en de groene entrees om recreanten te sturen. Hoe kan er meer ruimte worden geboden aan economische activiteiten terwijl de natuurwaarden op peil kunnen worden gehouden of zelfs verbeterd?

Mevrouw D. Horsch, Recreatie Midden Nederland
Recreatie Midden Nederland vraagt aandacht voor de kernrandzones en de stad-land verbindingen. Hoe kunnen recreanten vanuit de stad de recreatieterreinen bereiken?

Mevrouw M. Creemer, Recreatie Midden Nederland
Welke recreatiemogelijkheden zijn er in de kernrandzones en in de geledingszones?
Stad-land verbindingen en een routenetwerk zijn in de buffers rond de steden van groot belang.

Mevrouw J. van Miltenburg van Veelzijdig Boerenland, belangenorganisatie voor agrarisch natuurbeheer
Welke mogelijkheden zijn er voor de invulling van groen/blauwe diensten, inclusief recreatie, door agrarische ondernemers? Dat alles in plaats van aankoop, inrichting en beheer van recreatiegebieden door de overheid.

Mevrouw H. Geesink, Het Utrechts Landschap
Sluit zich bij diverse andere opmerkingen aan.

De heer D. Diepenhorst, Utrechts Particulier Grondbezit
UPG hecht vooral belang aan de tot standkoming van een optimale, vloeiende zone tussen de stad en het landelijk gebied.

Mevrouw L. van Zwieten, Universiteit van Utrecht
De Uithof bevindt zich in een kernrandzone en getracht wordt dat zo goed mogelijk in te vullen. Zij willen hierin graag ondersteund worden.

De heer Van Rossen, Universiteit van Utrecht
De Uithof bevindt zich inmiddels in een kernrandzone en dat levert de nodige puzzels en uitdagingen op.

Mevrouw V. Geelen, Staatsbosbeheer
De opgave is recreatieve aantrekkelijkheid, bereikbaarheid en toegankelijkheid voor de lange termijn op een duurzame manier voor de regio te behouden.

Ontwikkeling van kwalitatieve kernrandzones en geledingszones

Mevrouw Van Holsteijn is van mening dat de doelen en de ambities voor de kernrandzones op een goede manier in het VO PRS zijn omschreven, zij het nog teveel in hoofdlijnen. De instrumenten daarvoor zijn nog onvoldoende uitgewerkt. Ook is niet duidelijk of die instrumenten zullen leiden tot de gewenste kwaliteit. Hoe kunnen de kwaliteiten, die worden nagestreefd, zodanig worden omschreven dat deze ook daadwerkelijk worden gerealiseerd? Het is belangrijk dat dit nader door de provincie in de PRS wordt gedefinieerd. Niet alles hoeft in detail te worden geregeld maar wel is het van belang richtlijnen en kaders in de PRS op te nemen.

Mevrouw Ket wijst erop dat de Uithof zich niet in een kernrandzone maar in een geledingszone bevindt. Overigens is het niet eenvoudig de verschillen tussen beide zones te doorgronden.
Haar angst is dat de grond aan de stadsranden zo wordt “opgewarmd” dat de ontwikkelde visie niet meer kan worden uitgevoerd. Terzake verwijst zij naar Hoogland-West en Haarzuilens. Zij pleit ervoor eerst de gezamenlijke visievorming af te ronden en de verdienmogelijkheden in beeld te brengen.

Mevrouw Caalders signaleert dat er in de EHS weinig recreatiemogelijkheden zijn. Recreatie is deels wel mogelijk in de kernrandzones en in de geledingszones. Nagedacht moet worden over de samenhang, de instrumenten en de financiering. Dat zou nadrukkelijker in de PRS tot uitdrukking moeten komen.
O.a. de Recron heeft krimp- en groei scenario’s ontwikkeld. Waar krimp is, kan dat elders met groei worden gecompenseerd, maar dan wel op de plaatsen waar de kwaliteit van natuurwaarden moet toenemen. Daarvoor moet een slim instrumentarium worden ontwikkeld. Een Gebiedsfonds zou daarvoor een mogelijkheid kunnen zijn, maar ook andere instrumenten zijn denkbaar.

Mevrouw Caalders stelt de provincie Utrecht voor de Adviescommissie Toerisme en Recreatie tezamen met andere partijen een voorstel te laten ontwikkelen voor een meer optimale invulling van het instrumentarium voor het samengaan van natuur en recreatie.

Mevrouw Geelen vindt het van belang dat het groen ruimtelijk wordt gereserveerd. De huidige structuur kent al een zekere differentiatie met een heel palet aan verschillende gebruikskwaliteiten. Nagegaan kan worden wat de functionaliteit van een gebied is en hoe deze bijdraagt aan de economie van een regio. Wellicht kunnen gebruikskwaliteiten op sommige plekken worden versterkt terwijl elders juist meer de rust en de ruimte moet worden bewaard.
In de discussie lijkt het steeds of RodS en EHS twee totaal verschillende werelden zijn maar dat zijn ze niet. Er zijn recreatiegebieden met goede natuurwaarden en aantrekkelijke uitloopgebieden voor de steden. Deze liggen vaak naast natuurgebieden (Natura 2000 of Vechtplassen) en zijn daarmee sterk verweven. Er is daar sprake van een graduele overgang van intensief gebruik van recreatiegebieden naar extensieve natuur. Het is van groot belang in samenhang te kijken naar verbindingen en de gebruikskwaliteiten van natuur en recreatie.
Het is niet goed nu alles open te gooien en ruimte te geven aan alle mogelijke ontwikkelingen, omdat beheer en onderhoud een probleem vormen.
Zij sluit zich aan bij mevrouw Ket dat eerst duidelijk overlegd moet worden over de definiëring van het groen en de gebruikskwaliteit; vervolgens moet daar ruimte voor worden gereserveerd. Dan moet worden onderzocht hoe een en ander een economische basis kan krijgen. In dat proces is regie nodig.
In de PRS moeten de doelen centraal staan, nl. het ruimtelijk garanderen van de kwaliteiten van natuur en recreatie.

Mevrouw Caalders memoreert dat recreatie “op de oude manier” tot stand kan komen, d.w.z. een groot gebied aankopen, dat inrichten en beheren, maar dat dit in de huidige tijd geen goede optie meer is. Daarom moet breder gekeken worden. Zo is het heel goed mogelijk recreatie met wonen / woonwijken te verweven. Dat vraagt niet veel extra hectares, maar wel om een andere insteek.

Mevrouw Creemer spreekt van een basisinfrastructuur voor langzaam verkeer die rondom de stad erg belangrijk is, zoals functiecombinaties, stad-land verbindingen en ommetjes.
Een basisroute infrastructuur is voor geledingszones en kernrandzones te allen tijde essentieel; die gebieden behoeven bij voorbaat niet het stempel ‘recreatie’ of ‘natuurgebied’ te krijgen. Ook het agrarisch gebied wordt door het publiek gewaardeerd.

Mevrouw Van Holsteijn vraagt aandacht voor de kwaliteit en toegankelijkheid van de verschillende kernrandzones. Kwaliteiten van gebiedszones kunnen per gebied verschillen. Belangrijk is na te gaan waar een kern behoefte aan heeft in de overgang naar het landelijk gebied. Wellicht kan de Kwaliteitgids voor de landschappen een basis zijn voor de gewenste kwaliteit. Daarbij heeft het de voorkeur om intensieve functies binnen de rode contour te blijven realiseren.

Mevrouw Geesink memoreert dat HUL enkele jaren geleden een visie heeft opgesteld voor de Oostkant van Utrecht (het landelijk gebied tussen Bunnik, Zeist en Utrecht inclusief de Uithof). Het betreft hier een belangrijke groene buffer met natuur, maar ook gaat het hier om een uitloopgebied. HUL wil in de komende jaren specifiek inzetten op het versterken van de landgoederen. Deze zijn kenmerkend voor de kwaliteit van het gebied. Daarover bestaat consensus maar de grote vraag is hoe er geld gegenereerd wordt om de landgoederen te versterken. In de streek wordt gezocht naar nieuwe vormen van financiering. HUL vindt het interessant daarvan een pilot te maken en haar vraag is of dat wellicht een plaats kan krijgen in de PRS.

Mevrouw Ket wijst erop dat voor alle deelgebiedprojecten geldt dat er geen financiën meer zijn. Samenwerking tussen alle gebiedspartners is van het grootste belang om ruimtelijke ambities toch nog overeind te kunnen houden. Het schetsen van een ruimtelijk kader is niet voldoende. Het kan beslist niet de bedoeling zijn om nu vrij baan aan alle ontwikkelingen te geven; met alle partners moet naar een goede balans worden gezocht, zodat meerdere doelen bij elkaar kunnen komen.

Mevrouw Caalders vindt het belangrijk dat ontwikkelingen niet op voorhand, maar onder condities mogelijk worden gemaakt. Zo kan ruimte worden gekoppeld aan het financiële instrumentarium. Het is zaak schaarste te creëren en vervolgens de ruimte met zorgvuldigheid aan te geven.

De heer Jonge Poerink vraagt wat belangrijke aspecten zijn om de kwaliteit beter te kunnen toetsen.

Mevrouw Geelen is van mening dat de kwaliteitsgidsen in beschrijving prima zijn, maar dat dit geen toetsingskader is. Het is zaak ruimtelijke kwaliteiten in functies, routes en vlakgroen te benoemen. De noemer “het moet ruimtelijke kwaliteit hebben” is te weinig doelstellingsgericht.

Mevrouw Caalders zou op voorhand niet allerlei definities willen opstellen voor recreatie in de EHS. Wel is er behoefte aan een instrumentarium dat er per locatie op kwaliteit kan worden gestuurd. Daarvoor is het nodig procesafspraken te maken met natuurontwikkelaars en ondernemers.

Mevrouw Ket vindt het met het oog op de geledingszones en kernrandzones van groot belang dat alle partijen eerst gezamenlijk een plan maken waaraan initiatieven worden getoetst, per deelgebied.

Mevrouw Geelen beaamt dat geledingszones de nodige differentiatie bevatten. Terzake verwijst zij naar Amelisweerd, de Uithof, het Eiland van Schalkwijk. Deels liggen recreatiegebieden er al, deelt weten we al wat we er willen, maar hebben we nog niets gerealiseerd en deels ligt alles nog open. Dat zijn verschillende typen gebiedsopgaven die anders moeten worden benaderd. In de geledingszone staan wel de stad-landproblematiek en het garanderen van recreatieaanbod en een soort openheid met landschappelijke waarden centraal.

Mevrouw Creemer wijst erop dat de RodS-gebieden al 50 jaar geleden voor het eerst zijn beschreven, zij het onder verschillende termen. Het heeft echter aan de uitvoering ontbroken. Zij is bang dat dit nu ook met de geledingszones gaat gebeuren. RodS is een prachtig beleidskader maar de geldkraan is inmiddels dicht. Zij is voorstander van een onderzoek door de Adviescommissie Toerisme en Recreatie, zoals door mevrouw Caalders werd bepleit, om na te gaan hoe de plannen die al heel lang voor RodS bestaan, nu daadwerkelijk kunnen worden gerealiseerd.
Wanneer de RodS-opgave niets wordt, dan is de kans groot dat er in de zones rond de steden een soort gribus gaat ontstaan.
Ruimtelijk gezien is het van groot belang dat ondernemers in recreatiegebieden meer mogelijkheden gaan krijgen. De subsidiekranen zijn dicht maar beleidsvrijheid en ruimte voor ondernemerschap worden steeds belangrijker. De wil is er om mooie recreatiegebieden aan te leggen maar het is inmiddels een stap te ver om deze aan te kopen. Om die reden zouden het ruimtelijk en het financieel beleid voor de geledingszones aan elkaar moeten worden gekoppeld.

Mevrouw Van Miltenburg licht toe dat er in de praktijk al wordt gewerkt, op de wijze zoals door mevrouw Cremer wordt bepleit. Wanneer een agrariër recreatie en natuur op zijn eigen grond wil toestaan, dan behoeft de overheid die grond niet aan te kopen. Er moet ruimte zijn voor de creativiteit van de verschillende ondernemers. Al die verschillende initiatieven kunnen als een soort parelsnoer in een gebied gaan functioneren. De ondernemers kunnen dat alleen doen wanneer zij daarvoor iets terugkrijgen, bv. in de vorm van beleidsruimte. Een commerciële neventak in de recreatie, bv. een boerderijwinkel, kan dan leiden tot de aanleg van een wandelroute over het land van de agrariër. Zo krijgt de agrariër meer bezoekers en meer omzet in de boerderijwinkel. Veelzijdig Boerenland heeft meer van dergelijke verdienmodellen uitgewerkt samen met de ANWB. Het zou goed zijn daar met instrumentarium op vooruit te lopen. De agrariërs willen graag beleidsruimte, gekoppeld aan een kwaliteitsgarantie voor de regionale invulling van een gebied. Voorts moet worden voorkomen dat, als gevolg van initiatieven van een recreatieondernemer, de bedrijfsvoering van het naastgelegen landbouwbedrijf aan banden wordt gelegd. Boeren houden het landelijk gebied mooi, zoals koeien in de wei. Dat moet meer aandacht krijgen.

Sturingsvraag: welke rol heeft de provincie

Mevrouw Van Holsteijn geeft aan dat het beleid van de provincie nodig is om bepaalde doelstellingen te kunnen realiseren en dat dit soms aangepast moet worden om kansen te grijpen. Dat is op zich een goede zaak, maar tegelijkertijd moet ad hoc beleid zoveel mogelijk worden voorkomen. Het beleid moet in een groot kader passen. Het is de taak van de provincie om dat te schetsen en vast te leggen in een verordening, bv. met een stevige verwijzing naar de kwaliteitsgids voor de landschappen. Het is goed dergelijke bestaande instrumenten vast te leggen in de PRV.

De heer Korte vindt het erg belangrijk dat wordt nagegaan voor wie de recreatie is bedoeld. Ook wat betreft recreatie in de stadsranden moet rekening worden gehouden met wijken die onderling verschillend zijn en een andere kleur kunnen hebben. De wensen van recreanten zijn anders dan vroeger en kunnen ruimtelijk gezien verschillen. Het is belangrijk dat de provincie daar rekening mee houdt.

Gedeputeerde Krol constateert in de discussie een spanningsveld tussen de dynamiek in de stad en de kwaliteit van het landelijk gebied en deze raken elkaar in de geledingszones en in de kernrandzones. De provincie is mede verantwoordelijkheid voor een goede overgang tussen stad en land.
Tijdens de discussie werd ingegaan op het creëren van schaarste en het onder voorwaarden toestaan van ontwikkelingen in ruil voor kwaliteit. Hij vindt dat een interessante gedachte.
Nu is gesproken over het Voorontwerp PRS. De geledingszones zullen in de definitieve PRS nader worden gedifferentieerd en uitgewerkt.
Tijdens de discussie werd ook gesproken over aankoop van grond. Gedeputeerde Krol benadrukt dat de staatssecretaris aankoop van grond voor geledingszones/kernrandzones niet meer zal toestaan.
Ruimtelijk en instrumenteel moet worden nagedacht over de vraag wat er in deze zones mogelijk is wat betreft:
- een goede verbinding tussen stad en land
- recreatie voor de stedeling
- het bewaren van kwaliteit.

Dat alles vraagt om een creatieve inzet en de medewerking van alle partijen is daarvoor nodig.

De voorzitter sluit de bijeenkomst af met de mededeling dat er tot 15 oktober schriftelijke reacties op het Voorontwerp PRS kunnen worden ingeleverd.

VERSLAG van de bijeenkomst voor maatschappelijke organisaties over het Voorontwerp PRS en PRV d.d. 29 september 2011, gehouden in het Provinciehuis Utrecht

Thema: Binnenstedelijke opgave

Aanwezig namens de maatschappelijke organisaties:
mw. C. Begemann, RWU (Regionaal Platform woningcorporaties Utrecht)
dhr. M. Blom, Natuur- en Milieufederatie Utrecht
dhr. H. Degenaar, Rijkswaterstaat Utrecht
dhr. M. Elzerman, Vitens
dhr. P. Ewalts, Kamer van Koophandel Midden Nederland
dhr. M. Jongens, Hoogheemraadschap De Stichtse Rijnlanden
mw. I. de Kok, Economisch Instituut voor de Bouw
dhr. K. Koolstra, woningcorporatie De Alliantie
dhr. B. v.d. Laag, woningcorporatie Portaal
dhr. W. Weyers, Kamer van Koophandel Gooi, Eem- en Flevoland
mw. D. Leveling, woningcorporatie De Alliantie
dhr. J. Overtoom, Bouwend Nederland
dhr. R. van Rossen, Universiteit Utrecht
mw. L. van Zwieten, Universiteit Utrecht

Aanwezig namens de provincie Utrecht:
Dhr. E.R.M. Balemans (VVD), mw.drs. U.P. Blom (PvdA), dhr. J. Fastl (GroenLinks), dhr.drs. A.H.L. Kocken (VVD), voorzitter, ing. R. Jonge Poerink (ambtenaar), dhr.drs. R.W. Krol (gedeputeerde), dhr. A.J. Schaddelee (ChristenUnie), mw. I. Schartman (ambtenaar), dhr. ing. H.N. Scherer (PVV), dhr. I. Thonon (D66), drs. E. Versloot (ambtenaar) en mw. drs. J.C.M. Versteeg (D66).

Verslaglegging:
Mw. G van Weerd

Op verzoek van de heer A. Kocken, voorzitter van de statencommissie Ruimte, Groen en Water, stellen de afgevaardigden van de maatschappelijke organisaties zich voor en geven daarbij aan welke onderwerpen voor hun organisaties het meest van belang zijn.

Dhr. P. Ewalts, Kamer van Koophandel Midden Nederland:
Hoe kan het ambitieuze programma Binnenstedelijk Bouwen worden gerealiseerd in relatie tot het mengen van functies?

Dhr. M. Elzerman, Vitens*:*
Hoe wordt er omgegaan met de drinkwatervoorziening in bestaande en nieuwe stedelijke wijken?

Dhr. M. Blom van Natuur- en Milieufederatie Utrecht
Hoe gaat de provincie Utrecht de duurzame verstedelijkingsladder in de PRS opnemen?

Mw. D. Leveling, woningcorporatie De Alliantie uit Amersfoort
Hoe kunnen de naoorlogse wijken vitaal en leefbaar blijven?

Dhr. H. Degenaar, Rijkswaterstaat Utrecht
RWS gaat niet over de binnenstedelijke opgave maar heeft belang bij het goed regelen van de mobiliteit in relatie tot de binnenstedelijke opgave.

Dhr. J. Overboom, Bouwend Nederland
Bijzondere aandacht is nodig voor de kosten van de binnenstedelijke opgave.

Dhr. M. Jongens van Hoogheemraadschap De Stichtse Rijnlanden
Wil de focus leggen op de waterveiligheid en de toekomstige wateropgave, gekoppeld aan bestaand stedelijk gebied.

Mw. C. Begemann van de RWU, Regionaal Platform woningcorporaties Utrecht
Hoe wordt binnenstedelijk bouwen haalbaar? In het bijzonder is aandacht nodig voor de toenemende vraag naar goedkope sociale woningen.

Dhr. K. Koolstra, woningcorporatie De Alliantie
Transformatie van binnenstedelijke bedrijventerreinen in relatie tot binnenstedelijke vernieuwing.

Dhr. B. v.d. Laag, woningcorporatie Portaal
De haalbaarheid van de binnenstedelijke opgave in de komende 5 tot 10 jaar.

Mw. L. Van Zwieten, Universiteit Utrecht
Aandacht voor de campus en het Utrechts Science Park

Dhr. R. van Rossen, Universiteit Utrecht
Hoe wordt binnenstedelijk bouwen gedefinieerd? Hoe wordt ervoor gezorgd dat de Uithof, die omringd wordt door wegen van RWS, tot het binnenstedelijk gebied gaat horen?

Mw. I. de Kok van het Economisch Instituut voor de Bouw
Hoe gaat de provincie Utrecht om met leegstaande kantoren? Hoe kan er een aantrekkelijk aanbod aan kantoorwerklocaties worden behouden en wordt voorkomen dat het huidige kapitaal verpaupert?

Dhr. W. Weyers, Kamer van Koophandel Gooi- Eem- en Flevoland
Hoe kan de aansluiting worden behouden met de economie in de Noordvleugel?

De volgende onderwerpen worden aan de orde gesteld:

Aanpak leegstaande kantorenlocaties

Mevrouw De Kok deelt mede dat momenteel 15% van de kantoorruimte in Utrecht leegstaat; in Rijnsweerd loopt die leegstand inmiddels op tot 20%. Daardoor staan de prijzen onder druk en wordt nieuwbouw minder aantrekkelijk. Transformatie komt zo in beeld en dat kan behulpzaam zijn om aan de binnenstedelijke opgave te voldoen.
De vraag aan welke eisen kantorengebouwen moeten voldoen, verandert steeds. Dat betekent dat er wel nieuwbouw mogelijk moet blijven om aan de meest actuele eisen tegemoet te kunnen komen. Verouderde kantoren, die niet meer voldoen, moeten worden aangepakt om ongewenste ontwikkelingen te voorkomen.

De heer Weyers verwijst naar de metropoolregio Amsterdam waar kantoren gemonitored en geprogrammeerd worden door het Platform Bedrijven en Kantoren (Plabeka). Provincies en gemeenten hebben een convenant onderschreven voor het categoriseren, faseren en prioriteren wat betreft kansrijkheid van kantoren en het toewerken naar een verplichte 5% leegstandsnorm van kantoren in 2020. Het ziet ernaar uit dat deze systematiek goed werkt. Zijn advies voor de provincie Utrecht is deze systematiek over te nemen en zo aan te sluiten bij de Noordvleugel. In structuurvisies is al veel “zacht planaanbod” geschrapt om de doelstellingen binnen bereik te houden.
De heer Weyers verduidelijkt dat het bestaande kantorenaanbod in de categorisering en fasering wordt meegenomen. Hij doelde vooral op zoekgebieden en plannen voor uitleg die in de structuurvisies worden vastgelegd.

De heer Koolstra vindt het wenselijk dat de provincie Utrecht gaat sturen om de ongebreidelde groei van bedrijventerreinen in en rond Amersfoort tegen te gaan. Voor gemeenten is een nieuw bedrijventerrein een opbrengst, echter, de oudere bedrijventerreinen blijven leeg staan. Kantoren worden ook leeg gehouden. Er is nog steeds geen goede wetgeving die de mogelijkheid biedt om eigenaren van kantoren te dwingen hun kantoor op een goede manier in te leveren bij verhuizing, zodat verder kan worden gegaan met de binnenstedelijke vernieuwingsopgave. Spreker is van mening dat de huidige praktijk ten koste gaat van de kwaliteit van natuurgebieden, het ommeland, wonen en recreëren. Daar moet in de regio Amersfoort paal en perk aan worden gesteld maar dat vraagt wel om een sturende rol van de provincie.

De heer Blom, NMU, onderschrijft dit maar wil wel een duidelijk verschil maken tussen kantoorlocaties en bedrijventerreinen. Voor de bedrijventerreinen worden inmiddels regionale convenanten opgesteld met afspraken over planning, uitgifte en herstructurering. Dat is voor de kantorenmarkt nog niet aan de orde. Zijn advies is om ook voor de kantorenmarkt convenanten te gaan afsluiten en die mogelijkheid in de PRS op te nemen.

De heer Ewalts geeft aan dat er in de stad Utrecht geen sprake is van ongebreidelde groei van bedrijventerreinen. Utrecht heeft veel zakelijke dienstverlening en kantoren. Verschillende ondernemers ondervinden inmiddels grote knelpunten. Hij illustreert dit met het voorbeeld van een toonaangevende ondernemer in Montfoort met 85 medewerkers die met aanzienlijk ruimtegebrek wordt geconfronteerd. Dat bedrijf wil in Montfoort blijven en niet verhuizen naar bv. Nieuwegein.

De heer Koolstra geeft nogmaals aan dat er in Amersfoort wel sprake is van ongebreidelde groei van bedrijventerreinen terwijl de leegstand toeneemt. Dan kan men alleen maar wachten totdat de eigenaar het betreffende pand op die locatie inlevert. Dienaangaande zou er wat hem betreft meer sturing moeten komen. Wanneer die sturing optreedt, zullen bedrijven creatiever worden in het zoeken naar geschiktere locaties, wellicht ook buiten de eigen regio.

De heer Ewalts is van mening dat kantorenlocaties een andere markt is dan bedrijventerreinen. Een bedrijf met een machinepark, met grote investeringen in het pand, kan niet zomaar worden verplaatst. Hij onderkent dat de leegstand van kantoren een groot maatschappelijk probleem is. Echter, het oplossen van leegstand en het aanpakken van eigenaren vraagt ook om nationale regelgeving en een gezamenlijke aanpak. De Kamer van Koophandel kan zich voorstellen dat de provincie en de gemeente een pilot starten voor andere functies in kantoorgebouwen. Immers, de praktijk wijst uit dat de markt niet in staat is zelf het leegstandprobleem van kantoren op te lossen.

De heer Blom heeft begrepen dat het erg moeilijk is om verouderde kantoren te transformeren in moderne kantoren. Wanneer er via het ruimtelijk beleid een rem wordt gezet op nieuwe kantorenlocaties, dan zal die transformatie wél op gang komen als er behoefte is aan kantoren. Wellicht biedt het ruimtelijk beleid daartoe toch een sleutel.

Mevrouw De Kok licht toe dat veel kantoorpanden eigendom zijn van pensioenfondsen. Wanneer er meer leeg komt te staan, daalt de huurwaarde van de panden. De waarde van de belegging gaat omlaag en daarmee daalt ook de waarde van onze pensioenen.

De heer Weyers licht toe dat het probleem met de kantoormarkt vooral zit in de afwaardering van panden. De kantorenmarkt kan de goede richting opgaan omdat er voor iedere ruimte wel een functie denkbaar is, mits dat aan de juiste kostprijs worden gekoppeld. Zolang een pand moet worden afgeschreven, zal er geen beweging komen in de aanpak van de kostprijs van kantoorpanden en transformatie naar andere functies, immers, de oude boekwaarde is fiscaal erg aantrekkelijk. Nodig is een combinatie van ruimtelijke politiek en fiscale regelgeving.

Naoorlogse wijken in samenhang met de campus

De heer Van Rossen ziet nu nog geen relatie tussen de naoorlogse wijken en de campus.
De universiteit vraagt zich af in hoeverre de provincie Utrecht de medevoorwaardenscheppende instantie is voor de ontwikkeling van de campus en het Sciencepark. In de PRS komt naar voren dat de provincie Utrecht een van Europa's meest groeiende, vooraanstaande dynamische economische regio's is. De vraag is hoe dat zich in ruimtelijke zin in de komende periode gaat doorzetten en hoe innovatieve bedrijvigheid van private partijen kan worden aangetrokken die zich aansluit bij de krachtige inhoudelijke profilering die in Utrecht aanwezig is. In de regio zijn soortgelijke kennisinstituten. De manier waarop de assen en gebieden moeten worden ontwikkeld vraagt om ruimtelijke sturing. Bekend is dat het RIVM ten dele wordt verplaatst van Bilthoven naar de Uithof. De ontwikkeling van de locatie Bilthoven vraagt speciale aandacht maar dat is vooral een verantwoordelijkheid van gemeenten. In de PRS staat dat er een groot belang gegeven wordt aan economie, innovatie en kennis. In ruimtelijke zin vraagt dat om voorwaarden die te maken hebben met de positie van kennisinstituties in de regio. Mobiliteit is een belangrijke factor, gelet op de draaischijffunctie van Utrecht midden in Nederland en de vele knelpunten met de ringweg rondom Utrecht. Hoe wordt ervoor gezorgd dat het gebied kan blijven ademen en dat kennisgerelateerde instellingen in dat gebied hun plek kunnen blijven vinden? In die complexiteit zou de PRS een rol moeten spelen. Het valt de universiteit tegen dat ze op een kaart wordt weggestopt als een paars vlekje met het label 'bedrijventerrein' terwijl op het kaartje Mobiliteit de Uithof met een cirkel als zoeklocatie wordt aangeduid. Deze toevoegingen zijn onduidelijk.
De heer Van Rossen beaamt de woorden van de voorzitter dat de Uithof een prominentere plek in de PRS verdient.

De heer Koolstra vraagt of de Uithof vraagt om een groter ruimtebeslag; is er ruimte nodig voor groei?
De heer Van Rossen antwoordt dat de Uithof zuinig met ruimte omgaat. De Uithoflocatie beslaat een gebied van 300 ha., vergelijkbaar met de Utrechtse binnenstad binnen de singels, en heeft dagelijks tussen de 60.000 tot 70.000 passanten. Het gebied heeft een enorme bedrijvigheid en dynamiek. Het verstedelijkte gebied wordt zorgvuldig in de omgeving ingepast. De Uithof bevindt zich in de oksel van allerlei snelwegen met ontwikkelingen op het gebied van mobiliteit terwijl er ook groene zones zijn bij Oostbroek en recreatieve zones aan de zuidzijde bij Amelisweerd/Rhijnauwen. Daar wordt prudent mee omgegaan.
Koppelingen zijn mogelijk op langere termijn met her- en doorontwikkeling van Rijnsweerd, in Amersfoort en De Bilt/Bilthoven. Daar zou facilitering van groei zeker mogelijk kunnen zijn, wellicht niet in de vorm van strikt gedefinieerde science, maar wel in een kring daar omheen. De markt vraagt om betrokkenheid, inhoudelijke samenwerking en vestiging in het gebied rond de Uithof.
Spreker vindt het coördineren en bundelen van activiteiten op dit gebied van het grootste belang. Gezocht moet worden naar oplossingen in een woud van “losstaande brokken”.

De heer Koolstra vindt het een uitdaging om in andere delen van Utrecht, zoals Amersfoort, een satellietcampus te ontwikkelen met nog meer snelle openbaar vervoerverbindingen naar de Uithof. In Amersfoort wonen veel studenten die in Utrecht studeren. Zij kunnen daar uitstekend wonen en zijn snel in Utrecht. Daar kan meer van worden gemaakt dan nu het geval is. Ruimtetekort op de campus van de Universiteit kan uitstekend in Amersfoort worden opgevangen. Dat vraagt wel om meer innige samenwerking tussen de steden Utrecht en Amersfoort dan nu het geval is. Voor gemeenten blijkt het vaak moeilijk te zijn om over hun eigen schaduw heen te kijken terwijl daarmee een win-win situatie bereikt kan worden. Ook op dat terrein kan de provincie een rol spelen; de provincie kan behulpzaam zijn om de samenwerking tussen Utrecht en Amersfoort op gang te helpen wat betreft een universitaire campus en een satellietcampus voor HBO die elkaar gaan versterken.

Naoorlogse wijken

Mevrouw Leveling merkt op dat er in Amersfoort en in Utrecht veel activiteiten gaande zijn om de kwaliteit van wonen in de naoorlogse wijken te verbeteren. Het is belangrijk dat verder te verstevigen. Nagegaan kan worden waar wonen en werken in gebieden kan worden gecombineerd. Die verweving is, gelet op de wijkeconomie, van groot belang, ook om de leefbaarheid van wijken te verbeteren. De Alliantie pleit voor het mengen van wonen en werken en niet voor een strikte functiescheiding. Met het aanjaagteam van de provincie voor de woningbouwlocaties kan dat worden gestimuleerd. Dat aanjaagteam is niet alleen bedoeld voor uitleglocaties maar zou zich ook kunnen richten op ontwikkelingen binnen de huidige stedelijke grenzen.

De heer V.d. Laag, Portaal, meent dat de rol van de naoorlogse wijken in de toekomst prominenter in de PRS naar voren moet komen. De wijken worden door gemeenten vooral vanuit een achterstandsproblematiek benaderd terwijl het juist goed zou zijn die wijken vanuit hun potentie te benaderen. Deze wijken hebben een rol in de ruimtebenutting en de functies van de verschillende delen van de stad. De corporaties hebben niet alleen oog voor problemen maar werken vanuit kansen. Dat is in de huidige situatie niet altijd eenvoudig. Dat uitgangspunt moet meer plek krijgen in de langetermijnvisie voor de stad, juist omdat een deel van die wijken zodanig zijn gesitueerd dat ze op niet al te grote afstand van centra liggen. Deze wijken hebben zeker potentie en dat moet in een totaalplaatje worden opgenomen.

Mevrouw De Kok beaamt dat er in deze wijken vaak mooie huizen staan, maar dat deze niet aan hedendaagse eisen voldoen. De corporaties passen deze huizen aan de huidige eisen aan.

Mevrouw Begemann licht toe dat in het BRU gebied is gekeken naar de vraag naar sociale woningbouw. Tot 2020/2030 zal de vraag het aanbod flink overtreffen. Het is belangrijk dat er in deze regio veel wordt gebouwd. Tegelijkertijd wordt zichtbaar dat er tot 2020/2030 veel meer ouderen in deze regio en in de stad Utrecht zullen wonen. Nu al moet worden nagedacht over het type woning dat daarvoor moet worden ontwikkeld. De corporaties houden zich intensief bezig met transformatie, ook om de wijken leefbaar te houden. Er wordt veel gebouwd maar voor een groot deel is dat vervangingsnieuwbouw. Het meer toevoegen van woningen zal waarschijnlijk een langzaam proces zijn.

De heer Overtoom laat weten dat Bouwend Nederland voorstander is van binnenstedelijk bouwen. De woningbehoefte is en blijft groot. Binnenstedelijk bouwen is echter wel een kostbare oplossing voor het probleem, gelet op parkeervoorzieningen, saneringen, infrastructuur e.d. In de PRS wordt volledig op binnenstedelijk bouwen ingezet terwijl op voorhand duidelijk is dat dit niet haalbaar zal zijn, gelet op de financiële problemen die met binnenstedelijk

bouwen gepaard gaan. Bouwend Nederland pleit ervoor meer ruimte voor woningbouw te creëren, waarop men kan terugvallen wanneer het binnenstedelijk bouwen onvoldoende van de grond komt. Anders kan men in de situatie terecht komen dat er, als gevolg van de beperkte budgetten, niet meer gebouwd gaat worden. Met andere woorden: er zal dan naar andere locaties moeten worden uitgeweken. Spreker acht het niet mogelijk alle doelstellingen voor woningbouw binnenstedelijk te realiseren.

De heer Blom wijst erop dat de PRS een genuanceerder beeld schetst: de helft van de woningbouwambitie is binnenstedelijk en de andere helft niet. Er zijn wel degelijk redelijk forse uitbreidingslocaties in de PRS opgenomen.

De heer Overtoom benadrukt dat de praktijk van binnenstedelijk bouwen erg weerbarstig is.

De heer Koolstra durft de stelling aan dat binnenstedelijk bouwen niet perse duurder is dan bouwen in het buitengebied, gelet op de kosten van de aanleg van infrastructuur in het buitengebied. Eén van de hoogste kwaliteiten van de provincie Utrecht, in relatie tot wonen, is de natuur. Om die reden willen mensen graag in Utrecht wonen. Het is niet de bedoeling steeds weer nieuwe uitleggebieden aan te wijzen en buiten de kernen en steden te gaan bouwen, terwijl er in de steden nog zeer veel ruimte beschikbaar is. Bovendien zijn woningen in de steden en de dorpen nodig voor het economisch draagvlak van voorzieningen. Wanneer dat steeds verder verwijderd wordt van de kern van steden, gaan er voorzieningen verloren die voor een stedelijk gebied wel noodzakelijk zijn.

Mevrouw De Kok sluit zich daarbij aan. In de stad doet zich nog op vele plekken onderbenutting van infrastructuur en mobiliteit voor. Zij illustreert dat met een voorbeeld wat betreft het parkeerbeleid in Oudenoord in Utrecht. Zij pleit voor een optimaler en meer gemengd gebruik van voorzieningen.
Zij constateert dat functies als wonen, werken, bedrijven, kantoren toch nog redelijk homogeen in de PRS terecht zijn gekomen terwijl het verstandiger is heterogener te bouwen, ook binnen de functies zelf. Mensen hebben voorkeur voor een eengezinswoning omdat juist dit type woning, met het oog op kinderen, een veilige omgeving biedt. Echter, ook een appartement kan een veilige omgeving bieden.

De heer Overtoom wijst erop dat anderen niet kunnen bepalen dat mensen in een appartement moeten gaan wonen wanneer ze dat eigenlijk niet willen. Het gaat erom dat er naar mensen wordt geluisterd en dat er naar behoefte wordt gebouwd. Nogmaals stelt hij dat dit allemaal niet binnenstedelijk mogelijk is. Het is te optimistisch om zoveel woningbouw binnenstedelijk te plannen.

Relatie stad/omgeving/natuur

De heer Fastl zet uiteen dat natuurwaarden in het landelijk gebied soms lager zijn dan in het stationsgebied van Utrecht. De vraag is wel hoe de belevingswaarde van het landelijk gebied de stad in kan komen. De wijk Overvecht in Utrecht is de dunst bevolkte wijk van de stad. Er is heel veel hoogbouw maar er is ook heel veel groen terwijl de natuurwaarde laag is. De vraag is hoe de natuur van buiten de stad de stad in kan komen, zodat de natuurbeleving al in de stad zelf kan beginnen.

Mevrouw Begemann merkt op dat de Vogelbescherming en anderen zich reeds met die ontwikkeling bezighouden. In de steden worden de tuinen bv. bij elkaar opgeteld en dan blijkt dat er in de steden veel natuur is. Lokaal biedt dat vele mogelijkheden voor de ondersteuning van het natuurbeleid. Nu is het landschap in het buitengebied vaak schraler dan de natuur in de steden. De bijen gaan soms zelfs liever naar de bloemen in tuinen dan naar het vaak schrale landelijk gebied. Op dit punt kan de stad ook een schat zijn.

Hartekreten: wat staat niet in de PRS wat er wel in zou moeten of wat staat er in wat er niet in had moeten staan?

De heer Weyers is van mening dat er gebroken moet worden met de traditie in Nederland om zoveel mogelijk wensen in de landinrichting te krijgen; dat is niet meer betaalbaar. De functies die in de PRS worden vastgelegd, mogen niet kostprijsverhogend werken. De PRS moet “recessieproof” zijn.

De heer Van Rossen vraagt met nadruk aandacht voor het ontwikkelen van goede regionale knooppunten.

De heer V.d. Laag vraagt aandacht voor de kwaliteit van de stad en het wonen in de stad, inclusief natuurbeleving, binnenstedelijk bouwen en de verkoopbaarheid van de woningen. Dat alles wordt sterk bepaald door de kwaliteit van de omgeving. Provincie en gemeenten moeten zich daar op focussen.

De heer Koolstra pleit ervoor dat de provincie Utrecht gemeenten gaat verleiden tot samenwerking in regio's. Op alle terreinen (mobiliteit, natuur, wonen, werkgelegenheid, transformatie) kan er in een regionale samenwerking heel veel kracht worden ontwikkeld, maar dat vraagt wel om duidelijke aansturing van de provincie.

Mevrouw Begemann sluit zich daarbij aan.

De heer Jongens vindt samenwerking ook nodig met het oog op de waterveiligheid. Dat zit nog niet goed tussen de oren bij gemeenten. Ook daar ligt een rol voor de provincie.

De heer Overtoom sluit zich aan bij eerdere opmerkingen over het faseren van de bouwproductie. Dat vraagt wel om een speler die dat afdwingt en dat kan de provincie Utrecht zijn.

De heer Degenaar vindt de PRS niet scherp genoeg als het gaat om de onderliggende verkeer- en vervoerssystemen. Nu staat er slechts dat er onderzoek naar knooppunten zal worden uitgevoerd. Dat alles vraagt, wat RWS betreft, veel meer uitwerking.

De heer Blom meent dat de provincie de sleutel in handen heeft voor een goede ruimtelijke ordening. Er wordt veel verwacht van de provincie en aanscherping van de PRS is wat hem betreft wenselijk. Taken mogen wel naar gemeenten worden overgeheveld maar dat moet georganiseerd gebeuren of volgens het model van de heer Koolstra worden georganiseerd.

De heer Elzerman vindt het belangrijk dat bij functieverandering de drinkwaterbelangen en de grondwaterbescherming worden meegenomen, zeker nu het rijk zich op dat vlak steeds meer terugtrekt.

De heer Ewalts mist in de discussie de botsing die gaat plaatsvinden tussen reeds in de stad gevestigde bedrijven en de verdergaande verdichting van woningen. Daar ligt een bovenlokale opgave. De A12 zone bij Nieuwegein/Utrecht biedt grote kansen voor wat betreft multifunctionele inrichting. Wat de KvK betreft zou de A12 zone eerder moeten worden ontwikkeld dan in 2030.

Op een vraag van mevrouw Van Zwieten naar de belangen van de provincie Utrecht verwijst gedeputeerde Krol naar pag. 9 van de PRV waarin de hoofdlijnen van de voorgenomen ontwikkeling tot 2025 worden geschetst. Vooral wordt gezocht naar een balans tussen vitale, leefbare steden en de kwaliteitsverbetering van het landelijk gebied, ook met het oog op het recreëren van stedelingen. De provincie Utrecht wil zich daar in samenwerking met alle maatschappelijke partners voor gaan inzetten.
De suggestie kwam naar voren dat gezien de complexiteit van de binnenstedelijke opgave er wellicht toch wat meer ruimte aan woningbouw elders moet worden geboden. Hij is van mening dat er een restrictief ruimtelijk beleid moet worden gevoerd, teneinde te bewerkstelligen dat er binnenstedelijk wordt gebouwd. Overigens bevat de PRS behoorlijk wat uitbreidingslocaties.

De voorzitter sluit de bijeenkomst af met de mededeling dat er tot 15 oktober schriftelijke reacties op het VO PRS kunnen worden ingeleverd.

VERSLAG van de bijeenkomst voor maatschappelijke organisaties over het Voorontwerp PRS en PRV d.d. 29 september 2011, gehouden in het Provinciehuis Utrecht

Thema: Kwaliteit landelijk gebied

Aanwezig namens de maatschappelijke organisaties:
dhr. C. Boonacker, Utrechtse vereniging Kleine Kernen
mw. J. Caalders, Adviescommissie Toerisme en Recreatie
mw. M. Creemer, Recreatie Midden Nederland
mw. M. Daniëls, Utrechts Particulier Grondbezit
dhr. D. Diepenhorst, Utrechts Particulier Grondbezit
dhr. J. van der Does, Waternet
dhr. K. Droogers, ANWB west
mw. V. Geelen, Staatsbosbeheer
mw. H. Geesink, Het Utrechts Landschap
mw. C. van Holsteijn, Natuur- en Milieufederatie Utrecht
mw. D. Horsch, Recreatie Midden Nederland
mw. P. Ket, Natuurmonumenten
dhr. G.J. Korte, RECRON
mw. J. van Miltenburg, Veelzijdig Boerenland
dhr. R. Veltman, Rijkswaterstaat Utrecht

Aanwezig namens de provincie Utrecht:
Dhr. F. Bekkers (GroenLinks), mw. M. Braam (ambtenaar), mw.drs. R.K. Dik-Faber (ChristenUnie), voorzitter, mw. P. Doornenbal (CDA), dhr. C. de Heer (ChristenUnie), dhr. N.J.P. Hoefnagels (D66), mw. W.M.M. Hoek (50PLUS), dhr. M. Hoevenaars (ambtenaar), mw. J. Huesmann (ambtenaar), dhr. G.A. de Kruif (CDA), mw. C. Raijmaekers (ambtenaar), dhr. H. Schoen (griffier), dhr. W. Ubaghs (PVV), dhr. G.H.J. Weierink (VVD) en mw. I. Wesselingh (ambtenaar).

Verslaglegging:
Mw. M. Strijbos

Op verzoek van de voorzitter, mevrouw Dik, stellen de afgevaardigden van de maatschappelijke organisaties zich voor en geven daarbij aan welke onderwerpen voor hun organisaties het meest van belang zijn.

Mw. P. Ket, Natuurmonumenten:
De kwaliteit van natuur in combinatie met andere belangrijke functies in het landelijk gebied.

Mw. M. Daniëls, Utrechts Particulier Grondbezit:
De aansturing door de provincie.

Dhr. D. Diepenhorst, Utrechts Particulier Grondbezit:
Het (vrijwillig) realiseren van nieuwe natuur, passend bij het landschap.

Mw. M. Creemer, Recreatie Midden Nederland:
De mogelijkheden van duurzame ontwikkeling en beheer van publieke recreatiegebieden.

Mw. C. van Holsteijn, Natuur- en Milieufederatie Utrecht:
Het evenwicht in de PRS tussen economische ontwikkeling/geld verdienen en het waarborgen van de kwaliteit van de natuur.

Mw. H. Geesink, Het Utrechts Landschap:
Wat zijn de doelen voor (de kwaliteit van) het landelijk gebied en hoe gaan we die bereiken?

Mw. D. Horsch, Recreatie Midden Nederland:

Het zoeken naar mogelijkheden om de recreatieterreinen te moderniseren en aantrekkelijker te maken.

Mw. V. Geelen, Staatsbosbeheer:
Bijdrage van de groene leefomgeving aan de regionale economie.
Het duurzaam beheer en onderhoud op de lange termijn.
Het borgen van publieke waarden van de natuur.

Mw. J. van Miltenburg, Veelzijdig Boerenland:
Het agrarisch natuurbeheer ende onderlinge afstemming tussen verschillende functies in het landelijk gebied.

Dhr. K. Droogers, ANWB west:
De mogelijkheden die beheerders kunnen bieden voor gebieden met openbare recreatiemogelijkheden, met name de invulling van geledingzones en stad-landverbindingen.

Dhr. G.J. Korte, RECRON:
Wat zijn de mogelijkheden (binnen de EHS) voor het toepassen van de strategie groei en krimp.

Mw. J. Caalders, Adviescommissie Toerisme en Recreatie:
Het verbeteren van de balans tussen recreatie, natuur en ruimtelijke kwaliteit door slimme regelgeving.

Dhr. R. Veltman, Rijkswaterstaat Utrecht:
Recreatie in relatie tot infrastructuur, met name de vaarwegen.

Dhr. J. van der Does, Waternet:
Afstemming van de PRS op de lagenbenadering. De belangen van waterveiligheid tegen overstromingen, van wateroverlast en waterkwaliteit borgen in de PRS.

Dhr. C. Boonacker, Utrechtse vereniging Kleine Kernen:
De specifieke problematiek van kleine kernen en het daarbij behorende buitengebied.

De volgende onderwerpen worden op basis hiervan door de voorzitter aan de orde gesteld:

Recreatie

Mw. Caalders stelt dat in de afgelopen periode het gevoerde en in deze PRS genoemde beleid te stringent was en is. Hiermee worden zowel natuur als recreatie tekort gedaan, bijvoorbeeld doordat recreatiebedrijven in gedeelten worden verkocht aan projectontwikkelaars die er woningen plaatsen. Er zijn zeker ondernemers met goede plannen, juist ook voor de ecologische kwaliteit. Hier zit echter geen beweging in. Spreekster meent dat deze problemen niet worden opgelost door de verbetervoorstellen. Dit wordt met name veroorzaakt door het ‘nee, tenzij’ principe in de EHS. In Flevoland is er een ‘ja, mits’ principe voor de EHS waardoor er een andere dynamiek in de gebieden ontstaat: niet alles kan zomaar maar goede dingen worden mogelijk.

Mevrouw Ket meent dat enkele elementen in de PRS tegemoet komen aan meer ruimte voor recreatiebedrijven, maar op een wijze waarbij het kind met het badwater wordt weggegooid. De gekozen oplossing is om de verblijfsrecreatie uit de EHS te halen, zodat de kwaliteit kan worden verbeterd. Maar als men kijkt naar hoe bedrijven gelegen zijn, zal het gevolg zijn dat er volop huizen worden bijgebouwd in het bos. Beter is het plan dat Natuurmonumenten met de RECRON hiervoor heeft ontwikkeld te volgen: groei en krimp. Hiermee wordt er voor gezorgd dat én recreatiebedrijven hun kwaliteit kunnen verbeteren én de natuur wordt verbeterd. Dit traject vraagt een benadering op maat. Maar het uit de EHS halen van de bedrijven verhindert dit, want daarmee komt deze gewenste vernieuwing niet op gang.
Enerzijds wordt in de VO PRS het ‘nee, tenzij’ principe stringent gehandhaafd, anderzijds geeft de PRS ruimte aan recreatieve voorzieningen. Gezocht moet worden naar de combinatie van instrumenten die oplossingen mogelijk maakt. Hier wordt wel naar verwezen in de VO PRS, maar heel onduidelijk.

Mevrouw Daniëls trekt de parallel naar de gewenste aanpak bij landgoederen. Zij geeft aan dat de PRS globaal aan zou moeten geven waaraan een ontwikkeling moet voldoen en hoe het uitgevoerd zou moeten worden.

Dit helpt zowel het recreatiebedrijf, als de gemeente die de aanvraag behandeld. De provincie moet een kader bieden waarbinnen maatwerk een plek vindt en ze moet voorkomen dat dit verspreid door de PRS aangegeven wordt.
De heer Korte vult aan: de hedendaagse praktijk is dat gemeenten niet in staat zijn te doen wat de provincie voorschrijft. Het is heel specifieke materie waarvoor kennis moet worden ingevlogen, met als gevolg dat een ambtenaar de behandeling uitstelt.
Mevrouw Van Holsteijn wijst erop dat er door de provincie een beslisboom is gemaakt om het 'nee, tenzij' principe uit te leggen. De gevraagde hulp is er dus al. Wat men nodig heeft, is het inzetten van de saldobenadering voor groei en krimp. Hierdoor kan de kwaliteit van natuur en recreatie toenemen. Zij meent dat dit instrumentarium het kader is dat de provincie moet stellen. De wijze waarop dit wordt uitgewerkt is aan de ondernemer of aan de gemeente.

Mevrouw Geesink wijst erop dat voor het landelijk gebied de middelen nu ontbreken, bij allerlei functies is samenwerking dus belangrijk.
Op het, niet zo duidelijke, kaartje gaat het om 3.000 hectare groene contour. Kan er nog onderscheid worden gemaakt binnen die 3.000 hectare ten behoeve van de winst voor het landelijk gebied en de mogelijke functiecombinaties?
De voorzitter vraagt of mevrouw van mening is dat de provincie bij het regelen van de combinaties van functies voor de groene contour te krap of te ruim is geweest.
Mevrouw Geesink stelt dat, als de provincie het ermee eens is dat in de groene contour-gebieden voor het landelijk gebied en de functiecombinaties meer winst valt te halen, de provincie dit beter uit moet werken in de kaders en voorwaarden. Hier is behoefte aan.
Mevrouw Van Holsteijn is het hiermee eens, maar vindt het van belang dat men zich richt op de juiste doelen en kwaliteiten, zodat er uiteindelijk een aaneengesloten netwerk van de EHS ontstaat met de groene contour erbij. Dit moet beter worden uitgewerkt: wat is de kwaliteit die men daar wil en hoe bereikt men die kwaliteit? Daarbij vindt zij het belangrijk dat aangegeven wordt wat er meer mogelijk is in de groene contour ten opzichte van de 'harde' EHS.

Mevrouw Van Miltenburg geeft aan dat zij graag een rol voor het agrarisch natuurbeheer in de groene contour zou zien, net als voor landbouw met verbrede doelstelling.

Mevrouw Geesink stelt dat het streven in de groene contour nog steeds is om een EHS te realiseren. Voorheen was de provincie de motor achter realisatie van de EHS. Voor de groene contour valt dit nu weg. Zij pleit ervoor om juist voor de groene contourgebieden een aanpak te kiezen zoals bij Hart van de Heuvelrug. Laten we gezamenlijk goedvoor ogen krijgen wat we met elkaar wil bereiken en vervolgens bekijken wat we hiervoor nodig hebben en welke financiële middelen daarbij horen. Nu staat het heel open in de VO PRS.

Mevrouw Daniëls merkt op dat men gebruik kan maken van voorbeelden. Met een aantal grote landgoederen in de provincie zijn convenanten gemaakt met daarin de combinatie van functies, met het oog op verbetering van de kwaliteit van het landschap. Deze werkwijze zou ook voor de groene contour heel goed bruikbaar kunnen zijn.

(Recreatieve) infrastructuur

De heer Veltman legt uit dat Rijkswaterstaat de stimulering van recreatie steunt. Wel vraagt hij aandacht voor de recreatievaart. Het is goed dat deze gestimuleerd wordt, maar voorkom dat de extra recreatie op de hoofdvaarwegen terechtkomt. Rijkswaterstaat spant zich ervoor in om dit te voorkomen. In de PRS wordt hier weinig over gezegd. Het zou jammer zijn als de inspanning teniet wordt gedaan.
De heer Droogers meent dat het goed is om te kijken naar de opzet bij het Groene Hart. Daar wordt gekeken naar het verbeteren van het waternetwerk, het verbeteren van vaarverbindingen en er wordt voor gezorgd dat de recreatieve vaarwegen worden gebruikt. De samenhang tussen het noordelijke en zuidelijke deel van het Groene Hart kan een plek krijgen in de PRS. Spreker benadrukt dat het benoemen van het recreatieve belang voor waterrecreatie veel discussies in de toekomst kan voorkomen.
De heer Van der Does begrijpt dat Rijkswaterstaat recreatievaart niet op de hoofdvaart wil, maar vindt het wat lichtzinnig om te zeggen dat dit naar de regionale wateren moet worden verplaatst. Dan moet worden bekeken

wat daar de gevolgen zijn en daarbij moet worden gedifferentieerd: met welke recreatievaart heeft men te maken, een kano is wat anders dan een gemotoriseerd boot. Het vraagt veel puzzelwerk om dit goed te doen.

Kwaliteit landelijk gebied

De heer Bekkers wijst erop dat er erg veel kleine artikelen rond de contouren en rond mogelijke ontwikkelingen in het landelijk gebied zijn. Is de provincie niet meer bij gebaat bij het steken van energie in het meer sturing geven op wat zij kwalitatief belangrijk vindt dan in het uitspitten wat wel of niet precies mag? Is er bij de organisaties draagvlak voor een politiek die ruimte biedt voor ontwikkelingen? Men kan dan zelf ter plekke afwegingen maken en de bakens meer richten op kwaliteit van het landschap. Dan moet er wel het besef zijn dat die eisen aan kwaliteit ook echt wat voorstellen.
Mevrouw Ket waarschuwt ervoor dat, als die ruimte voor rood wordt geboden, de grond opwarmt. Dan ontstaan mechanismen die men niet wil in het landelijk gebied. Hier moet zorgvuldig mee om worden gegaan, omdat we wel iets nodig hebben voor het realiseren van de doelen voor het landelijk gebied.
Mevrouw Van Holsteijn vindt dat kwaliteitseisen echt iets moeten voorstellen. De huidige kwalitatieve kaders die vooraf worden gesteld zijn te beperkt. Het lijkt nu vooral ruimte geven vooraf, maar te weinig sturing op wat je er achteraf voor terug krijgt. Er is wel een verwijzing naar de Kwaliteitsgids Utrechste Landschappen opgenomen, maar dit is te globaal. Ook geeft de veel gebruikt formulering ‘is mogelijk’ veel ruimte. Dit moet beter worden verwoord.
De voorzitter vraagt of mevrouw de verwijzing naar de Kwaliteitsgids Utrechtse Landschappen te mager vindt.
Mevrouw Holsteijn antwoordt dat dit afhangt van hoe het erin komt. Het is niet heel uitgewerkt. Het Groene Hart is enorm divers. Nu zijn de kwaliteiten van de landschappen te veel op één hoop geschoven.

De heer Droogers wijst erop dat er een stevige ambitie in het collegeakkoord ligt voor recreatie, maar dat er geen geld meer is. Enkele organisaties hebben een boekje gemaakt over hoe particulieren in het buitengebied, tegen een vorm van vergoeding, de openbare recreatievoorzieningen kunnen realiseren en bieden die de overheid niet meer kan. Hij kondigt aan dat zij op 29 november aanstaande hier een symposium over organiseren.
Mevrouw Creemer ondersteunt de woorden van de heer Droogers. Ook in de RodS-gebieden is dit heel actueel. Daar ligt nog een enorme opgave. Het Recreatieschap loopt er tegenaan dat zij al met businesscases werkt met ondernemers. Deze willen de recreatieterreinen gaan beheren, met een stukje ontwikkelingsmogelijkheid. Zij zouden hiervoor de gronden overgedragen krijgen. Nu moeten zij echter veel meer op zich nemen, zoals de aankoop van gronden. Hier ligt echter de grens voor die ondernemer. Het is vervelend dat dit stagneert, juist nu ondernemers iets willen - de ondernemers willen duurzaam beheer.

Landelijk gebied in relatie tot kleine kernen

Op de vraag van de heer Hoefnagels over wat de vereniging van Kleine Kernen vindt van de VO PRS, vertelt de heer Boonacker dat er in kleine kernen sprake is van een fragiel spanningsveld. Er zijn krachten die zeggen: wij moeten bouwen, anders gaat de buurtsuper over de kop. In buitengebieden blijkt echter dat alleen bouwen geen oplossing is. Belangrijk is dat er een balans in de leeftijdsopbouw. Ook zijn bepaalde voorzieningen belangrijk, zoals een dorpshuis dat de cohesie bevordert en een school. Zonder die twee is het leefklimaat weg.

De voorzitter wijst de aanwezigen erop dat men tot 15 oktober aanstaande de tijd heeft om schriftelijk te reageren naar de provincie over de VO PRS.

De voorzitter geeft de gelegenheid voor een laatste hartenkreet:
De heer Van der Does benadrukt dat het belangrijk is om na te denken over de bodemdaling. Simpel gesteld: er zijn gebieden waar polders zijn aangewezen met peil ingericht voor de landbouw. De bodem zakt. Als we dit proces door laten gaan, komt er een moment dat er zout water omhoog komt of de dijken instabiel worden. Dat zoute water verspreid zich door het gebied, waar andere boeren last van hebben.
Aan bodemdaling zitten vele problemen vast die misschien op langere termijn zo ernstig zijn, dat men die niet terug kan draaien. Ook al lijkt er nog veel tijd te zijn, men moet hier echter snel actie op gaan ondernemen.

VERSLAG van de bijeenkomst voor maatschappelijke organisaties over het Voorontwerp PRS en PRV d.d. 29 september 2011, gehouden in het Provinciehuis Utrecht

Thema: Mobiliteit en water

Aanwezig namens de maatschappelijke organisaties:
dhr. M. Blom, Natuur- en Milieufederatie Utrecht
mw. H. van Dam, Natuur- en Milieufederatie Utrecht
mw. M. Daniëls, Utrechts Particulier Grondbezit
dhr. H. Degenaar, Rijkswaterstaat Utrecht
dhr. J. van der Does, Waternet
dhr. K. Droogers, ANWB west
dhr. M. Elzerman, Vitens
dhr. P. Ewalts, Kamer van Koophandel Midden Nederland
dhr. M. Gijzen, Kamer van Koophandel Gooi, Eem- en Flevoland
dhr. M. Jongens, Hoogheemraadschap De Stichtse Rijnlanden
mw. I. de Kok, Economisch Instituut voor de Bouw
dhr. R. Veltman, Rijkswaterstaat Utrecht

Aanwezig namens de provincie Utrecht:
Mw. M. Braam (ambtenaar), dhr. R. Buis (ambtenaar), dhr. J. Fastl (GroenLinks), dhr. N.J.P. Hoefnagels (D66), mw. W.M.M. Hoek (50PLUS), mw. M. Kruseman (ambtenaar), dhr. A.J. Schaddelee (ChristenUnie), mw. I. Schartman (ambtenaar), dhr.ing. H.N. Scherer (PVV), dhr.H. Schoen (griffier), voorzitter, mw. M. Sennef (ambtenaar), mw. J. Huesmann (ambtenaar), dhr. W.J. Ubaghs (PVV) en dhr.G.H.J. Weierink (VVD).

Verslaglegging:
Mw. M. Strijbos

Op verzoek van de voorzitter, de heer H. Scherer, stellen de afgevaardigden van de maatschappelijke organisaties zich voor en geven daarbij aan welke onderwerpen voor hun organisaties het meest van belang zijn.

Mw. I. de Kok, Economisch Instituut voor de Bouw :
De mobiliteit in de binnenstad van Utrecht.

Dhr. M. Blom, Natuur- en Milieufederatie Utrecht:
De leefbaarheid en milieukwaliteit in relatie tot mobiliteit mogen nadrukkelijker door de provincie worden opgepakt.

Mw. H. van Dam, Natuur- en Milieufederatie Utrecht:
Het meenemen van klimaatbestendigheid in de ruimtelijke ordening (een klimaatscan).

Dhr. A.J. Schaddelee (ChristenUnie):
Het gebruik van water bij mobiliteit, bijvoorbeeld als serieus vervoer van personen.

Dhr. P. Ewalts, Kamer van Koophandel Midden Nederland:
Het verder brengen van multimodale knooppunten, het leggen van nieuwe verbindingen waar dit zou kunnen.

Dhr. K. Droogers, ANWB west:
Het koppelen van vervoersmodaliteiten, bijvoorbeeld Park&Ride en ook Park&Bike.

Dhr. M. Jongens, Hoogheemraadschap De Stichtse Rijnlanden
De waterveiligheid.

Dhr. M. Elzerman, Vitens
Hoe om te gaan met de functieverandering binnen het grondwaterbeschermingsgebied.

Dhr. R. Veltman, Rijkswaterstaat Utrecht:
Aandacht voor de mogelijkheden en onmogelijkheden van de ontwikkelingen die de PRS mogelijk maakt langs de wateren die Rijkswaterstaat beheert.

Dhr. H. Degenaar, Rijkswaterstaat Utrecht:
Een vraag om meer visie op verkeer- en vervoerssysteem: die is nog onvoldoende uitgewerkt om de keuzes die worden gemaakt te rechtvaardigen.

Dhr. J. van der Does, Waternet:
Bodemdaling, met het oog op de ontwrichtende werking op de waterhuishouding en de gevolgen voor de landbouw.

Mw. M. Daniëls, Utrechts Particulier Grondbezit:
De visie op infrastructuur, met name op landelijk gebied. De strijdigheid van zwaar landbouwverkeer en recreanten op dezelfde smalle wegen.

De volgende onderwerpen worden aan de orde gesteld:

Mobiliteit

De heer Degenaar meent dat er goede keuzes in het VO PRS staan, maar dat de visie op het verkeer- en vervoerssysteem dat deze keuzes mogelijk moet maken nog heel beperkt is. De groei van het openbaar vervoer is belangrijk voor de visie, maar er staan slechts 5 regels over vermeld. Knooppunten worden genoemd als plekken waar verstedelijking kan worden gebundeld, maar er moet nog nader worden onderzocht of dit op bepaalde plekken wel mogelijk is. Daar waar wel een verbinding wordt geopperd, bijvoorbeeld naar Almere, is er geen enkele ondersteuning van een dergelijke verbinding te zien in de ruimtelijke keuzes.
Als voorbeeld noemt mijnheer Degenaar de Uithof, een belangrijk economisch kerngebied. Dat zou implicaties op het gebied van de bereikbaarheid moeten hebben, maar dit komt slechts in de marge aan de orde. Spreker zoekt een beleidskader om een aantal keuzes dat de PRS maakt, te ondersteunen.
De heer Hoefnagels wijst de heer Degenaar op bestaand beleidskader, bijvoorbeeld het SMPU.
De heer Degenaar meent dat het SMPU herijkt zou moeten worden, vooral in relatie tot plekken waar men op grond van een visie tot ruimtelijke keuzes zou kunnen komen.

De heer Droogers mist op de kaart een netwerk van de strategische plekken waar men P&R-voorzieningen wil ontwikkelen.

De heer Van der Does vraagt zich af wat naar de toekomst toe prioriteit heeft. Worden de functies zo gepositioneerd dat dit de behoefte aan verplaatsingen vermindert of worden voorzieningen getroffen om die verplaatsingen te faciliteren? Ga na wat tegen de laagste maatschappelijke kosten en met een hoge duurzaamheid kan worden gerealiseerd. Gemeenten zijn belangrijke partner.
De heer Fastl wijst erop dat één van de argumenten van binnenstedelijk bouwen is, dat dit consequenties heeft voor de mobiliteit. De vertaling naar hoe de mobiliteit moet worden opgelost, staat niet expliciet in het VO PRS.
De heer Van der Does vraagt in hoeverre de provincie denkt aan het invoeren van éénrichtingsverkeer, zoals in ander landen gebeurt. Dit instrument grijpt wel diep in in de gemeentelijke politiek. Men moet kijken naar wat kan worden gerealiseerd tegen de laagste maatschappelijke kosten en tegen de grootste duurzaamheid. Dan moet worden gestuurd op Rijksniveau, structuurvisieniveau en op realisatiemogelijkheden in de stad. Daar speelt de PRS een rol bij.
De heer Gijzen wijst erop dat men in Utrecht naar multimodaal vervoer toe wil. De uitwerking ervan ziet hij echter niet terug in de stukken. Zou niet juist de provincie hierover een visie moeten opstellen die vertaald wordt in de Structuurvisie?

De heer Veltman vindt in het VO PRS weinig terug ten aanzien van vervoer over water.

De heer Weierink zegt vooral geïnteresseerd te zijn in de mening van de waterbeheerders over multimodaal vaarwegbeheer. De provincie heeft niet veel waterwegen in beheer.

De heer Ewalts meent dat het, bij de ruimtelijke ontwikkeling die op knooppunten tot stand wordt gebracht, nodig is dat de provincie dat ruimtelijk op de kaart zet. Dan moet men nagaan of er voldoende marktpotentie is en welke rol de provincie daar gaat spelen. De provincie kan ook zelf gaan ontwikkelen. Dat is voor Utrecht in het VO PRS niet echt uitgewerkt. Er wordt alleen gezegd dat het een kansrijke ontwikkeling is.

De heer Van der Does benadrukt dat er, vanuit de Waterwet, een grote bereidwilligheid is om het maatschappelijke gebruik van het water zoveel mogelijk te benutten. Men moet dan wel oog hebben voor duurzaamheid en voor functies en doelstellingen die al zijn bepaald en die hun randvoorwaarden hebben. Zo kan er tussen de regionale waterbeheerders en een vaarwegbeheerder als Rijkswaterstaat een conflict zijn als het gaat om het verplaatsen van de recreatieve vaart uit de regionale wateren te verplaatsen.

Milieu en klimaatbestendigheid

Mevrouw Van Dam vindt dat de drie pijlers in het VO PRS erg gericht zijn op duurzaamheid en kwaliteit van landschap. Zij mist bij de randvoorwaarden de factor klimaatverandering en hoe men het gebied robuust en veerkrachtig ontwikkelt. Men ontkomt er niet aan om klimaatbestendigheid als wegingsfactor mee te nemen in de watertoets en in de ruimtelijke plannen. De provincie kan hier meer naar zich toetrekken. Ook is het zo dat, als de klimaatbestendigheid wordt ingevuld vanuit het idee dat de provincie hier een prioriteit aan geeft (en dat bijvoorbeeld projecten voorrang krijgen of dat financiering gemakkelijk wordt) dat een prikkel voor bedrijven en gemeenten is om dit ook mee te nemen.

De heer Van der Does is blij dat in het VO PRS staat dat wordt geanticipeerd op de uitkomsten van het Deltaprogramma. Men moet zich realiseren dat er verschillende zaken spelen als het gaat om klimaatsverandering en water. Wáár beschermen wij ons land tegen stijgende rivieren en zee, doen wij dat aan de buitenkant of zoeken wij de verdediging meer naar binnen? Dit laatste kan gevolgen hebben voor welke functie waar nog veilig kan plaatsvinden en waar niet, wat weer gevolgen heeft voor de functietoekenning.

Mevrouw Van Dam vindt het belangrijk om de functies, de hoofdlijnen van waar men naar toe wil in een gebied en de randvoorwaarden die vanuit een bodem- en watersysteem worden gelegd, integraal te bekijken. Daarbij zou meegenomen moeten worden dat men de kosten- en batenafweging bij een langere termijnplanning dan ook voor een langere termijn maakt. De kostendragers en batenhebbers moeten bij elkaar worden gebracht. In de regio zelf kunnen de afwegingen op een wat logischer en consequentere manier worden gemaakt. Nu wordt vaak gekeken naar het huidige gebruik, wat bijvoorbeeld de bodemdaling alleen maar wordt versterkt. Er is een omkering nodig in de aanpak.

De heer Jongens wijst erop dat in het VO PRS de wens staat om veel binnenstedelijk te doen. Dat betekent dat, als men verdichting krijgt van het stedelijk gebied in combinatie met klimaatsverandering, de huidige wateropgave binnen dat stedelijk gebied alleen maar zal worden uitvergroot, met een ruimtelijke component. Hierover staat weinig in het VO PRS.

De heer Droogers meent dat, zeker bij verstedelijkte gebieden, bekeken moet worden of er ruimte voor water gevonden kan worden. Dit water kan ook worden benut voor recreatie. In het VO PRS is weinig ruimte voor water.

Bodemdaling

De heer Van der Does wijst erop dat de bodem daalt ten behoeve van het geschikt maken voor de landbouw. Dit heeft als neveneffect dat kwelwater omhoog komt. Dat is soms zout en dit wordt alleen maar erger. Dat heeft weer tot gevolg dat het zout in het systeem komt wat bepaalde functies onmogelijk maakt, vaak landbouwfuncties. Het vraagt een integrale visie op hoe men goed kan anticiperen op de toekomst. Nu kunnen nog niet alle keuzes worden gemaakt, maar men moet rekening houden met de keuzes die men straks maakt en ervoor zorgen dat de strategische flexibiliteit behouden blijft. Het lijkt een probleem voor de lange termijn, maar het gaat ook erg lang duren voor het wordt opgelost.

De heer Hoefnagels vraagt of, wat er over bodemdaling in het VO PRS staat, voldoende is op het gebied van de landbouw om dit voor elkaar te krijgen.
De heer Van der Does wijst erop dat hier de bijzaken staan en dat de hoofdzaak en de urgentie niet worden benoemd. De hoofdzaak is dat bij de toegekende functie landbouw, de drooglegging als consequentie heeft dat de bodem weer zakt. Om de functie in stand te houden, gaat men verder met het peil verlagen. Dat systeem ontwricht op den duur en is op sommige plaatsen al ontwricht. Daarom is het zo belangrijk dat de provincie aangeeft 'tot hoever'. Dan zullen degenen die daar functies hebben zich, op een termijn van 30 jaar, daarop kunnen aanpassen. Spreker mist de urgentie in het VO PRS en vraagt de provincie dit zo snel mogelijk te doen.
De heer Weierink meent dat dit een discussie binnen de waterschappen is. De provincie bepaalt het ruimtelijke gebruik, wat ermee samenhangt. De waterschappen zullen daarin moeten faciliteren door de drooglegging die daarvoor nodig is te verzorgen. De provincie kijkt tot hoe lang zou men die functie daar kunnen behouden.
De heer Droogers vraagt zich af in hoeverre dit in de PRS is te regelen. Het is nu een automatisme, als de bodem daalt, doet het grondwater mee. Dit is de weg van de minste weerstand, terwijl er ook andere technieken zijn, bijvoorbeeld onderwaterdrainage.

Mevrouw Van Dam benadrukt dat in de PRS de regierol meer naar voren moet komen. Het gaat om hoofddoelen die men in een gebied wil stellen. Dit is met name van belang wanneer er sprake is van tegengestelde functies en belangen.

De heer Jongens geeft aan dat de kaart over de veengebieden niet verhelderend is. De in groen aangegeven veengebieden zijn niet allemaal veengebieden.

Zwaar landbouwverkeer in relatie tot recreanten

Mevrouw Daniëls wijst erop dat er een mobiliteitstoets komt voor nieuwe ontwikkelingen. De landbouw ontwikkelt zich en heeft grotere machines en vervoer, maar landbouw versus recreatie komt niet in het VO PRS niet voor. Doelen en functies zijn regelmatig strijdig. Er is behoefte aan een visie op mobiliteit in het landelijk gebied, bijvoorbeeld over P&Rplekken in relatie tot recreatie.

Waterveiligheid

De heer Jongens stelt dat men nooit een volledige garantie kan geven voor de veiligheid van land dat achter een waterkering ligt. Tegenwoordig spreekt men over een meerlaagse veiligheid: wat als de keringen het niet houden? Dan komt het grondwater alsnog in het land erachter. Dat land moet worden voorbereid op de gevolgen ervan. Daar heeft de provincie al veel werk van gemaakt, er is een Handreiking voor Overstromingsrobuust Inrichten geschreven. Hij vindt echter dat ideeën die heel ruimtelijke effecten hebben maar weinig terugkomen in het VO PRS, het zou verstandig zijn als de provincie hier duidelijke randvoorwaarden aan zou geven.
De belangrijkste probleemeigenaar is de gemeente. De gemeenten zijn zich nog nauwelijks bewust van het feit dat zij hiermee aan de slag moeten. Het gaat om samenwerking tussen gemeenten, maar de provincie kan een goede rol vervullen door de aandacht vanuit een wat hoger abstractieniveau neer te leggen. Daarnaast is de provincie ook trekker van onderdelen van het Deltaprogramma, waar deze hele systematiek verder wordt uitgerold.
Hoe gaat men om met de herstructurering van het bestaand stedelijk gebied dat nu niet is voorbereid op overstromingen? Dit heeft geen enkele aandacht. In nieuw stedelijk gebied begint men hier aan te denken, dat is relatief makkelijker. Spreker vraagt om aandacht hiervoor, dat zou al een start zijn.

De voorzitter sluit de discussie af.
De aanwezigen worden uitgenodigd om een laatste hartenkreet naar voren te brengen.

Mevrouw De Kok: men moet zich tijdig buigen over de ontwikkelingen voor de langere termijn en daarmee aan de slag gaan.

De heer Blom: het blijft zoeken naar goede alternatieven voor automobiliteit en naar een slimme koppeling van thema's wonen, werken en mobiliteit.

Mevrouw Van Dam: bij het schatten van kosten en bij de afweging of maatregelen al dan niet kosteneffectief zijn, moeten álle kosten en baten op langere termijn worden meegenomen.

De heer Gijzen pleit ervoor dat de provincie zich niet te bescheiden opstelt. Deze tijd vraagt om initiatieven en nieuwe oplossingen met daadkracht. De provincie zou zaken naar zich toe moeten trekken, bijvoorbeeld het ontwikkelen van een visie.

De heer Ewalts: wat hebben wij nodig aan provinciale infrastructuur om wat wij aan ruimtelijke doelen hebben te verbeteren?

De heer Droogers: veel bereikbaarheidsproblemen bevinden zich op het grensvlak van gemeente en provincie. Men moet samen zoeken naar oplossingen en bijvoorbeeld kijken naar een Park&Bike locatie.

De heer Jongens: provincie, neem de regisseurrol op om het lastige thema Veiligheid, dat niet alleen waterbeheerders maar ook gemeente en provincie aangaat, een stap verder te krijgen.

De heer Elzerman: de provincie moet een sterke rol nemen bij functieveranderingen binnen grondwaterbeschermingsgebieden. Die rol komt goed naar voren in het VO PRS, maar hij constateert dat het grond- en drinkwaterbelang vaak als laatste wordt meegeteld. Dit moet duidelijk worden meegenomen in de afwegingen.

De heer Veltman: in het VO PRS worden verschillende ontwikkelingen langs Rijkswater geschetst, bijvoorbeeld windmolens. Het kan een toegevoegde waarde van de PRS zijn om eraan toe te voegen dat die ontwikkelingen goed mogelijk zijn, maar dat er vanuit het beheer van dat betreffende Rijkswater mogelijk ook eisen worden gesteld aan die ontwikkelingen. Overheden kunnen elkaar helpen door dit signaal te geven, bijvoorbeeld richting gemeenten.

De heer Degenaar: in plaats van ‘hoe hoort infrastructuur bij ruimtelijke ontwikkelingen’ kan men ook zeggen ‘hoe hoort ruimtelijke ontwikkeling bij infrastructuur’. Het is een wisselwerking. Het is goed om de aangekondigde onderzoeken (uitwerking van haalbaarheid van knooppunten, MIRT- onderzoek) snel klaar te hebben en te betrekken bij de volgende versie van de Structuurvisie.

De heer Van der Does wijst er op dat de provincie Utrecht geen eiland is. Bij veel onderwerpen moet heel goed op collega-provincies worden afgestemd, zodat er niet per provincie ander beleid ontstaat.

Mevrouw Daniëls vraagt of de PRS half zo dik kan worden gemaakt.

De voorzitter bedankt de aanwezigen voor hun inbreng.
Hij wijst erop dat de organisaties nog twee weken de tijd hebben om schriftelijke vragen in te dienen. Alle aanwezigen zullen een verslag van deze bijeenkomst ontvangen.